ISSN 2587-4365
E-ISSN 2587-4373
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17646275
Nr. 2 (382) 2025

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică

LAW AND LIFE

Scientific-practical publication

ЗАКОН И ЖИЗНЬ

Научно-практическое издание

Revista este indexată în:

Chișinău • 2025

Se editează din ianuarie 1991

Tipul B
DECIZIA
Consiliului de conducere al ANACEC nr. 7 din 06 martie 2025

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Asociația Judecătorilor din Republica Moldova, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu" (Cahul), Universitatea „Spiru Haret" (Constanța), Universitatea „Petre Andrei" (Iași)

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Redactor-șef: prof. univ., dr. **Radion Cojocaru**

Redactor-șef adjunct: conf. univ., dr. **Vitalie Ionașcu**

din străinătate:
prof. univ., dr. **C. Voicu** (București, România); prof. univ., dr. **Gh. Popa** (București, România); prof. univ., dr. **G.-M. Țical** (Constanța, România); prof. univ., dr. **C. Peța** (Constanța, România); prof. univ., dr. **N.-E. Hegheș** (București, România); prof. univ., dr. **W. Plywaczewski** (Olsztyn, Polonia); conf. univ., dr. **E. Krzysztofik** (Lublin, Polonia); conf. univ., dr. **T. Kurylo** (Szczeciń, Polonia); conf. univ., dr. **C. Andruș** (București, România); dr. **D. M. Bogdan** (Alba-Iulia, România); dr. **M. David** (Constanța, România); conf. univ., dr. **G.-A. Nicula** (Galați, România); dr. **M.-G. Stoian** (București, România); prof. univ., dr. **O. Krișevici** (Kiev, Ucraina); conf. univ., dr. **A. Politova** (Mariupol, Ucraina).

din Republica Moldova:
prof. univ., dr. **Iu. Larii**; prof. univ., dr. hab. **V. Cușnir**; conf. univ., dr. hab. **D. Ostavciuc**; conf. univ., dr. hab. **S. Cornea**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Costachi**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Gladchi**; conf. univ., dr. hab. **B. Glavan**; prof. univ., dr. hab. **S. Brînză**; prof. univ., dr. **V. Bujor**; prof. univ., dr. **V. Stati**; prof. univ., dr. **Șt. Belecciu**; prof. univ., dr. **T. Osoianu**; prof. univ., dr. **Al. Mariț**; prof. univ., dr. **V. Ursu**; prof. univ., dr. **M. Gherman**; conf. univ., dr. **Iu. Odagiu**; conf. univ., dr. **I. Erhan**; conf. univ., dr. **Ig. Trofimov**; conf. univ., dr. **C. Rusnac**; conf. univ., dr. **V. Rusu**; conf. univ., dr. **V. Chirița**; conf. univ., dr. **M. Pavlencu**; conf. univ., dr. **Gr. Ardelean**; conf. univ., dr. **A. Nastas**; conf. univ., dr. **V. Jitariuc**; conf. univ., dr. **I. Odinokaia**; conf. univ., dr. **S. Pilat**; dr. **I. Slisarenco**.

Secretar științific:
drd. **Ig. Soroceanu**

COLEGIUL TEHNIC DE REDACȚIE

Ruslan Condrat, redactor-șef tehnic
Iulian Bogatu, redactor
Nicolae Jantîc, redactor
Angela Pareniuc, traducător
Ala Antoniuc, specialist principal

Adresa redacției:
str. Gh. Asachi nr. 21, mun. Chișinău, MD - 2009, Republica Moldova
tel.: 022-234 132 (contabilitate)
© Legea și Viața
pagina web: https://academy.police.md/reviste/legea-si-viata

CONDIȚII DE PUBLICARE

Materialele destinate publicării se transmit de către autori numai pe suport electronic, la adresa de e-mail ruslan.condrat@mai.gov.md, cu completarea obligatorie a declarației autorului.

Odată cu înaintarea lucrării, autorul/autorii trebuie să indice următoarele date:

- ✓ prenumele (complet) și numele;
- ✓ afilierea instituţională, ROR-ul Index al instituției de cercetare (Research Organization Registry) și denumirea funcţiei deţinute;
- ✓ emailul autorului și al instituției sau organizației de cercetare și numărul de telefon (mobil sau fix).
- ✓ fotografia/fotografiile autorului/autorilor în format jpg. sau tiff.
- ✓ este obligatorie indicarea CZU pentru fiecare articol.

Abstractul și cuvinte-cheie. Lucrarea științifică trebuie să fie însoțită de un abstract (în limbile română și engleză), cuprinzând 1500-2000 de caractere și cel puţin cinci cuvinte-cheie (în limbile română și engleză). Abstractul va cuprinde identificarea subiectului tratat, obiectivele urmărite de autor, rezultatele cercetării și implicaţiile teoretico-practice ale studiului.

Conținutul lucrării va include în **mod obligatoriu următoarele elemente structurale:**

1. **Introducere.** Se recomandă ca introducerea lucrării să exprime subiectul și obiectul de cercetare, actualitatea, motivarea cercetării, gradul de cercetare a subiectului în doctrină, tendințele și premisele cercetării etc. La sfârșitul introducerii este obligatorie formularea ipotezei de cercetare.
2. **Metode și materiale aplicate**. Obligatoriu se vor descrie succint metodele de cercetare și materialele utilizate la elaborarea studiului prin raportare directă la subiectul cercetat (date și cercetări empirice, practică judiciară, interviuri, studii de caz etc.).
3. **Lista abrevierilor**.
4. **Discuții** și **rezultate obţinute**. Formează conținutul de bază al lucrării. Se recondamnă divizarea în paragrafe, eventual subparagrafe, a prezentărilor (spre exemplu: 4.1. Elemente de drept penal comparat; 4.2. Elemente de drept penal național; 4.3. Elemente de practică judiciară etc.). Se încurajează prezentarea separată a Discuțiilor de Rezultatele obținute.
5. **Concluzii.**
6. **Referinţe bibliografice**.

Model de referințe bibliografie:

Criminal justice (public order) act, 1994. https://www.irishstatutebook.ie/eli/1994/act/2/enacted/en/html (accesat la data de 17.11.2024).

Theft Act (Northern Ireland), 1969**.** https://www.legislation.gov.uk/apni/1969/16/contents (accesat la data de 17.11.2024).

Kopecký Kamil. Online blackmail of Czech children focused on so-called “sextortion” (analysis of culprit and victim behaviors). Telematics and informatics, vol. 34, nr. 1, 2017. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0736585316300090 (accesat la data de 17.10.2024).

Larceny Act 1916. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/50/enacted (accesat la data de 17.11.2024).

Chen Yehudai. Informational Blackmail: Survived by Technicality. În: MARQUETTE LAW REVIEW, Issue 4, Summer 2009, Volum 92, p. 780-827. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/50/enacted (accesat la data de 17.10.2024).

Code pénal de la République Française. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section (accesat la data de 18.10.2024).

Code pénal version consolidee applicable ou 08.03.2024. https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20240308 (accesat la data de 18.10.2024).
Código Penal versão à data de 24.11.21. https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/1995-34437675 (accesat la data de 21.10.2024).
Codul penal al României din 17 iulie 2009. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/223635 (accesat la data de 18.10.2024).
Herinean D. Relația dintre șantaj și alte infracțiuni. În: PENALMENTE / RELEVANT, nr. 1 / 2018. https://www.revista.penalmente.ro/wp-content/uploads/2018/09/Herinean-blackmail-and-extorsion.pdf (accesat la data de 20.10.2024).
Dongoroz V., Kahane S., Oncea I. ș.a. Explicații teoretice ale Codului penal român, Vol. III, Partea specială, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971.
Cod penal român din 1936. Text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 65 din 18 martie 1936. https://lege5.ro/App/Document/heztqnzu/codul-penal-din-1936 (accesat la data de 18.11.2024).
Cod penal român din 1864. Text republicat în Monitorul Oficial, Partea I din 22 octombrie 1912. https://lege5.ro/App/Document/g42tamju/codul-penal-din-1864 (accesat la data de 18.11.2024).
Larii Iu. Aspecte juridico-penale și criminologice ale șantajului, Studiu monografic, Chișinău, 2004.
Crijanovschi S., Aspecte teoretice și practice ale infracţiunii de șantaj, Teză de doctor în drept, Chișinău, 2012.
Bornarenco M., Plămădeală Gh. Unele observații referitoare la accepțiunile conceptului „șantaj" în Codul penal. În: Juridice Moldova. https://juridicemoldova.md/7341/unele-observatii-referitoare-la-acceptiunile-conceptului-santaj-in-codul-penal.html
Borodac A., Manual de drept penal. Partea specială (pentru învățământul universitar), Ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 2004.
Decizia CSJ a RM din 2.11.2021, dosar nr. 1 ra-1411/2021. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19801 (accesat la data de 10.09.2024).
Decizia CSJ a RM din 27.03.2023, dosar nr. 1 ra-1575/2022 1-19026408-01-1ra-18112022. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23068 (accesat la data de 10.09.2024).
Decizia CSJ a RM din 14.03.2024, dosar nr.1 ra-1876/2023 1-22187683-01-1ra-14122023. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24577 (accesat la data de 10.09.2024).
Încheierea CSJ a RM cu privire la inadmisibilitatea recursului din 11.12.2024, dosarul nr. 1ra-273/2023. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=25490 (accesat la data de 10.09.2024).
Deciza CSJ a RM din 20.12.2021, dosar nr. 1 ra-1825/2021 1-18030835-01-1ra-17082021. https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=20306 (accesat la data de 10.09.2024).

Pentru recenziile care urmează să fie publicate la rubrica „Recomandări editoriale" nu este obligatorie structurarea sus-menționată.

Mod de redactare:
format A4;
margini: sus – 2 cm; jos – 2 cm; stânga – 2,5 cm; dreapta – 2 cm;
hârtie interlinie – 1,15;
font Times New Roman;
titlul – corp 14, **numele autorului și afilierea** – corp 12, textul – corp 12.
tabelele: se încadrează în text, se numerotează în dreapta sus, iar titlul se scrie în stânga sus;
figurile: vor fi încadrate în text și vor fi numerotate;
ilustrațiile vor fi în format **jpg.** sau **tiff.** cu următoarele caracteristici: 300 dpi și minim 1 MB;
formulele și ecuațiile: inserate în text vor fi numerotate în dreapta paginii;
citatele: se indică în subsolul paginii.

[Model citat]

Stătescu C. Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale, București: Editura Didactică și Pedagogică, 2020. 234 p.

Семенов В.В. Философия: итог тысячелетий. Философская психология. Москва: Эврика, 2000. 64 с.

[Model citat lucrare cu mai mult de trei autori]

Stan N. ș.a. Tratat de criminalistică. București: Ed. Timpul, 2004. 282 p.

[Model citat contribuţie într-o lucrare]

Kuglay I. „Procedura de cameră preliminară. Soluţiile". În: M. Udroiu (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ediţia a 2-a, București: Ed. C.H. Beck, 2004, p. 1422-1423.

[Model citat articol]

Adăscăliţei M. Tăierea ilegală a vegetaţiei forestiere. În: Revista de Drept, nr. 9, 2018, p. 17-22.

[Model citat articol în lucrări ştiinţifice]

Rurac M. Insolvabilitatea fictivă. În: Culegere de lucrări ştiinţifice a Universităţii de Stat din Moldova, 2001, vol. 9, p. 95-99.

[Model citat articol în materialele simpozioanelor]

Babuc V. ș.a. Cercetări și realizări în tehnica criminalistică. În: Realizări, programe, perspective. Tezele conf. jubiliare internaţionale. Chișinău: Universitatea Tehnică a Moldovei, 1995, p. 152-157.

[Alte surse]

Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova. Nr. 259-XV din 15 iulie 2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.07.2004, nr.125-129 (1479-1483).

[Model websites]

Mihai R. Relaţiile de muncă în contextul prevenirii riscului de îmbolnăvire cu coronavirus (COVID-19), disponibil pe www.juridice.ro, accesat la 13 martie 2020.

Articolele propuse spre publicare vor fi supuse unui proces de evaluare de tip peer-review, efectuată de către doi referenți independenţi.

Evaluarea are în vedere, îndeosebi, valoarea ştiinţifică a materialelor propuse spre publicare, aspectele de noutate doctrinară, documentarea și informarea bibliografică a autorilor, interesul publicistic al articolelor, respectarea cerinţelor tehnice de redactare și stilul publicistic al autorilor etc.

Articolele acceptate de redacţie intră în procesul de tehno-redactare și tipărire cu o lună înaintea publicării.

Redacţia recomandă autorilor ca dimensiunile materialelor transmise spre publicare să se încadreze în limitele a **40.000-80.000** de semne (fără spațiu).

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Cu privire la materialele care se publică, redacţia își rezervă următoarele drepturi:
- să le redacteze în conformitate cu regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața";
- să le publice și în ediția electronică a revistei.

Redacţia revistei „Legea și Viața" nu-și asumă nicio răspundere pentru nerespectarea reglementărilor înscrise în legislaţia privind drepturile de autor. În caz de plagiat – parţial sau integral – întreaga răspundere, atât juridică (penală, contravenţională, civilă), cât și deontologică, revine în exclusivitate autorului. De asemenea, opinia autorilor nu exprimă opinia redacției în ceea ce ține de abordarea subiectelor de referință.

Precizăm că regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața" care trebuie avute în vedere la redactarea materialelor trimise redacţiei de către autori, precum și procesul de evaluare a acestora sunt disponibile în pagina web: www.academy.police.md

SUMAR:

STUDII ȘI COMENTARII

Dinu OSTAVCIUC, Constantin RUSNAC, Bogdan Cătălin PĂUN
Tactical particularities of interrogation in the investigation of money laundering offenses
Particularități tactice ale interogatoriului în investigația infracțiunilor de spălare a banilor.....8

Oleh KYRYCENKO, Artiom PILAT
Competența procurorului și a procurorului ierarhic superior în calitate de conducător aL urmăririi penale
The competence of the prosecutor and the hierarchically superior prosecutor as the leader of the criminal prosecution.....33

Pavel MORARU
Arctica și Antarctica în sistemul relațiilor de drept internațional
The Arctic and Antarctic in the system of international law relations.....48

Andrei CAZACICOV
Cooperarea internațională și sprijinul extern la depășirea crizei refugiaților
International cooperation and external support in overcoming the refugee crisis.....61

Irina Adriana BILOUSEAC, Raluca Anica ONUFREICIUC
Decentralization between efficiency and risk: a critical and theoretical analysis
Descentralizarea între eficiență și risc: o analiză critică a perspectivei din literatura de specialitate.....72

Iurie ODAGIU, Andrei LUNGU
De la urgență la incluziune durabilă – analiză multidimensională a migrației forțate în Republica Moldova
From emergency to lasting inclusion – a multidimensional analysis of forced migration in the Republic of Moldova.....86

Andreea Nicoleta DRAGOMIR
Soft law in European Union governance: between administrative efficiency and legal certainty
Dreptul soft în guvernanța Uniunii Europene: între eficiența administrativă și securitatea juridică.....99

Sofia PILAT
Managementul activității de urmărire penală
Management of criminal investigation activities.....115

Liliana CREANGĂ
Implementarea rezoluției 1325 privind femeile, pacea și securitatea – interdependență, egalitate și nediscriminare, responsabilizare, participare și abilitare
Implementation of resolution 1325 on women, peace and security – interdependence, equality and non-discrimination, participation and empowerment, accountability.....128

Alexandru CICALA
Impactul tehnologiilor la prelucrarea și utilizarea informației operative în cadrul activității speciale de investigație
The impact of technologies on the processing and use of operative information within special investigative activities.....148

Andrei PÂNTEA
Complicitatea în dreptul penal comparat
Complicity in comparative criminal law.....164

Angela TALAMBUȚĂ, Tatiana STAHI
Analiza legislației naționale privind vânzarea-cumpărarea bunurilor imobile
Analysis of national legislation on the sale-purchase of real estate.....178

Mihai MELINTEI
Integrarea pieței energetice a Republicii Moldova în piața europeană. Aspecte tehnice, juridice și de reglementare
Integration of the energy market of the Republic of Moldova into the european market. Technical, legal and regulatory aspects.....191

TÂNĂRUL CERCETĂTOR

Olesea BLAȘCU
Specificul efectuării unor acțiuni de urmărire penală în cadrul cercetării infracțiunilor privind viața sexuală
The specifics of conducting criminal prosecutions in the investigation of sex offenses.....210

Ion ROTARU, Cătălina STOLEARENCO
Considerațiuni generale privind abandonul familial ca o cauză a criminalității
General considerations regarding family and family abandonment as a cause of criminality.....224

Eugeniu ȘEVCIUC
Împrejurările comiterii infracțiunilor de corupție de către funcționarii publici cu statut special
Circumstances surrounding corruption offenses committed by public officials with special status.....244

STUDII ȘI COMENTARII

CZU: 343.37

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17606139

Dinu OSTAVCIUC[1]
ostavciuc@mail.ru

Constantin RUSNAC[2]
constantin.rusnac@mai.gov.md

Bogdan Cătălin PĂUN[3]
avocatbogdanpaun@yahoo.com

TACTICAL PARTICULARITIES OF INTERROGATION IN THE INVESTIGATION OF MONEY LAUNDERING OFFENSES

Abstract: *This article explores the complexity of interrogation tactics in the investigation of the crime of money laundering, highlighting the central role of this procedural action in reconstructing sophisticated and concealed criminal mechanisms. The study analyzes the frequency and effectiveness of interrogations in criminal cases, addressing separately the interrogation of suspects/accused persons, witnesses, experts, and other participants depending on their procedural status, level of involvement, and type of information held.*

[1] **Conferențiar universitar, doctor habilitat în drept, rector, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0001-5317-3296; e-mail: ostavciuc@mail.ru**

[2] **Conferențiar universitar, doctor în drept, șef, Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md, ORCID: 0000-0002-8122-7711, e-mail: constantin.rusnac@mai.gov.md**

[3] **Doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; avocat, Baroul Prahova, România; ORCID ID: 0009-0008-1763-3951; e-mail: avocatbogdanpaun@yahoo.com**

The paper emphasizes the importance of adapting the interrogation tactic according to the nature of the subjects' social and professional relationships, their degree of cooperation, and the documentary nature of the evidentiary material. It discusses methods for fostering cooperation, managing the influence of the defense counsel, the particularities of confrontation in adversarial contexts, and the use of psychological strategies to elicit the truth. The conclusion underscores that, in the context of economic and financial crimes, interrogation is not merely a formal instrument, but a key investigative method capable of clarifying the offender's intent, the flow of illicit funds, and the connections among participants.

Keywords: *interrogation tactics, forensics, money laundering, testimonial evidence, criminal investigation, confrontation, evidentiary statements.*

PARTICULARITĂȚI TACTICE ALE INTEROGATORIULUI ÎN INVESTIGAȚIA INFRACȚIUNILOR DE SPĂLARE A BANILOR

Abstract: *Acest articol explorează complexitatea tacticilor de interogare în investigarea infracțiunii de spălare a banilor, evidențiind rolul central al acestei acțiuni procedurale în reconstructia unor mecanisme penale sofisticate și ascunse. Studiul analizează frecvența și eficiența interogatoriilor în cauzele penale, abordând separat interogatoriul suspecților/acuzaților, martorilor, experților și altor participanți, în funcție de statutul procedural, nivelul de implicare și tipul de informații deținute.*

În lucrare se subliniază importanța adaptării tacticii de interogare în funcție de natura relațiilor sociale și profesionale ale subiecților, de gradul lor de cooperare și de natura documentară a materialului probatoriu. De asemenea, sunt metode pentru promovarea cooperării, gestionarea influenței avocatului apărării, particularitățile confruntării în contexte adversative și utilizarea strategiilor psihologice pentru obținerea adevărului. Concluzia subliniază faptul că, în contextul crimelor economice și financiare, interogatoriul nu reprezintă doar un instrument formal, ci o metodă investigativă esențială capabilă să clarifice intenția făptuitorului, fluxul de fonduri ilicite și conexiunile între participanți.

Cuvinte-cheie*: tactici de interogare, criminalistică, spălare a banilor, probe testimoniale, investigație penală, confruntare, declarații probatorii.*

INTRODUCTION

Within the framework of criminal investigation, interrogation constitutes one of the most frequent and decisive procedural actions, enabling the investigative authority to obtain verbal information of evidentiary value—indispensable for reconstructing the truth in the case. This activity becomes even more significant in the investigation of the crime of money laundering, a phenomenon characterized by a high degree of concealment, a complex operational architecture, and a constant interplay between the appearance of legality and the criminal essence of the financial operations involved.

Although documentary evidence dominates the array of probative means in such cases, interrogation remains the only method capable of capturing the subjective intent of the participants, clarifying individual roles, and outlining the relationships between actors involved in the process of legalizing illicit funds. The diversity of the categories of persons interviewed requires a continuous adjustment of interrogation tactics to reflect not only legal standards but also the behavioral and psychological realities of procedural subjects.

This paper aims to investigate the tactical particularities of interrogation in the context of money laundering cases, emphasizing the importance of rigorous planning, the

appropriate use of documentary evidence, and the strategic interaction with the interviewees as defining elements of an efficient and truth-oriented investigation.

APPLIED METHODS AND MATERIALS

The scientific approach was based on a mixed methodology combining doctrinal analysis with the practical examination of judicial practice. Classical methods of legal research were applied, including comparative analysis of procedural-criminal regulations on interrogation, correlated with the systematic interpretation of relevant forensic literature. In parallel, a qualitative method was used to analyze criminal cases resolved by courts in the Republic of Moldova concerning money laundering offenses, focusing on how interrogations were conducted, the procedural status of the interviewees, the typology of their statements, and their impact on evidentiary construction.

The empirical material was supplemented by the study of statistical charts regarding the frequency of interrogation, the category of participants involved, and the impact of procedural confrontation. These data allowed for the formulation of conclusions concerning the efficiency and adaptability of interrogation tactics, as well as the identification of gaps or vulnerabilities in their application. Overall, the research is grounded in an interdisciplinary approach that integrates legal, forensic, and psychological perspectives to build a tactical model suited to the specificities of economic-financial offenses.

RESEARCH OBJECTIVE

The primary objective of this research is to identify and analyze the tactical particularities of interrogation within the investigation of money laundering offenses, with a focus on the methodological adaptation of this procedural action to the concealed, technical, and complex nature of the investigated conduct. The study seeks to highlight the essential role of statements in complementing and contextualizing documentary evidence, to define operational criteria for the selection and effective handling of subjects to be interrogated, and to propose concrete forensic strategies that may enhance the evidentiary value of the information obtained. In this sense, the research aims to provide an integrated, practice-oriented perspective designed to optimize the conduct of interrogations in economic-financial cases and to contribute to the improvement of the quality of criminal justice.

DISCUSSIONS AND RESULTS OBTAINED

In accordance with the conceptual provisions of criminal procedural science and forensic theory, interrogation represents the principal procedural method for obtaining statements that reflect verbal information with evidentiary relevance in investigative activity. In our view, the issue of developing an effective algorithm for conducting interrogations—as well as the tactics for obtaining highly informative statements, overcoming tendencies to provide false declarations, eliminating psychological barriers, and reconstructing forgotten information—has been extensively addressed in specialized literature by authors in the fields of criminal procedure and forensic science. These aspects have also been analyzed in correlation with the procedural status of the interviewed person, since their legal position determines the specific tactics to

be applied—whether they are a defendant, a witness, or a victim[1].

Given that verbal information holds essential evidentiary value in the investigation of most crimes, regardless of their nature or severity, interrogation stands out as one of the most frequently employed criminal procedural actions. In this regard, the offense of money laundering is no exception. Although information encoded in documents and financial-accounting records carries significant evidentiary weight, certain segments of criminal activity cannot be directly captured in the documentation seized. Instead, they are stored in the awareness of key individuals such as witnesses, victims, or—naturally—the perpetrators themselves.

Consequently, interrogation plays a vital role in supplementing and contextualizing material evidence, offering the investigative officer the opportunity to reconstruct, based on statements, the criminal mechanism, the subjective intent, and the relationships between participants—elements that are crucial for establishing the truth in money laundering cases.

In the investigation of money laundering offenses, interrogation, along with document examination, is one of the most commonly used procedural actions. Although such cases are characterized by their highly technical nature and the presence of strong documentary evidence, testimonial evidence continues to play a key role in reconstructing the factual context, determining relationships among participants, and clarifying their subjective intent. As emphasized in the legal doctrine, "testimony remains a fundamental evidentiary tool"[2], despite technological advancements and the increasing predominance of electronic documents in criminal proceedings.

The analysis of judicial practice in money laundering cases has demonstrated the frequent use of interrogation in comparison to other procedural actions and special investigative measures (see Diagram no. 1).

Diagram no. 1. "The Frequency of Interrogation Usage"

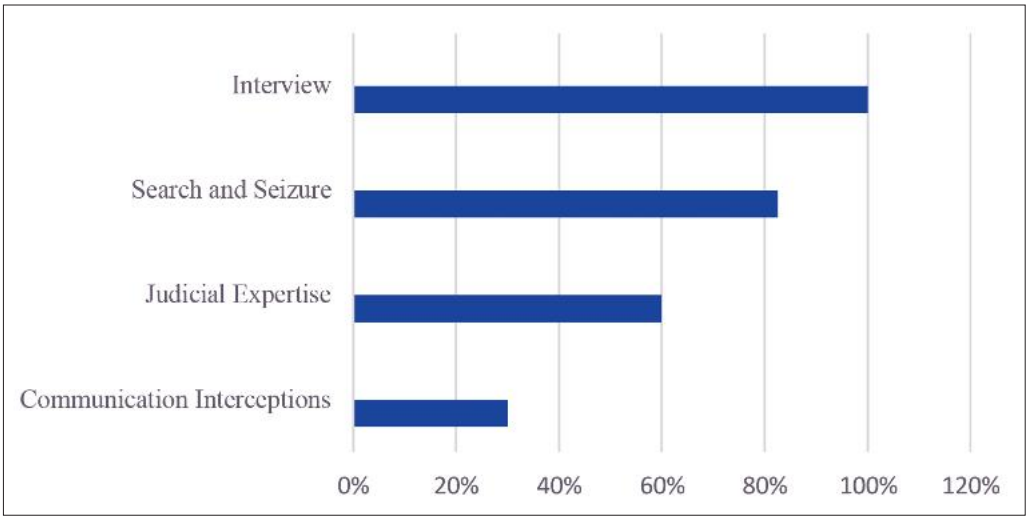

[1] Belkin, A.R. *Interrogation of the Expert as a Procedural Action*. In: Theory and Practice of Forensic Expertise in Modern Conditions: Proceedings of the International Scientific-Practical Conference. Moscow: Prospekt Publishing House, 2007, pp. 97–99; Konovalov, S.I., Motorin, A.S. Interrogation in Criminal Procedure: Issues of the Relationship Between Procedural and Tactical Aspects. Monograph. Rostov-on-Don: Publishing House of the Law Institute of the Ministry of Internal Affairs, 2008.

[2] Gherasim Dumitru, Rusu Lucia. *Forms and Techniques of Hearing in the Context of Judicial Investigation in Criminal Proceedings: Theoretical and Practical Reflections*, pp. 204 [accessed on 15.04.2025]. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/204-211_4.pdf.

This high frequency underscores the importance of direct interaction with procedural subjects, particularly given that money laundering offenses involve complex structures, successive transactions, and concealed relationships among actors.

The analysis of the examined cases revealed several categories of interrogated persons, each providing a distinct type of information relevant to clarifying the case. In all reviewed cases, defendants were subjected to interrogation, registering a frequency of 100%, which confirms the crucial significance of this procedural action during the criminal investigation phase. The interrogation of the defendant is regarded not merely as a procedural obligation, but as a critical moment for shaping the investigative hypotheses. Even in situations where the defendants refused to provide substantive statements, simply documenting their procedural position and analyzing their nonverbal behavior served as valuable sources of information for investigators.

By contrast, various categories of witnesses were interrogated in 82.5% of the cases, a fact clearly illustrated in Diagram no. 2, which highlights the distribution of their participation in the interrogation process.

Diagram no. 2. Category and Distribution of Witnesses Interrogated

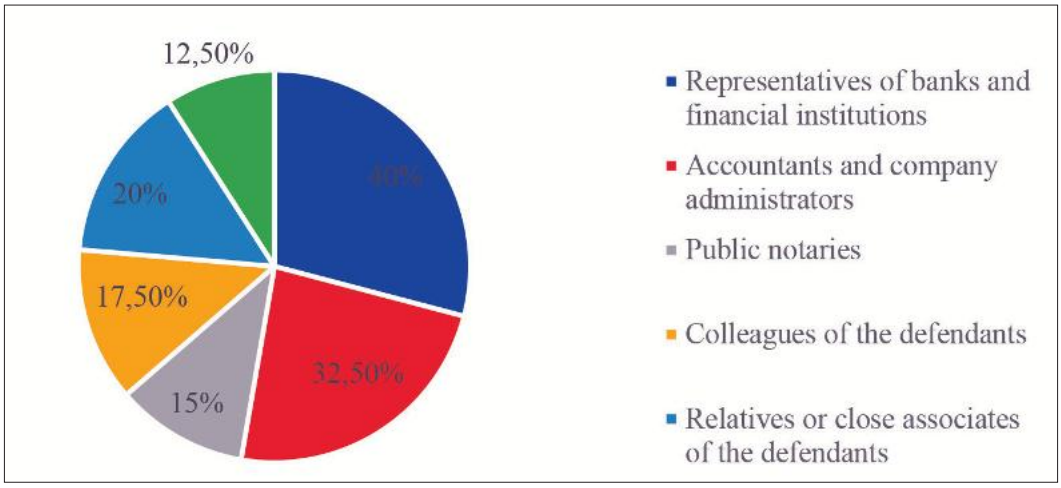

The witnesses came from various socio-professional backgrounds, reflecting the complexity of the mechanisms used to legalize illicit funds. Representatives of banks and financial institutions provided data concerning account openings, fund movements, unusual transactions, or suspicious contractual relationships. Accountants and company administrators were directly or indirectly involved in managing the economic entities used to conceal the illicit origin of assets. Notaries were summoned to clarify the circumstances under which legal documents—such as sales contracts, donations, or notarized powers of attorney—were drawn up, serving as instruments for obscuring the origin of the goods. Colleagues of the defendants contributed to identifying the behavior, responsibilities, and professional relationships of the suspects. Relatives or close associates of the defendants were questioned about the origin of acquired assets or the justification of transactions carried out in their favor, in order to rule out potential complicity or the use of their identity as a front. Technical and financial experts were called to explain the methodologies applied in scientific and technical findings, to support their conclusions, or to clarify specialized documents examined in the case.

Accordingly, interrogation proves to be an indispensable tool for reconstructing the

facts and consolidating the body of evidence, especially in cases characterized by a high degree of economic and financial sophistication, such as money laundering offenses. The presence and diversity of the categories of persons interrogated reflect the need to gather complementary information, enabling the correlation and interpretation of documentary evidence within a coherent logical and factual framework.

Although sometimes challenged by the defense on the grounds of presumed subjectivity, interrogation has played a key role in strengthening the evidentiary framework in money laundering cases, significantly contributing to reconstructing the criminal trajectory and to individualizing criminal liability. Judicial practice has demonstrated that interrogation can provide revealing elements, particularly when corroborated with other means of proof.

Thus, interrogation was primarily instrumental in confirming the existence of relationships between defendants and the economic entities involved in the process of fund legalization. In approximately 60% of the analyzed cases, witness statements revealed indirect yet significant links between the investigated individuals and commercial entities that appeared autonomous but were, in fact, controlled or influenced by the defendants.

Secondly, interrogation served as an effective tool for verifying the authenticity and legitimacy of documents presented in the criminal case. In about 45% of cases, witness statements either confirmed or raised doubts about the veracity of certain records, helping to establish their evidentiary value within the criminal investigation.

Another significant aspect was the role of interrogation in proving the subjective element of the offense. In half of the cases (50%), both the defendants' and witnesses' statements were used to demonstrate that the investigated individuals had knowledge of the illicit origin of the funds being laundered. These testimonies were relied upon by criminal investigation authorities to support the existence of either direct or conditional intent in the commission of the offense.

It is also noteworthy that in certain cases (12.5%), the courts identified contradictions in witness statements. However, rather than excluding these from the evidentiary body, the courts critically analyzed and used them to outline the factual context and to indirectly support the prosecution's version. This approach reflects the principle of free evaluation of evidence and highlights the importance of interpreting the entire body of evidence integratively, even when certain statements may initially appear inconclusive or contradictory.

Therefore, interrogation remains a crucial component in the evidentiary process of money laundering investigations—not only through its direct contribution to establishing the facts, but also through its capacity to lend coherence to other means of proof, ultimately supporting the foundation of a fair and equitable judicial outcome.

The analysis of the content of statements obtained through interrogations conducted in money laundering cases reveals a series of recurring patterns in declarative behavior—both from defendants and witnesses—with significant evidentiary relevance. In approximately half of the analyzed cases, defendants adopted a position of categorical denial regarding their involvement in the criminal activities under investigation. This attitude was frequently supported by subjective justifications, such as the formal transfer of business management to close third parties ("friends" or acquaintances), or the alleged lack of control over the bank accounts used. Such statements, although framed in a defensive tone, were often contradicted by other forms of evidence, particularly financial

and accounting documents or expert conclusions.

Conversely, statements made by professionally affiliated witnesses—especially bank officials and corporate accountants—played an essential role. In a significant number of cases, these witnesses described atypical transactions characterized by a lack of economic justification, contractual incoherence, or operational behavior inconsistent with the logic of legitimate commercial activity. These findings, expressed as professional assessments by the witnesses, were interpreted by the courts as relevant indicators of simulated conduct, typical of attempts to conceal the illicit origin of funds.

A distinct aspect was represented by the evasive statements offered by witnesses closely associated with the defendants, observed in approximately 25% of the analyzed cases. In such situations, witnesses—usually family members or individuals from the defendants' close circle—provided unclear, incomplete, or contradictory accounts, suggesting an intent to protect the persons under investigation. Even in the absence of formal charges for aiding and abetting, the courts approached such statements with caution, analyzing them within the broader context of the evidence presented.

Therefore, the content of the statements obtained during interrogations reflects not only the procedural positioning of the interviewees but also their defense strategy, level of cooperation, and intent to either obscure or clarify the facts. All of these aspects are crucial for the investigative authority's conclusions and for the court's evaluation of the evidence.

Nevertheless, the mere high frequency of interrogations does not automatically guarantee a corresponding level of evidentiary efficiency. Judicial experience and the analysis of complex money laundering cases show that, in certain situations, a large number of statements may lead to informational oversaturation, contradictions, or the dilution of evidentiary relevance. Thus, a high number of interrogated persons in a case does not necessarily correspond to a higher degree of factual clarification, especially when the statements are not corroborated by other forms of evidence or are not obtained using tactics suited to each witness's declarative profile.

Although legal scholarship[3] has, to some extent, addressed the procedural aspects of interrogations in such cases, we believe that the analysis of statement-gathering tactics in these files still requires further elaboration and adaptation. In particular, there is a pressing need for a nuanced approach that considers the specificity of each witness category, the nature and role of the information they may provide, and the context in which this information was acquired.

In the analyzed cases, the witnesses questioned came from heterogeneous professional backgrounds and provided information that varied both in volume and evidentiary value, necessitating a careful selection of questions and a differentiated tactical strategy. Among them were: public officials with decision-making authority—such as judges, notaries, or other representatives of public institutions—who could offer data regarding the recognition or transfer of patrimonial rights used to legalize illicitly obtained assets; employees in auxiliary or technical roles within institutional or commercial structures, whose observations might reveal peripheral yet useful aspects of the criminal mecha-

[3] Slavgorodskaya, O.A. Interrogation of Witnesses as a Source of Information in the Investigation of the Legalization (Laundering) of Money or Other Assets Acquired by Other Persons through Criminal Means and by the Person Himself as a Result of Committing a Crime. In: *Current Issues of Russian Law*. 2008. No. 4 (9), pp. 362–368.

nism; and representatives of the economic sector—such as real estate agents, employees of companies involved in transactions, or providers of goods and services—who could confirm the execution of operations with a simulated or economically unjustified nature.

A distinct category is represented by witnesses who, although not directly involved in the criminal activity, happened to witness key moments in the predicate offense or in the process of fund concealment. Also relevant are law enforcement officers or representatives of other public institutions who identified signs of money laundering while investigating other crimes or during the apprehension of the perpetrators. These witnesses contribute significantly to reconstructing the illicit trajectory of the funds.

This diversity of subjects involved in the interrogation process requires constant adaptation by the investigative authorities, who must display flexibility in identifying the most effective methods to foster cooperation, validate the statements obtained, and integrate them coherently into the body of evidence. In the absence of such adaptability, the interrogation risks becoming a mere procedural formality, lacking real impact on the judicial truth-finding process. Therefore, the effectiveness of interrogations in money laundering cases should not be measured quantitatively, but rather in terms of coherence, consistency, and their capacity to supplement, explain, or confirm other types of evidence within a rigorous investigation framework aimed at clarifying all constituent elements of the offense.

The subjects of interrogation in criminal cases involving money laundering can provide essential information depending on their direct perception of certain facts relevant to the case. The specific nature of their position stems both from the type of contact they had with the main actors and from the quality and source of the information they possess. Within this context, several general directions of interest emerge, useful in reconstructing the relationships and operations under investigation.

A first important aspect concerns the person's workplace, position held, and professional duties, particularly any direct or indirect connections with the facts that are the subject of the investigation. It is also essential to determine whether the witness knew the beneficiaries of the presumed criminal activity or any other persons involved, and if so, the nature of their relationship, how they met, who initiated contact, and under what circumstances the witness observed or recognized their physical or behavioral traits.

Furthermore, the interrogation aims to gather identifying information or other relevant data about persons of interest—whether from direct sources (statements, presented documents) or indirect sources (other interlocutors or personal observations). It is important to establish whether the documents presented by the involved individuals were official (e.g., identity documents, financial records, powers of attorney, or mandates of representation).

Additionally, the interrogation will examine in detail the context of the interactions: the place, time frame, duration, and nature of the contact between the witness and the persons under investigation, who initiated it, the topics discussed, and whether there were any proposals or requests that deviated from legal norms or commercial practices. In cases where the conversations involved financial resources or material assets, the estimated value, type (amounts, currency, objects), and any relevant characteristics will be documented.

Also relevant are the witness's reactions to potential proposals or pressures—whether they accepted, refused, or hesitated—and the motivations behind their decisions. The

concrete actions undertaken by each party during the discussions or negotiations will be recorded, including the outcome of the interaction (contract signing, agreement conclusion, service provision, or other types of arrangements) and whether there were any discrepancies between the verbally agreed terms and those reflected in the subsequently drafted documents.

Another important aspect concerns the process of drafting the documentation: who, where, and how the documents were prepared—whether they were drafted on the spot, brought already signed and stamped, or whether there were any objections to their content. Equally relevant is the method of payment between the parties—the timing, the amounts involved, the payment instruments used, the persons involved, and any suspicious circumstances surrounding the transaction.

It is also essential to determine whether and how the obligations assumed by the parties were fulfilled, whether any conflicts or misunderstandings arose, their causes, and how they were resolved. An evaluation must be conducted to establish whether the non-performance of obligations resulted from the decisions of either party, whether these actions generated significant damage, and to identify the nature, magnitude, and evidentiary basis of such harm.

Finally, it is important to clarify when and how the relationship between the parties ended—whether through completion of the contract, the occurrence of an external event, or the unilateral withdrawal of one party. All these elements help build a detailed picture of the social, professional, or economic interactions within which the mechanism of concealing the illicit origin of assets may be embedded, thus allowing a pertinent assessment of the witness's level of involvement or possible complicity.

A particular characteristic of witness interviews in money laundering cases lies in the participation of witnesses from public authorities empowered to make decisions with significant legal impact—decisions that directly influence the legal regime of assets subjected to the laundering process. In such cases, procedural complexity is heightened by the special status of these individuals, such as judges, who, while enjoying institutional authority and procedural immunity, may also be summoned as witnesses in criminal proceedings.

This duality creates a delicate, and at times conflicting, framework, in which criminal investigators must act with utmost caution and refined tactical professionalism. In practice, it has been observed that even when the questioning of judges is formally allowed, their testimonies are often limited to general statements marked by reservations and appeals to memory lapses due to the passage of time. Thus, key elements such as participants' courtroom behavior, the dynamics of evidence presentation, or the deliberative atmosphere often remain unclear, reducing the probative value of such testimony.

Moreover, law enforcement bodies often exhibit reluctance to apply rigorous questioning methods, possibly out of a latent concern not to affect the perceived neutrality of the court. Nevertheless, when such interviews are legally permissible, they must be conducted professionally, using carefully calibrated tactical techniques to stimulate memory recall, reconstruct relevant sequences, and clarify critical circumstances.

We therefore recommend that such questioning be preceded by rigorous thematic planning, with a clearly defined and delimited objective, based on the essential events of the case. Using topic-focused questions, rather than a general approach, may help steer the discussion toward relevant episodes and improve the quality of the information ob-

tained. Where feasible, the „evidence presentation" technique should also be employed to facilitate memory recall and encourage cooperation.

In the absence of such measures, interviews risk becoming mere procedural formalities, producing superficial and inconclusive statements whose content could otherwise be inferred from hearing transcripts or alternative sources, such as searches. This undermines the real potential of interviewing as a tool for obtaining authentic and reliable verbal information.

The issue is also relevant for other public officials vested with decision-making powers, such as notaries, lawyers, or other representatives of state institutions. Although most act in good faith, they may face difficulties in recalling the full circumstances under which they made certain decisions or drafted legal documents, thereby reducing the evidentiary value of their statements.

To overcome these limitations, law enforcement should effectively use tools offered by forensic interviewing tactics. Various psychological techniques for memory activation—such as contextual association, sensory stimulation, or sequential reconstruction—can assist in retrieving seemingly forgotten information, without compromising impartiality or introducing suggestion. It is crucial to avoid suggestive questioning or premature disclosure of information obtained from other sources, as these can distort the authenticity of responses.

In preparing for such interviews, it is advisable to thoroughly examine the documents previously seized through procedural actions (e.g., searches, document seizures), as they may offer clues about the decision-making context involving the interviewee. These materials can serve as the basis for additional clarification or elaboration questions. Where court hearings have been recorded (audio or video), relevant recordings should be retrieved and reviewed—not only to reconstruct the event chronology but also to observe participants' behavior, a key element in correlating verbal with non-verbal data.

Thus, the effectiveness of interviewing public officials with legal responsibilities can only be ensured through a balanced tactical approach—one that combines procedural rigor with forensic flexibility, aiming to extract relevant, verifiable, and useful information for uncovering the truth in money laundering cases.

The process of laundering funds derived from illicit sources—as a natural consequence and intrinsic purpose of the predicate offense—inevitably generates a series of traces, some of which are „ideal" in nature, meaning they are not directly materialized but may be deduced through logical correlation of actions undertaken. These traces may be identified as early as the preparatory phase of the predicate offense, before its actual commission, in actions that anticipate or prepare the introduction of illegally obtained funds into the legal circuit. As mentioned earlier, there is a structural interdependence between the predicate offense and the act of money laundering, since the latter essentially functions as a method to hide the criminal origin of proceeds. The traces of this activity may also be reflected in the behavioral patterns specific to the early stages of the base offense.

To convincingly establish the circumstances surrounding the legalization of money, it is essential to analyze witness statements related to the predicate offense. Where the investigation of income-generating offenses preceded the initiation of the money laundering case and concluded with a final court judgment, the initial interview records must be appended to the new file. However, these witnesses should be re-interviewed, focusing specifically on the time and manner in which the money laundering was committed,

and on how the laundering process manifested in practice.

It is important to note that, during the criminal investigation phase of the predicate offense, the efforts of the investigative authority were naturally directed toward proving the constitutive elements of that specific offense, with evidentiary priorities focused on aspects distinct from the subsequent money laundering activity. As a result, certain circumstances relevant to the money laundering case may not have been thoroughly investigated or sufficiently documented at that stage.

In most of the analyzed cases, the victims—whether individuals or legal entities—suffered damage as a result of the commission of the predicate offense. When the criminal investigation simultaneously addresses both categories of offenses (the predicate offense and money laundering), or when it concerns a plurality of criminal acts that together reflect a structured mechanism of fund acquisition and laundering, the victim's interview should primarily focus on the circumstances in which the harm occurred. Additionally, depending on the specific case, the victim may also provide insights into the methods used by the perpetrators to conceal the origin of the funds, particularly where the victim observed suspicious elements indicative of laundering.

This interdependence between the predicate offense and the process of legitimizing illicit assets explains why relevant information for identifying money laundering methods may sometimes be found, at least partially, in statements given by witnesses or victims during the initial investigation. However, to ensure that the evidence collected is complete and aligned with the objectives of the current prosecution, it is essential to conduct follow-up interviews with a specific focus on facts and circumstances that reveal the transformation, concealment, and integration of illegally obtained assets into the legal financial system.

Continuing our analysis of the interviewing tactics used in criminal cases concerning the offense of money laundering, it is essential to examine the tactical particularities involved in interviewing the suspect or accused, given the critical role this procedural subject plays in clarifying and reconstructing the facts of the case.

This procedural action is typically conducted during the later stages[4] of the criminal investigation, at a point when the investigating authority already possesses a reasonable minimum of evidence supporting the concrete involvement of the interviewed person in the commission of the offense[5]. The initiation of this phase is therefore linked to the accumulation of a body of evidence justifying the change in the procedural status of the person, as well as to the need to advance the investigation toward identifying the motives, the criminal intent, and the connections between the participants.

This approach aligns with the modern criminalistic concept of structuring the criminal investigation into distinct functional phases, each characterized by specific tasks[6] and appropriate tactical methods. Although we do not intend to elaborate in detail on the theoretical framework of this periodization[7]—since it pertains to a separate segment

[4] Stancu, Emilian. *Treatise of Criminalistics*. 4th revised edition, Bucharest, 2015, p. 465; Ruiu, Marin. *Criminalistics: Elements of Criminalistic Tactics*. Bucharest: Universul Juridic, 2017, p. 130; Duvac, Constantin. *Criminalistics*. Bucharest: Hamangiu Publishing House, 2024, p. 194.

[5] Shurukhnov, N.G. (2014). *Investigative Actions at the Later Stage of Counterfeiting Investigations: Practical Significance and Tactical-Technological Foundations*. Russian Investigator, no. 5, pp. 13–17.

[6] Vozgrin, I.A. *Introduction to Criminalistics: History, Theoretical Foundations, Bibliography*. St. Petersburg, 2003, p. 274.

[7] Kardashevskaya, M.V. On the Issue of Periodization in Criminal Investigation. In: *Bulletin of Tula State*

of criminalistic doctrine—it is essential to emphasize that in the subsequent stage of the investigation, the focus shifts toward strengthening the evidentiary base and confronting the accused person with the investigated facts.

The Interview of the Suspect or Accused, Regardless of the Offense Category, Is One of the Most Frequently Applied Criminal Investigation Measures. In cases concerning money laundering, this procedural activity acquires an added layer of complexity, driven by the technical nature of the offense, the sequential development of criminal stages, and the concealment of relationships between subjects. For this reason, the interviewing tactic must be appropriately adapted in order to extract the most relevant and coherent information possible.

According to their procedural status, the suspect or accused has the right to make statements or to remain silent[8], and this decision may not be interpreted to their disadvantage. Nevertheless, even in situations where the person refuses to cooperate, the criminal investigation body is legally obliged to conduct the interview procedure, observing all guarantees provided by the legal framework.

Criminal procedural regulations define the interview of this category of procedural subjects as a mandatory, not optional, action. This reflects the legislator's concern for safeguarding the right to defense, as well as for ensuring the legality of the criminal process. In this regard, the procedural framework provides a balance between the rights of the interviewed individual and the obligations of the investigative authority.

The tactical and methodological aspects of suspect interviews have been extensively addressed in the specialized literature[9]. However, the present study does not aim to revisit the general theoretical framework of this subject. Instead, it focuses on outlining practical directions of applicability that are particularly relevant in the context of money laundering investigations. Our objective is to formulate concrete recommendations aimed at optimizing this procedural action by tailoring interview tactics to the specific circumstances of each case, with the ultimate goal of obtaining statements that can effectively contribute to the establishment of the truth.

The interrogation of the suspect or accused in criminal cases concerning money laundering involves not only clarifying their individual involvement in the process of legalizing illicit funds, but also establishing the link to the predicate offense that generated such revenues. Depending on the nature of the underlying offense, the interview may require the application of distinct forensic methods tailored to each type of crime. However, since the present study does not aim to analyze the peculiarities of questioning in relation to each predicate offense, we shall focus on obtaining data relevant to establishing the constituent elements of the investigated crime.

Thus, the interrogation must aim to clarify the structure and functioning of the criminal group involved, including the classification of the type of participation (organ-

University. Economic and Legal Sciences, 2013, No. 1–2, p. 24.

[8] Articles 103 and 104 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, adopted on March 14, 2003, published in: *Official Gazette* No. 248–251, art. 699.

[9] Stancu, Emilian. *Treatise of Criminalistics*. Revised Fourth Edition. Bucharest, 2015, pp. 411–488; Ruiu, Marin. Criminalistics. *Elements of Forensic Tactics*. Bucharest: Universul Juridic, 2017, pp. 45–214; Duvac, Constantin. *Criminalistics*. Bucharest: Hamangiu Publishing House, 2024, pp. 194–225; Cazan, Elena; Matei, Daniela; Gavriș, Radu. *The Tactics of Interviewing in Criminal Proceedings: A Guide to Best Practices*. Târgu Jiu: Măiastra, 2020; Grinenko, A.V. "Bringing to Charges, Presentation of Charges, and Interrogation of the Accused: Theoretical and Practical Issues". In: *Criminal Procedure: Theory and Practice*, Moscow: Yurayt, 2011, pp. 480–490.

ized criminal group or criminal organization), the roles of its members, the degree of hierarchy, and the conspiratorial measures applied to protect the operation. The inquiry should determine when the interviewee joined the group, under what circumstances they were recruited, what roles they played, and the specific tasks they received from other members.

It is equally important to determine whether the idea of laundering the money originated with a particular member, whether the interviewee knows the individuals involved in committing the predicate offense, and how their interactions are maintained – particularly if these relationships are repetitive or organized. A key focus is identifying the decision-makers who implemented the laundering methods, the individuals who designed the procedures, assigned tasks among accomplices, and coordinated the execution of each criminal episode.

From a forensic-tactical perspective, it is crucial to reconstruct the entire laundering mechanism: the nature of the transactions, the order in which they occurred, the economic actors involved – be they legal entities or sole proprietorships – as well as the function of each operation in achieving the final goal of concealing the origin of the funds. In this respect, investigators must examine how entities were selected, who established contact, and how trust relationships were formed with employees of the entities involved.

Another focus of the interrogation should be the content of each transaction – the amounts involved, the essential elements, the signatures, and the responsibilities of the persons who signed the associated documents. It is necessary to establish who prepared the supporting documents, who signed them on behalf of the management (executives, chief accountants, legal advisors), and where seals and sensitive documents were stored, including those proving the identity of intermediaries or the existence of shell companies.

Moreover, the manner in which each party fulfilled its contractual obligations must be documented – whether these were fulfilled entirely, partially, or not at all, along with the reasons for any delays, refusals, or breaches. It is further necessary to determine how records of laundered amounts were kept, the profit distribution system within the group, and the share received by the interviewee – including the amount, the time it was received, and how the proceeds were used.

The interrogation should also seek to assess the total value of the funds laundered through the criminal scheme, as well as the circumstances under which the illicit operation was discontinued: who was responsible for stopping the transactions, where and under what circumstances this occurred.

Therefore, an effective interrogation of the suspect or accused in money laundering cases must go beyond a mere confrontation with the evidence. It requires the application of a sophisticated forensic methodology, aimed at reconstructing the logical and coherent sequence of the entire criminal process – from conception to implementation and conclusion.

The interrogation of suspects or accused individuals in criminal cases concerning money laundering entails a series of tactical particularities, shaped by numerous procedural and situational variables. Firstly, it is important to highlight that the interrogation may be conducted within different intermediate scenarios, each directly influencing the intervention strategies of the criminal investigation body. These scenarios include:

a) the simultaneous investigation of the money laundering offense along with the criminal proceedings concerning the predicate offense;

b) the investigation of money laundering in a separate criminal case, with the attachment of materials from the case where the predicate offense was examined;

c) the investigation in a separate case, without the predicate offense materials yet annexed to the file—a situation that may arise when the person is apprehended in a different location or at a different time than that of the commission of the initial act.

These variations result in significant differences in the approach to interrogation tactics. Thus, the interrogation may be directed toward both components of the criminal conduct—the predicate offense and the laundering process—or focused solely on the legalization activities, depending on the availability and relevance of the evidence at that stage.

Secondly, the manifestation form of the criminal activity—whether individual or organized—has a major impact on the applied tactics. As previously noted, money laundering, in most cases, exhibits the characteristics of a group offense, typically committed within organized criminal structures. This reality requires the application of specific interrogation methods, in line with the recommendations provided by specialists such as D. Ostavciuc, C. Rusnac, Iu. Odagiu, and Iu. Osipov regarding the questioning of individuals suspected of affiliation with organized criminal groups[10].

A third determining factor is the procedural stance adopted by the suspect or accused in relation to the charges brought against them. Their attitude—whether it involves denial, minimization, selective cooperation, or full confession—directly affects the dynamics of the interview and compels the criminal investigation body to continuously adjust its behavioral approach to establish effective psychological contact and, if possible, encourage cooperation or a guilty plea.

In cases where materials from a previous criminal case concerning the predicate offense have been annexed to the file concerning money laundering, the criminal investigation officer benefits from a substantial body of information regarding the origin of the funds, the context of their generation, and the individuals involved in their acquisition. This facilitates the planning of interview tactics and allows for better anticipation of the suspect's reactions, as well as for more precise calibration of questions and strategic objectives.

If the suspect or accused has not been detained for money laundering but is under investigation for the predicate offense, the preparation phase of the interview must include a detailed review of the materials obtained through searches or document seizures from entities directly or indirectly linked to the individual. Additionally, attention must be paid to information obtained in response to requests submitted to public or private institutions.

When drafting the interview plan, careful selection of the evidence to be strategically presented during the discussion is essential, in accordance with procedural principles related to confidentiality and tactical balance. It is recommended that the suspect or accused not be prematurely informed about the content of the evidence held, and, where

[10] Osipov, Yu.Yu. Particularities of the Tactics Used in the Interrogation of Members of Organized Criminal Groups. In: *Theory and Practice of Criminalistics and Forensic Expertise: Interuniversity Collection of Scientific Articles*, Vol. 11, Saratov, 2001, pp. 100–102 et seq. Dinu Ostavciuc, Iurie Odagiu, Constantin Rusnac. *Investigation of Crimes in the Sphere of Organized Crime: Practical Guide = Cercetarea infracțiunilor din materia crimei organizate*: Ghid practic, Chișinău: S.n., 2016, p. 46. ISBN 978-9975-121-35-4.

necessary, access to certain information should be restricted to prevent them from adjusting their procedural stance or tailoring explanations to align with the available evidence.

Therefore, the effectiveness of interviewing in money laundering cases depends on thorough preparation, a clear understanding of the evidentiary and procedural context in which the action takes place, and the ability of the investigating officer to adapt tactical techniques to the specific circumstances of each case.

Although the issue of interviewing suspects or defendants has been extensively discussed in the specialized literature[11], certain particularities of conducting this procedural action in adversarial conditions require further examination, especially in the context of investigating money laundering, which is marked by high complexity and an elevated degree of criminal professionalism.

The first tactical element that requires careful consideration is the timing of the interview. In situations where the suspect is apprehended unexpectedly, the psychological and emotional tension induced by such an intervention can naturally lead to a temporary reduction in their resistance to judicial authorities. Under these circumstances, the investigating body, by evaluating the external manifestations of the suspect's psychological state, must identify the most opportune moment to initiate the interview and act promptly, capitalizing on the brief window of willingness to cooperate.

However, in other scenarios, the opposite strategy may be more appropriate—namely, the so-called „psychological waiting" tactic—which involves deliberately delaying the interview to intensify the suspect's mental discomfort and to instill the belief that the investigating authority holds a robust body of evidence, while their passive or hostile stance appears increasingly vulnerable. This method relies on subtle psychological pressure, fostering confusion and reducing the suspect's ability to respond coherently[12].

In money laundering cases, the core evidentiary material typically consists of documents—banking records, financial statements, contracts, and so forth. Therefore, the interview tactic must intelligently rely on these documents. A brief and strategically selected presentation of their content and significance is recommended, without granting the suspect full or premature access to the documents. Nonetheless, one must cautiously manage the risk that, once aware of the existence of such evidence, the suspect may restrict their statements to merely confirming facts already reflected in the documents, while deliberately omitting other relevant episodes or complicity with other individuals.

Given the high level of professionalism characterizing the perpetrators of such crimes, advanced forensic interviewing techniques must be employed—such as reflexive interview management[13]. This involves not only drawing conclusions from existing information but also anticipating the suspect's reactions and defensive strategies. By simu-

[11] Stancu, Emilian. *Treatise on Criminalistics*, 4th revised edition. Bucharest, 2015, pp. 465–495; Ruiu, Marin. *Criminalistics: Elements of Forensic Tactics*. Bucharest: Universul Juridic, 2017, pp. 127–223; Duvac, Constantin. *Criminalistics*. Bucharest: Hamangiu Publishing House, 2024, pp. 198–207; Cazan, Elena; Matei, Daniela; Gavriș, Radu. *Interview Tactics in the Criminal Process: A Guide to Best Practices*. Târgu Jiu: Măiastra, 2020, pp. 17–47.

[12] Drăgulean, Alexandru; Nestor, Sergiu. The Psychological Coordinates of the Criminal Investigation Activity During the Hearing of the Suspect, the Accused, and the Defendant. In: *Scientific Annals of the "Ștefan cel Mare" Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova: Legal Sciences*, 2015, No. XV(2), pp. 68–73.

[13] Osoianu, Tudor et al. *Tactics of Criminal Investigation Actions*. Chișinău, 2020, p. 191.

lating and counteracting potential adversarial behaviors, the investigative authority can adjust its tactical discourse and steer the interaction toward the desired outcome.

Within this framework, two reflexive methods have proven effective. The first involves the progressive use of documentary content: in the initial stage, only those documents that clearly contradict the suspect's claims regarding specific episodes should be introduced. Based on the reactions observed, the questioning can then be extended to other incidents for which direct evidence may not yet exist. The second method exploits the suspect's lack of knowledge about the positions adopted by their accomplices. Considering the transnational or decentralized structure of many criminal organizations, this uncertainty can be strategically leveraged to induce a state of psychological tension and ambiguity by presenting a comprehensive narrative that implies the imminent collapse of the entire criminal network.

From a forensic perspective, several tactical approaches can be employed, such as "maintaining informational ignorance," "creating a state of logical pressure," or "persuading the suspect of the inefficiency of their adopted position."[14] These techniques do not involve any form of physical coercion or violation of fundamental rights but are instead investigative strategies based on dialogue, reasoning, and behavioral modeling.

A particularly valuable tactic at this stage is associated with the communication of reasonable suspicion. In most cases, the initial interview also constitutes the first direct interaction between the suspect and the criminal investigation authority. In this context, it is advisable that the suspicion be articulated in general terms, without fully disclosing the factual grounds. This approach creates favorable conditions for an effective interview, during which, under the impact of the applied tactics, the suspect may provide information that exceeds the known evidentiary framework, potentially revealing previously unknown episodes or identifying additional participants.

This method proves especially relevant in money laundering investigations, as even after extensive covert operations, the investigative body often possesses only fragmented, incomplete data with a limited degree of certainty.

An analysis of judicial practice supports the conclusion that, during the suspect's initial interview, the use of broadly framed questions combined with requests for specific and concrete answers constitutes an effective tactic. This approach enables the investigating officer to conceal existing informational gaps, projecting an image of detailed knowledge of the case circumstances. In doing so, a favorable psychological imbalance is created, encouraging the suspect to provide relevant details in an attempt to justify their position.

Subsequently, depending on the information obtained and the evolution of the informational-tactical context, the questions can be progressively reformulated and clarified, allowing for continuous adaptation of the interview strategy. This dynamic turns the suspect's interview into a heuristic procedure, where each new question is conditioned and guided by the responses previously received—following the methodological model whereby "subsequent inquiry is shaped by prior information obtained."[15].

On the other hand, in cases where the criminal investigation officer possesses a solid and detailed body of evidence, the questions posed may be formulated with a higher

[14] Cazan, Elena; Matei, Daniela; Gavriș, Radu. *Interview Tactics in the Criminal Process: A Guide to Best Practices*. Târgu Jiu: Măiastra, 2020, pp. 39–47.
[15] Osoianu, Tudor et al. *Tactics of Criminal Investigation Actions*. Chișinău, 2020, p. 177.

degree of specificity and depth, including extensive detailing. This strategy aims to convey the impression that the investigating authority has a comprehensive understanding of the facts and the criminal mechanism, which may prompt the suspect to cooperate, confirm certain information, or even provide additional details.

Another crucial aspect of the interview strategy concerns the presence of the defense counsel during the procedure. It is essential that the investigating officer pays close attention to the role and conduct of the defense attorney. From both procedural and forensic-tactical perspectives, it is unacceptable for the counsel to respond on behalf of the suspect or to interfere actively in the dialogue between the suspect and the investigative body. Statements must be made solely by the person being interviewed, consciously and independently.

The defense attorney's role at this procedural stage is limited to offering confidential legal advice prior to the interview; during the hearing itself, their interventions must remain brief and strictly advisory in nature[16]. Any form of substituting the direct expression of the suspect risks compromising not only the authenticity of the statements but also the effectiveness of the forensic tactics, reducing the process to a mere formality devoid of probative value.

Legal consultations offered during the interview must never turn into a "*teleprompting role*"[17], where the defense counsel provides answers or formulates statements on behalf of the suspect. Any such attempts to override the suspect's procedural will must be explicitly recorded in the interview transcript, as they constitute impermissible influence on the conduct of the criminal procedure. It is imperative that the criminal investigation body document any intervention by the defense that exceeds the limits of legal consultation—including attempts to answer in place of the suspect—to preserve the procedural integrity of the act.

In the context of money laundering investigations, the spatial positioning of the defense counsel relative to the interviewee takes on special tactical importance. Therefore, we consider it both tactically and procedurally justified for the attorney to be seated outside the suspect's direct line of sight during the interview. This measure is intended to prevent any form of nonverbal communication—intentional or not—between the attorney and the interviewee, as such interactions could undermine the authenticity and spontaneity of the statements.

It is well recognized in the forensic literature that, in tense settings, suspects can be influenced through gestures, facial expressions, or other subtle signals from their counsel[18]. Even in the absence of an overt intent to influence, such manifestations can alter the behavior of the person being questioned and significantly diminish the probative value of the statements provided. In money laundering cases, where evasive responses and strategically crafted procedural positions are frequently encountered, eliminating any source of influence becomes imperative.

In this regard, the argument that such a measure would constitute a restriction of the right to defense is unfounded. The defense counsel is not excluded from the proce-

[16] Kibardin, I.P. On Certain Aspects of Defense Counsel's Opposition During Interrogation. In: *Bulletin of Udmurt University*, Issue No. 2-2/2014, pp. 226–228.
[17] Donskoy, D.D. *The Function of Criminal Prosecution at the Pre-Trial Stage*. Abstract of the PhD dissertation in Law. Rostov-on-Don, 2005, p. 8.
[18] Osoianu, Tudor, et al. *Tactics of Criminal Investigation Actions*. Chișinău: 2020, pp. 175–176.

dure; rather, they remain present and maintain full auditory access to the hearing proceedings. Consequently, their procedural rights remain intact. The actual purpose of this measure is to ensure a fair, objective, and interference-free investigative environment, thereby safeguarding both the interests of the parties and the legality of the criminal proceedings.

Moreover, positioning the defense counsel outside the direct visual field of the suspect allows the criminal investigation officer to conduct the hearing strategy without the risk of disrupting its rhythm or content. By eliminating sources of visual influence, the officer can more accurately observe the suspect's behavior, emotional and verbal reactions, and any contradictions or hesitations that may indicate undeclared or concealed aspects.

In the context of money laundering offenses, such behavioral cues may prove decisive in reconstructing the modus operandi and determining each participant's level of involvement. The proposed tactic contributes to the creation of a controlled environment, where the authenticity of statements is preserved and external influences are minimized.

Although it may be argued that this measure could generate a certain degree of psychological discomfort for the person being heard, we consider this perception to be overstated. The tension typically associated with a hearing stems primarily from the nature of the criminal process itself, rather than from the physical positioning of the attorney. Furthermore, by eliminating visual contact with the defense counsel, the psychological pressure experienced by the suspect or accused may actually be reduced, thereby facilitating freer expression and diminishing both voluntary and involuntary influences on procedural behavior.

According to criminal procedure law, "*when discrepancies exist between the statements of persons questioned in the same case, a confrontation shall be conducted between those persons, including with those whose statements are unfavorable to the suspect or the accused, if necessary, in order to establish the truth and eliminate discrepancies.*"[19]

From a forensic-tactical perspective, confrontation is recognized as a special method of interviewing, applicable exclusively during the subsequent phase of criminal investigation. It is ordered in situations where essential contradictions arise between the statements of individuals already questioned, regardless of their procedural status—suspect, witness, injured party, or other participant. The purpose of the confrontation is not only to confirm the existence of these inconsistencies but also to identify their causes, whether they stem from differences in perception, memory errors, an intent to conceal the truth, or even an attempt to mislead the investigative authorities.

In criminal cases concerning money laundering, confrontation appears as a subsidiary procedural action, applied selectively and only in well-justified situations. Although this type of offense typically relies on documentary, financial-accounting evidence and technical expert reports, the existence of contradictory positions between participants necessitates the application of confrontation to clarify contested aspects and verify the veracity of statements.

Judicial practice statistics confirm the limited but essential use of confrontation in such cases. Thus, from the total number of analyzed cases, confrontation was applied in only 22.5%. This low frequency reflects the specific nature of the offense but does not diminish the importance of confrontation in cases where the factual version of the parties

[19] Article 113 paragraph (1) of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, adopted on March 14, 2003. In: Official Gazette No. 248–251, Article 699.

proved to be inconsistent. In such situations, confrontation played a probative consolidation role by encouraging direct and unmediated expression between the parties.

For instance, in cases where witnesses indicated the existence of meetings, transactions, or suspicious transfers, which the defendant denied, confrontation enabled the weighing of positions and the verification of their consistency in light of previous statements.

From a tactical standpoint, confrontation has produced the following effects in the analyzed cases, as shown in Diagram no. 3.

Diagram No. 3. Effects of Confrontation:

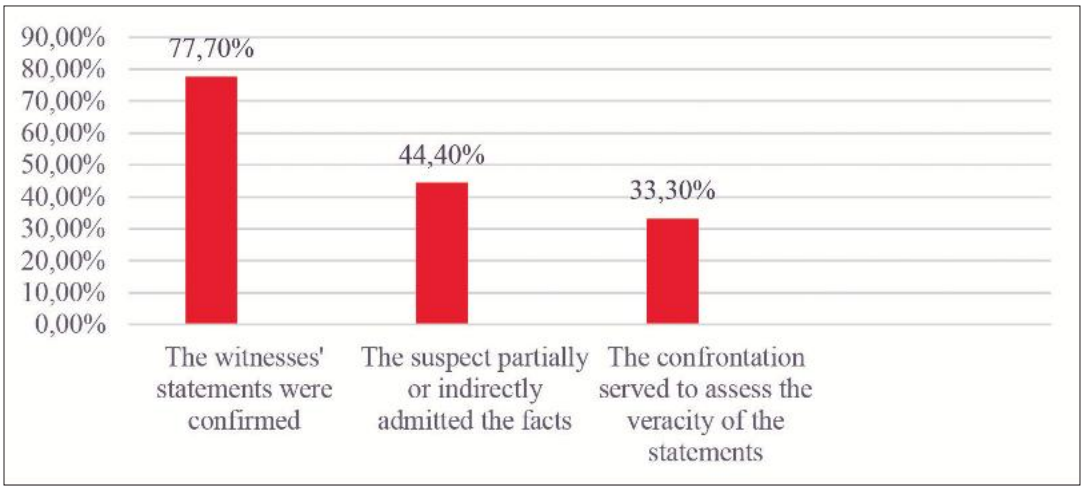

Courts of law have assessed this procedural measure as particularly effective in cases where discrepancies concerned:

a) the defendant's connection to certain economic entities involved in the legalization of funds;

b) his or her presence at the signing of financial transaction contracts;

c) the actual handling of illicitly obtained sums of money.

In certain instances, the confrontation was even requested by defense attorneys, particularly to challenge the testimony of cooperating or protected witnesses, highlighting the bilateral nature of the measure—applicable in the interest of both the prosecution and the defense.

Furthermore, in none of the analyzed cases was the confrontation rejected by the court as irrelevant or unnecessary. On the contrary, courts emphasized its evidentiary value when corroborated with other means of proof, underlining its subsidiary but decisive role in clarifying contentious aspects.

Among the most frequent categories of participants in confrontations in money laundering cases (as illustrated in Diagram No. 4) are:

a) Witness and suspect/accused – when the discrepancies relate to facts directly perceived by the witness, sometimes even in the presence of the accused;

b) Two suspects/accused persons – when diverging versions emerge regarding how the act was committed, each person's role, and the involvement of other participants;

c) Two witnesses – who, despite having attended the same events, provide differing interpretations of what occurred.

Diagram No. 4. Frequency of Categories of Participants in Confrontations:

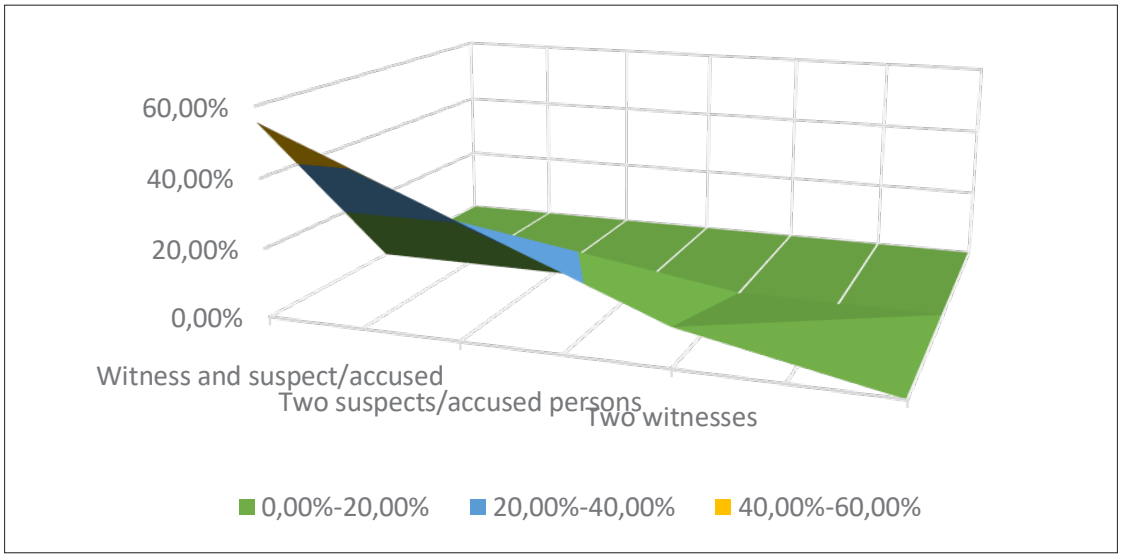

Therefore, confrontation, although applied less frequently than other procedural actions, retains its relevance in complex cases, especially those involving organized economic and financial crime, where the establishment of the truth often depends on the direct comparison of conflicting positions and the real-time evaluation of the participants' behavioral reactions.

For the proper conduct of confrontation, specific tactical procedures from interviewing practices apply. One important condition is that confrontation should take place shortly after the discrepancies between previous statements have been identified. This is necessary to prevent the individuals from meeting and discussing their earlier statements, potentially aligning them under the influence of interested parties.

The criminal procedure law does not impose a mandatory rule dictating the strict order in which each individual must speak during a confrontation. In most cases, priority should be given to the person who, in the justified opinion of the criminal investigation officer[20], provides truthful information.

However, when planning a confrontation involving, on one side, a person whose statements are considered false, and on the other side, a public institution employee (or, in some cases, an employee of a commercial or other organization) who, due to their professional and psychological qualities and level of competence, is capable of exposing the opponent in a consistent and convincing manner, a reverse order from the traditional one should be adopted. That is, the person whose declarations are questionable should speak first, followed by the one who is expected to refute them. This tactic is appropriate because it prevents a situation where the person providing dubious statements, upon hearing well-argued and truthful assertions, withdraws and refuses to continue providing testimony.

Another tactical recommendation regarding the conduct of confrontation is the active use of documents when formulating detailed, control, or verification questions. After both individuals have given their statements, the criminal investigation officer or the par-

[20] Osoianu, Tudor, et al. *Tactics of Criminal Investigation Actions*. Chișinău, 2020, p. 204.

ties, under the officer's supervision, have the right to ask questions[21]. Unfortunately, practice shows that investigators often underuse this opportunity, posing a minimal number of questions, which are frequently of a formal nature.

CONCLUSIONS

The interview remains one of the most valuable procedural actions in the investigation of money laundering offenses, offering the possibility to reconstruct criminal relationships, subjective intent, and the sequence of concealed operations—even in cases dominated by documentary evidence.

The diversity of individuals interviewed necessitates a differentiated tactical approach, tailored to their procedural status, declarative behavior, and informational potential.

The efficiency of an interview is not determined by the number of statements obtained, but rather by their coherence, relevance, and ability to corroborate and complete other forms of evidence within a logical and persuasive probative structure.

Although used less frequently, the confrontation plays a decisive role in clarifying contradictions, especially in situations where witnesses and suspects present divergent factual accounts regarding the mechanism of fund legalization.

The role of the defense attorney during the interview must be managed with balance—respecting the right to defense while preventing indirect influence on the procedural behavior of the suspect through positioning or non-verbal communication.

The use of modern criminalistic techniques—such as "psychological waiting," progressive handling of evidence, or the induction of informational tension—significantly contributes to obtaining relevant and truthful statements, without violating procedural rights.

To fully leverage the evidentiary potential of interviews in money laundering cases, rigorous thematic planning is required, along with continuous tactical adaptation according to the evolution of the case and an integrative approach based on the logic of modern criminal investigation.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Cazan, Elena; Matei, Daniela; Gavriș, Radu. The Tactics of Interviewing in Criminal Proceedings: A Guide to Good Practices. Târgu Jiu: Măiastra Publishing House, 2020.

Dragulean, Alexandru; Nestor, Sergiu. Psychological Coordinates of Criminal Investigation in the Suspect's Hearing Process. In: Scientific Annals of the "Ștefan cel Mare" Academy of the MIA of the Republic of Moldova: Legal Sciences, 2015, No. XV(2), pp. 68–73.

Duvac, Constantin. Forensics. Bucharest: Hamangiu Publishing House, 2024.

Gherasim, Dumitru; Rusu, Lucia. Forms and Techniques of Interviewing in Judicial Investigation in Criminal Proceedings: Theoretical and Practical Reflections, p. 204

[21] Vasiliev, A., Vinberg, A., et al. *Criminalistics*. Bucharest: Editura Ştiinţifică, 1961, p. 345.

[accessed: 15.04.2025]. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/204-211_4.pdf

High Court of Justice, Criminal College. Decision of 02.07.2015 in Case No. 4-1re-121/2015. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=779 [accessed: 04.04.2024].

High Court of Justice, Criminal College. Decision of 05.10.2016 in Case No. 4-1re-163/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1365 [accessed: 04.04.2024].

High Court of Justice, Criminal College. Decision of 06.04.2017 in Case No. 4-1re-58/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1269 [accessed: 04.04.2024].

Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova, adopted on 14.03.2003. In: Official Gazette, No. 248–251, Article 699.

Court of Appeal Bălți. Civil and Administrative Litigation Division. Decision of 24.11.2023 in Case No. 1a-238/2023. Available at: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1fb70b15-fc42-4d13-8c00-1b5c7963a218 [accessed: 18.06.2023].

Court of Appeal Bălți. Criminal Division. Decision of 11.03.2019 in Case No. 1a-585/2016. Available at: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a39d4a58-ae5b-e911-80da-0050568b4d5b [accessed: 25.04.2024].

Court of Appeal Bălți. Decision of 14.03.2019 in Case No. 1a-585/2016. Available at: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a39d4a58-ae5b-e911-80da-0050568b4d5b [accessed: 19.12.2023].

Court of Appeal Chișinău. Criminal Division. Decision of 18.04.2016 in Case No. 1a-29/16. Available at: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f3f20a18-4a2d-e611-9a6d-005056a5d154 [accessed: 18.04.2024].

Court of Appeal Chișinău. Criminal Division. Decision of 23.11.2023 in Case No. 1a-31/2022. Available at: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/432a13c9-30d9-4391-9e42-1fe2928fe254 [accessed: 23.01.2024].

Court of Appeal Comrat. Judicial College. Decision of 30.03.2020 in Case No. 1a-86/2020. Available at: https://cacm.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/67948a99-17fb-4474-8819-f8977a754db3 [accessed: 15.04.2024].

Court of Appeal Comrat. Decision of 30.03.2020 in Case No. 1a-86/2020. Available at: https://cacm.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/67948a99-17fb-4474-8819-f8977a754db3 [accessed: 18.08.2024].

Belkin, A.R. Interrogation of the Expert as a Procedural Action. In: Theory and Practice of Judicial Expertise in Modern Conditions: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. Moscow: Prospekt Publishing House, 2007, pp. 97–99.

Decision of the Bălți Court of Appeal of 14.03.2019, issued in Case No. 1a-585/2016. Available at: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a39d4a58-ae5b-e911-80da-0050568b4d5b [accessed: 19.12.2023].

Decision of the Bălți Court of Appeal's Civil and Administrative Litigation Panel of 24.11.2023, issued in Case No. 1a-238/2023. Available at: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1fb70b15-fc42-4d13-8c00-1b5c7963a218 [accessed: 18.06.2023].

Decision of the Chișinău Court of Appeal, Criminal Panel, of 18.04.2016, issued in Case No. 1a-29/16. Available at: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/

f3f20a18-4a2d-e611-9a6d-005056a5d154 [accessed: 18.04.2024].
Decision of the Chișinău Court of Appeal, Criminal Panel, of 18.04.2016, issued in Case No. 1a-29/16. Available at: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f3f20a18-4a2d-e611-9a6d-005056a5d154 [accessed: 18.04.2024].
Decision of the Chișinău Court of Appeal, Criminal Panel, of 23.11.2023, issued in Case No. 1a-31/2022. Available at: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/432a13c9-30d9-4391-9e42-1fe2928fe254 [accessed: 23.01.2024].
Decision of the Chișinău Court of Appeal, Criminal Panel, of 23.11.2023, issued in Case No. 1a-31/2022. Available at: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/432a13c9-30d9-4391-9e42-1fe2928fe254 [accessed: 23.01.2024].
Decision of the Comrat Court of Appeal Judicial Panel of 30.03.2020, issued in Case No. 1a-86/2020. Available at: https://cacm.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/67948a99-17fb-4474-8819-f8977a754db3 [accessed: 15.04.2024].
Decision of the Comrat Court of Appeal of 30.03.2020, issued in Case No. 1a-86/2020. Available at: https://cacm.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/67948a99-17fb-4474-8819-f8977a754db3 [accessed: 18.08.2024].
Decision of the Comrat Court of Appeal, Judicial Panel, of 30.03.2020, issued in Case No. 1a-86/2020. Available at: https://cacm.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/67948a99-17fb-4474-8819-f8977a754db3 [accessed: 18.08.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Bălți Court of Appeal of 11.03.2019, issued in Case No. 1a-585/2016. Available at: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a39d4a58-ae5b-e911-80da-0050568b4d5b [accessed: 25.04.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Chișinău Court of Appeal of 23.11.2023, issued in Case No. 1a-31/2022. Available at: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/432a13c9-30d9-4391-9e42-1fe2928fe254 [accessed: 23.01.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Supreme Court of Justice of 02.07.2015, issued in Case No. 4-1re-121/2015. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=779 [accessed: 04.04.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Supreme Court of Justice of 05.10.2016, issued in Case No. 4-1re-163/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1365 [accessed: 04.04.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Supreme Court of Justice of 06.04.2017, issued in Case No. 4-1re-58/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1269 [accessed: 04.04.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Supreme Court of Justice of 07.05.2020, issued in Case No. 4-1re-2/2020. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=2034 [accessed: 04.04.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Supreme Court of Justice of 13.12.2017, issued in Case No. 1ra-1575/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10057 [accessed: 24.04.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Supreme Court of Justice of 17.11.2020, issued in Case No. 1ra-1413/2020. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17349&utm_source=chatgpt.com [accessed: 09.04.2024].
Decision of the Criminal Panel of the Supreme Court of Justice of 22.05.2019, issued in Case No. 1ra-794/2019. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13650&utm_source=chatgpt.com [accessed: 09.04.2024].

Decision of the Supreme Court of Justice, Criminal Panel, of 02.07.2015, issued in Case No. 4-1re-121/2015. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=779 [accessed: 04.04.2024].

Decision of the Supreme Court of Justice, Criminal Panel, of 05.10.2016, issued in Case No. 4-1re-163/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1365 [accessed: 04.04.2024].

Decision of the Supreme Court of Justice, Criminal Panel, of 06.04.2017, issued in Case No. 4-1re-58/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1269 [accessed: 04.04.2024].

Decision of the Supreme Court of Justice, Criminal Panel, of 07.05.2020, issued in Case No. 4-1re-2/2020. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=2034 [accessed: 04.04.2024].

Decision of the Supreme Court of Justice, Criminal Panel, of 13.12.2017, issued in Case No. 1ra-1575/2017. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10057 [accessed: 24.04.2024].

Decision of the Supreme Court of Justice, Criminal Panel, of 17.11.2020, issued in Case No. 1ra-1413/2020. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17349&utm_source=chatgpt.com [accessed: 09.04.2024].

Decision of the Supreme Court of Justice, Criminal Panel, of 22.05.2019, issued in Case No. 1ra-794/2019. Available at: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13650&utm_source=chatgpt.com [accessed: 09.04.2024].

Donskoy, D.D. The Function of Criminal Prosecution at the Pre-trial Stage. Abstract of the PhD thesis in Law. Rostov-on-Don, 2005, p. 8.

Drăgulean, Alexandru; Nestor, Sergiu. Psychological Coordinates of the Criminal Investigation Activity in the Process of Hearing the Suspect, Accused, Defendant. In: Scientific Annals of the "Ștefan cel Mare" Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova: Legal Sciences, 2015, No. XV(2), pp. 68-73.

Duvac, Constantin. Forensics. Bucharest: Hamangiu Publishing House, 2024.

Gavriș, Radu; Cazan, Elena; Matei, Daniela. The Tactics of Hearing in Criminal Proceedings: A Good Practice Guide. Târgu Jiu: Măiastra, 2020, pp. 17–47.

Gherasim, Dumitru; Rusu, Lucia. Forms and Techniques of Hearing During Judicial Investigation in Criminal Proceedings: Theoretical and Practical Reflections, p. 204 [accessed: 15.04.2025]. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/204-211_4.pdf

Grinenko, A.V. Involving a Person as an Accused, Presenting the Accusation and Interrogating the Accused: Theoretical and Practical Problems. In: Criminal Proceedings: Theory and Practice. Moscow: Yurayt, 2011, pp. 480–490.

Kardashevskaya, M.V. On the Issue of the Periodization of Crime Investigations. In: Bulletin of Tula State University. Economic and Legal Sciences, 2013, Issue 1–2, p. 24.

Kibardin, I.P. On Some Aspects of the Defender's Opposition During the Interrogation. In: Bulletin of Udmurt University, Issue No. 2-2/2014, pp. 226–228.

Konovalov, S.I.; Motorin, A.S. Interrogation in Criminal Proceedings: Problems of Correlation Between Procedural and Tactical Aspects. Monograph. Rostov-on-Don: DYI Publishing House, 2008.

Osipov, Yu.Yu. Tactical Features of the Interrogation of Participants in Organized Criminal Groups. In: Theory and Practice of Forensics and Judicial Expertise: Interuniver-

sity Collection of Scientific Articles, Issue 11. Saratov, 2001, pp. 100–102.
Osoianu, Tudor; Ostavciuc, Dinu; Odagiu, Iurie; Rusnac, Constantin. Tactics of Criminal Investigation Actions. Chișinău: Military Book Publishing House, 2020. ISBN 9789975336604.
Ostavciuc, Dinu; Odagiu, Iurie. Tactics of Conducting Hearings: Methodical Guide for Criminal Investigation Officers. Legal Collection of the "Ștefan cel Mare" Academy of the Ministry of Internal Affairs, Chișinău, 2020, 72 p. ISBN 978-9975-3364-4-4.
Ostavciuc, Dinu; Odagiu, Iurie; Rusnac, Constantin. Investigation of Organized Crime Offenses: Practical Guide. Chișinău: S.n., 2016. ISBN 978-9975-121-35-4.
Ruiu, Marin. Forensics. Elements of Forensic Tactics. Bucharest: Universul Juridic Publishing House, 2017.
Shurukhnov, N.G. Investigative Actions of the Later Stage of Counterfeiting Investigation: Practical Significance and Tactical-Technological Foundations. In: Russian Investigator, 2014, No. 5, pp. 13–17.
Slavgorodskaya, O.A. Interrogation of Witnesses as a Source of Information in the Investigation of Money Laundering or Other Property Acquired by Other Persons Through Crime or by the Perpetrator as a Result of a Crime. In: Current Issues of Russian Law, 2008, No. 4 (9), pp. 362–368.
Stancu, Emilian. Treatise of Forensics. 4th revised edition. Bucharest, 2015.
Vasiliev, A.; Vinberg, A. et al. Forensics. Bucharest: Scientific Publishing House, 1961, p. 345.

CZU: 343.1

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17606226

Oleh KYRYCENKO[1]
kirichenkooleg75@ukr.net

Artiom PILAT[2]
artiom92@yandex.ru

COMPETENȚA PROCURORULUI ȘI A PROCURORULUI IERARHIC SUPERIOR ÎN CALITATE DE CONDUCĂTOR AL URMĂRIRII PENALE

Abstract: *Acest articol științific este dedicat cercetării și, prin urmare, evidențierii rolului și importanței procurorului și a procurorului ierarhic superior în calitate de conducător al urmăririi penale în cadrul procesului penal. Asigurarea legalității activității de urmărire penală, realizată prin verificarea și controlul asupra acestei activități, precum și respectarea principiului proporționalității acțiunilor de urmărire penală realizate în cadrul urmării penale constituie atribuția nemijlocită a ofițerului de urmărire penală, a procurorului și a judecătorului de instrucție, ținând de competența funcțională a acestor subiecți. Prin urmare, ofițerul de urmărire penală, procurorul și judecătorul de instrucție în cadrul urmăririi penale sunt cele mai importante figuri, iar soarta tuturor celorlalți participanți la procesul penal și a procesului penal în ansamblu depinde de legalitatea, valabilitatea și caracterul complet al acțiunilor lor.*

Rolul și sarcina procurorului, atât în domeniul justiției penale, cât și în afara acesteia ar trebui să fie definite în legislație la cel mai înalt nivel posibil, fiind îndeplinite cu stricta respectare a principiilor și valorilor democratice ale Consiliului Europei.

Scopul direct al studiului îl constituie examinarea rolului și importanței procurorului și a procurorului ierarhic superior în calitate de conducător al urmăririi penale în cadrul procesului penal,

[1] **Profesor universitar, doctor habilitat în drept, rector, Universitatea Unimanitară din Dnipro, Ucraina; e-mail: mail@dgu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-2046-9522; e-mail: kirichenkooleg75@ukr.net**

[2] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0002-6606-1952, e-mail: artiom92@yandex.ru**

deoarece conducerea bazată pe organizare, monitorizare și coordonare reprezintă prin sine elementul-cheie al activității realizate și soldate de atingerea unui rezultat scontat.

Scopul indirect al studiului respectiv constă în sporirea eficientizării activității procurorului și procurorului ierarhic superior în calitate de conducător al urmării penale în procesul de organizare, monitorizare și coordonare a acțiunilor ofițerului de urmărire penală la exercitarea urmării penale pe o anumită cauză. Scop care poate fi atins prin prisma definirii direcțiilor de bază ale activităților acestor subiecți în cadrul urmăririi penale, precum și realizării unui studiu comparat între competența conducătorului organului de urmărire penală și a procurorului, unde ultimului îi revin atribuții certe de realizare a unui control procesual, nu managerial, asupra activității ofițerului de urmărire penală.

Obiectivele prezentului articol științific constau în definirea direcțiilor de bază ale activității procurorului și procurorului ierarhic superior în calitate de conducător al urmării penale; stabilirea rolului acestora în procesul de organizare, monitorizare și coordonare a acțiunilor ofițerului de urmărire penală la exercitarea urmării penale

Drept rezultat al studiului, este prezentată cercetarea lucrărilor științifice ale autorilor, care vor contribui la cunoașterea și înțelegerea importanței realizării unui control riguros și drept urmare eficient de către procuror și procurorul ierarhic superior în calitate de conducător al urmăririi penale.

Cuvinte-cheie: *procuror, procuror ierarhic superior, competență, atribuții, control, organizare, monitorizare, coordonare, conducător, urmărire penală.*

THE COMPETENCE OF THE PROSECUTOR AND THE HIERARCHICALLY SUPERIOR PROSECUTOR AS THE LEADER OF THE CRIMINAL PROSECUTION

Abstract: *The respective scientific article is dedicated to the research and, therefore, highlighting the role and importance of the prosecutor and the superior hierarchical prosecutor as the leader of the criminal investigation in the criminal process.*

Ensuring the legality of the criminal prosecution activity carried out by verifying and controlling this activity, as well as respecting the principle of proportionality of the criminal prosecution actions carried out within the criminal prosecution, constitute the direct attribution of the criminal prosecution officer, the prosecutor and the investigating judge and belong to the functional competence of these subjects. Therefore, the criminal investigation officer, the prosecutor and the investigating judge in the criminal process are the most important figures, the fate of all other participants in the criminal process and the criminal process as a whole depends on the legality, validity and completeness of their actions.

The role and tasks of prosecutors, both in the field of criminal justice and outside it, should be defined in legislation at the highest possible level and be carried out in strict compliance with the democratic principles and values of the Council of Europe.

The direct aim of the study is the examination of the role and importance of the prosecutor and the senior prosecutor as the leader of the criminal investigation in the criminal process, because management based on organization, monitoring and coordination is in itself the key element of the activity carried out and leading to the achievement of an expected result.

The indirect aim of the respective study is to increase the efficiency of the prosecutor and the superior hierarchical prosecutor as the leader of the criminal prosecution in the process of organizing, monitoring and coordinating the actions of the criminal prosecution officer when carrying out the criminal prosecution on a certain case. A goal that can be achieved through the definition of the basic directions of the activities of these subjects in the framework of the criminal investigation, as well as the realization of a comparative study between the competence of the head of the criminal investigation body and the prosecutor, where the latter has certain attributions of carrying out a procedural control over the activity of the criminal investigation officer and not managerial.

The objectives of this scientific article consist in defining the basic directions of the activity of the prosecutor and the superior hierarchical prosecutor as the leader of the criminal investigation; establishing their role in the process of organizing, monitoring and coordinating the actions of the

criminal investigation officer in the exercise of the criminal prosecution and, last but not least, carrying out a comparative study between the competence of the head of the criminal investigation body and the prosecutor, where the latter has certain attributions of carrying out a procedural control over the activity of the criminal investigation officer and not managerial.

As a result of the study, it constitutes the research of the scientific works of the authors, which will contribute to the knowledge and understanding of the importance of achieving a rigorous control and, as a result, effectively by the prosecutor and the superior hierarchical prosecutor as the leader of the criminal investigation.

Keywords: *prosecutor, superior hierarchical prosecutor, competence, attributions, control, organization, monitoring, coordination, leader, criminal investigation.*

INTRODUCERE

Drept bază în descoperirea și cercetarea infracțiunilor, identificarea făptuitorului, realizarea acțiunilor de urmărire penală, planificarea urmăririi penale per ansamblu constituie o metodă tactică ce asigură stabilirea legăturii strânse dintre scopul și sarcinile urmăririi penale pe de o parte și modul efectiv de realizare a acestora pe de altă parte. Procuratura este o instituție publică autonomă în cadrul autorității judecătorești, ce contribuie la înfăptuirea justiției, apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei, societății și statului prin intermediul procedurilor penale și al altor procedee prevăzute de lege.

În ipoteza dezvoltării ulterioare a rezultatelor științifice obținute vor fi definite direcțiile de bază a activității procurorului și procurorului ierarhic superior în calitate de conducător al urmării penale și, prin urmare, va fi stabilit rolul acestor subiecți în procesul de organizare, monitorizare și coordonare a acțiunilor ofițerului de urmărire penală la exercitarea urmării penale. De asemenea, va fi realizat un studiu comparat între competența conducătorului organului de urmărire penală și a procurorului, unde ultimului îi revin atribuțiile de realizare a unui control procesual asupra activității ofițerului de urmărire penală și nu cel managerial.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

În vederea realizării obiectivelor propuse, în prezentul articol științific au fost utilizate următoarele metode științifice: metoda logică bazată pe analiza deductivă și analiza inductivă care permite analiza conceptului propus spre studiere, metoda comparativă pe larg utilizată în cercetarea direcțiilor de bază a activității procurorului și procurorului ierarhic superior în calitate de conducător al urmării penale, metoda sistemică care s-a aplicat la sistematizarea atribuțiilor realizate de către procuror și procurorul ierarhic superior în calitate de conducător al urmăririi penale.

În procesul elaborării acestui articol, au fost consultate lucrările științifice ale autorilor D. Ostavciuc, T. Osoianu, M. Poalelungi, fiind analizat și Avizul nr. 9 (2014) al Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE) în atenția Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei cu privire la normele și principiile europene referitoare la procurori. S-au mai examinat Hotărârile CtEDO pe cauzele Corigliano c. Italiei, Neumeister c. Austriei etc.

Listă de abrevieri:
CCPE – Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni;
RM – Republica Moldova;

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
CPP – Cod de Procedură Penală;
art. – articol;
alin. – alineat;
pct. – punctul;
nr. – numărul;
p. – pagina;
ș.a. – și alții;
c. – contra;
etc. – etcetera.

DISCUȚII

Problema competenței procurorului în calitate de conducător al urmării penale, a atribuțiilor funcționale ale acestuia, precum și funcțiilor procesuale penale în general, continuă să fie discutabilă și în prezent.

Analizând unele aspect doctrinare, precum și prevederile legale cu privire la activitatea procurorului în general, competența lui, atribuțiile funcționale, activitatea acestuia este divizată în trei direcții de bază:

– controlul asupra activității organului de urmărire penală și a organului care exercită activitatea specială de investigație;

– exercitarea nemijlocită a activității de urmărire penală;

– conducerea urmăririi penale.

Reieșind din specificul activității realizate de către procuror, acesta în cele din urmă beneficiază de anumite garanții care, la rândul lor, asigură atât buna desfășurare a activității de urmărire penală, cât și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale părților în cadrul urmăririi penale.

Procurorului, în calitate de persoană care conduce urmărirea penală, îi sunt specifice anumite activități manageriale care au impact direct asupra bunei desfășurării a urmăririi penale, precum și acțiuni de realizare a obligațiilor pozitive și negative ale statului în cadrul procesului penal.

Analizând competența procurorului la exercitarea urmăririi penale, se constată că lui îi revin atribuțiile organului de urmărire penală; o prevedere similară am identificat-o în cazul în care conducătorul organului de urmărire penale exercită nemijlocit urmărirea penală[1].

Realizând un studiu comparat dintre competența conducătorului organului de urmărire penală și a procurorului constatăm unele aspecte asemănătoare sub aspect managerial, după cum am menționat anterior, conducătorul organului de urmărire penală posedând unele competențe manageriale sub aspect organizatoric de activitate a secției, nu și sub aspect procesual. La rândul său, procurorul realizează un control procesual asupra activității ofițerului de urmărire penală.

Așadar, procurorul este în drept să controleze activitatea ofițerului de urmărire penală, să verifice dosarele și să întreprindă alte acțiuni care au impact direct asupra planificării urmăririi penale și realizării acțiunilor de urmărire penală. Controlul procesual

[1] Cod de procedura penală a Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În. MO 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699.

realizat de procuror asupra activității ofițerului de urmărire penală, în doctrina dreptului procesual penal a ridicat multe semne de întrebare cu privire la independența ofițerului de urmărire penală.

În prezenta lucrare ne-am expus asupra faptul că ofițerul de urmărire penală este persoană independentă și conducătorul organului de urmărire penală nu este în drept să dea indicații pe marginea cauzei penale; în același sens, ofițerul de urmărire penală se subordonează indicațiilor scrise ale procurorului.

Analizând prevederile art. 3 al Legii nr. 333 cu privire la statutul ofițerului de urmărire penală, deducem că în exercitarea atribuțiilor, ofițerul de urmărire penală este independent, se supune numai legii, indicațiilor scrise ale conducătorului organului de urmărire penală, ale procurorului și hotărârilor instanței de judecată, emise în limitele competenței lor și în conformitate cu legislația în vigoare.

Situația similară o identificăm și în prevederile art. 57 alin. (4) CPP al RM, așadar, ofițerul de urmărire penală se supune prevederilor prezentului cod și indicațiilor scrise ale procurorului și ale conducătorului organului de urmărire penală.

De asemenea, legiuitorul nu specifică caracterul ordinelor emise de conducătorul organului de urmărire penală, al celui organizatoric sau procesual. O astfel de formulare *ambiguă* a normelor de procedură creează o marjă largă de interpretare a legii, ce contravine regulii de bază conform căreia legea trebuie să fie clară și explicită. Examinând atribuțiile procurorului în faza de urmărire penală, deducem că legiuitorul i-a oferit o gamă largă de atribuții manageriale, care au impact direct asupra realizării scopului procesului penal.

Realizarea de către procuror a unui management productiv asupra activității de urmărire penală, efectuată de ofițerul de urmărire penală, depinde în primul rând de conlucrarea lor la faza de urmărire penală, care nu se poate baza doar pe relații de conducător pe de o parte și subaltern pe de altă parte; de fapt, este necesar să existe anumite relații de colegialitate între acești doi participanți, astfel ținându-se cont de aspectul moral la realizarea atribuțiilor de serviciu.

Legiuitorul i-a oferit procurorului o gamă largă de atribuții manageriale care au drept scop gestionarea activității ofițerilor de urmărire penală și asigurarea unei bune desfășurări a procesului penal. Analizând competența funcțională a procurorului, deducem că unele atribuții ale acestuia sunt asemănătoare cu cele ale conducătorul organului de urmărire penală, însă diferă de acestea datorită statului conducătorului organului de urmărire penală și al procurorului.

Sub aspect de planificare și organizare a activității de urmărire penală, procurorul pornește urmărirea penală, dispunând printr-o ordonanță motivată fie efectuarea urmăririi penale de către alte organe de urmărire penală, fie exercitarea sa nemijlocită a urmăririi penale în conformitate cu prevederile prezentului cod, ori refuză pornirea urmăririi penale, sau dispune încetarea urmăririi penale. O astfel de atribuție managerială, care îi revine procurorului, o putem diviza în următoarele segmente de bază:

– *Pornește urmărirea penală, dispunând printr-o ordonanță motivată efectuarea urmăririi penale de către alte organe de urmărire penală.* În urma examinării sesizării de către organul de urmărire penală, ofițerul de urmărire penală în timp de 24 de ore din momentul emiterii ordonanței de începere a urmăririi penale va informa procurorul care efectuează conducerea activității de urmărire penală, prezentându-i-se totodată și dosarul respectiv. La momentul când a luat cunoștință de ordonanța de începere a urmăririi penale, procurorul fixează termenul de urmărire în cauza respectivă. Fixarea termenului

de către procuror are un impact direct asupra organizării și planificării urmăririi penale; la stabilirea termenului, procurorul va lua în considerare toate criteriile ce se iau în calcul la stabilirea termenului rezonabil al urmăririi penale, ceea ce reprezintă o garanție de care beneficiază părțile la proces.

– *Exercitarea nemijlocită a urmăririi penale în conformitate cu prevederile prezentului cod.* În caz de necesitate, procurorul poate exercita personal urmărirea penală în orice cauză penală, indiferent dacă fapta comisă ține de competența acestuia. O asemenea atribuție am identificat-o în competența conducătorului organului de urmărire penală care este în drept să preia cercetarea cauzei, însă procurorul este în drept să ia această cauză de la conducător și să exercite nemijlocit urmărirea penală. În cazul exercitării nemijlocite a urmăririi penale, procurorului îi revin atribuțiile ofițerului de urmărire penală.

– *Refuză pornirea urmăririi penale, sau dispune încetarea urmăririi penale.* Examinând ordonanța de începere a urmăririi penale, dacă constată circumstanțele care exclud urmărirea penală el este în drept să refuze începerea urmăririi penale, precum și, în cazul stabilirii circumstanțelor prevăzute la art. 285 CPP, va înceta urmărirea penală.

Planificarea activității ca parte inerentă a managementului eficient în mare măsură depinde de deciziile luate, de activitatea procurorului la etapele inițiale ale urmării penale, de erorile comise ce vor afecta deciziile luate pe marginea cauzei, inclusiv cele de planificare și organizare a activității de urmărire penală.

Procurorii acționează în numele societății și în interes public, în scopul respectării și protejării drepturilor și libertăților omului, așa cum sunt ele prevăzute, în special, în Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului[2].

Codul de procedură penală al Republicii Moldova prevede că procurorul conduce personal urmărirea penală, controlează legalitatea acțiunilor procesuale efectuate de organul de urmărire penală și decide excluderea din dosar a probelor obținute conform prevederilor art. 94 alin. (1). Controlul asupra activității ofițerului de urmărire penală procurorul o realizează atât din oficiu, cât și în baza plângerii înaintate în condițiile art. 298 CPP. În cadrul acțiunilor de urmărire penală, ofițerul de urmărire penală administrează, evaluează și verifică probele: constată circumstanțele cu privire la fapta comisă și verifică persoanele care ar putea comite fapta infracțională. Activitatea respectivă a ofițerului de urmărire penală trebuie să fie realizată cu o strictă respectare a principiului legalității; de specificat că anume de procuror depinde respectarea acestui principiu în cadrul urmării penale.

În vederea realizării unui control asupra actelor emise de către ofițerul de urmărire penală, procurorul solicită de la organul de urmărire penală, pentru control, dosare penale, documente, acte procedurale, materiale și alte date cu privire la infracțiunile săvârșite și persoanele identificate în cauzele penale în care exercită controlul și dispune conexarea sau, după caz, disjungerea cauzei dacă se impune aceasta. Prin ordonanță motivată, la propunerea organului de urmărire penală, sau din oficiu, procurorul este în drept să dispună disjungerea sau conexarea cauzelor penale, fapt care în mod direct influențează activitatea de urmărire penală.

Putem menționa că fiecare infracțiune are specificul ei aparte, ceea ce impune și o anumită cercetare a unor categorii de infracțiuni, prin utilizarea procedeelor probatorii

[2] Avizul nr. 9 (2014) al Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE) în atenția Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei privind normele și principiile referitoare la procurori.

necesare. Există cazuri în care pentru cercetarea obiectivă, completă și sub toate aspectele este necesară separarea unor materiale a cauzelor penale sau, deopotrivă, unirea unor cauze penale între ele, pentru ca într-un final să se poată stabili adevărul. Din perspectiva respectării rolului activ al organului de urmărire penală, legea procesual penală numește aceste acțiuni ca disjungere și conexare a cauzelor penale.

În același timp, caracteristicile individuale ale infracțiunii și ale infractorului necesită un caracter individual al cercetării cauzelor penale. Cauzele penale în care figurează un număr mare de bănuiți sau învinuiți pot avea deficiențe în ceea ce privește termenul urmăririi penale și calitatea acesteia. Disjungerea nerezonabilă a cauzelor penale poate complica descoperirea infracțiunilor și, în unele cazuri, încalcă drepturile învinuitului, sau nu oferă posibilitatea organului de urmărire penală și ulterior instanței de judecată de a determina corect pericolul social al persoanelor care au comis infracțiunea. Pentru a asigura cercetarea completă, obiectivă și sub toate aspecte a circumstanțelor cauzei penale, e necesar să fie create condiții optime și favorabile de cercetare[3]. În acest sens, am constatat că conexarea sau disjungerea cauzelor penale are un impact primordial asupra activității de planificare și realizare a acțiunilor de urmărire penală, ca parte inerentă a managementului activității de urmărire penală.

Astfel, dacă la etapa inițială a urmării penale nu se cunoșteau anumite circumstanțe, însă ulterior cauza penală este disjunsă sau conexată, toate activitățile de urmărire penală realizate necesită a fi modificate reieșind din circumstanțele și cauza care a fost conexată sau disjunsă. Așadar, instituția conexării și disjungerii cauzelor penale posedă un impact direct asupra activității de urmărire penală, îndeosebi asupra activității de planificare și realizare a acțiunilor de urmărire penală.

Planificarea și ordonarea acțiunilor de urmărire penală realizate de către procuror contribuie în mod inerent la respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale. Legislația și jurisprudența națională coincide cu standardele stabilite în jurisprudența Curții Europene, și anume în ce privește:

– Complexitatea cazului.
– Comportamentului părților.
– Conduita organului de urmărire penală.
– Importanța procesului pentru interesul public.
– Starea de minorat.

Aprecierea perioadei de calculare a termenului rezonabil al urmăririi penale, în conformitate cu prevederile naționale, se evaluează din momentul emiterii ordonanței de începere a urmăririi penale și se finalizează cu întocmirea rechizitoriului și trimiterea cauzei în instanța de judecată, sau cu o ordonanță de încetare și clasare a urmăririi penale. Potrivit jurisprudenței Curții Europene, dreptul persoanei cu privire la termenul rezonabil începe din momentul când persoana a fost acuzată de săvârșirea infracțiunii[4].

Declanșarea termenului rezonabil al urmăririi penale începe din momentul atragerii persoanei în calitate de participantă a procesului penal prin efectuarea unor acțiuni de urmărire penală, adică e necesară acea notificare oficială parvenită din partea autorităților competente, în cazul nostru a organului de urmărire penală privind bănuiala/învinuirea de săvârșire a acțiunii infracționale prevăzută de legislația penală.

[3] Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală. Chișinău: Cartea Militară, 2021. p. 326.
[4] Cauza Neumeister c. Austriei. Hotărârea din 27 iunie 1968. Accesibil: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i =001-7544 (vizitat la 11.01.2025).

Pentru a determina complexitatea cauzei penale în cadrul urmăririi penale și a estima termenul rezonabil, este necesar a stabili natura acuzației penale, existența participației, natura și volumul probelor, existența, numărul și complexitatea expertizelor, comisiilor rogatorii, procedurii de extrădare, numărul părților vătămate, al martorilor, dispunerea măsurilor speciale de investigații etc., deci orice acțiune procesuală ce ar necesita timp și resurse suplimentare pentru realizarea și obținerea rezultatului necesar[5].

Respectarea termenului rezonabil, în coraport cu comportamentul părților, nu impune obligația persoanei de cooperare cu autoritățile judiciare[6], deci bănuitului/învinuitului nu-i poate fi imputată vinovăția cu privire la tergiversarea urmăririi penală, atât timp cât comportamentul acestuia se află în limitele permisive ale prevederilor Codului de procedură penală cu privire la apărarea sa. Conduita organului de urmărire penală joacă un rol important în evaluarea termenului rezonabil, aceasta ținând de diligența, rapiditatea și buna organizare a activității de descoperire a infracțiunilor, precum și de alte acțiuni cu care se realizează obligațiile pozitive de a investiga o cauză penală[7].

Rapiditatea acțiunilor de urmărire penală într-o măsură oarecare depinde de abilitățile manageriale ale procurorului care o conduce. În urma realizării controlului asupra activității organului de urmărire penală, procurorul dă indicații în scris cu privire la efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații în vederea căutării persoanelor care au săvârșit infracțiuni și identificării altor persoane care posedă informații cu privire la fapta comisă. Rolul activ în cadrul urmăririi penale îl posedă nu doar organul de urmărire penală, ci și procurorul care, în urma cercetării materialelor cauzei penale, va da indicații în vederea efectuării acțiunilor de urmărire penală sau a măsurilor speciale de investigații.

În comparație cu ajutorul metodic acordat de către conductorul organului de urmărire penală, indicațiile procurorului cu privire la realizarea unor acțiuni de urmărire penală sau a măsurilor speciale de investigație sunt obligatorii pentru executare pentru persoanele competente în vederea realizării acestei acțiuni. Ca și conducătorul organului de urmărire penală, procurorul este în drept să retragă o cauza penală, după care o va transmite conducătorului organului de urmărire penală pentru desemnarea unui alt ofițer care va exercita urmărirea penală, însă în acest sens legislația nu specifică expres în ce cazuri procurorul va retrage cauza, iar acest fapt în opinia noastră poate avea un efect pozitiv pentru buna desfășurare a urmăririi penale.

Dacă în cazul conducătorului organului de urmărire penală, legiuitorul prevede expres când cauza se retrage de la un ofițer și se transmite altui ofițer de urmărire penală, atunci procurorul o va retrage conducându-se de propria convingere și reieșind din rezultate obținute de ofițerul de urmărire penală pe marginea cauzei. Astfel, procurorului îi sunt atribuite competențe manageriale mai vaste în cadrul urmăririi penale, care în mod direct afectează și alte atribuții manageriale ale acestuia pe parcursul urmăririi penale.

Examinând atribuțiile procurorului, constatăm că nu toate au un impact asupra managementului urmăririi penale, dar soluționarea cererilor de recuzare sau de abținere a

[5] Carajeleascov C. Rolul procurorului în asigurarea respectării termenului rezonabil în cadrul urmăririi penale. În. Revista Națională de Drept, Chișinău, 2017, p. 62.

[6] Cauza Corigliano c. Italiei, hotărârea din 10 decembrie 1982. Accesibil: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-7544 (vizitat la 11.01.2025).

[7] Poalelungi M., Dolea Ig., Vîzdoagă T. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 937.

ofițerului de urmărire penală are un impact asupra planificării și realizării acțiunilor de urmărire penală care vor fi realizate. Soluționarea cererilor de recuzare sau abținere a ofițerilor de urmărire penală, în opinia noastră are un impact direct asupra planificării și realizării acțiunilor de urmărire penală. Instituția incompatibilității reprezintă o garanție fundamentală a participanților la proces, ca urmărirea penală să fie realizată de către o persoană independentă și imparțială, examinând cauza multilateral, în lipsa intereselor personale.

Una dintre garanțiile aprecierii corecte și obiective a probelor este imparțialitatea și independența procesuală a ofițerului de urmărire penală, procurorului și judecătorului[8].

În procesul examinării cererilor de recuzare sau de abținere, procurorul este obligat să soluționeze anumite circumstanțe, și anume în primul rând:

– din ce moment ofițerul de urmărire penală se află în situația de incompatibilitate;

– ce acțiuni au fost efectuate aflându-se în situația de incompatibilitate;

– probele administrate de ofițerul de urmărire penală se află în situația de incompatibilitate.

Soluționarea acestor chestiuni va contribui la identificarea probelor care cad sub incidența art. 94 a CPP, precum și la realizarea unui nou plan de acțiuni care urmează a fi întreprinse pe marginea cauzei cercetate. Procurorul ca manager al urmăririi penale va da indicații noi pe marginea cauzei, care sunt obligatorii pentru organele de urmărire penală.

Sunt obligatorii indicațiile în formă scrisă cu privire la efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații în vederea căutării persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Obligativitatea exercitării indicațiilor scrise de către procuror ar putea aduce atingere independenței ofițerului de urmărire penală, fapt consacrat atât în Codul de procedură penală, cât și în Legea cu privire la statutul ofițerului de urmărire penală.

Transmiterea dosarului spre verificare procurorului, precum și executarea ordinelor date în scris aduce atingere independenței procesuale a ofițerului de urmărire penală Însă ordinul scris al procurorului poate fi contestat, cu condiția că ofițerul de urmărire penală își va argumenta decizia. Dacă nu este de acord cu indicația conducătorului organului de urmărire penală ori a procurorului privind efectuarea unor acțiuni de urmărire penală, ofițerul de urmărire penală o va contesta imediat, dar nu mai târziu de 3 zile, înaintând procurorului care conduce urmărirea penală sau, respectiv, procurorului ierarhic superior materialele aferente și obiecțiile sale formulate în scris. Contestarea indicațiilor procurorului nu suspendă însă executarea ordinului.

Norma care reglementează procedura de contestare a ordinelor scrise ale procurorului creează o marjă largă de interpretare a acestora, deoarece termenul de examinare a contestației este de 15 zile din data înaintării. Pentru a asigura respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale, considerăm că acesta este necesar de a fi redus până la 5 zile.

Pe lângă faptul că legiuitorul a oferit ofițerului de urmărire penală posibilitatea de a contesta indicațiile scrise ale procurorului care conduce urmărirea penală, de o astfel de posibilitate beneficiază și bănuitul, învinuitul, reprezentantul lor legal, apărătorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor. Plângere se va depune împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor efectuate sau dispuse de procurorul care conduce urmărirea penală sau exercită nemijlocit urmărirea penală împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor care au fost efectuate sau dispuse în baza dispozițiilor date

[8] Зинатуллин З.З. Уголовно-процессуальное доказывание. Ижевск. 1993. С. 107.

de procurorul respectiv.

Plângerea se adresează în termen de 15 zile din momentul efectuării acțiunii, inacțiunii sau de când s-a luat cunoștință de act procurorului ierarhic superior și se depune fie direct la el, fie la procurorul care conduce sau exercită nemijlocit urmărirea penală. În cazul în care plângerea a fost depusă la procurorul care conduce sau exercită nemijlocit urmărirea penală, acesta este obligat să o înainteze, în termen de 48 de ore de la primirea ei, procurorului ierarhic superior împreună cu explicațiile sale, atunci când acestea sunt necesare.

Procurorul ca manager al activității de urmărire penală va examina materialele cauzei și conducându-se de convingerea lăuntrică va da indicații scrise ofițerului de urmărire penală. Indicațiile date de către el pot viza orice acțiune care este competent să o execute ofițerul de urmărire penală, fie de a emite un act, fie de a realiza o acțiune.

Pentru a asigura realizarea obligațiilor pozitive ale statului, prin intermediul reprezentanților acestuia, procurorul în calitatea sa de manager al activității respective este în drept să înlăture persoana care efectuează urmărirea penală, dacă aceasta a încălcat legea în procesul urmăririi penale. În vederea realizării scopului procesului penal, organele competente ale statului întreprind o serie de activități reglementate de legislația procesual penală, care au menirea de examina complet și obiectiv toate circumstanțele cauzei și să identifice persoanele care au comis fapta infracțională sau posedă informații despre fapta comisă.

Literatura de specialitate și cea criminalistică, în coroborare, vine cu o serie de recomandări metodice și tactice cu privire la tactica efectuării acestora, recomandând care acțiuni de urmărire penală trebuie a fi realizate la fiecare etapă a urmăririi penale. Aceste recomandări sunt la discreția procurorului sau a ofițerului de urmărire penală.

Planificarea și realizarea acțiunilor de urmărire penală reprezintă o parte inerentă a managementului urmăririi penale, care constă în libera apreciere a probelor în fiecare caz în mod individual de către procuror și planificarea realizării acțiunilor necesare. Activitatea de planificare realizată de către subiecții competenți depinde în mod direct de perceperea ofițerului de urmărire penală sau de capacitatea procurorul de a aprecia just și obiectiv toate circumstanțele cauzei. Aprecierea probelor după propria convingere nu trebuie confundată cu aprecierea după impresie, care este produsul unor perceperi emoționale.

Aprecierea probelor bazată pe convingerea interioară se numește aprecierea liberă a probelor, spre deosebire de așa-numita teoria formală a probei, când puterea și semnificația probelor erau determinate în mod formal de lege, iar judecătorii trebuiau doar să determine dacă existe probe necesare pentru a condamna persoana[9].

Curtea Constituțională a Republicii Moldova stipulează că libera apreciere a probelor nu înseamnă arbitrariu, ci libertatea de a le aprecia în mod rezonabil și imparțial, iar rezultatele aprecierii probelor sunt expuse de către instanța de judecată în acte procedurale, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele potrivit legii. Motivarea se exprimă prin faptul că la admiterea unor probe și la respingerea altora judecătorul este obligat să indice motivele deciziei luate de el. Existența unor probe dincolo de orice îndoială rezonabilă constituie o componentă esențială a dreptului la un proces echitabil și instituie în sarcina acuzării obligația de a proba toate elementele vinovăției

[9] Ostavciuc D. Principiile procesului penal. Chișinău, Print Caro. P. 656.

într-o manieră aptă să înlăture dubiul[10].

Existența unor probe dincolo de orice îndoială rezonabilă constituie o componentă esențială a dreptului la un proces echitabil și instituie în sarcina acuzării obligația de a proba toate elementele vinovăției într-o manieră aptă să înlăture dubiul[11].

În acest sens, menționăm că pentru a planifica activitatea de urmărire penală, procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală va aprecia toate probele administrate și va realiza un plan de acțiuni care necesită a fi realizate. În cauzele complicate și de mari proporții, procurorul ierarhic superior celui de a cărui competență este urmărirea penală poate dispune, prin ordonanță motivată, exercitarea urmăririi penale de către un grup de procurori și ofițeri de urmărire penală, indicând procurorul care conduce grupul.

Complexitatea cazului include toate circumstanțele relevante a cauzei penale, inclusiv acțiunile procesuale care necesită a fi efectuate, volumul materialului probator administrat, numărul participanților la proces etc. Procurorul poate dispune efectuarea urmăririi penale în unele cazuri mai multor ofițeri din diferite organe de urmărire penală în conformitate cu prevederile art. 256 alin. (2) CPP.

În cauzele penale cu multiple infracțiuni, ce țin de competența diferitelor organe de urmărire penală, de către procuror se dispune efectuarea urmăririi penale de un grup de ofițeri care activează în organe de urmărire penală diferite sau crearea unui grup de procurori din care fac parte și ofițerii de urmărire penală, în funcție de caracterul infracțiunilor cercetate. Fiecare act emis de către procuror trebuie să fie argumentat, așadar procurorul ierarhic superior va argumenta necesitatea creării grupului de procurori.

În ordonanță, prin care s-a dispus de către procurorul ierarhic superior crearea grupului de procurori, în mod obligatoriu se va indica numele persoanelor care vor face parte din acest grup, precum și conducătorul acestui grup. Urmează deci ca procurorii și alte persoane incluse în grup să execute indicațiile scrise ale conducătorului grupului.

Ordonanța de constituire a grupului de ofițeri, pentru a asigura dreptul persoanei la un proces echitabil, va fi adusă la cunoștință bănuitului, învinuitului, părții vătămate, părții civilmente responsabile și reprezentanților lor, explicându-le dreptul de a recuza persoanele care fac parte din acest grup. Ordonanța de creare a grupului va fi adusă la cunoștința părților la proces înainte de fi realizate acțiuni procesuale de către procurori sau ofițeri de urmărire penală care fac parte din grup. În caz contrar ar putea să fie invocată de către părțile interesate inadmisibilitatea probelor administrate, în baza art. 94 alin. (1) pct. 4) și 5) CPP, dacă procurorii care fac parte din grupul creat sau ofițerii de urmărire penală nu și-au declarat abținerea atunci când aceasta se impune de circumstanțele cauzei, sau dacă unele acțiuni procesuale sunt realizate de persoane care nu sunt printre procurorii sau ofițerii de urmărire penală desemnați de către procuror.

Astfel, în cazul realizării unor acțiuni de urmărire penală de către o persoană a cărei nume nu figurează în ordonanța de creare a grupului, se încalcă competența personală și circumstanțele cauzei cad sub incidența art. 94 alin. (1) pct. 4) și 5) CPP. Examinând procedura de creare a grupului de ofițeri și a grupului de procurori, în linii generale aspectele procesuale privind crearea acestora sunt clare. Însă examinând în detaliu aceste prevederi, constatăm unele neclarități în norme de procedură referitoare la situațiile în

[10] Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi a Codului de Procedură Penală (intima convingere a judecătorului) nr. 18 din 22.05.2017.

[11] Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi a Codului de Procedură Penală (intima convingere a judecătorului) nr. 18 din 22.05.2017.

care poate fi creat acest grup.

Expresia cauze complicate și de mari proporții în opinia noastră este una interpretativă, și este definită clar. De asemenea, nu se tălmăcește exact dacă poate fi creat grupul de procurori în cazul parvenirii și executării cererii de comisie rogatorie de către procuror.

Conlucrarea sau colaborarea statelor în lupta împotriva criminalității se realizează, în principal, prin semnarea sau aderarea la convenții internaționale țările asumându-și obligații de a reprima, prin mijloace proprii, anumite categorii de infracțiuni. Pot fi menționate în acest sens convențiile internaționale pentru reprimarea unor infracțiuni privind traficul ilicit de droguri, de arme sau de persoane, a terorismului, corupției, spălării banilor sau a produselor infracțiunii etc.

Asistența juridică este o formă de cooperare internațională care, spre deosebire de conlucrarea internațională în vederea combaterii unor anumite categorii de infracțiuni transnaționale comise de asociații sau grupuri criminale, se realizează prin concursul acordat de un stat altui stat de a-și îndeplini funcția de realizare a justiției, ca expresie a suveranității sale. Comisia rogatorie reprezintă una dintre formele prevăzute de lege utilizate pentru realizarea asistenței juridice internaționale în materie penală, fiind folosită în relațiile dintre state, în planul asistenței juridice internaționale, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Comisia rogatorie este menționată în cadrul Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală adoptată la Strasbourg la 20 aprilie 1959, unde în art.3 se prevede că „Partea solicitantă va urmări îndeplinirea, în formele prevăzute de legislația sa, a comisiilor rogatorii referitoare la o cauză penală, care îi va fi adresată de către autoritățile judiciare ale părții solicitante și care au ca obiect îndeplinirea actelor de urmărire sau comunicarea mijloacelor materiale de probă, a dosarelor sau a documentelor”[12].

În cazurile în care organul judiciar constată că exacta cunoaștere a adevărului depinde de anumite probe care se găsesc în străinătate, solicită concursul autorităților străine. Pentru obținerea acestora, organul judiciar se adresează autorităților străine pe cale de comisii rogatorii, cu solicitarea de a se proceda la audieri de martori sau la constatări la fața locului[13]. Uneori, organele judiciare dintr-un stat pot socoti necesar ca martorii domiciliați în străinătate să fie invitați a se înfățișa înaintea acestor organe. Se poate întâmpla ca martorii unei cauze să fie deținuți într-un alt stat, iar aducerea lor în țara care-i solicită pentru a fi ascultați sau pentru o confruntare să fie neapărat necesară. Alteori, este necesară comunicarea unor piese judiciare aflate într-o țară și solicitate de organele judiciare din altă țară.

Așadar, pentru a planifica și a realiza toate acțiunile necesare în cazul parvenirii cererii de comisie rogatorie, procurorul va analiza conținutul acestei solicitări și va planifica toate acțiunile necesare care urmează a fi realizate, în scopul eficientizării activităților de urmărire penală, ce vor fi efectuate în cadrul acestei solicitări de comisie rogatorie. În acest sens opinăm, că la realizarea cererii de comisie rogatorie, în cazurile complicate sau voluminoase, procurorul ierarhic superior va emite ordonanțe de creare a grupului de procurori în care pot fi incluși ofițerii de urmărire penală, fapt ce va permite cercetarea

[12] Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală adoptată la Strasbourg la 20 aprilie 1959, Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 492 din 21 decembrie 1998.

[13] Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală nr. 371 din 01.12.2006. În: MO 02-02-2006 în Monitorul Oficial Nr. 14-17 art. 42.

completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei, precum și va reduce riscul de examinare și realizare a cererii de comisie rogatorie parvenită.

Crearea grupului de procurori va contribui la soluționarea următoarelor circumstanțe:

– Asigurarea respectării termenului rezonabil de examinarea a cererii de comisie rogatorie.

– Asigurarea calității acțiunilor realizate de urmărire penală.

– Prevenirea săvârșirii a altor fapte ilegale de către persoana a cărei extrădare se solicită etc.

Grupul de procurori poate fi creat în faza de judecată în cazurile complicate și voluminoase, astfel conducătorul grupului dând indicații fiecărui membru al grupului cu privire la efectuarea anumitor acțiuni sau la întocmirea anumitor acte. Cu privire la contestarea indicațiilor procurorului care conduce grupul, legiuitorul nu se expune expres; la art. 51 alin. 3[1]) CPP prevede că indicațiile date de procurorul ierarhic superior pot fi contestate de procuror la Procurorul General și adjuncții lui. Procurorul General și adjuncții lui decid asupra contestării, prin ordonanță motivată, în termen de cel mult 15 zile.

În cazul creării grupului de procurori, când conducătorul grupului este desemnat procuror ierarhic superior pentru procurori din cadrul acestui grup, indicațiile acestuia vor fi date în calitatea lui de conducător al grupului de procurori, sau în calitatea de procuror ierarhic superior. Dacă indicațiile conducătorului grupului sunt date în calitate de procuror ierarhic superior, atunci ele pot fi contestate în condițiile art. 51 alin. 3[1]) CPP. Din primul punct de vedere o astfel de situație nu creează impedimente în activitatea grupului, însă pentru o cercetare completă a circumstanțelor cauzei, fiecărui participant i se oferă posibilitatea de a contesta indicațiile șefului; o astfel de prevedere ar contribui la productivitatea activităților realizate pe de o parte, pe de altă parte conducătorul grupului, conștientizând că acțiunile acestui pot fi contestate ar organiza mai eficient activitatea grupului.

Pentru a clarifica ce atribuții îi revin fiecărui membru al grupului, în vederea organizării activității de urmărire penală, este necesar ca să fie expres specificat ce atribuții îi revin conducătorului grupului.

REZULTATE OBȚINUTE

Articolul 3 alin. 4) al Legii cu privire la privire la procuratură prevede că procurorul își desfășoară activitatea în baza principiilor legalității, imparțialității, rezonabilității, integrității și independenței procesuale, ceea ce îi oferă posibilitatea de a lua decizii în mod independent și unipersonal în cauzele pe care le gestionează. Articolul 13 al Legii cu privire la procuratură prevede expres că indicațiile procurorului ierarhic superior se formulează în scris, în conformitate cu legea și sunt obligatorii pentru procurorii ierarhic inferiori. Procurorul ierarhic inferior poate solicita motivarea indicațiilor procurorului ierarhic superior.

Șeful grupului nu este și procurorul ierarhic superior, dar indicațiile acestuia au efect obligatoriu pentru membrii grupului, și trebuie a fi executate, însă nu este clar care este procedura de contestare a acestora. Prin analogie, pentru contestarea acțiunilor, inacțiunilor sau a actelor emise de procurorul care conduce grupul de procurori, pot fi aplicate prevederile art. 299[1] alin. (2) al CPP al RM.

În conformitate cu prevederile alin. (10) al art. 270 Cod procedură penală (în vigoare la 17.08.2018 prin Legea nr. 179 din 26.07.2018), la exercitarea urmăririi penale, procurorul poate dispune, prin ordonanță motivată, efectuarea unor acțiuni procesuale, altele decât cele cu caracter decizional, de către membrii grupului. În cazurile prevăzute de prezentul alineat, procurorii sau ofițerii de urmărire penală care sunt membrii grupului pot efectua doar acele acțiuni procesuale care au fost dispuse de procuror și își desfășoară activitatea sub directa conducere și supraveghere a lui. Actele întocmite de ofițerul de urmărire penală din indicația scrisă a procurorului sunt efectuate în numele și sub răspunderea acestuia din urmă.

Astfel, toate hotărârile cu caracter decizional pe marginea cauzei vor fi luate strict de către conducătorul grupului de procurori, însă pentru a oferi posibilitatea de a contesta indicațiile și deciziile conducătorului grupului, precum și pentru a reduce marja de interpretare a normelor de procedură penală, susținem opinia că art. 270 alin. (8) după expresia „*care conduce grupul*" trebuie să fie completat cu următoarea sintagmă: „*indicațiile conducătorului grupului pot fi contestate la procurorul ierarhic superior*".

Un management eficient al activității grupului în primul rând depinde de capacitatea procurorului (șefului grupului) de a organiza activitatea grupului condus, care la rândul său trebuie să fie susținut de prevederi legale clare, în lipsa marjei de interpretare a normelor de procedură, care ar susține și ar reda complet caracterul legal al activității grupului de procurori.

CONCLUZII

În urma celor analizate în prezentul articol științific, ajungem la concluzia precum că sesizând încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale părților la proces și pentru a asigura buna desfășurare a urmăririi penale, în calitate de conducător al acestei activități procurorul este obligat să asigure respectarea tuturor garanțiilor de care beneficiază persoana în cadrul procesului penal.

Incompetența procurorului sau inacțiunile acestuia pot duce la aplicarea sancțiunilor procesual penale care vor surveni în urma constatării încălcărilor comise. Însă, pentru a crea condiții reale de verificare a activității ofițerului de urmărire penală, este necesar ca procurorul să verifice activitatea unui număr rezonabil de ofițeri de urmărire penală, în caz contrar această atribuție va fi dificil de realizat.

Reieșind din atribuțiile sale manageriale, procurorul este în drept să solicite judecătorului de instrucție să participe la efectuarea unor acțiuni de urmărire penală, care intră în competența acestuia. În acest sens, pentru a asigura respectarea garanției părților la proces, procurorul va solicita judecătorului de instrucție să participe la audierea persoanelor în condițiile art. 110^1 CPP al RM.

Procurorul va întreprinde, la rândul său, acțiunile necesare pentru a organiza activitatea de audiere, la care în mod obligatoriu va participa și judecătorul de instrucție. Totodată, pe lângă organizarea activității de audiere a minorilor de către judecătorul de instrucție, procurorul în calitate de conducător al urmăririi penale va solicita organelor competente ridicarea imunității, în funcție de caz.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Avizul nr. 9 (2014) al Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE) în atenția Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei privind normele și principiile europene referitoare la procurori.

Carajeleascov C. Rolul procurorului în asigurarea respectării termenului rezonabil în cadrul urmăririi penale. În: Revista Națională de Drept, Chișinău, 2017, pp. 59-66.

Cauza Corigliano c. Italiei, hotărârea din 10 decembrie 1982. Accesibil: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i =001-7544 (vizitat la 11.01.2025).

Cauza Neumeister c. Austriei. Hotărârea din 27 iunie 1968. Accesibil: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i =001-7544 (vizitat la 11.01.2025).

Cod de procedura penală a Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În. MO 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699.

Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală adoptată la Strasbourg la 20 aprilie 1959. Publicat în Monitorul Oficial nr. 492 din 21 decembrie 1998.

Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi a Codului de Procedură Penală (intima convingere a judecătorului) nr. 18 din 22.05.2017.

Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală nr. 371 din 01.12.2006. În: MO 02-02-2006 în Monitorul Oficial Nr. 14-17 art. 42.

Ostavciuc D. Principiile procesului penal. Chișinău, Print Caro. 719 p.

Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală. Chișinău: Cartea Militară, 2021. 467 p.

Poalelungi M., Dolea Ig., Vîzdoagă T. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.

Зинатуллин З.З. Уголовно-процессуальное доказывание. Ижевск. 1993. С. 107.

CZU: 327

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17606379

Pavel MORARU[1]
pavel.moraru@ulbsibiu.ro

ARCTICA ȘI ANTARCTICA ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR DE DREPT INTERNAȚIONAL

Abstract: *Arctica și Antarctica sunt două regiuni ale planetei, care, fără să aibă o populație permanentă (din cauza condițiilor climaterice dificile) și fără să aparțină vreunei țări, suscită interesul actorilor internaționali. În cazul Arcticii, există cinci țări din proximitate (S.U.A., Canada, Danemarca, Norvegia și Federația Rusă), care sunt cele mai implicate în competiția pentru Arctica, determinată de interesele pentru resursele minerale de acolo, de posibila apariție (determinată de încălzirea globală) a unor rute maritime mai scurte, de interesele strategice și militare. Pentru a soluționa divergențele pe calea dialogului cele cinci țări au pus în anul 1993 bazele Consiliului Arctic.*

În cazul Antarcticii, statutul ei a fost reglementat prin Tratatul Antarcticii din 1959, care a stabilit utilizarea acestui teritoriu exclusiv în scopuri pașnice, în interesul întregii omeniri. În pofida acordului semnat, un șir de state revendică suprafețe din Antarctica, considerându-le teritorii naționale. Este de așteptat ca odată cu încălzirea globală și topirea gheții de la cei doi poli, accesul acolo să fie mai facil și asta va crea noi oportunități, dar și noi situații de conflicte interstatale.

Cuvinte-cheie: *Arctica, Antarctica, relații internaționale, state arctice, diferende internaționale.*

THE ARCTIC AND ANTARCTIC IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL LAW RELATIONS

Abstract: *Arctic and Antarctica are two regions of the planet that, despite having no permanent population (due to harsh climatic conditions) and not belonging to any country, attract the interest of international actors. In the case of the Arctic, five neighboring countries (the USA, Canada, Denmark, Norway, and the Russian Federation) are the most involved in the competition for the Arctic, driven by interests in its mineral resources, the potential emergence (due to global warming) of shorter maritime routes, and strategic and military concerns. To resolve the differences through dialogue, the five countries established the Arctic Council in 1993.*

As for Antarctica, its status was regulated by the Antarctic Treaty of 1959, which established the use of Antarctica exclusively for peaceful purposes, in the interest of all humanity. Despite the signed

[1] **Conferențiar universitar, doctor habilitat în istorie, Departamentul Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate, Facultatea Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, România (ROR: https://ror.org/026gdz537), e-mail: rectorat@ulbsibiu.ro; ORCID ID: 0000-0002-5438-472X, e-mail: morarup@yahoo.de**

agreement, a number of states claim territories in Antarctica, considering them national territories. It is expected that with global warming and the melting of the ice at both poles, access to these regions will become easier, creating new opportunities, but also new situations of interstate conflict.

Keywords: *Arctic, Antarctica, international relations, Arctic states, international disputes.*

INTRODUCERE

Atât Arctica, cât și Antarctica, sunt două regiuni ale planetei, care nu aparțin vreunei țări. Sunt teritorii ale nimănui, dar care, totodată, sunt obiectul unor dispute dintre mai multe state ale lumii. Deocamdată, nu există condiții pentru împărțirea acestor posesiuni, însă, în viitor, acest lucru se va produce inevitabil.[1] E posibil, ca din cauza disputelor asupra împărțirii Arcticii și Antarcticii, să se ajungă și la conflicte armate, de o amploare mai mare sau mai mică.[2] Acest moment se va apropia odată cu accelerarea procesului încălzirii globale, a topirii gheții de la cei doi poli și a accesului mai bun la acele regiuni, la mijloc fiind interese economice și geopolitice.

Ceea ce au în comun cele două regiuni, este că din cauza condițiilor climaterice foarte aspre, nu au fost populate, adică nu au o populație permanentă, revendicarea lor bazându-se atât pe dreptul apartenenței naționale a celor ce le-au descoperit, dar și pe principiul proximității teritoriale.[3] Iar obiectivul studiului nostru este să stabilim care este gradul actual al confruntării interstatale pentru Arctica și Antarctica.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

În scopul abordării științifice a subiectului propus, am analizat și utilizat la elaborarea articolului lucrări relevante de specialitate, precum și documente oficiale guvernamentale, interguvernamentale și internaționale. A fost folosită metoda logică, pentru expunerea coerentă a materialului factologic, dar și principiul cronologic, pentru a prezenta evenimentele în ordinea evoluției lor.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Arctica este regiunea Pământului, adiacentă Polului Nord, care include periferia nordică a Eurasiei și Americii de Nord, aproape întregul Ocean Arctic (cu excepția insulelor de coastă ale Norvegiei), precum și părți limitrofe ale Oceanelor Atlantic și Pacific. Granița sudică coincide cu limita sudică a zonei de tundră. Suprafața este de aproximativ 27 de milioane de km². Potrivit unor opinii, Arctica se întinde spre Sud până la limita Cercului Polar Arctic (latitudinea nordică de 66° 33′) și în acest caz, suprafața este de 21 de milioane de km². Mai putem spune că Arctica include Oceanul Arctic, care cuprinde 2/3 apă și 1/3 pământ, reprezentând mai multe insule, în mare parte acoperite de o calotă de gheață,[4] și regiunile cele mai nordice ale Rusiei, S.U.A. (Alaska), Canadei, Groenlandei (teritoriu autonom al Danemarcei), Islandei, Norvegiei, Suediei și Finlandei. Arctica este simetric opusă Antarcticii.

[1] Терентьев С. А. Арктика и Антарктика. Москва: Книжный Клуб Книговек, 2011, p. 3.
[2] Ibidem, p. 4.
[3] Ibidem, p. 6.
[4] Popescu Corina-Florența. Drept Internațional Public Aprofundat. Universitatea Ecologică din București, Facultatea de Drept. Master: Drept internațional și dreptul Uniunii Europene. București, p. 52-53, https://ueb.ro/drept/master/didue/DIP%201.pdf (accesat la data de 05.06.2025).

Până la sfârșitul secolului al XX-lea, Arctica s-a aflat la periferia relațiilor internaționale, deoarece condițiile climatice foarte aspre făceau ca regiunea să fie nepotrivită activităților umane economice și politico-militare. Țările arctice s-au concentrat doar pe dezvoltarea teritoriilor de tundră subarctică și a fâșiei de coastă a Oceanului Arctic, iar în adâncul ei, regiunea a rămas neexplorată și necunoscută.[5]

Pare incredibil, dar la originile studierii Arcticii interioare s-a aflat Austro-Ungaria. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea au fost într-o oarecare măsură explorate doar teritoriile subarctice ale Rusiei, Canadei, Groenlandei. În anii '70 ai secolului al XIX-lea, exploratorul polar austriac Julius von Payer (1842-1915) a întreprins o serie de expediții în largul Oceanului Arctic. El a descoperit Arhipelagul Franz Josef și a descris detaliat Arhipelagul Svalbard și Novaia Zemlya. Potrivit lui Julius Payer, coroana austriacă avea dreptul să declare teritoriile arctice posesiunile sale. Activitatea Austro-Ungariei în regiunea arctică a determinat țările limitrofe să intensifice activitățile exploratorii.[6]

În prezent, Arctica este importantă din punctul de vedere economic, al căilor de comunicații, militar, geopolitic etc. Mulți specialiști consideră că acolo se găsesc mari zăcăminte de hidrocarburi. Cantitățile lor sunt estimate ca fiind „gigantice". Deocamdată, nu se poate face un calcul exact, deoarece nu există posibilități pentru o cercetare geologică amănunțită. Fundul Arcticii a fost cartografiat numai în proporție de 25%. Estimările arată că zăcămintele de petrol ale Arcticii pot fi de 60 de miliarde de barili, ceea ce ar constitui 15% din zăcămintele globale; resursele de gaze naturale ar fi de circa 30% din cele globale.[7]

De asemenea, Arctica poate fi folosită pentru dezvoltarea comerțului internațional, prin deschiderea unor coridoare de transport, mai ales în condițiile încălzirii globale.[8] Din acest punct de vedere, în prezent, spațiul arctic este văzut ca o regiune de mare interes și cu multe oportunități.

Oamenii de știință consideră că topirea gheții arctice, în contextul încălzirii globale, va conduce în viitorul nu prea îndepărtat la apariția în Oceanul Arctic a unor noi rute între Europa, Asia și America de Nord. Actualmente, prin zona arctică trece *Calea Maritimă de Nord*, care este cel mai scurt drum maritim din Europa în Asia de Est, iar în cazul Federației Ruse, este cea mai scurtă cale de comunicație dintre partea europeană a țării și Extremul Orient (de la Sankt Petersburg până la Vladivostok e o distanță de 14.000 de km, care este cu mult mai scurtă decât calea maritimă din Marea Nordului - Canalul Suez - Oceanul Indian, cu o lungime de 23.000 km). Prin zona Polului Nord trece și cea mai scurtă cale aeriană dintre America de Nord și Asia.[9]

Se estimează că până în anul 2050, din cauza încălzirii globale, gheața arctică se va subția cu 30%, iar volumul ei se va micșora cu 15-40%. Asta înseamnă că va crește considerabil suprafața navigabilă pentru vasele maritime, atât comerciale, cât și militare.[10]

Nu puteam ignora și importanță militară a regiunii. Periodic, țările limitrofe (Canada, Federația Rusă, Danemarca) desfășoare exerciții militare, instalează baze militare. La 24 iunie 2009, Parlamentul danez a adoptat o strategie în privința Arcticii, în care, printre

[5] Фененко А. В. Современная история международных отношений: 1991-2022. 5-е издание, дополненное. Учебное пособие для вузов. Москва: Аспект Пресс, 2023, p. 326.
[6] Ibidem, p. 327.
[7] Терентьев С. А. Op. cit., p. 389.
[8] Фененко А. В. Op. cit., p. 326.
[9] Терентьев С. А. Op. cit., p. 395.
[10] Ibidem, p. 397.

altele, se spunea că „Activitatea crescândă din Arctica va schimba importanța geopolitică a regiunii și pe termen lung va crea mai multe provocări pentru forțele armate daneze". O atenție deosebită Danemarca atrage consolidării militare a Groenlandei.[11]

În perioada „Războiului rece", cea mai scurtă cale pentru bombardierele strategice și rachetele balistice ale S.U.A. și U.R.S.S. (pentru aplicarea eventualelor lovituri nucleare reciproce) trecea peste Polul Nord. De asemenea, Arctica era importantă pentru submarinele celor două țări, care pe sub ghețarii arctici, puteau veni în proximitatea adversarului.[12]

Interesul militar pentru Arctica a crescut considerabil la începutul secolului al XXI-lea. Acolo forțele maritime ale Federației Ruse și ale mai multor țări N.A.T.O. se află într-un contact direct.[13]

În prezent, în regiunile subarctice și arctice ale Europei, Asiei și Americii de Nord se află 8 state, o mare parte dintre ele având pretenții teritoriale reciproce. Aplicațiile militare din regiunea arctică subliniază interesul strategic pe care îl au țările din proximitatea Arcticii.[14]

Sistemul împărțirii Arcticii s-a format ca urmare a rivalității dintre țările arctice la sfârșitul secolului XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. În dreptul internațional, el este cunoscut sub numele de „împărțirea sectorială". Împărțirea Arcticii pe sectoare a fost inițiată de către Canada, căreia ulterior i s-au alăturat U.R.S.S., S.U.A., Danemarca, Norvegia. „Împărțirea sectorială" prevede că Arctica este divizată în sectoare între țările circumpolare pe baza azimutului, care se formează din punctul extrem vestic și cel estic al granițelor lor nordice, convergând spre Polul Nord. În anul 1925, Canada a declarat că toate teritoriile și insulele care se află la nord de partea continentală, intră sub suveranitatea sa. În anul următor, U.R.S.S. a făcut o declarație similară în privința teritoriilor și insulelor descoperite și care vor fi descoperite în viitor, aflate la nord de partea sa continentală. În anul 1928, S.U.A. au declarat despre extinderea suveranității lor asupra sectorului arctic din nordul Alaskăi. În 1933, Danemarca a înființat sectorul său arctic în nordul Groenlandei, iar în 1934, Norvegia a declarat și ea despre sectorul arctic norvegian.[15]

Atunci când a fost introdus sistemul de sectoare, se înțelegea doar dreptul de a dispune de pământuri, dar nu și de ape sau de fundul apelor. Astfel, apele și fundul apelor au rămas neîmpărțite.[16]

Trei state subarctice – Islanda, Suedia și Finlanda –, deși au pretins la posesiuni în Arctica, nu au obținut sectoare arctice. Finlanda, după înfrângerea în al Doilea Război Mondial, a pierdut accesul la Oceanul Arctic prin portul Petsamo (actualmente Pecenga), care a fost anexat de către U.R.S.S. Suedia nu are ieșire la Arctica, dar colaborează intens cu țările regiunii, în vederea explorării Arcticii. Islanda nu dispune de posesiuni arctice, deoarece nu are teritorii după Cercul Polar Arctic. Astfel, puteri arctice (cu sectoare arctice) sunt: Federația Rusă, S.U.A., Canada, Norvegia și Danemarca. Țări subarctice (din proximitatea Arcticii) sunt Islanda, Suedia și Finlanda.[17]

În prezent, asistăm la o dispută în privința statutului Polului Nord și a celor care au ajuns primii acolo. Țările care pretind la poziția de lider în acest sens sunt Canada, S.U.A.

[11] Ibidem, p. 395-396.
[12] Ibidem, p. 397.
[13] Фененко А. В. Op. cit., p. 326.
[14] Терентьев С. А. Op. cit., p. 391.
[15] Фененко А. В. Op. cit., p. 326-327.
[16] Терентьев С. А. Op. cit., p. 392.
[17] Фененко А. В. Op. cit., p. 327.

și Federația Rusă (ca succesoare de drept a Uniunii Sovietice).[18]

În anul 1979, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a decis deplasarea graniței convenționale dintre Eurasia și America de Nord mai spre Vest, până la meridianul 168°58′ longitudine vestică (pentru a arăta că U.R.S.S. se întinde până la cel mai estic punct al Eurasiei). Adică, în cartografia oficială și în geopolitica sovietică granița dintre Eurasia și America de Nord nu era pe meridianul de 180°, ci pe granița de stat dintre U.R.S.S. și S.U.A. Asta a provocat un diferend teritorial cu S.U.A. din cauza platoului continental din Marea Bering și Marea Ciukotsk. La 1 iunie 1990, cele două țări au încheiat un acord, potrivit căruia zona aflată în diferend, cu o suprafață de 50.000 km^2, i-a revenit S.U.A., iar granița sovieto-americană a fost restabilită pe linia de frontieră existentă la 1 ianuarie 1979. Congresul S.U.A. a ratificat acordul la 18 septembrie 1990, în timp ce U.R.S.S./ Federația Rusă nu l-a ratificat nici până în prezent. S.U.A. declară problema soluționată, în timp ce Federația Rusă consideră că acordul nu a intrat în vigoare. Această dispută reprezintă un exemplu al competiției pentru teritoriile subarctice.[19]

În anul 1924, S.U.A. au acceptat pretențiile teritoriale sovietice asupra insulei Vranghel din Oceanul Arctic, dar nu au recunoscut decizia U.R.S.S. din 27 iunie 1935 privind proclamarea *Mării Siberiene Orientale* din Oceanul Arctic, ca fiind mare teritorială a U.R.S.S. Nerecunoașterea acestui statul le permitea teoretic vaselor S.U.A. să intre în acvatoriul Mării Siberiene Orientale, care cuprindea și insula Vranghel.[20]

La 10 decembrie 1982, la Montego Bay (Jamaica) a fost încheiată *Convenția Națiunilor Unite asupra Dreptului Mării*,[21] intrată în vigoare la 16 noiembrie 1994. Ea reglementează delimitarea apelor teritoriale, zonele economice exclusive, platoul continental, libertatea navigației, exploatarea resurselor marine, protecția mediului marin etc. Convenția a redus granița statelor arctice la 12 mile marine[22] de la coastă; următoarele 200 de mile sunt considerate zonă economică specială, în care statele au drepturi economice exclusive, însă nu au dreptul să împiedice libera navigație a navelor străine. Astfel, prin adoptarea acestei *Convenții* a fost lichidat sistemul împărțirii sectoriale a Arcticii. Puterile arctice au fost puse în situația de a demonstra din nou drepturile lor asupra Oceanul Arctic. *Convenția* O.N.U. permite extinderea jurisdicției statelor asupra platoului continental (până la 350 de mile marine de la litoral), dacă demonstrează că acesta din urmă este o continuare a platformei lor continentale.[23]

La mijlocul anilor ’90, disputele dintre țările arctice s-au intensificat. S.U.A., care au cel mai mic sector arctic, au propus internaționalizarea Oceanului Arctic. Propunerea americană a fost susținută de către țările subarctice – Islanda, Suedia, Finlanda – care, astfel, aveau posibilitatea să revină în Arctica. Federația Rusă și Canada au fost împotrivă, insistând pe păstrarea sectoarelor arctice. Danemarca și Norvegia susțineau sistemul sectoarelor arctice, dar aveau pretenții teritoriale – Danemarca față de Canada, iar Norvegia față de Federația Rusă. O poziție dură a adoptat Federația Rusă: în vara anului 1998 a fost elaborată concepția geopolitică a *Bastionului strategic nordic*, potrivit căreia Arctica și regiunea subarctică erau declarate de importanță deosebită pentru securitatea

[18] Ibidem.
[19] Ibidem, p. 328.
[20] Ibidem.
[21] Vezi textul convenției. În: United Nations Convention on the Law of the Sea, https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (accesat la data de 06.06.2025).
[22] O milă maritimă = 1,852 kilometri.
[23] Фененко А. В. Op. cit., p. 328.

națională și internațională. Flota Militară de Nord a Federației Ruse devenea baza componentei maritime a Forțelor Nucleare Strategice ale Federației Ruse. Această decizie a fost luată, avându-se în vedere: 1. protecția strategică sporită a acvatoriului Oceanului Arctic; 2. proximitatea maximă a rachetelor balistice de pe submarinele Flotei Militare de Nord față de teritoriul S.U.A.[24]

O problemă importantă legată de regiunile subarctice este în privința *Căii Maritime de Nord* – traseul maritim cel mai scurt dintre Europa și Asia, care începe de la porturile europene din Marea Nordului, se întinde de-a lungul țărmului nordic rusesc, prin mările Oceanului Arctic (Marea Kara, Marea Laptev, Marea Siberiei Orientale și Marea Ciukotsk) și ajunge la strâmtoarea Bering.[25] Încă în anul 1934, U.R.S.S. a reafirmat statutul acestui traseu, de arteră internă de transport. În 1965, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a instituit regimul dreptului exclusiv al guvernului sovietic pentru închiderea sau deschiderea porturilor de pe *Calea Maritimă de Nord.* Această decizie nu a fost recunoscută de către celelalte state arctice.[26] În februarie 1998, Norvegia a propus concepția coridorului maritim de Nord, care prevedea dezvoltarea transporturilor între regiunile Mării Nordului și ale Mării Barents.[27] Însă, la 31 iulie 1998, președintele Federației Ruse, Boris Elțîn, a semnat legea *Cu privire la apele maritime interne, marea teritorială și zona adiacentă a Federației Ruse*[28] și a reconfirmat astfel decizia sovietică din 1965. Și de această dată, celelalte state arctice nu au recunoscut legalitatea deciziei rusești.[29]

În vederea menținerii dialogului între țările arctice, a fost instituit un mecanism consultativ. În zilele de 9-11 octombrie 1993, la Reykjavik (Islanda) a avut loc prima conferință parlamentară pe problemele cooperării arctice, în domeniul mediului, securității și dezvoltării durabile. La eveniment au participat cinci țări arctice (S.U.A., Canada, Danemarca, Norvegia și Federația Rusă) și trei subarctice (Islanda, Suedia și Finlanda). De asemenea, au participat unele organizații cu interese directe în privința Arcticii (cum ar fi Uniunea Europeană), reprezentanți ai popoarelor indigene, organizații pentru protecția mediului. Din anul 1994, a început să funcționeze un Comitet parlamentar permanent. La inițiativa Finlandei, în 1996 Comitetul a fost reorganizat în *Consiliul Arctic.*[30] *Consiliul* a fost instituit în data de 19 septembrie 1996, prin semnarea de către cele opt țări a *Declarației de la Ottawa* (Canada).[31] Astfel, a fost înființată o organizație interguvernamentală formală (fiind mai mult un forum de discuții și coordonare) pentru cooperare în regiunea Arcticii pe probleme de mediu, schimbări climatice, securitate maritimă, economice, sociale, de protejare a popoarelor indigene etc. La lucrările *Consiliului* au dreptul să participe reprezentanții comunităților indigene și observatori din partea statelor (Marea Britanie,

[24] Ibidem, p. 329.
[25] Căţoi I. Al. Calea Maritimă de Nord. Disponibil pe: https://geopolitics.ro/calea-maritima-de-nord/, accesat la data de 05.06.2025.
[26] Фененко А. В. Op. cit., p. 329.
[27] Ibidem, p. 331.
[28] Федеральный закон от 31.07.1998 г. № 155-ФЗ. О внутренних морских водах, территориальном море и прилежащей зоне Российской Федерации, http://www.kremlin.ru/acts/bank/12742 (accesat la data de 10.06.2025).
[29] Фененко А. В. Op. cit., p. 331.
[30] Ibidem, p. 330.
[31] DECLARATION ON THE ESTABLISHMENT OF THE ARCTIC COUNCIL JOINT COMMUNIQUE OF THE GOVERNMENTS OF THE ARCTIC COUNTRIES ON THE ESTABLISHMENT OF THE ARCTIC COUNCIL Ottawa, Canada September 19, 1996, https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/bdc15f51-fb91-4e0d-9037-3e8618e7b98f/content (accesat la data de 10.06.2025).

Germania, Țările de Jos, Spania, Italia, Polonia, India, R.P. Chineză, Republica Coreea, Japonia, Singapore) și de la diverse organizații internaționale și neguvernamentale.[32]

Pe parcursul anilor 2000, lupta țărilor arctice pentru dominație în regiunea arctică a continuat:[33]

La 20 decembrie 2001, Federația Rusă a depus o cerere la *Comisia Națiunilor Unite pentru limitele platformei continentale*, în care a revendicat 1,2 milioane de km^2 din platoul arctic. Ca răspuns, la 28 iunie 2002, Comisia O.N.U. i-a recomandat Federației Ruse să completeze (cu câteva hărți) argumentarea cererii depuse. De subliniat este că fiecare dintre cele cinci țări se grăbește să acumuleze dovezile necesare pentru extinderea zonei economice pe care o are, de 200 de mile.[34]

La 13 aprilie 2004, Danemarca și-a declarat dreptul asupra Polului Nord, arătând că Groenlanda este legată de Polul Nord prin *creasta subacvatică Lomonosov*.

La 27 noiembrie 2006, Norvegia a depus o solicitare la *Comisia Națiunilor Unite pentru limitele platformei continentale*, în care revendica 250.000 km^2 din platoul arctic. La 15 aprilie 2009, a fost recunoscută suveranitatea norvegiană asupra 235.000 km^2.

La 28 august 2006, Administrația lui George W. Bush a respins propunerea Canadei, Rusiei și Norvegiei pentru împărțirea platoului Oceanului Arctic, în baza principiului sectorial.

La 3 mai 2007, președintele Vl. Putin a anunțat despre necesitatea sporirii eforturilor pentru asigurarea intereselor strategice, economice, științifice și de apărare ale Federației Ruse în Arctica.

La 2 august 2007, o expediție polară rusă a instalat drapelul Federației Ruse (confecționat dintr-un aliaj de titan) pe fundul Oceanului Arctic, sub Polul Nord, la o adâncime de 4.200 de metri. A fost pentru prima oară când un ycx echipaj uman a ajuns pe fundul Oceanului Arctic, sub Polul Nord.[35] O asemenea acțiune a provocat reacția negativă din partea celorlalte țări arctice: S.U.A., Canada, Danemarca și Norvegia au condamnat instalarea drapelului rus sub Polul Nord.

La 14 iulie 2008, *Flota Militară de Nord a Federației Ruse* a reluat misiunea de patrulare militară în Oceanul Arctic.

La 16 iulie 2008, în Congresul S.U.A. au avut loc audieri pe problema organizării flotei arctice americane.

La 9 ianuarie 2009, președintele George W. Bush a semnat directiva prezidențială referitoare la politica S.U.A. în regiunea Arcticii.[36]

La 8 februarie 2009, Norvegia a anunțat despre coordonarea politicii militare a țărilor scandinave în privința Arcticii, admițând posibilitatea constituirii unor forțe comune de reacție rapidă. Rusia a avut o poziție negativă, deoarece două țări membre N.A.T.O.

[32] Фененко А. В. Op. cit., p. 330.
[33] Ibidem, p. 331-333.
[34] Терентьев С. А. Op. cit., p. 394.
[35] Ibidem, p. 388.
[36] Vezi textul directivei, în: THE WHITE HOUSE WASHINGTON, January 9, 2009 NATIONAL SECURITY PRESIDENTIAL DIRECTIVE/NSPD – 66. HOMELAND SECURITY PRESIDENTIAL DIRECTIVE/HSPD – 25, https://irp.fas.org/offdocs/nspd/nspd-66.pdf sau https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-2008-book2/pdf/PPP-2008-book2-doc-pg1545.pdf (accesat la data de 05.06.2025). La 28 octombrie 2022, în S.U.A. a fost adoptată Strategia Națională pentru Regiunea Arctică (vezi textul documentului, în: National Strategy for the Arctic Region, October 2022, The White House, Washington, https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf (accesat la data de 09.06.2025)).

(Danemarca și Norvegia) urmau să colaboreze în domeniul militar cu două state neutre pe atunci (Suedia și Finlanda).

Recentele revendicări ale Administrației lui Donald Trump (președinte SUA) față de Groenlanda (teritoriu autonom al Danemarcei) de asemenea se înscriu în competiția pentru Arctica. Insula este gigantică (peste 2 milioane de km^2), bogată în resurse minerale și are o importanță geostrategică imensă, căci ar extinde accesul S.U.A. spre Arctica. Pentru Federația Rusă, regiunea arctică are o importanță deosebită. Acolo se extrag 80% din gazele naturale și 17% din petrolul rusesc, 90% din minereurile de nichel și cobalt, 60% din minereul de cupru, 96% din metalele platinice, aproape 100% din diamante și metale rare, 100% din baritină și concentratul de apatită, 15% din producția de pește. Zona arctică asigură 11% din P.I.B.-ul Federației Ruse și 22% din volumul exporturilor rusești.[37]

De asemenea, Arctica are o mare importanță militară și strategică pentru Federația Rusă. Cea mai mare parte a forțelor maritime rusești se află în zona arctică, cu centre în regiunile Murmansk și Arhanghelsk. Mai exact, 2/3 din forțele maritime rusești formează *Flota Militară de Nord*, aflată exclusiv în regiunea arctică. Ea este alcătuită din submarine nucleare, bombardiere strategice, avioane de vânătoare, elicoptere antisubmarin etc.[38]

Posibilitățile Federației Ruse în Arctica sunt mult mai mari decât ale altor state arctice. Deși infrastructura strategică, exploratorie și economică se dezvoltă (în condiții climaterice deosebit de dificile), infrastructura de transport și comunicații este insuficientă. Calitatea vieții locuitorilor din regiunile subarctice ale Federației Ruse este mult mai scăzută față de media pe țară. Din acest motiv, fluxul migraționist este constant.[39]

Specifică pentru zona subarctică rusă este prioritatea strategică, în dauna celei economice. Din acest motiv, acele regiuni nu pot supraviețui fără subvenții de stat.[40] Distanțele foarte mari și condițiile climaterice aspre nu sunt atractive pentru investitorii privați. O altă particularitate este că pentru Arctica sunt prevăzute proiecte gigantice, realizate doar de către companiile de stat sau numai cu subvenții de la bugetul de stat. Realizarea proiectelor este îndelungată (în medie 10 ani) și pot surveni perioade (spre exemplu, scăderea prețului la petrol pe piața mondială) în care proiectul nu mai este rentabil. De aceea, este necesară asistența statului. Și nu în ultimul rând, este obligatorie participarea statului, deoarece exploatarea resurselor subterane depinde de parteneri străini, Federația Rusă importând 80% din utilajele și tehnologiile de forare, pompare etc.[41]

Conducerea de la Moscova declară că, „Pentru Rusia, Arctica are o importanță strategică" și obiectivul fundamental este de a o transforma într-o bază de resurse a Rusiei în secolul al XXI-lea.[42] Competiția pentru Arctica presupune construcția de arme noi și tehnică militară, elaborarea hărților geologice cu indicarea posibilelor zăcăminte subterane, prognozarea cât mai exactă a vitezei de topiri a gheții arctice etc.[43] Specialiștii consideră că topirea Arcticii, care va schimba în viitor situația regiunii, nu este considerată

[37] Лихачева А. Б., Степанов И. А., Никитина М. И. Арктическая стратегия России: эффекты и возможности для Сибири и Дальнего Востока. În: Вопросы географии. Сб. 154. Преодоление „континентального проклятья": будущее Сибири, Москва: Медиа-ПРЕСС, 2022, p. 306; Терентьев С. А. Op. cit., p. 390.
[38] Терентьев С. А. Op. cit., p. 398-399.
[39] Лихачева А. Б., Степанов И. А., Никитина М. И. Op. cit., p. 306.
[40] Ibidem, p. 307.
[41] Ibidem, p. 310-311.
[42] Терентьев С. А. Op. cit., p. 401.
[43] Ibidem, p. 403.

o criză, ci o provocare de viitor.[44] Cu ani în urmă, Nikolai Patrușev, pe când era secretar al Consiliului de Securitate al Federației Ruse, sublinia că situația din Arctica încă nu este amenințătoare, dar e alarmantă.[45]

Danemarca admite producerea unor ciocniri și conflicte diplomatice din cauza luptei pentru resursele arctice. O „problemă" importantă este văzută în extinderea influenței Rusiei în regiune.[46] După mai multe negocieri desfășurate pe 15 septembrie 2010 la Murmansk, Norvegia și Federația Rusă au încheiat acordul privind delimitarea frontierei maritime comune în Marea Barents și Oceanul Arctic. Regiunea aflată în diferend, cu o suprafață de 175.000 km^2, a fost împărțită în două.[47]

Marea Britanie și-a anunțat pretențiile asupra regiunii arctice, pentru a putea începe exploatarea zăcămintelor de hidrocarburi pe platoul arctic. Dar, pentru asta, Londra ar trebui să obțină drepturi asupra stâncii Rockall, disputată de Marea Britanie, Irlanda, Danemarca și Islanda.[48]

Deși aflată la mare depărtare față de Arctica, R.P. Chineză se implică, într-un mod precaut, în competiția pentru Arctica. Beijingul se limitează deocamdată la construcția propriilor spărgătoare de gheață pentru expedițiile polare. Interesul major al Chinei este pentru resursele subterane, căile maritime noi spre Europa care ar înlocuit lungul drum maritim prin Oceanul Indian și Canalul Suez. Spre exemplu, calea maritimă din Shanghai la Hamburg prin *Pasajul de Nord-Vest* va fi cu 6.400 km. mai scurtă (în prezent, este o cale periculoasă din cauza ghețarilor aflați în derivă).[49] În viitor, *Calea Maritimă de Nord* ar putea deveni un „oleoduct plutitor", care să asigure R.P. Chineză și alte țări asiatice cu hidrocarburi.[50]

Finlanda și Japonia, care nu se pot implica direct în competiția dintre țările arctice, consideră resursele naturale de acolo fiind „patrimoniul comunității internaționale".[51] Așadar, lupta pentru control și influență în spațiul arctic era și rămâne acerbă, devenind una dintre principalele particularități ale politicii mondiale de la începutul secolului al XXI-lea.

Polul Sud dintotdeauna a provocat curiozitatea scriitorilor, gânditorilor, exploratorilor, cercetătorilor și politicienilor. Oamenii de știință avansau ipoteze, exploratorii mergeau în expediții pentru a descoperi noi pământuri, iar liderii de state erau atrași de idea procurării de noi posesiuni teritoriale.[52] După descoperirea Australiei (în anul 1606), exista certitudinea că mai la Sud pământuri nu mai există.[53] Însă în 1820 a fost descoperită Antarctica, asta fiind cea mai importantă descoperire geografică a secolului al XIX-lea.[54]

Antarctica este regiunea polară din sudul Pământului (Polul Sud), care cuprinde continentul Antarctida și porțiunile sudice ale oceanelor limitrofe – Indian, Pacific și Atlantic.

[44] Ibidem, p. 404.
[45] Ibidem, p. 402.
[46] Ibidem, p. 407.
[47] Ibidem, p. 408.
[48] Ibidem.
[49] Ibidem, p. 409.
[50] Ibidem, p. 410.
[51] Ibidem, p. 398.
[52] Ibidem, p. 8.
[53] Australia a fost denumită astfel, tocmai din cauza că era considerată cel mai sudic pământ – Terra australis incognita – „pământul de sud necunoscut" – un presupus continent, nepopulat, despre care se vorbea în Antichitate.
[54] Ibidem, p. 9, 12.

Este regiunea opusă Arcticii (Polul Nord).

Antarctida este al șaselea continent ca mărime, cu o suprafață de 14.425.000 km² (din care 13.720.000 km² sunt acoperiți de gheață), descoperit la 16 ianuarie 1820 (deși hărțile antice conțin acest continent) de către exploratorii ruși, amiralii Fabian Gottlieb von Bellingshausen și Mihail Lazarev. Continentul este alcătuit dintr-o platformă muntoasă, acoperită cu ghețari, grosimea cărora ajunge până la 4,8 kilometri. Temperatura aerului este foarte scăzută, ajungând la -80° C (recordul a fost de -89,4° C, înregistrat la 21 iulie 1983). Din cauza condițiilor geo-climaterice severe, acolo nu există populație autohtonă sau țări. Sunt circa 4.400 de persoane vara și 1.100 iarnă, aflate în expediții științifice. Este cel mai izolat și cel mai puțin explorat continent al planetei.

„Continentul înghețat" a atras în permanență grupuri de cercetători. Pe parcursul secolului al XIX-lea au fost întreprinse mai multe expediții de către ruși (Fabian Gottlieb von Bellingshausen), francezi (Jules Sebastien Dumont d'Urville), britanici (James Weddell, James Clark Ross) și americani (Chrales Wilkes).

Reich-ul german a alocat mijloace financiare substanțiale pentru cercetarea Antarcticii. La sfârșitul anilor '30 ai sec. XX, Berlinul a organizat două expediții științifice. În luna ianuarie 1939, timp de trei săptămâni, două avioane germane – *Passat* și *Boreas* –, ce au decolat de pe vasul *Schwabia*, au cercetat continentul de la înălțime. Au lansat mii de flamuri – bare metalice, cu însemnul svasticii – pe o suprafață egală cu cea a Germaniei, arătând astfel că suveranitatea germană a fost extinsă asupra unei părți din Antarctica, pe care au numit-o *Neuen Schwaben* sau *Neu-Schwabenland*. La revenire în Germania, șeful expediției, căpitanul Alfred Ritscher, i-a raportat lui Hermann Göring, ministrul Aviației, despre realizarea misiunii: avioanele germane au survolat pentru prima oară spațiul aerian al Antarcticii și au lansat la fiecare 25 de kilometri câte o flamură, pe o suprafață de circa 600.000 de km,² dintre care 350.000 km² au fost fotografiați. Apoi, s-a trecut la cercetarea spațiului subacvatic al Antarcticii, cu ajutorul submarinelor germane. Karl Dönitz, comandantul Forțelor Militare Marine germane declara că „oamenii mei au găsit raiul pe Pământ". Mai exact, sub stratul de gheață, de un kilometru grosime au fost descoperite galerii cu climă caldă și lacuri cu apă dulce, cu o temperatură de +18⁰C. Acele galerii ar fi fost adevărate fortărețe, de necucerit pentru inamic.[55]

În perioada postbelică, interesul marilor actori internaționali pentru Antarctica a crescut considerabil, existând ipoteza că acolo ar fi cantități mari de rezerve minerale (petrol și gaze naturale, minereuri, apă potabilă etc.). În Antarctida au fost instalate mai multe stațiuni de cercetare, aparținând U.R.S.S., S.U.A., Argentinei, Australiei etc. România este acum prezentă în Antarctica, prin stația de cercetare româno-australiană *Law-Racoviță*.

Din punct de vedere politic, Antarctica nu face parte din teritoriul național al vreunui stat și de aceea au fost încheiate mai multe acorduri internaționale, care reglementează statutul regiunii și relațiile dintre țări în raport cu Antarctica. Primul și cel mai important acord în acest sens este *Tratatul Antarcticii*, semnat la 1 decembrie 1959 de către 12 state ale lumii, care a intrat în vigoare la 23 iunie 1961. Semnarea lui a fost posibilă după ce

[55] Jacobs F. 88 – Neuschwabenland, the Last German Colony, 15 martie 2007, http://bigthink.com/strange-maps/88-neuschwabenland-the-last-german-colony (accesat la data de 15.06.2025); Васильченко А. В. Загадочная экспедиция. Что искали немцы в Антарктиде? Москва: Вече, 2011. Există un mit, potrivit căruia, la finele celui de-al Doilea Război Mondial, o bună parte a liderilor Germaniei naziste, inclusiv Adolf Hitler, s-au refugiat cu submarinele sub Antarctida, unde au avut condiții bune de viață, căci din anul 1940, acolo începuse construcția unei baze secrete subterane.

O.N.U. a declarat sezonul 1957/1958, *Anul Geofizic Internațional.* Atunci cercetători din 12 state (ce au semnat primele *Tratatul*) au colaborat în vederea reglementării statutului Antarcticii, care s-a încheiat cu elaborarea și semnarea de către reprezentanții guvernelor celor 12 țări, la Washington, a *Tratatului Antarcticii.* Documentul, la care ulterior au aderat și alte state (la mijlocul anului 2025 erau 58), prevede: utilizarea teritoriului Antarcticii exclusiv în scopuri pașnice (este interzisă instalarea și testarea acolo a armelor, și depozitarea deșeurilor radioactive – „*Orice explozie nucleară sau depozitare de materiale radioactive în Antarctica este interzisă*"); teritoriul Antarctidei nu trebuie să devină obiect de dispută internațională (toate pretențiile teritoriale sunt înghețate); cooperarea științifică internațională în cercetarea Antarcticii, în vederea asigurării progresului întregii omeniri.

După încheierea *Tratatului*, problemele Antarcticii au început să fie discutate în cadrul reuniunilor anuale (Întruniri Consultative privind Tratatul Antarcticii) ale statelor semnatare (cu statut consultativ și non-consultativ[56]), la care se iau decizii pe diverse chestiuni legate de „continentul înghețat".[57]

Tratatul Antarcticii a fost primul document internațional, care a declarat o regiune a planetei – Antarctica –, „zonă denuclearizată".[58] Această inițiativă a fost urmată de un șir de declarații și acorduri, care au proclamat alte zone și spații ca fiind fără de armament nuclear.[59]

Printre alte documente internaționale referitoare la Antarctica, sunt: A*cordul pri-*

[56] Din totalul de 56 de state semnatare ale Tratatului Antarcticii, 28 au statut de membru consultativ.

[57] Site-ul oficial al Secretariatului Tratatului Antarcticii este https://www.ats.aq/index_e.html

[58] Potrivit Rezoluției nr. 3.472/ 1975 a Adunării Generale a O.N.U., „zonă denuclearizată" este orice teritoriu recunoscut ca atare de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite, în care un grup de state, în exercitarea suveranității și în baza unui tratat sau a unei convenții, decid asupra: a) statutului de absență totală a armelor nucleare dintr-un anumit teritoriu, fiind stabilite și procedurile de delimitare; b) instituirii unui sistem internațional de verificare și control pentru garantarea respectării angajamentelor, care decurg din acel statut. Crearea acestor zone a fost determinată de dorința națiunilor de acolo de a evita un război/ atac nuclear. De subliniat este că pionieratul în elaborarea concepției zonelor denuclearizate îi aparține diplomației poloneze. La 2 octombrie 1957, ministrul de Externe al Poloniei Adam Rapacki (27 aprilie 1956 – 22 decembrie 1968), a înaintat Adunării Generale a O.N.U. propunerea de creare în Europa a unei zone denuclearizate, care să cuprindă teritoriile Poloniei, Cehoslovaciei, R.D.G. și R.F.G. Propunerea poloneză a fost detaliată în memorandumul guvernului de la Varșovia din 14 februarie 1958 și prevedea ca cele patru țări să-și asume angajamentul să nu producă, importe, acumuleze și să nu le permită altor state să amplaseze pe teritoriul lor arme nucleare; puterile nucleare de atunci (S.U.A., U.R.S.S., Marea Britanie și Franța) urmau să-și asume angajamentul respectării stricte a regimul zonei denuclearizate. Planul Rapacki nu a fost sprijinit în cadrul O.N.U. și de aceea, în noiembrie 1958 și apoi în martie 1962, guvernul polonez a propus realizarea planului în două etape: 1) înghețarea armamentului nuclear din Europa Centrală, și 2) lichidarea lui totală. În octombrie 1960, Polonia a propus organizarea unui referendum în cele patru țări vizate de plan, pe problema creării zonei fără de armă nucleară. Însă inițiativele poloneze au fost susținute doar în mică parte.

[59] Spațiul cosmic (Tratatul privind spațiul cosmic, semnat la 27 ianuarie 1967 și intrat în vigoare la 10 octombrie 1967), Fundul mărilor și oceanelor (Tratatul fundului mării, semnat la 11 februarie 1971 și intrat în vigoare la 18 mai 1972), America Latină și bazinul Caraibelor (Acordul Tlatelolco, semnat la 14 februarie 1967 și intrat în vigoare la 22 aprilie 1968), sudul Oceanului Pacific (Tratatul Rarotonga, semnat la 6 august 1985 și intrat în vigoare la 11 decembrie 1986), Asia de Sud-Est (Tratatul de la Bangkok, semnat la 15 decembrie 1995 și intrat în vigoare la 28 martie 1997), Africa (Tratatul de la Pelindaba, semnat la 11 aprilie 1996 și intrat în vigoare la 15 iulie 2009), Asia Centrală (Tratatul de la Semipalatinsk, semnat la 8 septembrie 2006 și intrat în vigoare la 21 martie 2009). În afara acestor zone internaționale, există un șir de țări care și-au declarat teritoriul „zonă denuclearizată" (printr-o declarație specială sau prin introducerea unui amendament în Constituție): Palau (în 1982), Mongolia, Austria, Noua Zeelandă, Filipine etc. Unele state s-au declarat zone denuclearizate, fără să mai încheie în acest sens, acorduri cu alte țări; altele mai întâi s-au asociat la zonele denuclearizate internaționale, după care și-au declarat teritoriul național zonă fără armă atomică. În afară de interdicțiile tradiționale, Mongolia a interzis depozitarea deșeurilor radioactive pe teritoriul său, iar Noua Zeelandă a interzis intrarea în porturile sale a vaselor militare și aterizarea pe aerodromuri a avioanelor, dotate cu armament nuclear. La 2 septembrie 2010, Irakul a venit în cadrul O.N.U. cu inițiativa creării zonei denuclearizate în Orientul Apropiat.

vind măsurile de conservare a florei și faunei din Antarctica (semnat la 2 iunie 1964 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1982); *Convenția privind conservarea focilor din Antarctica* (semnată la 11 februarie 1972 și intrată în vigoare la 11 martie 1978); *Convenția privind protecția resurselor marine vii din Antarctica* (semnată la 20 mai 1980 și intrată în vigoare la 7 aprilie 1982); *Convenția de reglementare a activităților privind resursele minerale din Antarctica* (semnată la 2 iunie 1988, dar care încă nu a intrat în vigoare, deoarece nu a fost ratificată de niciuna din părțile semnatare); *Protocolul adițional la Tratatul Antarcticii cu privire la protecția mediului* (semnat la 4 octombrie 1991 și intrat în vigoare la 14 ianuarie 1998). Toate aceste documente, împreună cu *Tratatul Antarcticii*, formează *Sistemul Tratatului Antarcticii.*

Șapte state semnatare ale *Tratatului Antarcticii*, cu statut de membru consultativ – Argentina, Australia, Chile, Franța, Noua Zeelandă, Norvegia și Marea Britanie –, în pofida prevederilor *Tratatului* revendică spații din Antarctica, considerându-le teritorii naționale. Spre exemplu, Australia, Chile și Argentina pretind drepturi pentru o zonă economică exclusivă sau drepturi similare pentru o extensie de 200 de mile maritime în afara pretențiilor continentale. După al Doilea Război Mondial, Norvegia și-a asumat protectoratul asupra teritoriilor explorate de către Germania nazistă. Deși își asumă dreptul asupra rezultatelor exploatărilor naziste din Antarctica, R.F.G. nu are pretenții teritoriale acolo. Rusia și S.U.A. și-au rezervat dreptul de a avea revendicări teritoriale. Dar, niciuna dintre asemenea pretenții nu este acceptată de către celelalte țări.

Actualmente, aproximativ 30 de state sunt prezente în Antarctica, prin stațiile de cercetări științifice: Australia, Africa de Sud, Argentina, Brazilia, Chile, Noua Zeelandă, Peru, Uruguay, Coreea de Sud, India, Belgia, Bulgaria, Cehia, China, Ecuador, Finlanda, Franța, Germania, Italia, Japonia, Norvegia, Pakistan, Polonia, România, Rusia, Spania, S.U.A., Suedia, Ucraina. În pofida tratatelor în privința Antarcticii, există probabilitatea declanșării unui conflict militar internațional pentru teritoriul și resursele „continentului înghețat", mai ales că sunt țări care revendică teritorii din Antarctica, iar problema resurselor este din ce în ce mai acută. În prezent, actorii importanți de pe arena internațională – S.U.A., Rusia, Franța, Marea Britanie, China etc. – tind să aibă o prezență continuă în Antarctica și în apropierea ei.

CONCLUZII

Regiunile de la cei doi poli ai planetei au fost descoperite relativ recent, iar condițiile climaterice foarte aspre de acolo nu au permis colonizarea lor. Mult timp, ele nu au făcut obiectul disputelor internaționale și numai de la începutul secolului al XX-lea diferendele s-au accentuat. În prezent, interesul economic și militar pentru Arctica și Antarctica este din ce în ce mai mare și asta intensifică competiția interstatală pentru influență și prezență acolo. Chestiunile principale referitoare la Arctica și Antarctica au fost reglementate la nivel internațional. Odată cu amploarea crescândă a proceselor de încălzire globală și topire a ghețarilor, fenomene care vor oferi un mai mare acces la cele două regiuni, ne putem aștepta la o creștere a numărului conflictelor diplomatice, incidentelor militare sau chiar a războaielor, cauzate de diversele interese pentru cele două regiuni ale planetei.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Căţoi I. Al. Calea Maritimă de Nord dDsponibil pe https://geopolitics.ro/calea-maritima-de-nord/, accesat la data de 05.06.2025.

DECLARATION ON THE ESTABLISHMENT OF THE ARCTIC COUNCIL JOINT COMMUNIQUE OF THE GOVERNMENTS OF THE ARCTIC COUNTRIES ON THE ESTABLISHMENT OF THE ARCTIC COUNCIL Ottawa, Canada September 19, 1996, https://oaarchive.arctic-council.org/server/api/core/bitstreams/bdc15f51-fb91-4e0d-9037-3e8618e7b98f/content (accesat la data de 10.06.2025).

Jacobs F. 88 – Neuschwabenland, the Last German Colony, 15 martie 2007, http://bigthink.com/strange-maps/88-neuschwabenland-the-last-german-colony (accesat la data de 15.06.2025).

National Strategy for the Arctic Region, October 2022, The White House, Washington, https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf (accesat la data de 09.06.2025)).

Popescu Corina-Florența. Drept Internațional Public Aprofundat. Universitatea Ecologică din București, Facultatea de Drept. Master: Drept internațional și dreptul Uniunii Europene. București.

THE WHITE HOUSE WASHINGTON, January 9, 2009 NATIONAL SECURITY PRESIDENTIAL DIRECTIVE/NSPD – 66. HOMELAND SECURITY PRESIDENTIAL DIRECTIVE/HSPD – 25, https://irp.fas.org/offdocs/nspd/nspd-66.pdf sau https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-2008-book2/pdf/PPP-2008-book2-doc-pg1545.pdf (accesat la data de 05.06.2025).

United Nations Convention on the Law of the Sea, https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (accesat la data de 06.06.2025).

Васильченко А. В. Загадочная экспедиция. Что искали немцы в Антарктиде? Москва: Вече, 2011.

Лихачева А. Б., Степанов И. А., Никитина М. И. Арктическая стратегия России: эффекты и возможности для Сибири и Дальнего Востока. În: Вопросы географии. Сб. 154. Преодоление „континентального проклятья”: будущее Сибири, Москва: Медиа-ПРЕСС, 2022, p. 397.

Терентьев С. А. Арктика и Антарктика. Москва: Книжный Клуб Книговек, 2011.

Фененко А. В. Современная история международных отношений: 1991-2022. 5-е издание, дополненное. Учебное пособие для вузов. Москва: Аспект Пресс, 2023.

CZU: 341.215.43:341.231.14

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17646224

Andrei CAZACICOV[1]
andreicazacicov@gmail.com

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ȘI SPRIJINUL EXTERN LA DEPĂȘIREA CRIZEI REFUGIAȚILOR*

Abstract: *Studiul de referință analizează căile de depășire a crizei refugiaților care a cuprins Republica Moldova odată cu declanșarea conflictului ruso-ucrainean, prin prisma cooperării internaționale și a sprijinului extern de care a beneficiat statul și organele sale componente. Cunoașterea potențialului de acțiune din exterior oferă o încredere durabilă la soluționarea oricăror crize umanitare de perspectivă, dar și permite de a orienta politica națională în direcția unei dezvoltări optime.*

Totodată, scoaterea la lumină a instrumentelor normative supra- și internaționale în domeniul refugiaților, a principalelor organe de cooperare pe segmentele specializate concrete, a căilor schimbului de informații și preluare a bunelor practici, toate în ansamblu permit depășirea nu doar a crizelor refugiaților, a căror tendință conturată pronunțat în prezent va înregistra o majorare cu siguranță și în viitor, dar și a oricăror crize umanitare, de orice nivel de complexitate.

Astfel, studiul dat și-a propus drept obiect de analiză un caz particular de criză umanitară, cea legată de gestionarea refugiaților ucraineni, dar care, prin inducție, poate contribui la înțelegerea mecanismului de acțiune în toate cazurile similare.

Cuvinte-cheie: *refugiați, cooperare, sprijin, criză umanitară, conflict armat, securitate.*

INTERNATIONAL COOPERATION AND EXTERNAL SUPPORT IN OVERCOMING THE REFUGEE CRISIS

Abstract: *The reference study examines the pathways for overcoming the refugee crisis that engulfed the Republic of Moldova following the outbreak of the Russian–Ukrainian conflict, through the lens of international cooperation and the external assistance received by the state and its insti-*

[1] **Doctor în drept, lector universitar, Catedra „Drept drept și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; judecător în cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani; e-mail: andreicazacicov@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-1117-1684**

* *Articolul este elaborat în cadrul proiectului de cercetare științifică: 25.80012.0807.22TC, Securitate națională și reziliență societală în fața crizelor umanitare și riscurilor geopolitice.*

tutional bodies. Understanding the potential for external action provides sustainable confidence in addressing prospective humanitarian crises and enables the orientation of national policy toward optimal development.

At the same time, the disclosure and examination of supra- and international normative instruments in the field of refugee protection, of the principal bodies responsible for cooperation within specific specialized sectors, as well as of the modalities for information exchange and the transfer of best practices, collectively enable not only the overcoming of refugee crises—whose current pronounced trend will undoubtedly continue to increase in the future – but also the mitigation of any humanitarian crises, irrespective of their level of complexity.

Thus, the present study set as its object of analysis a particular case of humanitarian crisis, namely the one concerning the management of Ukrainian refugees, which, by induction, may contribute to a broader understanding of the operational mechanism appliable in all analogous situations.

Keywords: *refugees, cooperation, assistance, humanitarian crisis, armed conflict, security.*

INTRODUCERE

Una dintre principalele probleme cu care se confruntă actualmente Uniunea Europeană o constituie gestiunea fluxurilor refugiaților, care, pe de o parte, provin din țările în care se desfășoară conflicte armate, iar, pe de altă parte, din țările mai puțin industrializate și dezvoltate economic. Republica Moldova a resimțit criza refugiaților conflictului militar dintre Ucraina și Federația Rusă imediat după ziua de 24.02.2022, aceasta căpătând rangul unei veritabile crize umanitare, iar soluționarea eficientă a problemei fără o cooperare și sprijin extern s-a adeverit a fi practic imposibilă.

Odată ce Guvernul de la Chișinău clar și-a proiectat vectorul spre integrarea europeană[1], direcție susținută prin adoptarea Deciziei Consiliului European cu privire la acordarea Republicii Moldova unui statut de țară candidat de aderare la UE, apare necesitatea de a analiza oportunitățile noi de cooperare internațională și sprijinul acordat din exterior la depășirea acestei crize umanitare. Or, căile de cooperare și sprijinul extern nu se pot rezuma doar la o problemă izolată, ci au repercusiuni pozitive asupra tuturor sferelor vieții politice, culturale și socio-economice cu perspective colosale pentru viitorul țării noastre.

METODELE ȘI MATERIALELE APLICATE

În prezentul studiu au fost folosite pe larg metoda analizei, sintezei, logicii. Materialele utilizate se rezumă la actele normative relevante, publicațiile științifice din domeniu, rapoartele și răspunsurile oficiale ale instituțiilor de stat.

DISCUȚIILE ȘI REZULTATELE OBȚINUTE

Interesată să-și armonizeze legislația și modul de înfăptuire a justiției la standardele europene, Republica Moldova clar și-a proiectat vectorul spre integrarea europeană, exprimându-și consimțământul de a fi parte la cvasi-totalitatea instrumentelor internaționale[2]. Acest fapt capătă o valență excepțională odată cu adoptarea Deciziei Consiliului European cu privire la acordarea Republicii Moldova unui statut de țară candidat de aderare la UE.

[1] Marian A. et all. Ghid cu privire la cooperarea juridică internațională. Chișinău: „Bons Offices" S.R.L., 2010, p. 7.

[2] Marian A. et all. Ghid cu privire la cooperarea juridică internațională. Chișinău: „Bons Offices" S.R.L., 2010, p. 7. 90 p. ISBN: 978-9975-80-306-9.

Actualmente, în R. Moldova există un vast cadru normativ specializat în ceea ce vizează cooperarea internațională, situația migranților și refugiaților, dar și recepționarea ajutoarelor umanitare din partea altor state.

În rândul celor mai importante instrumente juridice de cooperare, cu titlu exemplificativ, pot fi enumerate:

Convențiile internaționale:

- Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948;
- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, din 04.11.1950;
- Convenția cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală nr. 262/1993;
- Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală din nr. 72/1959;
- Convenția privind statutul refugiaților din 28.07.1951 și Protocolul adițional din 31.01.1967;
- Convenția ONU privind statutul apatrizilor din 28.09.1954 și Convenția ONU privind reducerea cazurilor de apatridie din 30.08.1961 la New York;
- Convenția europeană cu privire la cetățenie din 06.11.1997;
- Convenția europeană privind valoarea internațională a hotărârilor represive din 28.05.1970;
- Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000 și Protocolul adițional împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, aerului și pe mare nr. 422/2000;
- Convenția asupra circulației rutiere nr. 87/1968;
- Convenția Organizației Națiunilor Unite contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope nr. 215/1988;
- Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului din 09.12.1999;
- Convenția Europeană pentru reprimarea terorismului din 27.01.1997;
- Convenția Europeană cu privire la extrădare din 13.12.1957;
- Convenția penală cu privire la corupție din 27.01.1999 și Convenția civilă privind corupția din 04.11.1999;
- Convenția Europeană în domeniul informației asupra dreptului străin din 07.06.1968;
- Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, din 23.11.2001;
- Convenția Europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane din 26.11.1987;
- Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane din 16.05.2005;
- Convenția Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională și finanțarea terorismului din 16.05.2005.

Acquis-ul comunitar:

- Tratatul privind Uniunea Europeană din 07.02.1992;
- Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane și suportarea consecințelor acestei primiri;

- Decizia de punere în aplicare (UE) 2022/382 a Consiliului din 4 martie 2022 de constatare a existenței unui aflux masiv de persoane strămutate din Ucraina în înțelesul articolului 5 din Directiva 2001/55/CE și având drept efect introducerea unei protecții temporare;

- Regulamentul (UE) 2024/1359 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 mai 2024 privind abordarea situațiilor de criză și de forță majoră în domeniul migrației și azilului;

- Regulamentul (UE) nr. 514/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 de stabilire a dispozițiilor generale privind Fondul pentru azil, migrație și integrare, precum și instrumentul de sprijin financiar pentru cooperarea polițienească, prevenirea și combaterea criminalității și gestionarea crizelor etc.

Tratatele bi- și multilaterale:

- Tratatele de asistență juridică și acorduri bilaterale/ multilaterale semnate cu 160 de state ale lumii[3], inclusiv cele ce vizează preîntâmpinarea și asistența în cazul catastrofelor naturale/tehnogene – Austria (08.10.2012) și Ucraina (04.08.1988);

- Acordurile, Protocoalele și Memorandumurile de colaborare și asistență reciprocă în domeniul vamal semnate cu 28 de state ale Europei, Asiei și Americii de Nord[4];

- Acordului între Comunitatea Europeană și Republica Moldova privind readmisia persoanelor aflate în situație de ședere ilegală, din 10.06.2007.

Legislația internă:

- Legea cu privire la asistență juridică internațională în materie penală nr. 371/2006;
- Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 28/2024;
- Legea privind regimul străinilor în RM nr. 200/2010;
- Legea privind integrarea străinilor în Republica Moldova nr. 274/2011;
- Legea cu privire la ieșirea și intrarea în RM nr. 269/1994;
- Legea privind azilul în Republica Moldova nr. 270/2008;
- Legea privind resortisanții statelor care au obligația și care sunt exonerați de obligativitatea deținerii unei vize la traversarea frontierei de stat a RM nr. 257/2013;
- Legea cu privire la ajutoarele umanitare acordate Republicii Moldova nr. 1491/2002;
- Legea privind managementul situațiilor de criză nr. 248/2025;
- Legea privind resortisanții statelor terțe care au obligația deținerii unei vize și resortisanții statelor terțe care sunt exonerați de obligativitatea deținerii unei vize la traversarea frontierei de stat a Republicii Moldova nr. 257/2013;
- Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241/2005;
- Hotărârea Guvernului cu privire la eliberarea invitațiilor pentru străini nr. 331/2011;
- Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea listei documentelor de călătorie acceptate pentru traversarea de către străini a frontierei de stat a RM nr. 765/2014;
- Hotărârea Guvernului cu privire la Comisia interdepartamentală pentru ajutoarele umanitare nr. 653/2003;
- Hotărârea Guvernului privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina nr. 21/2023;
- Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea listei documentelor de călătorie ac-

[3] Lista de tratate bilaterale încheiate de către Republica Moldova. https://mfa.gov.md/sites/default/files/lista_tratatelor_bilaterale_2025_0.pdf (accesat la 02.10.2025).

[4] Tratate internaționale bilaterale în domeniul vamal încheiate de către Republica Moldova. https://customs.gov.md/api/media/03/07/2020/Tratate_bilaterale.pdf (accesat la 04.10.2025).

ceptate pentru traversarea de către străini a frontierei de stat a Republicii Moldova nr. 765/2014;

- Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022-2025, nr. 808/2022;

- Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, nr. 306/2025;

- Regulamentul cu privire la eliberarea vizelor (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 50/2013);

- Regulamentul cu privire la modul de recepționare, păstrare, distribuire și evidență a ajutoarelor umanitare acordate Republicii Moldova (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 663/2003) etc.

Reieșind din afluxul de refugiați după 24.02.2022, care au tranzitat teritoriul țării noastre și crizele generate de acest fenomen, MAI direcționează aproximativ 50% din numărul total de donații recepționate pentru gestionarea domeniului de management al frontierelor și migrației[5].

Poliția de Frontieră și Inspectoratul General pentru Migrație au o cooperare eficientă cu instituțiile și organizațiile de profil precum: Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM), Agenția Europeana pentru Gestionarea Cooperării Operaționale la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene – FRONTEX, Centrul de la Geneva privind controlul democratic al forțelor armate (DCAF), Centrul Regional al Inițiativei Regionale Migrație, Azil și Refugiați (MARRI), Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), OIPC Interpol ș.a., colaborare care s-a materializat în activități comune, instruiri, oferire de expertize, toate acestea contribuind la preluarea celor mai bune practici în domeniu și sporirea capacităților în conformitate cu standardele europene[6].

Comisia de coordonare a activităților în domeniul migrației și azilului, instituită prin Hotărârea Guvernului nr. 947/2018[7], în cooperare cu UNHCR și Forumul de Coordonare a Refugiaților a preluat treptat rolul de coordonare la nivel guvernamental a protecției și integrării persoanelor strămutate forțat din Ucraina. Alți parteneri internaționali includ Agenția ONU pentru Refugiați, care alături de Forumul de Coordonare a Refugiaților (RCF), a jucat un rol principal în sprijinirea Guvernului Moldovei pentru a răspunde nevoilor în gestionarea afluxului masiv de persoane strămutate din Ucraina[8].

În domeniul relațiilor interstatale bilaterale, cooperarea între instituțiile de frontieră ale Republicii Moldova, Ucrainei, României, Lituaniei, Letoniei, Estoniei ș.a. se realizează în baza tratatelor bilaterale în domeniu semnate și aprobate de părți atât la nivel interstatal, cât și interguvernamental și interdepartamental. Cadrul legal de cooperare cu autoritățile de frontieră constituie 26 de tratate internaționale în domeniu, în baza cărora este efectuată cooperarea pe domeniile de specialitate[9].

În data de 2 martie 2021, R. Moldova s-a alăturat Rețelei Europene de Migrație cu

[5] Nota de activitate a Ministerului Afacerilor Interne pentru anul 2022. Chișinău, 2023, p. 18.
[6] Cooperare Internațională, integrarea europeană. https://www.border.gov.md/integrarea-europeana (accesat la 30.09.2025).
[7] Hotărârea Guvernului cu privire la constituirea Comisiei de coordonare a activităților în domeniul migrației și azilului nr. 947 din 03.10.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.10.2018, nr. 377-383.
[8] Compendiul Statistic al Profilului Migrațional Extins al Republicii Moldova pentru anii 2021-2023. Chișinău, 2024, p. 27.
[9] Cooperarea bilaterală. https://www.border.gov.md/cooperare-bilaterala (accesat la 30.09.2025).

Statut de Observator, ceea ce reprezintă un pas important către o cooperare consolidată în domeniile migrației și azilului[10].

La 1 noiembrie 2025, a fost depusă prima declarație vamală în regimul de tranzit comun prin intermediul Noului Sistem Computerizat de Tranzit (NCTS) - un moment istoric ce marchează integrarea deplină a Republicii Moldova în sistemul european unic de gestionare a operațiunilor de tranzit[11].

Rolul asistenței externe în realizarea priorităților de dezvoltare este unul semnificativ, contribuind la consolidarea infrastructurii, dotarea tehnică a locurilor de muncă, sporirea accesului la informație prin intermediul dezvoltării arhitecturii IT și sporirea profesionalismului angajaților, de aceea la moment funcționează o serie veritabilă de mecanisme de sprijin, printre care:

- ***Donațiile de bunuri*** de la organizațiile locale și internaționale:

a) În cadrul Ministerului Afacerilor Interne: a fost oferită aplicația „Alertcops" de către Ministerului Afacerilor Interne din Spania (pentru raportarea infracțiunilor/contravențiilor comise în mediul online); s-a acordat asistența tehnică pentru evaluarea cadrului normativ privind implementarea măsurilor alternative la detenția preventivă și pedepsele privative de libertate în cauzele asociate consumului de droguri (în contextul parteneriatului cu UNICRI); au fost donate variate echipamente IT de către OIM, EURBPOL, BPOL (Germania), GS-Foundation, INTERPOL, OSCE, PNUD, CEPOL, Agenția Germană pentru Cooperare Internațională (GIZ)[12]. Asistența UNHCR pentru anul 2022, în vederea consolidării capacităților instituționale ale MAI, este în valoare totală de 4 258 689,56 euro[13].

b) În cadrul Poliției de Frontieră: sub forma echipamentului sportiv – mingi, îmbrăcăminte, rechizite – și de serviciu – stații radio, camere termale, automobile, sisteme aeriene fără pilot, câini de serviciu, boxe mobile pentru transportarea câinilor de serviciu, sisteme de telefonie IP, bărci cu motor, semiremorci pentru transportul bărcilor, bare luminoase cu elemente de control, tablete, drone, notebook-uri, sisteme de operare soft, piese de schimb –, dar și organizarea de training-uri din partea JT „International Trading" S.R.L., Misiunea UE de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM), Poliția Federală Germană, GS Fundation, Colegiul de Grăniceri de Stat „Rezekne" din Republica Letonă, Agenția Cehă de Dezvoltare, Ambasada Republicii Federale Germania în Republica Moldova etc.;

c) În cadrul Biroului de Migrațiune și Azil (din data de 11.01.2023 reorganizat în IGM): asigurarea persoanelor cazate în cadrul Centrului de cazare a BMA cu hrană, vestimentație și echipamente de uz casnic din partea societății civile (ONG „Karitas Moldova", ONG „AJUTĂ un OM", SRL „AEROFOOD", AO „Centrul de Caritate pentru Refugiați" etc.), dar și a organizațiilor internaționale (OIM, UNHCR, ICMPD, FRONTEX, EUBAM etc.). Din partea UNHCR a fost acordată aplicația Software Sistem Informațional Protecția Tempora-

[10] Republica Moldova se alătură Rețelei Europene de Migrație. https://igm.gov.md/en/republica-moldova-se-alatura-retelei-europene-de-migratie/ (accesat la 03.10.2025).
[11] Moment istoric pentru Republica Moldova: prima declarație în regimul de tranzit comun, depusă cu succes prin NCTS https://customs.gov.md/ro/articles/moment-istoric-pentru-republica-moldova-prima-declaratie-in-regimul-de-tranzit-comun-depusa-cu-succes-prin-ncts-3151-ro (accesat la 02.11.2025).
[12] Informație privind bunuri recepționate cu titlul gratuit (donații) în gestiunea Inspectoratului General al Poliției (perioada 9 luni 2025). https://www.igp.gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-09/Informa%C8%9Bii_dona%C8%9Bii_IGP_2025_0.pdf (accesat la 05.10.2025).
[13] Nota de activitate a Ministerului Afacerilor Interne pentru anul 2022. Chișinău, 2023, p. 19.

ră (PT), echipamente IT; cu ajutorul Consiliului danez pentru refugiați (DRC) a avut loc îmbunătățirea instalațiilor de apă, canalizare și igienă, a mediului de ocrotire și facilitarea integrării și accesului la serviciile medicale din Centrul de cazare IGM, iar Asociația Obștească Centrul de Caritate pentru Refugiați (CCR) a efectuat lucrări de amenajare a stadionului din cadrul Centrul de cazare, iar condițiile de cazare au fost îmbunătățite de către Asociația Obștească „Ezzy Link", cu suportul finanțat de către Czech Development Agency.

d) În cadrul Inspectoratului General pentru Migrație (IGM), în total în perioada 2022-2023, ICNUR a oferit sprijin IGM bunuri și mijloae fixe în sumă de 21 419 781,00 lei, materiale în suma de 7 350 212,00 lei; OIM a sprijinit digitalizarea serviciilor publice pentru migranți și diaspora, a creat 4 centre de informare comunitare pe întreg teritoriul Republicii Moldova; Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale (ICMPD) a oferit servicii psihologice, medicale și de interpretare pentru migrații plasați la Centrul de Plasament temporar al străinilor și alte activități care au constituit un suport semnificativ[14].

- ***Asistența financiară și tehnică externă*** (desfășurarea cu succes a diverselor proiecte și programe de asistență în perioada anilor 2019-2027):

a) în cadrul Ministerului Afacerilor Interne: proiectul Interpol de cooperare regională în domeniul aplicării legii pentru: Ucraina, Moldova și țările învecinate (I-FORCE); „Mecanismul de răspuns integrat pentru Ucraina", „proiectul de suport pentru reforma instituțiilor de aplicare a legii din Republica Moldova (PNUD Moldova)"; implementarea Conceptului Sistemului informațional „Registrul de stat al datelor genetice" (proiectului UNDP – United Nations Development Programme); proiectul de asistență externă „Îmbunătățirea Securității la Frontieră și Facilitarea Mobilității Umane Ordonate Transfrontaliere, în sprijinul Guvernului Republicii Moldova", finanțat și implementat de Organizația Internațională pentru Migrație (OIM); proiectul „Abordarea amenințărilor emergente legate de traficul de persoane în Republica Moldova", finanțat de OIM; proiectul „Suport pentru reforma serviciilor de sănătate mintală în Moldova" (MENSANA), proiectul „OSINT RADAR Parteneriatul operațional împotriva introducerii ilegale de migranți în Balcanii de Vest", finanțat de UE; cu suportul UNODC, Fondului Global, Organizațiilor societății civile, au fost deschise 5 noi puncte de Farmacoterapie cu agoniștii opioizi; programul „Instrumentul de Asistență Tehnică și Schimb de Informații al Comisiei Europene"; programul „Prevenire și răspuns la dezastre naturale și cele create de om în țările parteneriatului estic (PPRD-East)", proiectul INTERPOL de cooperare regională a forțelor de ordine Ucraina, Moldova și țările vecine (I-FORCE) etc. Doar pe parcursul anului 2022 au fost semnate de către MAI 24 contracte de grant noi, în valoare totală de circa 21 milioane euro[15], iar în anul 2025 în desfășurarea Inspectoratului General al Poliției fiind 57 de proiecte cu finanțare externă, cu un buget total de peste 150 mln. Euro[16];

b) în cadrul Inspectoratului General Situații Excepționale: proiectul moldo-polonez „Suport pentru Inspectoratul General pentru Situații de Urgență al Ministerului Afacerilor

[14] Compendiul Statistic al Profilului Migrațional Extins al Republicii Moldova pentru anii 2021-2023. Chișinău, 2024, p. 27-28.

[15] Nota de activitate a Ministerului Afacerilor Interne pentru anul 2022. Chișinău, 2023, p. 17.

[16] Inspectoratul General al Poliției. Proiecte cu finanțare externă nerambursabile (în proces de implementare) actualizat la 18.09.2025. https://politia.md/sites/default/files/2025-09/Lista%20proeictelor%20proiecte%20%C3%AEn%20curs%20de%20implementare..pdf (accesat la 05.10.2025).

Interne al Republicii Moldova"; „Îmbunătățarea capacităților de comunicare bazate pe TIC în zona transfrontalieră de Nord-Est România – Republica Moldova"; proiectul „Consolidarea sistemului de protecție civilă în Republica Moldova" cu suportul Solidarity Fund PL în Moldova; programul PPRD EAST-3;

c) în cadrul Poliției de Frontieră: Inițiativă de îmbunătățire a gestionării migranților, realizată în cadrul Programului INTERREG VI-a Next România – Moldova, Dezvoltarea sistemului serviciilor psihologice integrate ale Inspectoratului General al Poliției de Frontieră în Republica Moldova (SPINS), Dezvoltarea capacităților Poliției de Frontieră în domeniul chinologic, Dezvoltarea unor instrumente de pregătire în domeniul analizei informațiilor pentru Poliția de Frontieră Română, Consolidarea răspunsului Antitrafic al Guvernului și îmbunătățirea protecției victimelor traficului și a martorilor în Republica Moldova, Consolidarea Managementului integrat al frontierei la hotarul Ucraina - Moldova, Construcția terenului de baschet și volei în cadrul Centrului de Excelență în Securitatea Frontierei, Consolidarea capacității de instruire a Poliției de Frontieră în Republica Moldova (TRABOR), Îmbunătățirea capacităților Republicii Moldova la răspunsul COVID-19 și a capacității urgente de răspuns la frontieră și în penitenciare, Consolidarea răspunsului național al Republicii Moldova la criza COVID-19, UE pentru securitatea frontierelor (VICOS), Cooperare regionala pentru prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere Romania - Moldova (THOR), dar și alte 29 de proiecte de asistență, Programul SUA „Reducerea amenințărilor prin cooperare în Ucraina și Moldova" (DTRA), Programul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Polonia - Asistența Polonă (PolishAID), Programul pentru Depistarea și prevenirea cazurilor de contrabandă cu substanțe nucleare (NSDD) și altele, implementate de Organizația Internațională pentru Migrațiune (OIM), UE, FRONTEX, Departamentul de Stat al SUA, Poliția Federală a Republicii Federale Germania, Fondul Națiunilor Unite, Înaltul Comisariat al Națiunilor pentru Refugiați (UNHCR) ș.a.m.d., în sumă totală de peste 53 600 000,00 euro[17].

d) În cadrul Biroului de Migrațiune și Azil/ Inspectoratului General pentru Migrație: „Capacitate pentru un sistem de returnare bazat pe drepturi în Moldova" (CareFor), „Acordarea suportului pentru Centrul de cazare al BMA", „SCOP - Sprijin pentru îmbunătățirea complexă a managementului migrației și al frontierelor în Moldova", „Dezvoltarea unui sistem de monitorizare a returnării forțate în Republica Moldova" (FReMM), „Aplicarea legii și abordarea de cooperare comunitara și instruirea pentru prevenirea radicalizării prin asigurarea incluziunii cu succes a refugiaților", „Consolidarea protecției drepturilor omului ale refugiaților și migranților din Republica Moldova", „Aplicarea legii prin cooperarea și instruirea comunității pentru a preveni fenomenul radicalizării asigurându-se incluziunea de succes a refugiaților", „Consolidarea capacităților naționale ale Republicii Moldova de a oferi protecție de calitate, educație, servicii de sănătate și oportunități socioeconomice pentru refugiații ucraineni", „GFFO Contribution to IOM's Humanitarian Response in Ukraine and Neighbouringn Countries 2024", „Instrument de finanțare în cadrul Facilității Globale de Finanțare Concesionară (GCFF)", „MigraMI – Migrants management enhance initiative", finanțate de Banca Mondială, Consiliul Europei, Ministerul Afacerilor Interne și Administrației al Republicii Polonia, Consiliul Danez pentru Refugiați, Oficiul Federal German pentru Migrație și Refugiați, BSAFE Lab - University of Beira Interior, Portugal,

[17] Informația cu privire la asistență externă de care a beneficiat Poliția de Frontieră la situația din anul 2025. https://border.gov.md/files/2025-08/Tabel%20asisten%C8%9B%C4%83%20extern%C4%83%20pentru%20WEB%20August%202025.pdf (accesat la 02.10.2025).

ș.a.m.d., în sumă totală de peste 1 500 000,00 euro[18];

e) În cadrul Serviciului Vamal: „Reabilitarea și modernizarea birourilor vamale de frontieră de pe granița România-Moldova", „Programul operațional comun România – Republica Moldova 2014-2020", „EU4Business – Empowering trade and competitiveness in Eastern Partnership countries", „UE pentru Securitatea Frontierelor", „Programul USAID Reforme Instituționale și Structurale în Moldova (MISRA)", „programul „VAMA" al Uniunii Europene pentru cooperare în domeniul vamal", fiind acordate granturi de Uniunea Europeană, USAID, Banca Mondială, în sumă totală de peste 3 500 000,00 euro[19];

- ***Asistența logistică*** (Republica Moldova a aderat oficial la Mecanismul de Protecție Civilă al Uniunii Europene la 29 septembrie 2023, ceea ce permite ca salvatorii moldoveni să colaboreze și să ofere suport în cazuri de dezastre, beneficiind în același timp de expertiza și solidaritatea celorlalte state participante la mecanism; lansarea Hub-ului de sprijin al UE pentru securitatea internă și gestionarea frontierelor în Republica Moldova;
- ***Desfășurarea exercițiilor tactice***, cu finanțare externă (spre exemplu, în anul 2023 s-au desfășurat 7 aplicații și 10 exerciții tactice: „Consolidarea capacităților de prevenire, pregătire și răspuns a administrației publice centrale și entităților publice responsabile de gestionarea situațiilor de urgență și excepționale", „EU Modex Sibiu 2022"; „Euro-Med-React 2023", „TbiEX Georgia 2023", în cadrul cărora au participat 14 autorități publice centrale, 1 611 de persoane și 2 organizații internaționale (UNHCR și OIM)[20];
- ***Expertizarea și avizarea internațională*** a proiectelor legislative care urmează a fi implementate în Republica Moldova pentru compatibilitatea cu legislația UE[21] (spre exemplu, Comisia de la Veneția, Oficiul Națiunilor Unite pentru Servicii de Proiecte (UNOPS)).

La capitolul cooperării poate fi raportată și instruirea angajaților structurilor statale ale Republicii Moldova în cadrul diverselor cursuri de perfecționare, conferințe, simpozioane, schimburi de experiențe, vizite de lucru și vizite de studii cu experții din majoritatea statelor europene: România, Bulgaria, Suedia, Danemarca, Franța, Portugalia, Belgia, Regatul Țărilor de Jos, Lituania, Norvegia, Polonia etc., Statele Unite ale Americii (programul PFP), Japonia (cu suportul UNFPA), Georgia, Azerbaidjan și multe altele, însă cheltuielile suportate de partenerii de dezvoltare nu pot fi identificate[22].

La moment se află în proces conectarea Republicii Moldova la Sistemul european de avertizare timpurie (EWS) pentru colectarea și schimbul de informații privind apariția substanțelor psihoactive noi (NPS). În cadrul proiectului „EU4SECURITY", implementat de CEPOL, urmează a fi dezvoltat sistemul informațional al Punctului Focal Național pentru Arme de Foc și creată arhiva digitală pentru operaționalizarea și digitalizarea proceselor

[18] Notele informative cu privire la activitatea Biroului migrație și azil al MAI pe parcursul anilor 2022-2025 https://igm.gov.md/wp-content/uploads/2024/07/NI-cu-privire-la-activitatea-BMA-pentru-anul-2022.pdf (accesat la 03.10.2025).

[19] Proiectul Mare de Infrastructură: „Reabilitarea și modernizarea birourilor vamale de frontieră de pe granița România-Moldova, respectiv birourile vamale Albița-Leușeni, Sculeni-Sculeni și Giurgiulești-Giurgiulești" https://customs.gov.md/api/media/21/07/2020/reabilitarea_si_modernizarea_birourilor_vamale_de_frontiera_de_pe_granita_rom_qn6uurd.pdf (accesat la 04.10.2025).

[20] Raportul de evaluare intermediară a Programului de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022-2025. Chișinău, 2025.

[21] Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene nr. 1171 din 28.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.07.2024, nr. 311-313.

[22] Raportul de evaluare intermediară a Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025. Chișinău, 2025, p. 39.

de analiză și schimbului de informații. În examinare se află implementarea proiectului de armonizare a legislației penale la prevederile Convenției Consiliului Europei de la Lanzarote din 25 octombrie 2007, Convenției de la Budapesta adoptată la 23 noiembrie 2001 și Directivei 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile[23]. Este în proces de elaborare proiectul de lege de transpunere a Deciziei 1313/2013 privind Mecanismul de protecție civilă al Uniunii Europene[24]. A fost inițiată negocierea cu reprezentanții Băncii Mondiale în scopul implementării Proiectului de Consolidare a Managementului Riscului de Dezastre și Rezilienței la Schimbările Climatice în Moldova, cu un buget total de 40 mln. dolari SUA[25].

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Efectele unei crize umanitare, precum este criza refugiaților proveniți din conflicte armate, nu pot fi depășite prin capacitatea obișnuită a comunității și implică necesitatea acțiunii externe urgente. În primul an după izbucnirea conflictului militar pe teritoriul țării vecine – Ucraina, în Republica Moldova au fost înregistrate peste 8 milioane de traversări a cetățenilor ucraineni, iar gestionarea fluxului de migranți a fost posibilă doar în cooperare internațională și, în mare parte, reușita depășirii acestei crize a ținut de sprijinul extern substanțial acordat de comunitatea europeană și cea internațională.

Așadar, experiența obținută denotă fără dubiu că orice criză, cu toate riscurile asociate cu tentă negativă, este totodată un punct de creștere și dezvoltare. Apelurile către ajutorul extern nu sunt jenante, ci, dimpotrivă, consolidează legăturile dintre țări și organizații internaționale neguvernamentale, oferind un cadru perfect de fortificare a statului contra altor vulnerabilități și crize de un rang mai redus comparativ cu crizele umanitare.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Compendiul Statistic al Profilului Migrațional Extins al Republicii Moldova pentru anii 2021-2023. Chișinău, 2024. 55 p.

Cooperare Internațională, integrarea europeană. https://www.border.gov.md/integrarea-europeana (accesat la 30.09.2025)

Cooperarea bilaterală. https://www.border.gov.md/cooperare-bilaterala (accesat la 30.09.2025).

Hotărârea Guvernului cu privire la constituirea Comisiei de coordonare a activităților în domeniul migrației și azilului nr. 947 din 03.10.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.10.2018, nr. 377-383.

Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației

[23] Raportul de evaluare intermediară a Programului de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022-2025. Chișinău, 2025, p.28.

[24] Raportul de evaluare intermediară a Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025. Chișinău, 2025, p. 20.

[25] Raportul de evaluare intermediară a Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025. Chișinău, 2025, p. 28.

Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene nr. 1171 din 28.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.07.2024, nr. 311-313.

Informația cu privire la asistență externă de care a beneficiat Poliția de Frontieră la situația din anul 2025. https://border.gov.md/files/2025-08/Tabel%20asisten%C8%9B%C4%83%20extern%C4%83%20pentru%20WEB%20August%202025.pdf (accesat la 02.10.2025).

Informație privind bunuri recepționate cu titlul gratuit (donații) în gestiunea Inspectoratului General al Poliției (perioada 9 luni 2025). https://www.igp.gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-09/Informa%C8%9Bii_dona%C8%9Bii_IGP_2025_0.pdf (accesat la 05.10.2025).

Inspectoratul General al Poliției. Proiecte cu finanțare externă nerambursabile (în proces de implementare) actualizat la 18.09.2025. https://politia.md/sites/default/files/2025-09/Lista%20proeictelor%20proiecte%20%C3%AEn%20curs%20de%20implementare..pdf (accesat la 05.10.2025).

Lista de tratate bilaterale încheiate de către Republica Moldova. https://mfa.gov.md/sites/default/files/lista_tratatelor_bilaterale_2025_0.pdf (accesat la 02.10.2025).

Tratate internaționale bilaterale în domeniul vamal încheiate de către Republica Moldova. https://customs.gov.md/api/media/03/07/2020/Tratate_bilaterale.pdf (accesat la 04.10.2025).

Marian A. et all. Ghid cu privire la cooperarea juridică internațională. Chișinău: „Bons Offices" S.R.L., 2010. 90 p.

Moment istoric pentru Republica Moldova: prima declarație în regimul de tranzit comun, depusă cu succes prin NCTS. https://customs.gov.md/ro/articles/moment-istoric-pentru-republica-moldova-prima-declaratie-in-regimul-de-tranzit-comun-depusa-cu-succes-prin-ncts-3151-ro (accesat la 02.11.2025).

Nota de activitate a Ministerului Afacerilor Interne pentru anul 2022. Chișinău, 2023. 33 p.

Notele informative cu privire la activitatea Biroului migrație și azil al MAI pe parcursul anilor 2022-2025 https://igm.gov.md/wp-content/uploads/2024/07/NI-cu-privire-la-activitatea-BMA-pentru-anul-2022.pdf (accesat la 03.10.2025).

Proiectul Mare de Infrastructură: „Reabilitarea și modernizarea birourilor vamale de frontieră de pe granița România - Moldova, respectiv birourile vamale Albița-Leușeni, Sculeni-Sculeni și Giurgiulești-Giurgiulești" https://customs.gov.md/api/media/21/07/2020/reabilitarea_si_modernizarea_birourilor_vamale_de_frontiera_de_pe_granita_rom_qn6uurd.pdf (accesat la 04.10.2025).

Raportul de evaluare intermediară a Programului de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022-2025. Chișinău, 2025. 71 p.

Raportul de evaluare intermediară a Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025. Chișinău, 2025. 73 p.

Republica Moldova se alătură Rețelei Europene de Migrație. https://igm.gov.md/en/republica-moldova-se-alatura-retelei-europene-de-migratie/ (accesat la 03.10.2025).

CZU: 352/354

DOI: https://doi.org/ 10.5281/zenodo.17627460

Irina Adriana BILOUSEAC[1]
irina.bilouseac@fdsa.usv.ro

Raluca Anica ONUFREICUC[2]
raluca.onufreiciuc@fdsa.usv.ro

DECENTRALIZATION BETWEEN EFFICIENCY AND RISK: A CRITICAL AND THEORETICAL ANALYSIS

Abstract: *The topic of decentralization is analyzed in this article from a critical perspective, as a process through which local authorities receive more power and resources at the expense of the central level. Far from being a simple administrative transfer, this process raises questions related to efficiency as well as risks. Based on a review of the specialized literature, the article explores how the transfer of competences and resources to local authorities can bring benefits such as improved public services, citizen engagement, local economic development, or the preservation of cultural identity.*

At the same time, the risks associated with decentralization are highlighted: inequalities between regions, corruption, lack of administrative capacity, or poor coordination.

The study discusses concrete examples from different areas – from China and Burkina Faso to South Korea or France – each with its own outcomes and lessons. What becomes clear is that decentralization does not work the same everywhere. Everything depends on context: local capacity, political culture, community involvement, and the degree of financial autonomy.

[1] **Associate Professor, PhD, Faculty of Law and Administrative Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava, Romania (ROR: https://ror.org/035pkj773); e-mail: prodecanad@fdsa.usv.ro; ORCID ID: 0009-0005-5774-5489, e-mail: irina.bilouseac@fdsa.usv.ro**

[2] **Assistant professor, Faculty of Law and Administrative Sciences, "Stefan cel Mare" University of Suceava, Romania (ROR: https://ror.org/035pkj773); e-mail: prodecanad@fdsa.usv.ro; Phd candidate at Paris-Panthéon-Assas University and Nicolae Titulescu University of Bucharest, ORCID ID: 0009-0007-2583-1766, e-mail: raluca.onufreiciuc@fdsa.usv.ro**

The conclusion? Decentralization is not a magic formula. It only works if it is well-designed, adapted to each context, and supported by strong and transparent institutions. It can bring real development, but only when accompanied by political will, fairly distributed resources, and a local administration capable of handling responsibilities.

Keywords: *Decentralization, advantages of decentralization, disadvantages of decentralization, fiscal autonomy, local governance, administrative capacity, public services.*

DESCENTRALIZAREA ÎNTRE EFICIENȚĂ ȘI RISC: O ANALIZĂ CRITICĂ A PERSPECTIVEI DIN LITERATURA DE SPECIALITATE

Abstract: *Tema descentralizării este analizată în acest articol dintr-o perspectivă critică, ca un proces prin care autoritățile locale primesc mai multă putere și resurse, în detrimentul nivelului central. Departe de a fi un simplu transfer administrativ, acest proces ridică întrebări legate de eficiență, dar și de riscuri. Pe baza studiului literaturii de specialitate, se explorează modul în care transferul de competențe și resurse către autoritățile locale poate aduce beneficii precum îmbunătățirea serviciilor publice, implicarea cetățenilor, dezvoltarea economică locală sau conservarea identității culturale. În același timp, sunt evidențiate riscurile asociate: inegalități între regiuni, corupție, lipsa capacității administrative sau coordonare deficitară.*

Studiul aduce în discuție exemple concrete din zone diferite – de la China și Burkina Faso, la Coreea de Sud sau Franța – fiecare cu propriile rezultate și lecții. Ce reiese clar este că descentralizarea nu funcționează la fel peste tot. Lucrurile depind de context: capacitatea locală, cultura politică, implicarea comunităților, dar și gradul de autonomie financiară.

Concluzia? Descentralizarea nu este o formulă magică. Funcționează doar dacă este gândită bine, adaptată fiecărui context și susținută de instituții solide și transparente. Poate aduce dezvoltare reală, dar numai atunci când este însoțită de voință politică, resurse corect împărțite și o administrație locală capabilă să facă față responsabilităților.

Cuvinte-cheie*: Descentralizare, avantajele descentralizării, dezavantajele descentralizării, autonomie fiscală, guvernanță locală, capacitate administrativă, servicii publice.*

INTRODUCTION

In Romania, the idea of decentralization has often been promoted as a way to make administration more efficient and closer to the citizens. In theory, if local authorities receive more responsibility and resources, they should be able to make better decisions for their communities. People would feel more involved, and public services would ideally become better suited to the real needs of the population.

However, in practice, things are not always that simple. For example, in many small communes, there is a lack of both well-trained personnel and the necessary funds to implement decisions. This can make things function more poorly than in a centralized system. Another issue is the significant differences between regions: some are wealthy and developed, while others face shortages. Thus, instead of reducing inequalities, decentralization can actually deepen them.

In the absence of clear mechanisms for control and transparency, decentralization can encourage corruption and inefficient management of public funds. Nevertheless, if implemented coherently, decentralization can contribute to harnessing local potential, promoting local initiatives, and preserving local cultural identity.

This paper aims to critically analyze these dimensions of decentralization, drawing on the specialized literature.

APPLIED METHODS AND MATERIALS

As part of this study, works that directly address the benefits and risks of decentralization—both from theoretical and empirical perspectives—were selected. Sources published between 1995 and 2025 were chosen for their relevance in understanding the impact of decentralization on public services, local development, and citizen participation. The studies were identified through scientific databases such as Scopus, Web of Science, Google Scholar, and SSRN, with priority given to those featuring a clear and applicable methodology and a diverse geographical scope.

This research is based on an extensive documentary analysis of the specialized literature on the advantages and disadvantages of decentralization. The selected studies cover both theoretical approaches and empirical research from diverse contexts, including Central and Eastern Europe, Asia, Africa, and Latin America.

The existence of numerous works dedicated to this topic highlights not only the high level of interest among scholars but also the practical importance of these findings for local development. The goal was to identify the key ideas or recurring aspects that appear consistently across multiple studies, regardless of country or context.

In this way, the selected studies have helped provide a better understanding of the real effects of decentralization and define the analytical framework used to assess its impact on the economic and social life of communities.

Opportunities and limitations of decentralization: an analysis based on the review of specialized literature

Numerous theoretical works highlight the advantages that decentralization offers for improving the quality of public services. The specialized literature shows that decentralization has many benefits but also points out certain limitations. Although it can bring significant benefits to communities, there are also risks that must be considered. Debates about the decentralization of public administration are divided between those who support this idea and those who criticize it.

Supporters of this process argue that local authorities are better prepared to make decisions for the community because they know people's needs better and can respond more quickly to local problems. In their view, decentralization helps clarify responsibilities, reduces bureaucracy, and leads to better and more efficient public services.

On the other hand, opponents warn that decentralization can strengthen the influence of powerful local groups and deepen inequalities, especially in poorer communities. They believe that local authorities do not always have the capacity or resources to manage public services effectively.

Another perspective is presented in a 1998 article, which argues that debates about whether decentralization is beneficial or harmful are, in essence, sterile, since decentralization is already an inevitable global reality. The authors emphasize that instead of focusing on whether decentralization has advantages or disadvantages, it would be more productive to focus on how it can be effectively implemented and adapted to national and local particularities. Therefore, the article treats decentralization not as an alternative form of governance but as an inevitable trend, shifting the debate from "for or against" to "how to do it well."[1]

[1] Jennie Litvack și colab., *Rethinking Decentralization in Developing Countries* (The World Bank, 1998), https://doi.org/10.1596/0-8213-4350-5.

Numerous studies demonstrate that decentralization brings administration closer to the citizen, facilitating the provision of more efficient public services that are better adapted to the needs of the community.

An empirical analysis shows that the advantages of decentralization consist of increased efficiency and accountability, improved quality of governance by bringing public services closer to citizens, more precise adaptation of these services to local needs, stimulation of competition between local authorities, strengthening citizen participation and influence in public decision-making, and promoting the fiscal independence of local administrations.[2]

A study conducted on Bosnia and Herzegovina[3] highlights several important advantages of decentralization, including greater citizen participation in local decision-making, improved political representation of different ethnic groups, and a closer alignment of administration with community needs. However, the research also points out a series of significant drawbacks, such as the low efficiency of many newly established municipalities, challenges in coordinating across different levels of government, rising corruption, and the deepening of economic disparities between wealthier and poorer localities.

In South Korea, a study conducted by Shin and Jhee investigates the complex relationship between decentralization and citizen satisfaction with public services. The authors explore whether decentralization, which involves the transfer of power and resources to local governments, directly leads to increased citizen satisfaction or whether its effects are determined by the managerial capacity of local administrations. Contrary to common expectations, the analysis suggests that in South Korea, decentralization has a direct negative impact on citizen satisfaction, and local managerial capacity does not play a decisive role in this relationship. This indicates a preference among South Korean citizens for a strong role of the central government in the provision of public services.[4] Although in the case of South Korea decentralization did not automatically lead to increased citizen satisfaction, the study highlights the importance of strengthening local administrative capacity as an essential condition for decentralization to reach its potential in bringing governance closer to citizens' needs and improving the delivery of public services.

In Spain, fiscal decentralization regarding the personal income tax (IRPF) can contribute to increasing social welfare, as it gives the Autonomous Communities (ACs) the ability to adapt their taxation levels to local realities and needs.[5]

Studies on France (Józsa in the year 2020) and South Africa (Muzekenyi et al in the year 2022) highlight issues related to coordination and risks associated with corruption.

In France, an analysis of the decentralization of public services—initiated in the 1980s to bring administration closer to citizens and increase efficiency—shows both theoretical benefits, such as greater efficiency and clearer accountability, and disadvantages, such as

2 Tristán Canare, „Decentralization and Development Outcomes: What Does the Empirical Literature Really Say?", *Revista Hacienda Pública Española* 237, nr. 2 (2021): 111–51, https://doi.org/10.7866/hpe-rpe.21.2.5.

3 Aida Soko, „(Dis)Advantages Af Decentralization Models Driven by Non-Economic Reasons: The Case of Bosnia and Herzegovina", *South East European Journal of Economics and Business* 13, nr. 1 (2018): 81–92, https://doi.org/10.2478/jeb-2018-0007.

4 Geiguen Shin și Byong-Kuen Jhee, „Better Service Delivery, More Satisfied Citizens? The Mediating Effects of Local Government Management Capacity in South Korea", *Asia & the Pacific Policy Studies* 8, nr. 1 (2021): 42–67, https://doi.org/10.1002/app5.316.{\\i{}Asia & the Pacific Policy Studies} 8, nr. 1 (2021

5 Alejandro Esteller More, „Imposición óptima y descentralización fiscal: El caso del IRPF", *Investigaciones Regionales - Journal of Regional Research* 49 (mai 2021): 29–44, https://doi.org/10.38191/iirr-jorr.21.001.

the lack of conclusive data on the real effects and the risk of deepening inequalities. The author particularly emphasizes the challenges of decentralizing social assistance, illustrated by the problematic transfer of responsibilities for the minimum guaranteed income to local authorities due to constraints related to funding, human resources, and coordination. The text underlines that the success of decentralization reforms depends more on the political, economic, and social context than on the mere transfer of responsibilities to the local level.[6]

The article examining the decentralization of authority in South Africa and its implications for economic development emphasizes that although decentralization is considered a means to improve public services, reduce poverty, and promote economic growth, in practice South Africa has faced significant challenges. Issues such as corruption, irregularities in public procurement, abuse of power, and a lack of capacity at the local level have undermined the potential benefits, resulting in a gap between the intended objectives and the actual outcomes achieved through decentralization.[7]

An interesting analysis explores the impact of decentralization on local economic development in Burkina Faso, where the decentralization reform was implemented gradually rather than all at once. This phased implementation created a rare opportunity for a quasi-experimental evaluation. The experiment in Burkina Faso examined the impact of decentralization implemented in stages (1995, 2000, 2005), allowing for the comparison of communes that were decentralized early with those that were not yet decentralized. It used satellite data on nighttime lights (the amount of light emitted at night from the Earth's surface—such as street lighting, buildings, industrial areas, or electrified households) as an indicator of local development. These data serve as an indirect measure of economic development and human activity because, in general, more developed regions emit more visible light from space, reflecting better infrastructure, electrification, economic activity, and urbanization. The study showed that early decentralization had a significant positive effect on development, but the benefits were concentrated in communes with their own fiscal capacity, emphasizing the crucial role of financial autonomy. In conclusion, the experiment reveals that decentralization can drive local development, especially where there is independent fiscal capacity, but it also highlights that it is not a universal panacea, as it may risk amplifying inequalities and even triggering, in certain contexts, a paradoxical recentralization of decisions at critical moments.[8]

Another study critically explores the advantages and disadvantages of centralization (when decisions are made by a single national government) versus decentralization (when decisions are made locally by authorities closer to citizens), focusing in particular on efficiency and political control. The decision to centralize or decentralize should be made depending on the context: if coordination between regions is needed, centralization is more suitable; if more effective political control and faster local responses are required, decentralization is preferable. The authors emphasize that there is no ideal model applicable to all cases—sometimes the optimal solution can be an intermediate form, such as

[6] Zoltán Józsa, „A jóléti szolgáltatások decentralizációja Franciaországban", *Pro Futuro* 7, nr. 2 (2020): 65–80, https://doi.org/10.26521/profuturo/2017/2/4763.

[7] Mike Muzekenyi și colab., „Decentralisation of Authority and its Implications for Inclusive Economic Development strategies in South Africa: A critical review", *Journal of Nation-building & Policy Studies* 6, nr. 3 (2022): 47–66, https://doi.org/10.31920/2516-3132/2022/v6n3a3.

[8] Olivier B. Bargain și colab., „Shine a (Night)Light: Decentralization and Economic Development in Burkina Faso", *World Development* 187 (martie 2025): 106851, https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2024.106851.

organizing governance at a regional level.[9]

A study conducted in China analyzes the effects of fiscal decentralization on citizen satisfaction with public health services, based on individual survey data collected between 2012 and 2020. The results show that greater fiscal autonomy at the local level—both in terms of revenues and expenditures—has a significant positive impact on overall satisfaction with services such as education, health, and environmental protection.[10] In conclusion, the decentralization of health budgets has a significant positive impact on citizen satisfaction, with variations depending on residency status and local economic development.

On the same topic, a study analyzes how the decentralization of expenditures influences citizen satisfaction with health services in urban areas of China. The results show that when districts have greater control over spending, people are generally more satisfied with healthcare. Thus, although decentralization can make public services more efficient, it does not automatically ensure an equitable distribution of benefits, especially in poorer regions.[11]

The conclusions of another study highlight how fiscal decentralization influences citizen satisfaction with government services in China, using data from the China Family Panel Studies (CFPS) for the period 2012–2020. The results show a significant positive impact of fiscal decentralization on the level of public satisfaction, with the effect being stronger in the eastern regions of the country. The study also shows that this beneficial effect is weakened by factors such as economic pressure and corruption, while the efficient functioning of the free market contributes to its amplification.[12]

Similarly, fiscal decentralization has been a driver of regional competitiveness in Indonesia. The decentralization reform initiated in Indonesia in 2001 aimed primarily to give subnational regions the opportunity to leverage their specific potential to strengthen their competitive advantage. Although some progress has been made in the socio-economic field and in the provision of public services—especially in health and education—these improvements have been relatively modest. The study conducted by Puspa Delima Amri and Mulya Amri, based on district-level data between 1998 and 2016, explores the causes of competitiveness differences between regions and highlights a clear link between fiscal decentralization and economic performance. At the same time, the research shows that high dependence on transfers from the central government and the disproportionate allocation of resources to personnel expenses, at the expense of investments, are associated with lower productivity and real GDP per capita.[13]

In a study on the decentralization reform in Ukraine, decentralization gave citizens the opportunity to democratically decide on the development priorities of their local communities. Thus, decentralization did not remain just a theoretical idea but became a

[9] Mariano Tommasi și Federico Weinschelbaum, „Centralization vs. Decentralization: A Principal-Agent Analysis", *Journal of Public Economic Theory* 9, nr. 2 (2007): 369–89, https://doi.org/10.1111/j.1467-9779.2007.00311.x.

[10] Yuxin Wang și colab., „Fiscal Decentralization and Citizens' Satisfaction with Public Services: Evidence from a Micro Survey in China", preprint, Elsevier BV, 2023, https://doi.org/10.2139/ssrn.4625729.

[11] Jian Huang și colab., „Expenditure Decentralization and Citizen Satisfaction with Healthcare: Evidence from Urban China", *Social Indicators Research* 133, nr. 1 (2017): 333–44, https://doi.org/10.1007/s11205-016-1361-y.

[12] Xiaohong Pu și colab., „Does Fiscal Decentralization Really Matter for Public Service Satisfaction?", *Applied Economics* 56, nr. 49 (2024): 6020–38, https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2267815.

[13] Puspa Delima Amri și colab., „What Influences Subnational Competitiveness in a Decentralized Indonesia?", *Southeast Asian Economies* 38, nr. 3 (2021): 336–57, https://doi.org/10.1355/ae38-3d.

practical choice that brought greater local autonomy and increased citizen involvement in decisions that affect them.[14]

A study on the link between decentralization and development argues that decentralization emerged because a strictly centralized system cannot ensure effective overall development. To counteract the negative effects of excessive centralization and to enhance efficiency, transparency, and the speed of policy implementation, decentralization is considered an essential measure.[15]

For example, another argument regarding the efficiency of decentralization is that its implementation in China has succeeded in reducing carbon emissions. The study finds that this is because local governments have a better understanding of local conditions and preferences, allowing them to manage the ecological environment in a "localized" manner and to select emission reduction schemes that are most appropriate for the actual situation.[16]

An article on the Chinese land system provides a detailed analysis of China's land system, highlighting both the benefits and challenges of decentralization in this context. The central concept of the study is "limited decentralization", which describes a situation in which local governments have considerable autonomy, but this autonomy is constantly under the supervision and control of the central authority. Decentralization is presented as a strategic tool with significant benefits for economic growth and local finances, but one that also requires strict central control to mitigate undesirable side effects.[17]

Another proven advantage of decentralization appears in the context of local communities that include ethnic minorities. By transferring part of the decision-making power to the local level, these groups can have a direct role in decision-making processes and can more easily preserve their specific ethnic identity.[18] Additionally, as Schrottshammer

---

[14] Volodymyr Udovychenko și colab., „Decentralization Reform in Ukraine: Assessment of the Chosen Transformation Model", *European Spatial Research and Policy* 24, nr. 1 (2017): 23–40, https://doi.org/10.1515/esrp-2017-0002.

[15] Keneilhounuo Usou și Tiatula Ozukum, „Decentralization and Development: The Missing Link", *International Journal For Multidisciplinary Research* 6, nr. 3 (2024), https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i03.23585.

[16] Sailian Xia și colab., „Analysis of the Spatial Effect of Fiscal Decentralization and Environmental Decentralization on Carbon Emissions under the Pressure of Officials' Promotion", *Energies* 14, nr. 7 (2021): 1878, https://doi.org/10.3390/en14071878.

[17] Shenghua Lu și Hui Wang, „Limited Decentralization: Understand China's Land System from the Perspective of Central-Local Relation", *Land* 11, nr. 4 (2022): 517, https://doi.org/10.3390/land11040517.the central government has decentralized considerable autonomy of land development to local governments to encourage the latter to adopt their advantages in local information for economic growth. However, the local government pursues more development-oriented goals, leading land to be an endowment for jurisdiction competition, fiscal revenue maximization, and officials' career advancement at the local level. The discretion of local government, however, is constrained by the central authority. Land quotas, land approval, and, perhaps most importantly, nomenklatura, all of which are controlled by the central government, undermine the credibility and irreversibility of decentralization. We call such a central-local relation limited decentralization, a framework that could be applied to explain a range of land issues such as farmland protection and real estate regulation. Although we believe the central government is the principal determinant of the degree of decentralization, we also acknowledge that the initiative of local governments is essential. The interactions between central and local governments result in rights definition, power distribution, and, consequently, land use policy change over time.","container-title":"Land","DOI":"10.3390/land11040517","ISSN":"2073-445X","issue":"4","language":"en","license":"https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/","note":"publisher: MDPI AG","page":"517","source":"Crossref","title":"Limited Decentralization: Understand China's Land System from the Perspective of Central-Local Relation","title-short":"Limited Decentralization","volume":"11","author":[{"family":"Lu","given":"Shenghua"},{"family":"Wang","given":"Hui"}],"issued":{"date-parts":[["2022",4,2]]}}],"schema":"https://github.com/citation-style-language/schema/raw/master/csl-citation.json"}

[18] Yusoff, M. A., Sarjoon, A., & Hassan, M. A. (2016). Decentralization as a Tool for Ethnic Diversity Accommodation: A Conceptual Analysis. *Journal of Politics and Law*, 9(1), 55. https://doi.org/10.5539/jpl.v9n1p55

and colleagues emphasize, this approach helps reduce the risk of autonomy claims or separatist tendencies from these minorities.[19]

While there are a number of strong theoretical arguments suggesting that decentralization could lead to improved performance of local public services, empirical evidence does not always validate these assumptions.[20]

The specialized literature highlights that, in practice, some decentralization schemes contribute positively to community development, while others fail to generate significant favorable effects. The author of such an article identifies four main factors that influence the performance of these schemes: the relationships between local and central government, the effectiveness of increased participation in ensuring accountability, the type of resource allocation system (both administrative and financial), and the length of time the decentralized system has been in operation.[21]

In reality, another study argues that the relationship between decentralization and economic efficiency is negatively influenced by several factors. For example, it is difficult to accurately identify citizens' needs—they may lack clear priorities, fail to express their preferences, or change them frequently. Additionally, meeting these needs is complicated by issues such as the potential for increased corruption, the risk of segregation, and the unequal redistribution of income. In practice, it is impossible to have so many autonomous administrative units that each individual can choose exactly the combination of services and taxes they want. [22]

An article written by Remy Prud'homme draws attention to the risks of governmental decentralization, challenging the idea that it is always beneficial. The author compares decentralization to a medicine which, if applied incorrectly, can do more harm than good. Among the main dangers are the deepening of inequalities between regions and social groups, difficulties in implementing national economic policies, and reduced efficiency in the delivery of public services. Prud'homme emphasizes that decentralization must be carried out carefully, analyzing which responsibilities can be transferred, in which areas, and to which regions, while also highlighting the importance of collaboration between local and central authorities.[23]

Bardhan and Mookherjee analyze the risk that decentralization may have negative effects on local communities because it limits the accountability of local governments toward vulnerable individuals, such as the landless or those with low levels of education. The authors argue that in contexts characterized by pronounced inequalities (related to wealth, education, or social status), the limited participation of poor and landless people, combined with the lack of real political competition, favors the capture of resources by

[19] Schrottshammer, E., Kievelitz, U., & Bleis, C. (2006). *Decentralization and conflicts: A guideline*. Deutsche Gesellschaft für technische Zusammenarbeit (GTZ), , Eschborn, Germany. http://www2.gtz.de/dokumente/bib/07-0148.pdf

[20] Sujarwoto, „Why decentralization works and does not works? A systematic literature review", Journal of Public Administration Studies, Vol. 1, No. 3, pp, 1-10, 2017, http://www.jpas.ub.ac.id/index.php/jpas.

[21] C. Richard Crook și Alan Sturla Sverrisson, „To What Extent Can Decentralized Forms of Government Enhance the Development of Pro-Poor Policies and Improve Poverty-Alleviation Outcomes?", 79-89, 1999.

[22] Jūratė Baltušnikienė, „Viešojo valdymo sistemos decentralizacija: turinys, pranašumai ir trūkumai", VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS, Nr. 27, 2009.

[23] R. Prud'homme, „The Dangers of Decentralization", World Bank Research Observer, Vol. 10, No.2, 201-220, 1995, https://documents1.worldbank.org/curated/en/602551468154155279/pdf/770740JRN0WBRO0Box-0377291B00PUBLIC0.pdf.

local elites and their clientelistic allocation.[24]

In Ukraine, where the decentralization reform is taking place under difficult socio-economic and political conditions, an article lists several disadvantages of decentralization, including the resistance of local elites who block the process by manipulating public opinion and maintaining control over resources, as well as the formation of fragile local communities that are inefficiently organized and economically weak. In addition, the lack of homogeneity and intense competition between localities lead to difficulties in implementing unified regional policies and to long-term vulnerability.[25]

The same disadvantages are mentioned in another article, also based on an analysis of the empirical literature. First, it is noted that decentralization leads to the loss of the cost-saving advantage achieved when services are provided on a large scale, as well as to a reduced capacity of the central government to implement fiscal policies and social support programs, which can affect social cohesion and macroeconomic stability. In addition, there is a risk that local leaders may exert excessive influence on the decision-making process, increase regional disparities, and weaken fiscal discipline, especially when local authorities have limited resources to generate their own revenues.[26]

Crook and Sverrisson (1999) also highlight that decentralization implemented in Colombia, West Bengal, and Brazil—despite the substantial transfer of authority and resources to democratic local administrations—had only a modest impact on improving public services.[27]

However, there is a risk of corruption and inefficient use of public resources by poorly monitored local authorities. It cannot be stated with certainty whether decentralization limits or, on the contrary, encourages abuses of power, as its effects vary depending on the political, social, economic, and cultural context of each country. Empirical research on the relationship between decentralization and corruption provides contradictory conclusions: some authors[28],[29] argue that decentralization fosters corruption, while others[30] show, based on data, that it helps reduce the phenomenon.

DISCUSSIONS AND RESULTS OBTAINED

Based on the points presented above, it can be concluded that the effects of decentralization on the quality of life in different communities vary significantly depending on how it is implemented. In certain contexts, decentralization supports the development of disadvantaged communities, while in others the results are limited or even ineffective. The success of this strategy depends on multiple interconnected variables, such as

[24] P. Bardhan și D. Mookherjee, „Poverty alleviation effort of West Bengal panchayats", Economic and Political Weekly, 39(9), 965-974., 2003.
[25] Udovychenko și colab., „Decentralization Reform in Ukraine: Assessment of the Chosen Transformation Model". European Spatial Research and Policy 24, nr. 1 (2017): 23–40. https://doi.org/10.1515/esrp-2017-0002
[26] Canare, „Decentralization and Development Outcomes: What Does the Empirical Literature Really Say?" Revista Hacienda Pública Española 237, nr. 2 (2021): 111–51. https://doi.org/10.7866/hpe-rpe.21.2.5
[27] C. Richard Crook și Alan Sturla Sverrisson, „To What Extent Can Decentralized Forms of Government Enhance the Development of Pro-Poor Policies and Improve Poverty-Alleviation Outcomes?", 79-89, 1999.
[28] Jeff Huther și Anwar Shah, „Applying a simple measure of good governance to the debate on fiscal decentralization", Policy Research Working Paper Series 1894, The World Bank, 1998.
[29] Zethembe Mseleku, „Decentralisation, Governance, and Corruption: Evidence from the Commission of Inquiry into State Capture in South Africa", African Journal of Public Administration and Environmental Studies (AJOPAES), Volume 4, Number 1, March 2025, 67-90, 2025.
[30] Raymond Fisman și Roberta Gatti, „Decentralization and Corruption: Evidence across Countries", *Journal of Public Economics* 83, nr. 3 (2002): 325–45, https://doi.org/10.1016/s0047-2727(00)00158-4.

financial resources, administrative capacity, and the level of citizen involvement in the decision-making process.

An important advantage of decentralization lies in the ability to adapt infrastructure and public services to the real needs of communities, which can contribute to improving quality of life and stimulating the local economy. By creating favorable conditions for investment and business development, local authorities can foster economic initiatives adapted to regional specificities. At the same time, decentralization enhances the accountability of authorities to citizens, which can lead to more transparent governance that is better aligned with the population's needs. In some circumstances, it can help reduce poverty and improve the targeting of social programs, particularly in communities with relatively homogeneous cultural and economic characteristics.

However, decentralization also involves a series of challenges. In many cases, local administrations lack the resources or expertise necessary to manage new responsibilities effectively. The absence of strong administrative capacity can lead to institutional blockages and inefficient decisions. Coordination between different levels of government also becomes more difficult, while the disparities between developed and disadvantaged regions tend to increase.

Nevertheless, by transferring decision-making power from the central to the local level, it becomes possible to make decisions that are closer to the realities of the community. This ultimately leads to public services that are better adapted to the needs of residents and, in the long run, to a higher level of citizen satisfaction.

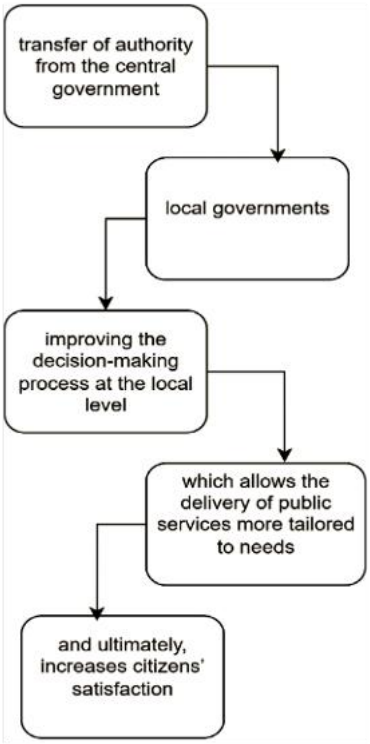

Figure no. 1 The Mechanism of Decentralization and Its Impact on Citizen Satisfaction
Source: Own elaboration based on the specialized literature

The following table summarizes the essential elements of decentralization and how they are reflected in tangible benefits for communities.

Table no. 1 Key Elements of Decentralization and Benefits for the Community

Key Elements of Decentralization	Benefits for the Community
Local financial autonomy	Efficient use of resources for development and investments based on the real needs of the population
Active citizen involvement	Civic participation and decisions more closely aligned with people's real needs
Accountability of local authorities	More efficient and transparent public services
Increased transparency and trust in public administration	Reduction of corruption and greater citizen control over decisions
Civic auditing and performance monitoring	Improved quality of public services and greater institutional accountability
Setting local priorities	Quick and tailored solutions to local problems
Development of local infrastructure	Modernization of basic infrastructure (transport, water, education, health)
Direct management of local resources	More efficient use of local potential
Promotion of tourism, culture, and local traditions	Attracting visitors and generating additional revenues for the local budget
Improvement of social services	More effective social protection for vulnerable groups
Modernization of local administration	Digitalization and reduction of bureaucracy
Cooperation between neighboring localities	Joint projects and access to European funds
Stimulation of community initiatives	Involvement of youth and NGOs in local projects
Strengthening local identity and cohesion	Building a more engaged community with a strong attachment to local identity

Source: own elaboration based on the specialized literature

Analyzing the information in the table, it can be observed that the financial and administrative dimensions form the foundation of the decentralization process by transferring budgetary responsibilities and decision-making powers to local authorities. This structure increases the autonomy of local administrations and gives them the ability to manage resources according to the specific needs and priorities of each community. As a result, it facilitates a more efficient and better-targeted distribution of available funds.

At the same time, citizen involvement, as highlighted in the table, is another essential element that plays a decisive role in ensuring transparent and inclusive local governance. The direct participation of the population in shaping public policies helps produce decisions that are more closely aligned with the everyday realities of the community and increases trust in local authorities.

Regarding infrastructure development, decentralization stimulates investments aimed at modernizing transportation, expanding public utility networks, and improving

educational and healthcare infrastructure. All these interventions have a direct impact on the quality of life and the attractiveness of local communities.

The positive effects generated by decentralization are reflected in multiple areas.

Economically, supporting local businesses and encouraging entrepreneurial initiatives lead to job creation and regional economic growth.

Socially, decentralization results in improved public service quality and stronger support for vulnerable groups, thus contributing to reducing inequalities.

Culturally, the process supports the promotion and preservation of local heritage, as well as the enhancement of community traditions and identity.

Technologically, decentralization encourages the digitalization of public administration and reduces bureaucracy, facilitating faster and more efficient access to local services.

The analysis of the key elements presented in the table demonstrates that well-structured local governance can bring multiple benefits to communities—from modernized infrastructure and more efficient public services to increased local revenues and stronger social cohesion. Therefore, decentralization becomes not only an administrative mechanism but also a strategic tool for sustainable development and the strengthening of civic participation in Romania.

CONCLUSIONS

The analysis carried out in this article highlights that decentralization is a complex process that can generate both positive effects and unintended consequences. For this reason, there is no universally applicable model; success depends on finding an appropriate balance between centralization and decentralization, adapted to the specific characteristics of each country. Such an approach supports more democratic governance, better provision of public services aligned with citizens' needs, and at the same time contributes to maintaining macroeconomic stability.

The research findings emphasize that decentralization should not be seen as a quick solution but rather as a long-term process that requires flexibility and continuous adjustments. Each state has the responsibility to decide how much autonomy to grant to local administrations and how much power to retain at the central level, taking into account factors such as territory size, administrative capacity, socio-economic context, and institutional traditions.

For decentralization to produce lasting results, it is essential to invest in strengthening local administration, establishing effective monitoring and evaluation systems, and creating clear mechanisms for cooperation between levels of government. Without these elements, there is a risk of fragmentation and declining quality of public services.

The experiences of other countries analyzed in the specialized literature show that the success of decentralization largely depends on the existence of well-defined rules regarding transparency, control, and the division of responsibilities and resources between central and local authorities.

In conclusion, decentralization should not be perceived as an end in itself but as a tool to improve public services and increase citizen participation in decision-making. Ongoing evaluation of results using relevant indicators is essential to verify whether this approach effectively leads to better quality of life and a more efficient public administration.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Amri, Puspa Delima, Assistant Professor of Economics at Sonoma State University, USA., Mulya Amri, și Expert Panel at Katadata Insight Center, Jakarta. „What Influences Subnational Competitiveness in a Decentralized Indonesia?" Southeast Asian Economies 38, nr. 3 (2021): 336–57. https://doi.org/10.1355/ae38-3d (accesat la data de 12.06.2025).

Baltušnikienė, Jūratė. Viešojo valdymo sistemos decentralizacija: turinys, pranašumai ir trūkumai. Published in: Public Policy and Administration , Vol. 27, (March 2009): pp. 79-89, https://mpra.ub.uni-muenchen.de/16561/ (accesat la data de 11.06.2025).

Bardhan, P., și D. Mookherjee. „Poverty alleviation effort of West Bengal panchayats". Economic and Political Weekly, 39(9), 965-974., 2003, https://www.researchgate.net/publication/262124115_Poverty_Alleviation_Efforts_of_Panchayats_in_West_Bengal (accesat la data de 05.06.2025).

Bargain, Olivier B., Rose Camille Vincent, și Emilie Caldeira. „Shine a (Night)Light: Decentralization and Economic Development in Burkina Faso". World Development 187 (martie 2025): 106851. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2024.106851 (accesat la data de 04.06.2025).

Canare, Tristán. „Decentralization and Development Outcomes: What Does the Empirical Literature Really Say?" Revista Hacienda Pública Española 237, nr. 2 (2021): 111–51. https://doi.org/10.7866/hpe-rpe.21.2.5 (accesat la data de 11.06.2025).

Crook, C. R., & Sverrisson, A. S. (1999). To What Extent Can Decentralized Forms of Government Enhance the Development of Pro-Poor Policies and Improve Poverty-Alleviation Outcomes?, https://www.researchgate.net/publication/242714886_To_What_Extent_Can_Decentralized_Forms_of_Government_Enhance_the_Development_of_Pro-Poor_Policies_and_Improve_Poverty-Alleviation_Outcomes (accesat la data de 09.06.2025).

Esteller More, Alejandro. „Imposición óptima y descentralización fiscal: El caso del IRPF". Investigaciones Regionales - Journal of Regional Research 49 (mai 2021): 29–44. https://doi.org/10.38191/iirr-jorr.21.001 (accesat la data de 18.06.2025).

Fisman, Raymond, și Roberta Gatti. „Decentralization and Corruption: Evidence across Countries". Journal of Public Economics 83, nr. 3 (2002): 325–45. https://doi.org/10.1016/s0047-2727(00)00158-4 (accesat la data de 19.06.2025).

Huang, Jian, Longjin Chen, Jianjun Li, și Wim Groot. „Expenditure Decentralization and Citizen Satisfaction with Healthcare: Evidence from Urban China". Social Indicators Research 133, nr. 1 (2017): 333–44. https://doi.org/10.1007/s11205-016-1361-y (accesat la data de 12.06.2025).

Huther, Jeff, și Anwar Shah. „Applying a simple measure of good governance to the debate on fiscal decentralization". Policy Research Working Paper Series 1894, The World Bank, 1998 (accesat la data de 12.06.2025).

Józsa, Zoltán. „A jóléti szolgáltatások decentralizációja Franciaországban". Pro Futuro 7, nr. 2 (2020): 65–80. https://doi.org/10.26521/profuturo/2017/2/4763 (accesat la data de 12.06.2025).

Litvack, Jennie, Junaid Ahmad, și Richard Bird. Rethinking Decentralization in Developing Countries. The World Bank, 1998. https://doi.org/10.1596/0-8213-4350-5 (accesat la data de 08.06.2025).

Lu, Shenghua, și Hui Wang. „Limited Decentralization: Understand China's Land System from the Perspective of Central-Local Relation". Land 11, nr. 4 (2022): 517. https://doi.org/10.3390/land11040517 (accesat la data de 05.06.2025).

Mseleku, Zethembe. „Decentralisation, Governance, and Corruption: Evidence from the Commission of Inquiry into State Capture in South Africa". African Journal of Public Administration and Environmental Studies (AJOPAES), Volume 4, Number 1, March 2025, 67-90, 2025 (accesat la data de 22.05.2025).

Muzekenyi, Mike, Farai Nyika, și Muhammad Hoque. „Decentralisation of Authority and its Implications for Inclusive Economic Development strategies in South Africa: A critical review". Journal of Nation-building & Policy Studies 6, nr. 3 (2022): 47–66. https://doi.org/10.31920/2516-3132/2022/v6n3a3 (accesat la data de 18.06.2025).

Prud'homme, R. „The Dangers of Decentralization". World Bank Research Observer, Vol. 10, No. 2, 201-220, 1995, https://documents1.worldbank.org/curated/en/602551468154155279/pdf/770740JRN0WBRO0Box0377291B00PUBLIC0.pdf (accesat la data de 12.06.2025).

Pu, Xiaohong, Ming Zeng, și Weike Zhang. „Does Fiscal Decentralization Really Matter for Public Service Satisfaction?" Applied Economics 56, nr. 49 (2024): 6020–38. https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2267815 (accesat la data de 05.06.2025).

Schrottshammer, E., Kievelitz, U., & Bleis, C. (2006). Decentralization and conflicts: A guideline. Deutsche Gesellschaft für technische Zusammenarbeit (GTZ), , Eschborn, Germany. http://www2.gtz.de/dokumente/bib/07-0148.pdf

Shin, Geiguen, și Byong-Kuen Jhee. „Better Service Delivery, More Satisfied Citizens? The Mediating Effects of Local Government Management Capacity in South Korea". Asia & the Pacific Policy Studies 8, nr. 1 (2021): 42–67. https://doi.org/10.1002/app5.316 (accesat la data de 01.06.2025).

Soko, Aida. „(Dis)Advantages Af Decentralization Models Driven by Non-Economic Reasons: The Case of Bosnia and Herzegovina". South East European Journal of Economics and Business 13, nr. 1 (2018): 81–92. https://doi.org/10.2478/jeb-2018-0007 (accesat la data de 19.06.2025).

Sujarwoto. „Why decentralization works and does not works? A systematic literature review". Journal of Public Administration Studies, Vol. 1, No. 3, pp, 1-10, 2017. http://www.jpas.ub.ac.id/index.php/jpas (accesat la data de 09.06.2025).

Tommasi, Mariano, și Federico Weinschelbaum. „Centralization vs. Decentralization: A Principal-Agent Analysis". Journal of Public Economic Theory 9, nr. 2 (2007): 369–89. https://doi.org/10.1111/j.1467-9779.2007.00311.x (accesat la data de 07.06.2025).

Udovychenko, Volodymyr, Anatoliy Melnychuk, Oleksiy Gnatiuk, și Pavlo Ostapenko. „Decentralization Reform in Ukraine: Assessment of the Chosen Transformation Model". European Spatial Research and Policy 24, nr. 1 (2017): 23–40. https://doi.org/10.1515/esrp-2017-0002 (accesat la data de 15.06.2025).

Usou, Keneilhounuo, și Tiatula Ozukum. „Decentralization and Development: The Missing Link". International Journal For Multidisciplinary Research 6, nr. 3 (2024). https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i03.23585 (accesat la data de 14.06.2025).

Wang, Yuxin, Jianjun Li, Wentao Ma, Yi Li, Xing Xiong, și Xinghou Yu. „Fiscal Decentralization and Citizens' Satisfaction with Public Services: Evidence from a Micro Survey in China". Preprint, Elsevier BV, 2023. https://doi.org/10.2139/ssrn.4625729 (accesat la data de 17.05.2025).

Xia, Sailian, Daming You, Zhihua Tang, și Bo Yang. „Analysis of the Spatial Effect of Fiscal Decentralization and Environmental Decentralization on Carbon Emissions under the Pressure of Officials' Promotion". Energies 14, nr. 7 (2021): 1878. https://doi.org/10.3390/en14071878 (accesat la data de 24.06.2025).

Yusoff, M. A., Sarjoon, A., & Hassan, M. A. (2016). Decentralization as a Tool for Ethnic Diversity Accommodation: A Conceptual Analysis. Journal of Politics and Law, 9(1), 55. https://doi.org/10.5539/jpl.v9n1p55

CZU: 341.215.43:314.15(478)

DOI: https://doi.org/ 10.5281/zenodo.17627504

Iurie ODAGIU[1]
iurie.odagiu@mai.gov.md

Andrei LUNGU[2]
andrei.lungu@mai.gov.md

DE LA URGENȚĂ LA INCLUZIUNE DURABILĂ – ANALIZĂ MULTIDIMENSIONALĂ A MIGRAȚIEI FORȚATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Abstract: *Lucrarea analizează efectele complexe ale conflictelor armate asupra migrației forțate și proceselor de incluziune socială în statele de destinație și tranzit, cu accent pe Republica Moldova. Studiul identifică provocările majore în domeniile educației, ocupării forței de muncă, presiunii asupra infrastructurii publice, percepției populației locale, criminalității și influențelor politice și religioase.*

Obiectivul principal al articolului constă în evidențierea interdependenței dintre aceste domenii și impactul lor asupra coeziunii sociale și securității comunitare. Metodologia utilizată include analiza cadrului normativ național și internațional, interpretarea datelor statistice furnizate de organizații guvernamentale și neguvernamentale, precum și studii de caz din practica Republicii Moldova. Rezultatele cercetării arată că, deși există progrese semnificative în integrarea refugiaților, persistă dificultăți legate de bariera lingvistică, recunoașterea calificărilor profesionale și gestionarea tensiunilor sociale.

[1] **Conferențiar universitar, doctor în drept, prim-prorector pentru studii și management al calității, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0002-2474-5299; e-mail: iurie.odagiu@mai.gov.md**

[2] **Șef, Secția management proiecte, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0003-0214-828X; e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md**

Concluziile evidențiază necesitatea unui răspuns coordonat, multidimensional, care să includă mecanisme de cooperare între autorități, comunități și parteneri internaționali, precum și politici publice orientate spre prevenirea marginalizării și consolidarea coeziunii sociale. Implicațiile teoretico-practice subliniază importanța abordării integrate a migrației forțate, ca fenomen cu impact atât juridic, cât și socio-economic, necesar de inclus în strategiile naționale de securitate și dezvoltare.

***Cuvinte-cheie**: migrație forțată, conflicte armate, incluziune socială, coeziune comunitară, politici publice.*

FROM EMERGENCY TO LASTING INCLUSION – A MULTIDIMENSIONAL ANALYSIS OF FORCED MIGRATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

***Abstract:** The paper explores the multifaceted impact of armed conflicts on forced migration and social inclusion processes in destination and transit countries, with a focus on the Republic of Moldova. The study identifies key challenges in education, labour market participation, pressure on public infrastructure, public perception, crime prevention, and political and religious influences. The main objective is to highlight the interdependence between these areas and their effect on social cohesion and community security.*

The methodology combines the analysis of national and international legal frameworks, interpretation of statistical data provided by governmental and non-governmental organisations, and case studies from Moldova's practice. The findings indicate that, while significant progress has been made in the integration of refugees, challenges remain in addressing language barriers, recognition of professional qualifications, and the management of social tensions.

The conclusions underline the need for a coordinated, multi-dimensional response, involving co-operation mechanisms between authorities, local communities, and international partners, as well as public policies designed to prevent marginalisation and strengthen social cohesion. The theoretical and practical implications stress the importance of integrating forced migration into national security and development strategies as a cross-cutting issue with legal, social, and economic dimensions.

***Keywords:** forced migration, armed conflicts, social inclusion, community cohesion, public policies.*

INTRODUCERE

Fenomenul migrației forțate, determinat de conflictele armate și de crizele umanitare asociate, a devenit una dintre cele mai acute provocări cu care se confruntă statele în secolul XXI. Dincolo de dimensiunea sa umanitară, migrația forțată are implicații juridice, economice, sociale și de securitate, necesitând o abordare coordonată și intersectorială. Republica Moldova, prin poziția sa geografică la frontiera estică a Uniunii Europene și prin proximitatea față de conflictul armat din Ucraina, s-a transformat într-un punct strategic de tranzit și adăpost pentru persoanele refugiate. În primul an de război, peste 650.000 de refugiați au traversat teritoriul național[1], ceea ce a creat o presiune semnificativă asupra capacității instituționale a statului și asupra infrastructurii sociale. La data de 22 februarie 2024, aproximativ 104.000 de cetățeni ucraineni se aflau încă la noi în țară, dintre care aproape 48.000 erau minori[2], fapt ce indică persistența fenome-

[1] Consiliul European. „Refugee inflow from Ukraine". Accesat la 22 septembrie 2025 https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-migration-policy/refugee-inflow-from-ukraine/

[2] Poliția de Frontieră a Republicii Moldova. „Circa un milion de cetățeni ucraineni au intrat în R. Moldova de la începutul războiului din Ucraina". Accesat la 22 septembrie 2025. https://www.border.gov.md/circa-un-milion-de-cetateni-ucraineni-au-intrat-r-moldova-de-la-inceputul-razboiului-din-ucraina.

nului și necesitatea unor măsuri pe termen lung.

Integrarea acestui număr considerabil de persoane impune un efort substanțial din partea autorităților centrale și locale, în special în domeniile educației, sănătății, ocupării forței de muncă și protecției sociale. În lipsa unei abordări unitare, există riscul apariției unor tensiuni comunitare, al creșterii vulnerabilităților sociale și al diminuării încrederii publice în instituțiile statului. Din această perspectivă, migrația forțată nu trebuie privită doar ca o situație de urgență temporară, ci ca un fenomen complex care necesită politici publice sustenabile, capabile să răspundă atât nevoilor refugiaților, cât și preocupărilor comunităților gazdă.

Lucrarea de față își propune să analizeze fenomenul migrației forțate în corelație cu dimensiunea incluziunii sociale, având ca punct central modul în care aceste procese influențează coeziunea comunitară și securitatea societală. Vor fi abordate șase componente interdependente: accesul la educație și integrarea copiilor refugiați în sistemul școlar; participarea pe piața muncii și barierele de recunoaștere a calificărilor; presiunea exercitată asupra infrastructurii și serviciilor publice; percepția populației locale și impactul asupra coeziunii sociale; riscurile criminogene și necesitatea prevenirii victimizării; implicațiile politice și religioase ale fenomenului.

Abordarea temei este fundamentată pe date statistice recente, pe analiza cadrului normativ național și internațional și pe bune practici promovate de organizații internaționale. Relevanța acestei cercetări este dată de necesitatea formulării unor soluții bazate pe dovezi, care să sprijine factorii de decizie în dezvoltarea unor mecanisme de răspuns echilibrate și eficiente.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Cercetarea de față utilizează o abordare interdisciplinară, îmbinând metode calitative și cantitative pentru a analiza migrația forțată și dimensiunea incluziunii sociale în Republica Moldova. Principala metodă a fost analiza documentară, care a vizat cadrul normativ național și internațional privind protecția refugiaților, precum și politicile publice de integrare socială. Au fost consultate rapoarte ale Consiliului European, ale Ministerului Afacerilor Interne, ale Ministerului Educației și Cercetării, precum și date statistice publice referitoare la numărul refugiaților, structura lor demografică și evoluția fluxurilor migraționiste.

În completare, au fost analizate studii și cercetări empirice realizate de organizații neguvernamentale, inclusiv Centrul de Drept al Avocaților[3], care a furnizat date privind asistența juridică, numărul apelurilor preluate și activitățile comunitare de coeziune socială. Aceste date au oferit o perspectivă largă asupra dimensiunii practice a integrării refugiaților în comunitățile gazdă.

Metodele calitative au inclus analiza comparativă a bunelor practici aplicate în alte state europene aflate în situații similare, precum și studii de caz privind integrarea copiilor refugiați în sistemul educațional și accesul acestora la servicii de sprijin. Pentru dimensiunea cantitativă, au fost utilizate date statistice oficiale, interpretate pentru a surprinde tendințele și impactul asupra infrastructurii publice, pieței muncii și coeziunii sociale. Prin combinarea acestor surse și metode, studiul urmărește să ofere o imagine

[3] Centrul de Drept al Avocaților (CDA). „Despre noi". CDA homepage, accesat la data de 22 septembrie 2025. https://cda.md/ro/homepage-romana/

integrată, riguroasă și fundamentată empiric asupra fenomenului, în vederea formulării unor concluzii și recomandări relevante pentru factorii de decizie.

DISCUȚII ȘI REZULTATE

Educația. Debutul crizei refugiaților în februarie 2022 a găsit sistemul educațional din Republica Moldova fără un cadru pregătit pentru integrarea unui număr mare de copii vorbitori de altă limbă. În primele luni, principalele provocări au vizat lipsa unei metodologii unitare de înmatriculare, lipsa manualelor și a materialelor didactice în ucraineană, precum și nevoia de formare urgentă a cadrelor didactice pentru predarea limbii române ca limbă străină. Presiunea cea mai mare s-a resimțit în raioanele de frontieră, unde unele școli au fost nevoite să suplimenteze numărul de clase și să organizeze programul în schimburi pentru a acomoda copiii refugiați.

Răspunsul autorităților a fost unul gradual: Ministerul Educației și Cercetării (MEC) a emis dispoziții pentru înscrierea copiilor ucraineni în instituțiile de învățământ general, fără a condiționa admiterea de prezentarea tuturor actelor școlare[4]. În paralel, UNICEF și UNHCR au sprijinit logistic și financiar adaptarea spațiilor educaționale, organizarea de activități recreative și instruirea profesorilor pentru lucrul cu copiii afectați de traume[5].

La trei ani de la declanșarea conflictului, situația s-a stabilizat parțial: peste 1.100 de copii refugiați sunt încadrați în rețeaua școlară națională, iar MEC a elaborat ghiduri metodologice pentru integrarea lor, inclusiv recomandări privind predarea limbii române și activități interculturale[6]. Cu toate acestea, există provocări legate de continuitatea educației, fluctuația elevilor din cauza migrației secundare, precum și riscul de excludere socială în comunitățile mai puțin pregătite pentru incluziune.

Un element critic îl constituie prevenirea bullyingului și a discriminării în școli, fenomen semnalat de organizațiile de protecție a copilului, mai ales în primele luni ale crizei. Introducerea mediatorilor școlari și cooperarea cu poliția comunitară s-au dovedit măsuri eficiente pentru reducerea tensiunilor și crearea unui mediu sigur. Pe termen lung, politicile educaționale trebuie să vizeze nu doar accesul formal la școală, ci și participarea deplină a copiilor refugiați la viața școlară, prin activități extracurriculare și programe de sprijin psihosocial.

Un studiu tematic al CDA, realizat în perioada 7-23 august 2023, a inclus o întrebare specifică legată de accesul la învățătură în chestionarul aplicat refugiaților care primesc consiliere juridică în Centrele de cazare și la Oficiile teritoriale ale Inspectoratului General pentru Migrație (IGM). Din cei 1.139 de respondenți, un procent semnificativ a raportat întârzieri de înscriere a copiilor la școală din lipsa actelor, din necunoașterea procedurilor sau din cauza barierelor lingvistice[7].

---

[4] Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. „Dispoziție privind înmatricularea copiilor refugiați din Ucraina în instituțiile de învățământ general". Chișinău, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025. https://mecc.gov.md/ro/content/integrarea-copiilor-refugiati-din-ucraina-scolile-din-republica-moldova-discutata-cu

[5] UNICEF Moldova. Raportul anual 2022: Răspunsul la criza refugiaților din Ucraina. Chișinău, 2023. Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.unicef.org/moldova

[6] Ministerul Educației și Cercetării. Ghid metodologic privind integrarea elevilor refugiați în învățământul general. Chișinău, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025.

[7] Centrul de Drept al Avocaților (CDA). Studiu PT Infografice: Profilul refugiaților — accesul la învățătură și angajare. Chișinău, 2023. Accesat la 23 septembrie 2025. https://cda.md/wp-content/uploads/2024/03/Studiu_PT_infografice_20.11.2023_FINAL.pd

Raportul Analitic 2023 al CDA cu privire la respectarea drepturilor solicitanților de azil și beneficiarilor protecției temporare notează că, deși Legea privind azilul și reglementările aferente asigură formal accesul la învățătură pentru minorii beneficiari de protecție temporară, autoritățile întâmpină dificultăți practice de garantare a participării copiilor neînsoțiți sau cu necesități speciale, precum și de furnizare a materialelor educaționale adaptate și suportului lingvistic necesar[8].

Accesul refugiaților la piața muncii și integrarea economică. Integrarea refugiaților pe piața muncii a fost una dintre prioritățile strategice ale Guvernului Republicii Moldova încă din primele luni ale crizei din 2022. Situația inițială era caracterizată de un cadru legislativ restrictiv, ce presupunea obținerea avizului de muncă și prezentarea mai multor documente justificative, ceea ce întârzia considerabil procesul de angajare și lăsa un număr mare de refugiați fără surse legale de venit. Pentru a răspunde urgenței umanitare, în primăvara anului 2022 au fost adoptate modificări legislative care au simplificat semnificativ procedura de angajare, permițând cetățenilor ucraineni să fie angajați doar în baza documentului de identitate și a unui contract de muncă, fără necesitatea obținerii avizului de angajare[9].

Această măsură a avut un impact imediat, favorizând ocuparea locurilor vacante în sectoare precum HoReCa, agricultură, construcții și servicii sociale. Totuși, provocările au persistat: lipsa cunoașterii limbii române, dificultățile de recunoaștere a calificărilor profesionale și riscul acceptării unor locuri de muncă sub nivelul de pregătire al refugiaților, cu potențial de exploatare economică[10]. Datele UNHCR și ILO din perioada 2022–2023 arată că rata de ocupare a refugiaților era sub 25% în primele 12 luni, ceea ce reflectă o integrare parțială și dependență semnificativă de asistență umanitară[11].

În 2025, piața muncii din Republica Moldova prezintă o imagine mai stabilă. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în cooperare cu partenerii internaționali, a lansat programe de validare a competențelor dobândite informal și cursuri de limbă română pentru adulți. Au fost introduse scheme de subvenționare pentru angajatorii care angajează refugiați și mecanisme de mediere între angajatori și solicitanții de locuri de muncă. Drept rezultat, rata de ocupare a refugiaților a crescut, atingând aproape 40% în prima jumătate a anului 2025, iar numărul contractelor de muncă înregistrate s-a dublat comparativ cu 2022[12].

Analiza comparativă cu alte state din regiune relevă un model similar. În Polonia, unde peste 1,5 milioane de refugiați ucraineni au primit protecție temporară, măsurile de simplificare a accesului la piața muncii au dus la o rată de ocupare de 65% în 2024, în

[8] Centrul de Drept al Avocaților (CDA). Raport analitic: Respectarea drepturilor solicitanților de azil, beneficiarilor de protecție temporară, apatrizilor și străinilor aflați în dificultate — Anul 2023. Chișinău, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025. https://cda.md/wp-content/uploads/2024/03/Raport-anual-CDA-2023-.pdf

[9] Ministerul Economiei al Republicii Moldova. „Procedura de angajare în câmpul muncii pentru cetățenii ucraineni a fost simplificată". Chișinău, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025. https://realitatea.md/procedura-de-angajare-in-campul-muncii-pentru-ucraineni-a-fost-simplificata-isi-pot-deschide-mai-usor-si-carduri

[10] Centrul de Drept al Avocaților. Raport analitic privind drepturile refugiaților și solicitanților de azil în Republica Moldova – 2022. Chișinău, 2023. Accesat la 23 septembrie 2025. https://cda.md/ro/rapoarte/

[11] UNHCR. Ukraine Situation Regional Refugee Response Plan – Moldova: Annual Report 2023. Geneva, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025. https://reporting.unhcr.org

[12] Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Raportul de activitate privind integrarea pe piața muncii a refugiaților. Chișinău, 2025. Accesat la 23 septembrie 2025.

special în sectoarele servicii și industrie[13]. România, deși cu un număr mai mic de refugiați, a adoptat politici apropiate de cele moldovenești, dar cu un accent mai pronunțat pus pe recunoașterea calificărilor profesionale și formarea profesională, ceea ce a facilitat o integrare mai rapidă. Această comparație sugerează că, deși Moldova a făcut pași importanți, este necesară continuarea investițiilor în instruire lingvistică, consiliere profesională și crearea de oportunități de angajare de calitate pentru a reduce vulnerabilitatea economică a refugiaților.

Presiunile asupra infrastructurii publice. Criza refugiaților din 2022 a generat o presiune semnificativă asupra infrastructurii publice din Republica Moldova, mai ales în zonele de frontieră și în municipiile cu capacitate redusă de gestionare a fluxurilor de populație. În primele luni, centrele de cazare gestionate de Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU) erau utilizate la capacitate maximă, fiind necesară deschiderea unor spații provizorii în săli de sport, cămine studențești și clădiri administrative[14]. Această supraaglomerare a determinat deficiențe de asigurare a unor condiții sanitare și servicii de bază, ceea ce a impus intervenția imediată a agențiilor ONU și a partenerilor externi pentru aprovizionarea cu echipamente și materiale de primă necesitate[15].

În domeniul sănătății, spitalele din raioanele de frontieră au raportat o creștere cu peste 15% a adresărilor, în special pentru servicii pediatrice și obstetrică. Lipsa medicamentelor și a personalului medical a condus la mobilizarea resurselor umane prin detașări la sprijinul logistic al Organizației Mondiale a Sănătății[16]. Pe segmentul educațional, în 2022 unele școli au introdus un program de învățământ în schimburi pentru a face față numărului crescut de elevi, ceea ce a afectat calitatea procesului didactic[17].

La trei ani de la izbucnirea conflictului, situația infrastructurii s-a stabilizat parțial. Centrele de cazare au fost modernizate și adaptate standardelor internaționale, unele fiind transformate în centre comunitare multifuncționale[18]. În domeniul sănătății, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, au fost reabilitate mai multe secții spitalicești și s-au creat pachete de servicii medicale dedicate refugiaților. În educație, Ministerul de resort a introdus ghiduri pentru integrarea copiilor refugiați, reducând necesitatea programului în schimburi. Cu toate acestea, presiunile rămân ridicate în perioadele de vârf, iar infrastructura urbană (transport public, servicii sociale) continuă să fie suprasolicitată.

Pentru a ilustra dinamica fluxurilor de persoane strămutate, figura de mai jos prezintă evoluția numărului de refugiați înregistrați în Republica Moldova în perioada 2022–2025, pe baza datelor UNHCR.

---

[13] Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Labour Market Integration of Refugees from Ukraine: Country Note – Poland. Paris, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/

[14] Inspectoratul General pentru Situații de Urgență. Raportul privind gestionarea fluxurilor de refugiați, februarie–mai 2022. Chișinău, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025.

[15] UNHCR Moldova. Emergency Response Update – April 2022. Geneva, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025. https://reporting.unhcr.org

[16] World Health Organization. Health Emergency Response: Republic of Moldova Situation Report, 2022. Geneva, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025.

[17] Ministerul Educației și Cercetării. „Măsuri pentru asigurarea procesului educațional în contextul crizei refugiaților". Chișinău, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025.

[18] UNHCR Moldova. Operational Data Portal – Moldova, 2024 Update. Geneva, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025.

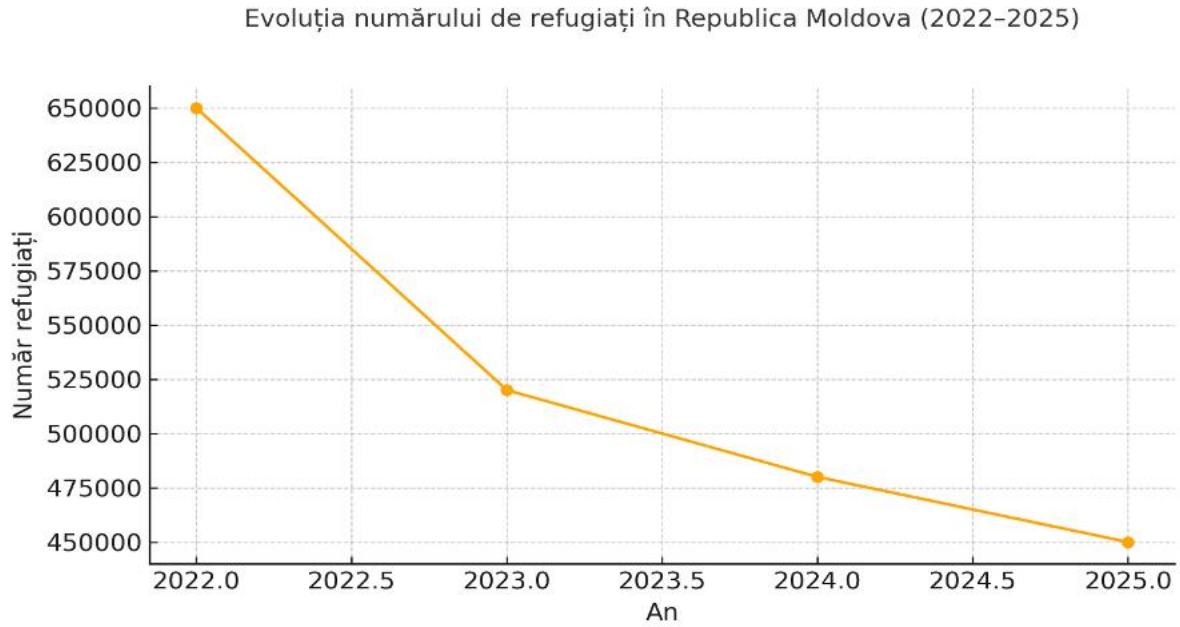

Comparația internațională arată că Moldova urmează un parcurs similar cu România și Polonia, state care au investit masiv în infrastructura de cazare și servicii comunitare. Polonia, de exemplu, a reușit să creeze peste 200 de centre regionale pentru refugiați între 2022 și 2024, cu finanțare mixtă guvernamentală și europeană, reducând presiunea pe comunitățile locale[19]. România a aplicat un model hibrid, bazat pe sprijinul ONG-urilor și decontarea cheltuielilor de cazare către persoanele fizice care găzduiesc refugiați, măsură care a contribuit la dispersarea uniformă a acestora pe teritoriul țării[20].

Pentru Republica Moldova, direcția de dezvoltare necesară presupune consolidarea infrastructurii de locuire socială, extinderea rețelei de servicii de sănătate în zonele cu densitate mare de refugiați și crearea unor mecanisme permanente de coordonare interinstituțională, astfel încât sistemele publice să rămână funcționale chiar și în scenarii de aflux sporit.

Percepția populației. Atitudinea populației din Republica Moldova față de refugiații ucraineni a cunoscut o evoluție semnificativă între 2022 și 2025. În primele luni ale crizei, solidaritatea a fost predominantă: societatea civilă, autoritățile locale și persoanele fizice s-au mobilizat pentru a oferi cazare, hrană și sprijin psihologic, înregistrându-se un nivel ridicat de empatie colectivă[21]. Sondajele realizate de organizațiile internaționale în 2022 arătau că peste 70% dintre respondenți susțineau măsurile de sprijin pentru refugiați, chiar dacă recunoșteau existența unor presiuni suplimentare asupra economiei și infrastructurii[22].

Pe măsură ce situația s-a prelungit, percepția publică a devenit mai nuanțată. În

[19] OECD. Housing and Integration of Refugees in Poland. Paris, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/
[20] European Commission. ROM: Solidarity with Ukraine – Country Measures 2023. Brussels, 2023. Accesat la 23 septembrie 2025. https://ec.europa.eu/migrant-integration
[21] UNHCR Moldova. Operational Data Portal – Moldova: Key Figures 2022. Geneva, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025. https://reporting.unhcr.org
[22] International Organization for Migration. Public Opinion Survey on Refugee Response in Moldova 2022. Geneva, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025.

2024–2025, cercetările sociologice relevă o oboseală a solidarității: creșterea costurilor de trai, concurența pentru resurse și locuri de muncă, precum și intensificarea narativelor negative în spațiul informațional au determinat scăderea procentului celor care privesc favorabil integrarea refugiaților[23]. Totuși, majoritatea populației continuă să susțină accesul copiilor la educație și acordarea de asistență umanitară de bază, chiar dacă sprijinul pentru măsuri de integrare pe termen lung (de exemplu, naturalizare sau acordarea de locuințe sociale) este mai redus.

Analiza comparativă internațională arată că această dinamică nu este specifică doar Moldovei. În Polonia și România, unde fluxurile de refugiați au fost mai mari, sondajele din 2024 indică o scădere a sprijinului public cu 10–15 puncte procentuale față de 2022, dar și o creștere a polarizării opiniilor între mediul urban și rural[24]. În ambele țări, campaniile de comunicare guvernamentală și implicarea mass-media responsabilă au jucat un rol esențial în contracararea dezinformării și menținerea unui climat de coeziune socială. Pentru Republica Moldova, o strategie eficientă de comunicare publică, bazată pe transparență și pe evidențierea beneficiilor sociale ale integrării, poate contribui la reducerea tensiunilor și la prevenirea apariției sentimentelor xenofobe.

În comparație cu Republica Moldova, experiența Turciei arată o evoluție mai accentuată a atitudinilor negative, în special după valurile masive de refugiați din 2014–2015. Inițial, refugiații sirieni au fost primiți cu ospitalitate, dar, pe termen lung, populația gazdă a început să-i perceapă ca pe o povară economică și o amenințare pentru securitate. Sondajele indicau o opoziție largă față de acordarea cetățeniei și susținerea unor politici mai restrictive de imigrație, iar percepția riscului de securitate a crescut după ce s-a confirmat că luptători ai grupărilor jihadiste au intrat pe teritoriul Turciei, profitând de politica frontierelor deschise.

Un element distinctiv între fluxul de refugiați sirieni și cel provenit din Ucraina este dimensiunea de securitate legată de terorism. În timp ce în cazul Siriei s-au documentat cazuri de infiltrare a combatanților Statului Islamic (IS) în rândurile refugiaților, ceea ce a alimentat discursurile de teamă și suspiciune în rândul populației gazdă, în cazul Republicii Moldova și al vecinilor săi nu există indicii că fluxul de refugiați ucraineni ar fi asociat cu riscuri teroriste similare. Această diferență explică, cel puțin parțial, de ce percepția populației în Moldova rămâne în general mai favorabilă decât în statele care au gestionat crize cu componentă jihadistă[25].

Criminalitatea și siguranța publică. Criza refugiaților din 2022 a generat preocupări legitime privind posibile riscuri criminogene, în special în primele luni de aflux masiv. Inspectoratul General al Poliției și Ministerul Afacerilor Interne au raportat creșteri moderate ale unor fapte contravenționale minore (încălcări ale regulilor de ședere, conflicte în centrele de cazare), dar nu s-a constatat o creștere semnificativă a infracționalității grave

[23] Centrul de Drept al Avocaților. Raport Analitic privind percepția populației gazdă, 2024. Chișinău, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025. https://cda.md/ro/rapoarte/

[24] OECD. Public Attitudes towards Refugees in Central and Eastern Europe: Poland and Romania Case Studies. Paris, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/

[25] Erdoğan, Murat. Syrians in Turkey. Hacettepe University Migration and Politics Research Centre (HUGO), 2014.
Turkish Statistical Institute (TÜİK). „Percentage of Foreign Nationals in Turkish Prisons (2011–2014)". Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18689
Anadolu Agency. „Ratio of Syrians Involved in Crime: 33 in 10,000". 19 septembrie 2014.
Gaziantep Provincial Directorate for Disasters and Emergencies. „Workshop Organised for Syrian Guests". 2015.

la nivel național[26]. Principalele vulnerabilități identificate în 2022 vizau riscul traficului de persoane, exploatarea prin muncă și fenomenul de victimizare a refugiaților, mai ales a femeilor și minorilor neînsoțiți[27].

În perioada 2023–2025, autoritățile au implementat măsuri integrate de prevenire: crearea unor mecanisme de raportare rapidă a cazurilor de exploatare, consolidarea cooperării între poliție, ONG-uri și organizații internaționale, precum și instruirea polițiștilor comunitari pentru gestionarea unor conflicte interculturale. Datele din 2025 arată o scădere a numărului de incidente în centrele de cazare și o creștere a numărului de cazuri investigate de poliție pe baza sesizărilor comunitare, ceea ce indică un nivel mai ridicat de încredere în instituțiile statului[28].

Analiza comparativă internațională relevă un tipar similar. În Germania, afluxul de peste un milion de refugiați în 2015 a fost urmat de o dezbatere intensă privind siguranța publică. Studiile criminologice arată că, deși numărul absolut al infracțiunilor raportate a crescut în 2016, creșterea a fost proporțională cu numărul de nou-sosiți și nu a confirmat o corelație directă între statutul de refugiat și criminalitatea gravă[29].

În Turcia, unde au fost înregistrați peste 3,5 milioane de refugiați sirieni, datele oficiale ale TÜİK indică o rată a implicării în infracțiuni de doar 0,33% (33 la 10.000), menținându-se constant între 2011 și 2014[30]. Totuși, percepția publică a fost influențată de incidente de securitate asociate infiltrării combatanților Statului Islamic prin fluxurile de refugiați, ceea ce a alimentat narativele de teamă și a determinat înăsprirea politicilor de securitate în anumite regiuni[31].

În Polonia, care a primit cel mai mare număr de refugiați ucraineni din UE după 2022, rapoartele Ministerului de Interne arată că nu s-a înregistrat o creștere semnificativă a criminalității, iar cooperarea dintre poliție, administrațiile locale și organizațiile comunitare a contribuit la menținerea unui climat de siguranță publică[32]. Acest model oferă lecții utile pentru Republica Moldova, sugerând că investițiile în prevenție, educație civică și consolidarea încrederii comunitare sunt mai eficiente decât abordările punitive.

Aspecte de influență politică și religioasă. În 2022, criza refugiaților a devenit rapid un subiect prezent în discursul politic și mediatic din Republica Moldova. Primele reacții au fost predominant de solidaritate, iar mesajele autorităților au încurajat sprijinul comunitar și implicarea voluntară. Totuși, încă din a doua jumătate a anului au apărut primele narative politizate și campanii de dezinformare care prezentau refugiații ca o povară pen-

[26] Inspectoratul General al Poliției. Raportul privind situația criminogenă în contextul crizei refugiaților, 2022. Chișinău, 2023. Accesat la 23 septembrie 2025.
[27] Centrul Internațional „La Strada". Traficul de ființe umane și riscurile pentru refugiați în Republica Moldova: raportul 2022. Chișinău, 2022. Accesat la 23 septembrie 2025.
[28] Ministerul Afacerilor Interne. Raportul de activitate 2024–2025: Gestionarea situațiilor de urgență și prevenirea victimizării. Chișinău, 2025. Accesat la 23 septembrie 2025.
[29] Feltes, Thomas, Katrin List, and Maximilian Bertamini. More Refugees, More Offenders, More Crime? Bochum: Ruhr-Universität, 2017. Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.thomasfeltes.de/pdf/veroeffentlichungen/2017_Feltes_Bertamini_List.pdf
[30] Turkish Statistical Institute (TÜİK). „Percentage of Foreign Nationals in Turkish Prisons (2011–2014)". Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18689
[31] Crisis Group. The Rising Costs of Turkey's Syrian Quagmire. Europe Report N°230, 30 April 2014. Accesat la 23 septembrie 2025. https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/230-rising-costs-turkeys-syrian-quagmire
[32] Ministry of Interior of Poland. Public Safety Report on Refugee Reception, 2024. Warsaw, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025.

tru bugetul public sau ca un factor de risc pentru securitatea națională[33]. Astfel de mesaje au fost amplificate în mediul online și au contribuit la polarizarea dezbaterii publice.

La nivelul anului 2025, fenomenul de instrumentalizare politică a migrației persistă, mai ales în perioadele electorale, când se intensifică retorica populistă și se utilizează teme legate de costurile pentru stat și acordarea unor priorități cetățenilor locali. În paralel, autoritățile au dezvoltat mecanisme de comunicare strategică și monitorizare a dezinformării, iar organizațiile internaționale au sprijinit campanii de informare publică pentru reducerea tensiunilor[34].

Rolul actorilor religioși a fost, în general, pozitiv: bisericile și organizațiile bazate pe credință au oferit adăpost, hrană și sprijin moral refugiaților. În unele comunități rurale, implicarea liderilor religioși a facilitat acceptarea refugiaților și prevenirea tensiunilor. Totodată, există situații izolate în care discursurile religioase au fost utilizate pentru a susține narațiuni exclusiviste, fapt care necesită atenție din partea autorităților[35].

Comparația internațională arată că Republica Moldova nu este o excepție. În Turcia, tema refugiaților sirieni a devenit un element central al dezbaterii politice, fiind asociată cu probleme economice și de securitate, generând apeluri la politici restrictive[36]. În Polonia, sprijinul inițial foarte ridicat pentru refugiații ucraineni a început să scadă în 2024–2025, iar unele partide au introdus în program discursuri despre limitarea beneficiilor sociale[37]. Aceste exemple arată că, fără o comunicare constantă și echilibrată, migrația forțată riscă să fie transformată într-un subiect de divizare politică.

Un element particular al contextului Republicii Moldova îl constituie implicarea actorilor externi în modelarea percepției publice. Analizele recente privind securitatea informațională arată că Federația Rusă, inițiatoarea conflictului armat din Ucraina, utilizează campanii de dezinformare și manipulare emoțională pentru a instiga la ură față de refugiați și pentru a diviza societatea moldovenească[38]. Instrumentele folosite includ răspândirea de narațiuni conspiraționiste despre „colonizarea" țării de către refugiați, exagerarea costurilor pentru buget și prezentarea lor drept amenințare la adresa identității naționale. Scopul acestor campanii este erodarea sprijinului public pentru politicile proeuropene și reducerea încrederii în autoritățile centrale. Această tendință reclamă un răspuns coordonat, care să combine monitorizarea surselor de dezinformare, alfabetizarea mediatică a populației și parteneriate între instituțiile publice și mass-media independentă pentru transmiterea de informații verificate.

Accesul migranților la justiție și protecție juridică. În 2022, odată cu creșterea numărului de refugiați, autoritățile Republicii Moldova au fost nevoite să asigure nu doar

[33] UNHCR Moldova. Information Access and Barriers in Moldova's Refugee Response. Geneva, 2023. Accesat la 23 septembrie 2025.
[34] European Commission. EUvsDisinfo – Disinformation on Refugees from Ukraine. Brussels, 2024. Accesat la 23 septembrie 2025.
[35] UNHCR. Guidance on Engagement with Faith-Based Organizations. Geneva, 2022. Accesat la 24 septembrie 2025.
[36] Crisis Group. Turkey's Refugee Crisis: The Politics of Permanence. Europe Report N°230, 2016. Accesat la 24 septembrie 2025.
[37] International Rescue Committee. Protection Monitoring Report: Poland 2024. Warsaw, 2025. Accesat la 24 septembrie 2025.
[38] ABC News. „Moldova's Election Faces AI-Driven Disinformation from Russia". Publicat la 12 septembrie 2025. Accesat la 24 septembrie 2025. https://abcnews.go.com/Technology/wireStory/moldovas-election-faces-ai-driven-disinformation-russia-125818392

protecție umanitară, ci și acces efectiv la justiție. Provocările inițiale au inclus lipsa traducătorilor și interpreților disponibili în sistemul judecătoresc, necunoașterea de către migranți a procedurilor legale, precum și numărul redus de avocați specializați în dreptul azilului și al migrației[39]. De asemenea, unele proceduri judiciare (de exemplu, contestațiile împotriva deciziilor Inspectoratului General pentru Migrație) erau îndelungate, ceea ce genera incertitudine juridică și expunere la riscul de returnare forțată.

Între 2023–2025 s-au făcut progrese semnificative: Centrul de Drept al Avocaților (CDA), în parteneriat cu UNHCR și Ministerul Justiției, a oferit peste 37.000 de consultații juridice gratuite, a asistat în instanță sute de persoane solicitante de azil și a organizat sesiuni de instruire pentru judecători și procurori privind standardele internaționale de protecție a refugiaților[40]. În plus, instanțele au început să utilizeze mai frecvent interpreți autorizați, iar în cadrul reformelor recente ale justiției au fost promovate inițiative de soluționare cu prioritate a cauzelor ce privesc statutul de protecție internațională, în concordanță cu bunele practici europene.

Datele statistice confirmă că, pe măsură ce serviciile de asistență juridică au devenit mai accesibile, numărul contractelor de muncă semnate de refugiați a crescut constant. Graficul de mai jos evidențiază evoluția acestor doi indicatori între 2022 și 2025.

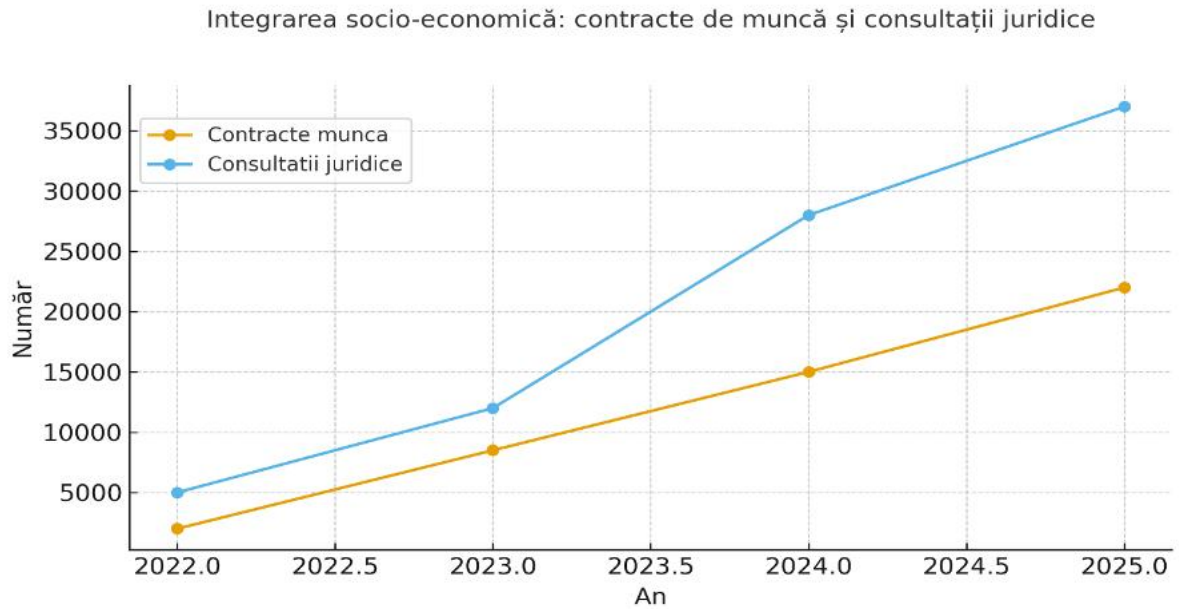

Republica Moldova se aliniază treptat bunelor practici europene. În Polonia și România, mecanismele de asistență juridică gratuită sunt integrate în legislație și finanțate din fonduri publice, ceea ce reduce dependența de proiectele ONG-urilor. În Germania, accesul la justiție este sprijinit prin rețele de avocați specializați și mecanisme de *legal aid* consacrate, însă provocările rămân legate de durata mare a procedurilor administrative și judiciare[41].

[39] Centrul de Drept al Avocaților. Raportul privind accesul refugiaților la justiție în Republica Moldova. Chișinău, 2023. Accesat la 24 septembrie 2025. https://cda.md/wp-content/uploads/2023/12/Raport-acces-justitie-2022.pdf

[40] Centrul de Drept al Avocaților. Raportul anual de activitate 2023. Chișinău, 2024. Accesat la 24 septembrie 2025. https://cda.md/wp-content/uploads/2024/03/Raport-anual-CDA-2023-.pdf

[41] European Union Agency for Asylum (EUAA). Asylum Report 2024 – Legal Aid and Access to Justice. Brussels, 2024. Accesat la 24 septembrie 2025. https://euaa.europa.eu/asylum-report-2024

Pentru Republica Moldova, consolidarea cadrului normativ privind asistența juridică de stat pentru migranți, asigurarea unui număr suficient de interpreți și monitorizarea respectării termenelor procesuale reprezintă pași necesari în vederea garantării dreptului la un proces echitabil și prevenirii unor tratamente arbitrare.

CONCLUZII

– **De la răspuns de urgență la guvernanță a incluziunii**. După trei ani de la începutul crizei, provocarea centrală nu mai este simpla gestionare a fluxurilor de refugiați, ci trecerea la o etapă în care incluziunea devine parte a guvernanței publice. Aceasta implică integrarea măsurilor de sprijin în politicile naționale, alocări bugetare multianuale, dezvoltarea unor indicatori clari de rezultat (participare școlară, retenție pe piața muncii, acces la servicii medicale și sociale), interoperabilitatea bazelor de date între autorități și mecanisme eficiente de coordonare interinstituțională. Modelele din Polonia și Germania demonstrează că absorbția pe termen lung devine sustenabilă numai atunci când asemenea măsuri sunt integrate în sistemele publice existente, evitând paralelismele și soluțiile temporare.

– **Solidaritatea comunitară și gestionarea percepțiilor**. Sprijinul spontan acordat în 2022 s-a transformat treptat într-o etapă în care sensibilitățile legate de distribuția beneficiilor și competiția pentru resurse sunt mai accentuate, iar menținerea unității comunității necesită o strategie de comunicare publică clară, ce se preocupă de contracararea dezinformării și implicarea liderilor locali și religioși pentru medierea tensiunilor. Lecțiile din Turcia arată că, în lipsa unui dialog constant și a unei informări transparente, temele legate de refugiați devin rapid subiecte de polarizare politică și surse de conflict social, iar experiența României și Poloniei sugerează că echilibrul se menține printr-o combinație de politici sociale țintite și mecanisme de feedback comunitar.

– **Managementul riscurilor și accesul la justiție**. În prezent, riscurile vizează nu doar logistica primirii, ci și protecția drepturilor și prevenirea abuzurilor: exploatarea prin muncă, traficul de persoane, discriminarea și litigiile de statut. Răspunsul necesar implică un cadru coerent de asistență juridică gratuită, utilizarea sistematică a interpreților, termene procedurale previzibile și o colaborare funcțională între poliție, ONG-uri și instanțe. Experiența germană demonstrează că percepția publică despre criminalitate poate fi mai alarmistă decât datele reale, de aceea deciziile trebuie fundamentate pe indicatori obiectivi și raportări periodice, pentru a evita stigmatizarea colectivă.

– **Pivot instituțional: formarea personalului de aplicare a legii**. După trei ani, natura provocărilor s-a schimbat: accentul nu mai este pus pe controlul fluxurilor la frontieră, ci pe consolidarea securității comunitare, prevenirea discursului instigator la ură, documentarea și investigarea infracțiunilor motivate de ură, protecția victimelor vulnerabile, contracararea dezinformării și medierea conflictelor sociale. Aceasta necesită programe de formare continuă, cu module tematice privind managementul mulțimilor, intervenția orientată spre victimă, utilizarea tehnicilor OSINT pentru monitorizarea narativelor ostile și cooperarea cu școala și serviciile sociale. Actualizarea procedurilor operaționale și evaluarea periodică a performanței instituțiilor de aplicare a legii sunt esențiale pentru a răspunde adecvat provocărilor caracteristice etapei post-urgență.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Centrul de Drept al Avocaților. Raportul privind accesul refugiaților la justiție în Republica Moldova. Chișinău, 2023. Disponibil pe: https://cda.md/ro/rapoarte/ (accesat la data de 23.09.2025).

European Union Agency for Asylum (EUAA). Asylum Report 2024 – Legal Aid and Access to Justice. Brussels, 2024. Disponibil pe: https://euaa.europa.eu/asylum-report-2024 (accesat la data de 23.09.2025).

European Council. „EU-Turkey Statement, 18 March 2016". Disponibil pe: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/

Directorate General of Migration Management Turkey. Law on Foreigners and International Protection. Ankara, 2017. Disponibil pe: https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/04/LoFIP_ENG_DGMM_revised-2017.pdf

European Council. „EU Migration Policy: Refugee Inflow from Ukraine". Disponibil pe: https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-migration-policy/refugee-inflow-from-ukraine/

Inspectoratul General al Poliției de Frontieră. „Circa un milion de cetățeni ucraineni au intrat în Republica Moldova de la începutul războiului din Ucraina". Disponibil pe: https://www.border.gov.md/circa-un-milion-de-cetateni-ucraineni-au-intrat-r-moldova-de-la-inceputul-razboiului-din-ucraina

Crisis Group. The Rising Costs of Turkey's Syrian Quagmire. Europe Report N°230, 30 April 2014. Disponibil pe: https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/230-rising-costs-turkeys-syrian-quagmire (accesat la data de 23.09.2025).

Turkish Statistical Institute (TÜİK). „Percentage of Foreign Nationals in Turkish Prisons (2011–2014)". Disponibil pe: https://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18689 (accesat la data de 23.09.2025).

Anadolu Agency. „Ratio of Syrians Involved in Crime: 33 in 10,000". 19 septembrie 2014.

Feltes, Thomas, Katrin List, și Maximilian Bertamini. More Refugees, More Offenders, More Crime? Bochum: Ruhr-Universität, 2017. Disponibil pe: https://www.thomasfeltes.de/pdf/veroeffentlichungen/2017_Feltes_Bertamini_List.pdf (accesat la data de 23.09.2025).

International Rescue Committee (IRC). Poland: Protection Monitoring Report, July–Dec 2024. Warsaw, 2025 (accesat la data de 23.09.2025).

ABC News. „Moldova's Election Faces AI-Driven Disinformation from Russia". 12 septembrie 2025. Disponibil pe: https://abcnews.go.com/Technology/wireStory/moldovas-election-faces-ai-driven-disinformation-russia-125818392 (accesat la data de 23.09.2025).

European Commission. EUvsDisinfo – Disinformation on Refugees from Ukraine. Brussels, 2024. Disponibil pe: https://euvsdisinfo.eu/ (accesat la data de 23.09.2025).

CZU: 341.217.02:35.072(4EU)

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17627563

Andreea Nicoleta DRAGOMIR [1]
andreea.dragomir@ulbsibiu.ro

SOFT LAW IN EUROPEAN UNION GOVERNANCE: BETWEEN ADMINISTRATIVE EFFICIENCY AND LEGAL CERTAINTY

***Abstract**: Using the European Commission's Code of Good Governance (CCG) as a case study, the article shows that the chief advantage of soft law lies in its flexibility and its ability to react quickly to political, social and economic change. Although not directly binding, such instruments serve as a useful reference when it comes to influencing Member States' actions, formulating public policies and paving the way for further legislation. The report assesses what soft law is, why it is so widely used and the policy areas in which it has emerged – from economic coordination and social policy to digital transformation, environmental measures and public health. This conversation also highlights the tensions of a growing reliance on soft law. On the one hand, they enable coordination and innovation; on the other, they risk avoiding parliamentary scrutiny and diluting accountability. The article examines the link between soft law and hard law, as well as its significance for the rule of law and standards of good governance.*

The result is that soft law serves as an important complement to hard law, providing a flexible area in which cooperation and experimentation are possible. However, for this value to be realized, it must be supported by transparency, public involvement, and comprehensive performance measurement. Then, 'soft law' can make a decisive contribution to the legitimacy and effectiveness of governance in Europe.

***Keywords**: soft law, European Union, governance, legal certainty, European Semester.*

DREPTUL SOFT ÎN GUVERNANȚA UNIUNII EUROPENE: ÎNTRE EFICIENȚA ADMINISTRATIVĂ ȘI SECURITATEA JURIDICĂ

***Abstract**: Folosind Codul de bună guvernanță al Comisiei Europene (CCG) ca studiu de caz, articolul arată că principalul avantaj al soft law-ului, pentru orice sistem de guvernanță, constă în flexibilitatea și rapiditatea cu care acesta poate reacționa la schimbările politice, sociale și economice. Deși nu au caracter obligatoriu, astfel de instrumente reprezintă un reper util atunci când vine vorba de influențarea acțiunilor statelor membre, formularea politicilor publice și pregătirea terenului pentru legislația ulterioară. Lucrarea analizează ce este soft law, motivele pentru care este utilizat*

[1] **Lecturer univ. PhD, Faculty of Law, "Lucian Blaga" University of Sibiu, Romania (ROR: https://ror.org/026gdz537), e-mail: rectorat@ulbsibiu.ro; ORCID ID: 0000-0002-9358-8098, andreea.dragomir@ulbsibiu.ro**

pe scară largă și domeniile de politici în care acesta a devenit vizibil – de la coordonarea economică și politica socială la transformarea digitală, măsurile de mediu și sănătatea publică. Analiza evidențiază, de asemenea, tensiunile generate de recurgerea tot mai frecventă la soft law. Pe de o parte, aceste instrumente permit coordonarea și inovarea; pe de altă parte, riscă să evite controlul parlamentar și să dilueze responsabilitatea. Articolul examinează legătura dintre soft law și hard law, precum și semnificația acesteia pentru statul de drept și pentru principiile bunei guvernanțe.

Concluzia este că soft law reprezintă un important complement al legislației obligatorii, oferind un cadru flexibil pentru cooperare și experimentare. Totuși, valoarea sa depinde de transparență, implicarea publică și evaluarea constantă a performanței. Numai în aceste condiții soft law poate aduce o contribuție decisivă la legitimitatea și eficiența guvernanței europene.

***Cuvinte-cheie**: soft law, Uniunea Europeană, guvernanță, securitate juridică, Semestrul European.*

INTRODUCTION

The EU relies on a mix of legal tools. Even when they are not formally binding, many of these instruments still have a strong impact on decision-making at both political and administrative levels. These are known as soft law and include recommendations, opinions, codes of conduct, guidelines, strategic orientations, or communications of the European institutions. Although they do not produce direct legal effects, they are used extensively to guide the behaviour of Member States and institutional actors.

The use of soft law has seen an accelerated expansion, especially in areas such as economic policy (e.g. the European Semester)[1], environmental protection (Green Deal, sustainable taxonomy)[2], fundamental rights (recommendations of the EU Agency for Fundamental Rights)[3] and digitalisation (Commission guidelines on artificial intelligence). For example, within the framework of the European Semester, the European Commission issues specific recommendations for each Member State annually, which, although not binding, condition access to European funds or influence national policies[4].

This proliferation of soft law instruments casts doubts on their legal status, the transparency of the drafting process, and the extent to which they ensure legal certainty. For example, academics and some national courts have criticized the lack of clear mechanisms for challenging or judicial review of Commission recommendations[5].

On the other hand, supporters of soft law value one thing above all: speed with enough room to adjust. It is not trapped in the heavy procedures that come with hard law. In the spring of 2020, for example, the Commission steered national action through recommendations and communications rather than formal legislation. For lawyers, the daily question is the trade-off: keep flexibility, yet preserve legal certainty. The wide use

[1] European Commission, *Country-Specific Recommendations* 2023, available at: https://commission.europa.eu/publications/2023-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en (accessed 10.05.2025).

[2] European Commission, *Communication on the European Green Deal*, COM(2019) 640 final, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640 (accessed accessed 10.05.2025).

[3] European Commission, *Ethics guidelines for trustworthy AI*, 2019, available at: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai (accessed 10.05.2025).

[4] Amy Verdun, Jonathan Zeitlin, "Introduction: the European Semester as a new architecture of EU socio-economic governance in theory and practice", chapter in *EU Socio-Economic Governance since the Crisis*, Routledge, 2018, pp. 1-12.

[5] F. Snyder, "The Effectiveness of European Community Law: Institutions, Processes, Tools and Techniques" in *Modern Law Review*, 56(1), 1993, pp.19–54, doi: 10.1111/j.1468-2230.1993.tb02852.x

of these non-binding tools invites a closer look at their legitimacy and their real effects. The pages that follow examine that balance in EU governance, using concrete examples and the current legal framework.

APPLIED METHODS AND MATERIALS

This article explores the evolving role of soft law in European Union governance by addressing three core research questions:

To what extent does soft law enhance administrative efficiency in the EU's multilevel system?

What legal and democratic risks stem from its increasing use in sensitive policy areas?

How do soft law instruments influence national policymaking, particularly through mechanisms such as the European Semester?

To answer these questions, we applied a mixed methodological approach, combining doctrinal analysis with the study of institutional practice and relevant case law.

The study was carried out in four complementary directions: documentary analysis, doctrinal study, case analysis, and jurisprudential review. We examined the fundamental EU treaties - the Treaty on European Union (TEU) and the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) - as well as official documents issued by the European Commission, the Council of the EU, and the European Parliament. Reports published by the European Court of Auditors and the European Ombudsman were also reviewed, particularly for their evaluation of transparency[6], accountability, and the effects of non-binding instruments on administrative procedures[7].

A substantial part of our methodology consisted in reviewing the specialized literature in EU law and public administration, with key contributions from authors such as Senden (2004)[8], Snyder (1993)[9], Tridimas (2018)[10], and Dawson (2009)[11], who critically examine the legitimacy and legal effects of soft law instruments in the EU context.

To ground the theoretical framework in practice, we selected several illustrative case studies that represent different stages and sectors of soft law application:

- the European Semester, for its impact on economic and budgetary coordination[12] [13];
- the European Green Deal, as a strategic soft law framework in environmental gov-

[6] European Ombudsman, *Annual Report* 2024, available at: https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/en/202253, (accessed 10.05.2025).

[7] Bastian Blanke, Patrick A. M. Möllers (eds.), "EU Executive Governance: Institutions" in *Politics and Law*. Oxford: Hart Publishing, 2020, available at: https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/99196 (accessed 10.05.2025).

[8] L. Senden, *Soft Law in European Community Law*, Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2004 https://pdfs.semanticscholar.org/a3f0/29a85d4a8b5b0f741996106b37cd4ac4b3b7.pdf

[9] F. Snyder, "The Effectiveness of European Community Law: Institutions, Processes, Tools and Techniques" in *The Modern Law Review*, vol. 56(1), 1993, pp. 19–54, doi: 10.1111/j.1468-2230.1993.tb02852.x

[10] T. Tridimas, *General Principles of EU Law*, 3rd edition, Oxford University Press, 2018

[11] M. Dawson, "Soft Law and the Rule of Law in the European Union: Revision or Redundancy?" in *Hertie School of Governance*, EUI Working Papers (RSCAS) 2009/24, 2009, available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1415003

[12] European Commission, *Country-Specific Recommendations* 2023, available at: https://commission.europa.eu/publications/2023-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en (accessed 10.05.2025).

[13] Amy Verdun, Jonathan Zeitlin, "Introduction: the European Semester as a new architecture of EU socio-economic governance in theory and practice", chapter in EU Socio-Economic Governance since the Crisis, Routledge, 2018, pp. 1-12.

ernance[14];

•the Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence, developed by the High-Level Expert Group on AI[15].

The examples were picked to show how soft law works in different settings. Some of them come from areas where these instruments are already well established, while others show how they are starting to appear in new policy fields. In both cases, they guide decisions, influence how money is allocated, and shape the behaviour of institutions across the Union.

The analysis also turns to the case law of the Court of Justice. A key reference here is case C-322/88 Grimaldi. This judgment is still used to explain what recommendations mean in EU law and what their limits are. Read together with later cases, it shows that even non-binding acts can be taken into account by courts, can guide interpretation, and sometimes have indirect legal effects[16].

The method combines three angles: what scholars have written, how EU institutions act in practice, and how the Court interprets their actions. Looking at these together gives a clearer basis for judging whether soft law is effective and legitimate, and what it means for governance. The aim is to stay close to real examples, without losing sight of the theory, and to show how these tools move in the space between quick action and legal certainty.

DISCUSSIONS AND RESULTS OBTAINED

1. The concept of soft law and the justification for its use

1.1. Definition and characteristics of soft law

The term soft law refers to those norms, principles, or instruments which, although not legally binding, have a notable impact on Member State behaviour and the European institutions. According to the literature[17], soft law includes acts such as recommendations, opinions, codes of conduct, implementation guidelines, or Commission communications[18]. The defining characteristic is the lack of binding legal force; however, these instruments produce practical effects, as they guide behaviour, influence policies, and create legitimate expectations.

A lack of legal relevance does not define soft law. Rather, its key feature is the absence of enforceability through judicial means. They guide institutional behaviour, signal policy intentions, frame political debate, and even anticipate or prepare the ground for future binding legislation. Often, they create a form of normative pressure that encourages alignment without coercion, fostering the emergence of common standards and mutual expectations among stakeholders.

Moreover, soft law plays a subtle yet essential role in shaping the internal market, in ensuring the coherence of national reforms with EU objectives, and in consolidating a

[14] European Commission, *Communication on the European Green Deal*, COM(2019) 640 *final*, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640 (accessed 10.05.2025).

[15] European Commission, *Ethics guidelines for trustworthy AI*, 2019, available at: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai (accessed 10.05.2025).

[16] CJEU, C-322/88, Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles [1989] ECR 4407, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0322, (accessed 10.05.2025).

[17] LL. Senden, *Soft Law in European Community Law*, Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2004 https://pdfs.semanticscholar.org/a3f0/29a85d4a8b5b0f741996106b37cd4ac4b3b7.pdf

[18] F. Snyder, "The Effectiveness of European Community Law: Institutions, Processes, Tools and Techniques" in *The Modern Law Review*, vol. 56(1), 1993, pp. 19–54, doi: 10.1111/j.1468-2230.1993.tb02852.x

shared administrative culture. Through its interpretative, guiding and adaptive functions, soft law has become an indispensable instrument within the European Union's multi-level system of governance.

In addition to its practical aspects, another important aspect is that we need to understand the symbolic and communicative power of soft law itself. Soft law documents are often written in simple, policy-specific language, which allows them to reach a wider audience than technical legislation. This gives the impression that they are not only "implying" people or states to do one thing or another – an illusion that has persisted for some time – but also serve as signals of where political will lies, opening up new avenues for more formal types of action.

In the meantime, they can raise expectations not only among Member States, but also among private actors, civil society organisations and citizens who are motivated by these instruments to shape their strategies or needs. In this sense, therefore, it can be seen that the normative value of soft law lies not only in its capacity to act indirectly on patterns of behaviour, but also [and more importantly,] in its capacity to set courses and set priorities, which sets the tone for the European debate. Soft law, even if it does not have a binding force of its own, acquires a legitimacy based on participation, persuasion and a gradual internalisation of common norms.

1.2. Fundamentals of the use of soft law in the European Union

The motivation for the use of soft law within the EU is linked to the institutional complexity, the diversity of national legal systems and the need for rapid reactions in dynamic political contexts. Soft law offers flexibility, is easier to develop and amend, does not require lengthy legislative procedures, and enables the Commission and the Council to send clear political signals without directly intervening in national legislation[19]. Another argument is the role of a "normative laboratory": soft law allows the testing of principles or guidelines that can later be enshrined in positive law[20].

In a system with multiple levels of governance and significant differences between the legal traditions of the Member States, soft law instruments offer a flexible and efficient solution. They allow for the rapid formulation of political or administrative responses, without triggering lengthy legislative processes. At the same time, soft law serves as a mechanism for normative experimentation, providing a preliminary framework for testing policies or legal solutions before they are enshrined in formal law.

In addition, soft law responds to a practical need to balance uniformity and diversity. The Union needs to find ways to coordinate policies across very different legal and political systems without undermining national sovereignty. Soft law instruments are particularly well suited to this task: they signal common priorities while leaving room for domestic adaptation. This flexibility explains why soft law has been widely used in areas such as economic governance, social policy and environmental protection, where rapid action is needed but consensus on binding measures is often difficult to achieve.

At the same time, the experimental nature of soft law allows the institutions to an-

[19] F. Terpan, "Soft Law in the European Union—The Changing Nature of EU Law" in *European Law Journal*, vol. 21(1), 2015, pp. 68–96, doi: 10.1111/eulj.12090

[20] D. Chalmers, G. Davies, G. Monti, *European Union Law: Text and Materials*, Cambridge University Press, 2019, available at: https://assets.cambridge.org/97811076/64340/frontmatter/9781107664340_frontmatter.pdf

ticipate future challenges. By setting provisional standards or policy guidelines, the EU can test reactions, collect feedback and refine its approach before adopting binding rules. This 'learning by doing' function reduces the risk of rigid or ineffective legislation and increases the legitimacy of subsequent legal acts. In this way, soft law not only fills regulatory gaps but also strengthens the Union's capacity for adaptive governance.

1.3. Areas of application

The European Union has developed a wide range of soft law instruments in areas where legislative harmonisation is difficult or where a gradual and flexible approach is preferred. An emblematic example is the *European Semester*, through which the European Commission issues annual recommendations to the Member States on economic and budgetary policies. Although these acts are not legally binding[21], they are closely linked to access to European funds and to public evaluations that can generate political pressure[22].

In the area of *fundamental rights*, the European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) contributes to shaping common standards by publishing guidelines and recommendations to the Member States. These cover topics such as non-discrimination, social inclusion or equal access to justice[23].

Another emerging area in which soft law plays a central role is that of *digitalisation* and *artificial intelligence*[24]. Expert groups set up by the Commission[25] are developing ethical codes, guiding principles and technical guidelines aimed at ensuring the responsible development and use of emerging technologies, in the absence of a unified legislative framework.

Also, in *environmental policy*, the Union is promoting ambitious visions through strategies such as the *European Green Deal*. Although this document sets out clear political objectives regarding the ecological transition, its concrete implementation is largely achieved through communications, guidelines and recommendations of the Commission[26].

These examples demonstrate the ability of soft law to shape behaviours, guide public policies, and anticipate future regulations, becoming a key tool in the architecture of contemporary European governance.

In addition to these existing areas, soft law has expanded into those sensitive areas where the political landscape is changing particularly rapidly. For 'strategic planning' exercises (such as in migration and asylum policy), the Commission and the Council have used action plans, communications and guidelines to guide Member States' responses

[21] European Commission, Country-Specific Recommendations 2023, available at: https://commission.europa.eu/publications/2023-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en (accessed 10.05.2025).

[22] Amy Verdun, Jonathan Zeitlin, "Introduction: the European Semester as a new architecture of EU socio-economic governance in theory and practice", chapter in *EU Socio-Economic Governance since the Crisis*, Routledge, 2018, pp. 1-12.

[23] European Union Agency for Fundamental Rights, *Annual Reports and Thematic Reports*, available at: https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024 (accessed 21.05.2025).

[24] European Commission, *Ethics guidelines for trustworthy AI*, 2019, available at: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai (accessed 10.05.2025).

[25] European Commission, *High-Level Expert Group on AI, Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence*, 2019, available at: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai (accessed 21.05.2025).

[26] European Commission, *Communication on the European Green Deal*, COM(2019) 640 final, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640 (accessed accessed 10.05.2025).

to a crisis when there is no binding consensus. Also, in the area of public health, soft law advice has been essential during the COVID-19 pandemic, including guidance on border control measures, vaccination strategy and the movement of essential workers[27].

These sectoral examples show that 'soft law' is not limited to peripheral issues, but covers areas central to European integration. Its value lies in the possibility of establishing a common frame of reference, allowing for uniform regulation where rules are otherwise difficult to agree politically. Encouraging voluntary convergence and dialogue tools gives the Union the means to make progress even where binding legal acts are not possible. This pragmatic adaptability goes some way to explaining why soft law has been a persistent feature of EU governance, functioning in many cases as both an interim measure and a testing ground for later efforts at hard law.

2. Soft law in the architecture of European Union governance

2.1. The role of soft law in the decision-making process of European institutions

Soft law is frequently used by the European institutions as a tool for guiding public policies and coordinating Member States in the absence of a sufficient legal basis for the adoption of binding acts. The European Commission constantly resorts to communications, guides, or recommendations to promote the convergence of national policies or to prepare the ground for future hard law regulations. For example, the Commission Communication on "A Strong Social Europe for Just Transitions"[28] contains a series of guidelines on the implementation of the European Pillar of Social Rights, without being legally binding character. The Council of the EU also issues recommendations on structural reforms within the European Semester[29], and the European Central Bank (ECB) frequently uses non-binding opinions and advice on the economic policies of Member States. These instruments help maintain strategic alignment and ensure coherence within the Community area[30].

2.2. The relationship between soft law and hard law

The relationship between soft law and hard law is complementary, but not without tensions. On the one hand, soft law can pave the way for the subsequent adoption of binding acts, contributing to the testing of ideas or the formulation of preliminary standards. For example, the recommendations on the sustainability of investments issued by the European Commission in 2018–2019 were followed by the adoption of Regulation (EU) 2020/852 on the taxonomy of sustainable activities[31].

On the other hand, there is a risk that soft law instruments will be used to circum-

[27] R. Baratta, "EU Soft Law Instruments as a Tool to Tackle the COVID-19 Crisis: Looking at the Guidance" on Public Procurement Through the Prism of Solidarity", *European Papers*, 5(1), 2020. https://search.datacite.org/works/10.15166/2499-8249/384.

[28] European Commission, A strong social Europe for just transitions, COM(2020) 14 final, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0014 (accessed 11.06.2025).

[29] Amy Verdun, Jonathan Zeitlin, "Introduction: the European Semester as a new architecture of EU socio-economic governance in theory and practice", chapter in *EU Socio-Economic Governance since the Crisis*, Routledge, 2018, pp. 1-12.

[30] ECB, *Guide to consultation of the European Central Bank by national authorities*, 2025, p. 5–6., available at: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.consultationguide202505.en.pdf (accessed 11.06.2025).

[31] Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, available at: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng

vent democratic control or to impose standards without a clear legal basis[32], which may affect the democratic legitimacy of European decisions[33]. Thus, doctrinaires emphasize the need for the use of soft law to be accompanied by transparency guarantees and evaluation mechanisms.

This phenomenon can undermine the democratic legitimacy of the EU decision-making process, especially if such acts produce significant political or administrative effects. It is therefore essential that the use of soft law is accompanied by guarantees of transparency, public consultation and clear mechanisms for assessing the impact on the rights and obligations of those concerned.

This dual nature of soft law – as an instrument of innovation and, at the same time, as a potential vector of legal ambiguity – requires a balanced governance that capitalizes on the advantages of this type of regulation, without compromising the foundations of the rule of law and participatory democracy.

Sitting at the crossroads between law and politics, soft law allows the EU institutions to respond quickly and pilot new practices. At the same time, it raises questions about accountability and weakening democratic checks. The real question is not whether to use soft law or not, but how it is applied. With open consultation, regular monitoring, and clear review mechanisms, the legitimacy of European governance can be enhanced. Without these safeguards, soft law risks being seen as a shortcut that overrides formal legislation. The future task is to strike a proper balance: to keep soft law as a flexible adjunct to hard law, while at the same time ensuring that transparency, participation, and legal certainty are firmly protected.

3. Soft law and the principles of good governance: transparency, participation, accountability

According to Article 41 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union, every citizen has the right to good administration. This fundamental principle implies, among other things, access to clear information, the possibility of effective participation in the decision-making process and the obligation of authorities to provide adequate reasons for administrative acts concerning them. Soft law instruments, although lacking binding legal force, can significantly contribute to achieving these objectives by providing detailed guidelines and interpretative clarifications that guide institutional behaviour and complement existing rules[34].

A relevant example is the Code of Conduct on the Dialogue between Citizens and the European Institutions, drawn up by the European Commission. This document sets standards for accessible and inclusive communication, i.e., rules that promote clear, respectful and adapted expression of the linguistic and cultural diversity of Union citizens. In the same vein, the guidelines on public consultations (known as the Better Regulation Toolbox) provide a procedural framework designed to stimulate the participation of civil society in the formulation of European policies. These guidelines encourage transparen-

[32] F. Terpan, F., "Soft Law in the European Union—The Changing Nature of EU Law" in *European Law Journal*, vol. 21(1), 2015, pp. 68–96, doi: 10.1111/eulj.12090

[33] M. Dawson, "Soft Law and the Rule of Law in the European Union: Revision or Redundancy?" in *Hertie School of Governance*, EUI Working Papers (RSCAS) 2009/24, 2009, available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1415003

[34] Charter of Fundamental Rights of the European Union, art. 41.

cy, dialogue and accountability of public decision-makers[35].

Soft law can therefore function as an effective vehicle for good administration and more transparent governance – governance understood as the set of processes, institutions and practices through which public decisions are made and policies are implemented. However, the effectiveness of these instruments depends on how they are used: they should not replace binding legal norms, but responsibly complement them, accompanied by mechanisms of institutional accountability - that is, clear procedures through which authorities can be held accountable for the way they apply or interpret these guidelines.

4. Administrative advantages of soft law

4.1. Flexibility and adaptability

One of the most appreciated advantages of soft law instruments is that they can be easily adapted to rapidly evolving political, social, or economic realities. Because they do not require the application of rigorous legislative procedures, such as those required for regulations or directives, these instruments allow the European institutions to react promptly when unforeseen or urgent situations arise.

In 2020, with the outbreak of the health crisis caused by COVID-19, the European Commission provided several non-binding guidelines on border management, the movement of medicines and the mobility of essential workers. These documents did not have binding legal value. Yet, in practice, Member States used them as benchmarks for action. At a time of uncertainty and pressure, such recommendations helped to maintain a certain coherence in national responses.

Soft law proves its value when speed is required. Without bureaucratic obstacles, it can be implemented rapidly. In addition, the fact that implementation is usually done through voluntary assumption provides a margin of flexibility to national authorities, avoiding conflicts with the domestic legal order and preserving the principle of subsidiarity[36].

This flexibility also allows soft law to develop in parallel with the issues it attempts to cover. Guidelines can be changed, recommendations fine-tuned, and codes of conduct rewritten without the baggage of a long, drawn-out legislative overhaul. This isn't just a convenience for the policymakers; it's a living organism that can adapt to new threats, new technologies, or crises. For the Member States, it leaves room to adapt solutions to their own systems, while still working within a common European framework. And, in principle, flexibility is not only a "technical plus" but also a political one, because to act together it does not have to impose uniform answers where divergence should be valued.

4.2. Rapidity in institutional reactions

Soft law allows for prompt administrative responses and provides an intermediate framework for action between regulatory inactivity and over-regulation. Thus, the European institutions can intervene quickly to guide the behaviour of public or private actors. For example, the Commission used soft law guidelines in the field of competition to clarify the applicability of Articles 101 and 102 of the Treaty on the Functioning of the European

[35] European Commission, *Better Regulation Toolbox*, 2021 edition, available at: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation_en (accessed 11.06.2025).

[36] European Commission, *COVID-19: Guidelines on border management measures*, COM(2020) 1753 final, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020XC0316(03) (accessed 11.06.2025).

Union (TFEU) during the energy crisis, avoiding administrative gridlock.

While not binding, such interventions have offered economic operators and national authorities a guiding interpretation signal in an unpredictable market where the rates are never constant. Rather than enact broad-based legislative changes, the Commission again opted to develop guidelines and proposals that enable cooperation between companies to guarantee energy supply, without violating the rules of competition. This has prevented both institutional inertia and the danger of taking measures that are too radical in such uncertain conditions.

This pragmatic use of soft law shows its mediating role: it does not apply strict dispositions or create a legal vacuum. Instead, it is more of a skeleton from which projects can be built, intended to ensure swift adjustment to economic realities, while safeguarding regulatory consistency and the core objectives of the European Union[37].

The speed with which soft law can be issued also strengthens the EU's ability to respond to crises in real time. In moments when political negotiations for binding legislation would take months or years, a recommendation or set of guidelines can be circulated within days. This does not replace the need for formal law, but it buys institutions and Member States valuable time to coordinate, prevent fragmentation, and prepare more durable solutions. In this sense, rapid soft law interventions act as a bridge: they stabilise the immediate situation and create space for longer-term legislative debate without leaving urgent problems unanswered.

4.3. Voluntary standardization and dissemination of good practices

Soft law promotes administrative convergence and the dissemination of good practices without imposing legal constraints. This approach is particularly useful in politically sensitive areas such as education, culture, or health, where Member States have broad competences and direct Union intervention is often limited by the principle of subsidiarity. In this context, non-binding instruments allow for gradual harmonisation, through dialogue and voluntary cooperation, without affecting national sovereignty.

For example, through the Erasmus+ programme and the Council Recommendation on key competences for lifelong learning (2018), the European Union promotes common standards in education in a non-coercive manner, stimulating the exchange of experience between different education systems and strengthening a culture of lifelong learning[38]. The result is not uniformity, but rather the gradual approximation of educational visions and practices, in line with European values.

Similarly, codes of conduct developed in the digital field, such as the one on combating online disinformation adopted in 2022, provide a self-regulatory framework that actively involves digital platforms, civil society and national authorities[39]. These mechanisms allow for the formulation of common commitments, monitoring of progress and gradual adjustment of the behaviour of the actors involved, in an environment marked by accelerated technological innovation and emerging risks.

[37] European Commission, *Temporary Crisis Framework for State Aid measures to support the economy following the aggression against Ukraine by Russia*, 2022, available at: https://competition-policy.ec.europa.eu (accessed 11.06.2025).

[38] Council Recommendation of 22 May 2018 on key competencies for lifelong learning, OJ C 189, 4.6.2018, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2018_189_R_0001

[39] European Commission, *Strengthened Code of Practice on Disinformation*, 2022, available at: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation (accessed 11.06.2025).

Such instruments create the conditions for gradual action, favour institutional learning – that is, the progressive adaptation of administrations to new challenges – and facilitate administrative accommodation without imposing sudden or radical reforms. Through this approach, soft law becomes an instrument of discreet but effective normative construction in areas of shared or limited competence.

5. Legal challenges and risks to legal certainty

5.1. Lack of binding character and legal uncertainty

Although flexibility is one of the undeniable strengths of soft law, this very feature can generate significant difficulties in practice. The non-binding nature of these instruments raises questions about their concrete applicability, the way of interpretation and, above all, the legal force they may have in a given context.

From the perspective of the principle of legal certainty, which is fundamental to any democratic system, citizens must be able to anticipate, within reasonable limits, the legal consequences of their behaviour in relation to public authorities. In other words, the rules – regardless of their form – must be clear, predictable and accessible. Or, when the European institutions issue recommendations, guides, or codes of conduct without clearly specifying the legal status of these documents, the risk of normative ambiguity arises[40].

This lack of clarity can lead to confusion not only among national authorities, who have to decide to what extent they comply with these guidelines, but also among the direct addressees (such as businesses or public administrations) and indirect addressees (citizens) of European policies. In the absence of a firm demarcation between what is recommended and what is required, there is a risk of divergent interpretations, uneven application between Member States and an impact on trust in the European institutions.

Therefore, to maintain the balance between administrative efficiency and the legal protection of citizens, the use of soft law instruments must be accompanied by explicit clarifications on their nature and effects, so that they do not become sources of uncertainty in the Union's legal order.

5.2. Absence of procedural guarantees: challenge, justiciability

Soft law instruments are not usually susceptible to challenge before the European courts, precisely because, by their nature, they do not produce direct legal effects. They do not create rights or obligations in the strict sense and, therefore, cannot be subject to classical judicial review. In the case law of the Court of Justice of the European Union, this line is drawn: in Case C-322/88, Grimaldi, the Court established that recommendations can only be used as instruments of interpretation or guidance, but cannot be challenged as such before the court[41].

This fact, however, highlights a sensitive point: the absence of a systematic arrangement for the legal scrutiny of matters that, in substance, may have important implications for the behaviour of institutions or businesses, or even for administrative decisions taken by Member States. Even where they do not constitute formal obligations, such instruments can have real pressure effects, particularly when tied to public reporting, funding

[40] European Commission, *Strengthened Code of Practice on Disinformation*, 2022, available at: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation (accessed 11.06.2025).

[41] CJEU, C-322/88, *Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles [1989] ECR 4407*, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0322, (accessed 10.05.2025).

access, or other forms of conditionalities for implementation[42].

It can also reduce the quality of debate in decision-making. Many of these acts are adopted without an open consultation and without the real involvement of citizens or civil society. In a democratic system, the right to participate in the elaboration of norms, including those beyond what is established by Article 11 of the Treaty on European Union, plays an important role in ensuring not only formal legitimacy for decisions but also support and confidence.

The absence of explicit rules or guidelines concerning the adoption of soft law instruments may make these appear as technocratic measures unrelated to democratic control, with no institutional responsibilities for adopting them.

5.3. Possible tensions with the rule of law

Another major risk derives from the possibility of the abusive use of soft law to shape policies or standards without a clear legal basis, thus bypassing the democratic control exercised by the European Parliament or national parliaments. This practice can undermine the principle of separation of powers and the legality of administrative acts[43]. For example, some codes of conduct in the digital field have been adopted through limited consultations, involving private platforms in a process with low democratic legitimacy. The doctrine[44] thus underlines the need for closer monitoring of the effects of soft law and its integration into the mechanisms of accountability and evaluation of good European governance[45].

These risks also point to a deeper concern: the increasing usurpation of decision-making power by elected bodies by the executive or technocratic forces. While soft law can be useful, excessive reliance on it could undermine the role of parliament in setting rules and could also reduce the possibility of genuine public debate. If people feel that key policies are formulated in documents that are not openly debated and cannot be legally challenged, trust in the Union institutions may decline. To avoid this, soft law will need to respect the principles of transparency and legality, not replacing a democratic form of law-making, but serving as a complementary means.

6. Case study: European Semester recommendations

6.1. Legal nature of the recommendations

The European Semester is a mechanism for coordinating the economic and budgetary policies of the Member States of the European Union, introduced in 2011 in response to the global financial crisis. It aims to strengthen fiscal discipline and promote economic convergence between Member States, within a preventive framework that anticipates possible macroeconomic imbalances. The central element of this process is the coun-

[42] S. Prechal, *Directives in European Community Law: A Study of Directives and their Enforcement by National Courts*, Oxford University Press, 2005, available at: https://global.oup.com/academic/product/directives-in-ec-law-9780198268321?cc=ro&lang=en& (accessed 11.06.2025)

[43] M. Eliantonio, E. Korkea-aho,"Democratic legitimacy and soft law in the EU legal order" in *Journal of European Contemporary Research*, 17(1), 2024, pp. 43–65, available at: https://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/1139

[44] Ibidem 20, Ibidem 33

[45] D. Curtin, *Executive Power of the European Union: Law, Practices, and the Living Constitution*, Oxford University Press, 2009 available at: https://global.oup.com/academic/product/executive-power-of-the-european-union-9780199264094?cc=ro&lang=en& (accessed 12.06.2025).

try-specific recommendations that the European Commission[46] formulates annually for each Member State, following a detailed analysis of economic indicators, national reforms and budgetary strategies[47].

Although these recommendations are not legally binding, they are an integral part of the macroeconomic and fiscal surveillance process and function, in fact, as powerful instruments for influencing public policies. The Commission does not formally impose measures, but sets out clear directions for action, which are subsequently assessed within the annual monitoring cycle. The Court of Justice of the European Union has confirmed, moreover, that recommendations adopted under Article 121(2) TFEU cannot be challenged before the courts, precisely because they are not binding. However, they can have considerable practical effects, in particular from a political, budgetary, or reputational point of view[48].

Their importance has increased significantly with their integration into European financing mechanisms, such as the Recovery and Resilience Mechanism. In this context, compliance with the recommendations becomes an essential criterion for access to European funds. Thus, even if formally they are only indicative, the recommendations acquire a concrete influence on national political decisions, indirectly conditioning the adoption of economic reforms or measures. This example highlights how soft law can become, in practice, an effective means of governance with real normative and financial impact.

6.2. The Impact on National Policies

The Commission's recommendations have, in many cases, led to changes in national legislation, without this process being the result of any formal legal constraint. For example, Italy, Spain and France have adopted tax or labour market reforms under the influence of Semester recommendations, to avoid reputational sanctions or pressure from financial markets[49]. According to comparative analyses carried out by the European Parliament, the degree of implementation of the recommendations varies considerably from one Member State to another, but their influence on the political agenda is indisputable[50]. This illustrates that, although not legally binding, the recommendations function as powerful instruments of economic governance.

6.3. Reception at the level of public administrations in the Member States

National public administrations tend to perceive the recommendations issued under the European Semester as "semi-binding", even if, formally, they are not legally binding. This perception derives in particular from the fact that the recommendations are often accompanied by periodic evaluations, progress reports and, in some cases, financial

[46] Ibidem 4

[47] European Commission, *2025 European Semester: Country Specific Recommendations / Commission Recommendations*, available at: https://commission.europa.eu/publications/2025-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en (accessed 12.06.2025).

[48] Regulation (EU) 2021/241 establishing the Recovery and Resilience Facility, OJ L 57, 18.2.2021, available at: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj/eng (accessed 12.06.2025).

[49] J. Zeitlin, B. Vanhercke, "Socializing the European Semester: EU Social and Economic Policy Coordination in Crisis and Beyond" in *Journal of European Public Policy*, vol. 25(2), 2018, pp. 149–174, https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1363269

[50] European Parliament, *Implementation of Country-Specific Recommendations*, 2023 Study, available at: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/741525/IPOL_STU(2023)741525_EN.pdf (accessed 12.06.2025).

conditionality. As a result, national authorities frequently adopt a voluntary compliance behaviour, but with a well-calculated strategic dimension – in the sense that they choose to follow the Commission's guidelines to avoid possible institutional conflicts, losses of external credibility, or limitations in accessing European funds[51].

This dynamic reflects more than just a power relationship. It also reveals a form of functional collaboration, where the Member State adjusts its domestic policies to match informally agreed but closely monitored priorities. A report by the European Fiscal Board shows that, although some authorities are critical of the non-binding nature of these instruments and the lack of legal clarity, they recognise the value of the Semester as a mechanism for anchoring structural reforms in national policies[52].

In practice, this anchoring functions as a catalyst for reforms that, in the absence of external pressure, could be postponed or blocked for domestic political reasons. Thus, soft law not only guides the decision but also creates a framework of mutual accountability between the European and national levels, which gives the process a functional, if not a formal, legal legitimacy.

CONCLUSIONS

Soft law has emerged as a key weapon in the arsenal of European governance. Its capacity to provide quick, flexible, and tailored responses to difficult integration problems has greatly appealed to EU institutions. This article has demonstrated the contribution of soft law to the effectiveness of administration, be it facilitating cross-sectoral coordination, allowing speedy institutional responses, or encouraging a spontaneous policy convergence on voluntary grounds among Member States.

But there are crucial risks to these very practical advantages. Soft law's non-binding nature, the lack of judicial review, and the uncertainty regarding its legal implications challenge legal certainty and democratic legitimacy. These risks are most pronounced when soft law is applied in politically sensitive fields, without transparency or public debate. In these contexts, the distinction between recommendation and obligation is increasingly difficult to maintain.

From the point of view of a legal scholar, this tension between the flexibility of soft law and the requirement for justiciability is not just theoretical. From here, it becomes evident in the daily living of EU policymaking, where you must balance efficiency and accountability every day. Although soft law can stimulate innovation and cooperation, it also highlights vulnerabilities in the EU's legal and institutional architecture.

The research has pointed towards the uneven impact of (soft) law on domestic policy transfer, with the European Semester standing out as a central case. While its recommendations do not have binding force in the formal sense, they are powerful weapons that exert enormous pressure on governments and influence them in their reforms. In other cases, for example, in digital or environmental therapies, there are arguments for a more comprehensive comparative analysis of soft law and its function in different policy fields.

Although the rapid case of the European Semester has been given special consid-

[51] A. Bíró-Nagy, G. Laki, "Non-compulsory compliance with the EU: Implementation of European Semester recommendations in the Visegrad countries", in *Intersections: East European Journal of Society and Politics*, 8(1), 2021, pp. 149–169.

[52] European Fiscal Board, *Annual Report* 2023, available at: https://ideas.repec.org/p/aon/annual/2023.html (accessed 12.06.2025).

eration in this analysis, owing to its maturity and institutional significance, other policy fields contain an equally broad array of soft law instruments. Initiatives like those of the European Green Deal or the AI Ethics Guidelines, even if under construction (or less constraining) in their impact effects, evidence a progressive expansion of their normative interferences beyond economic governance.

Given this, the Semester is one of the best examples available when it comes to examining how soft law can make a difference in national policy direction outside the legal realm and so provides us with a more solid prism for thinking about its transformative power or lack thereof.

At the end of the day, making soft law legitimate means designing a governance process that puts administrative flexibility together with proper procedural guarantees. Soft law instruments need to have attached mechanisms of transparency, public involvement, and evaluation that are able to measure their real impact. Only by striking this balance, soft law will be able to live up to its potential as a constructive, accountable, and democratic element of European integration.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Blanke, B. & Möllers, P.A.M. (eds.) (2020) *EU Executive Governance: Institutions, Politics and Law*. Oxford: Hart Publishing.

Chalmers, D., Davies, G. & Monti, G. (2019) *European Union Law: Text and Materials*. Cambridge: Cambridge University Press.

Curtin, D. (2009) *Executive Power of the European Union: Law, Practices, and the Living Constitution*. Oxford: Oxford University Press.

Prechal, S. (2005) *Directives in European Community Law: A Study of Directives and their Enforcement by National Courts*. Oxford: Oxford University Press.

Senden, L. (2004) *Soft Law in European Community Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing.

Tridimas, T. (2018) *General Principles of EU Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.

Verdun, A. & Zeitlin, J. (2018) 'Introduction: The European Semester as a new architecture of EU socioeconomic governance in theory and practice', in *EU Socio-Economic Governance since the Crisis*. London: Routledge, pp. 1–12.

Baratta, R. (2020) 'EU Soft Law Instruments as a Tool to Tackle the COVID-19 Crisis: Looking at the "Guidance" in Public Procurement Through the Prism of Solidarity', *European Papers – European Forum*, 5(1), pp. 365–373. doi:10.15166/2499-8249/384.

Bíró-Nagy, A. & Laki, G. (2021) 'Non-compulsory compliance with the EU: Implementation of European Semester recommendations in the Visegrad countries', *Intersections: East European Journal of Society and Politics*, 8(1), pp. 149–169.

Dawson, M. (2009) 'Soft Law and the Rule of Law in the European Union: Revision or Redundancy?', *EUI Working Papers (RSCAS) 2009/24*. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1415003 (Accessed: 11 June 2025).

Eliantonio, M. & Korkea-aho, E. (2024) 'Democratic legitimacy and soft law in the EU legal order', *Journal of Contemporary European Research*, 17(1), pp. 43–65.

Snyder, F. (1993) 'The Effectiveness of European Community Law: Institutions, Processes, Tools and Techniques', *Modern Law Review*, 56(1), pp. 19–54. doi:10.1111/j.1468-2230.1993.tb02852. x.

Terpan, F. (2015) 'Soft Law in the European Union—The Changing Nature of EU Law', *European Law Journal*, 21(1), pp. 68–96. doi:10.1111/eulj.12090.

Zeitlin, J. & Vanhercke, B. (2018) 'Socializing the European Semester: EU Social and Economic Policy Coordination in Crisis and Beyond', *Journal of European Public Policy*, 25(2), pp. 149–174. doi:10.1080/13501763.2017.1363269.

Treaty on European Union (2016) *Consolidated version*. OJ C 202, 7 June 2016.

Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council (2020) *On the establishment of a framework to facilitate sustainable investment*. OJ L 198, 18 June 2020.

Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council (2021) *On the Recovery and Resilience Facility*. OJ L 57, 18 February 2021.

Council of the European Union (2018) *Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*. OJ C 189, 4 June 2018.

European Parliament (2023) *Implementation of Country-Specific Recommendations*. Brussels: European Parliament.

European Commission (2019) *Communication on the European Green Deal*, COM(2019) 640 final. Brussels: European Commission.

European Commission (2019) *Ethics Guidelines for Trustworthy AI*. Brussels: European Commission.

European Commission (2019) *High-Level Expert Group on AI, Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence*. Brussels: European Commission.

European Commission (2020) *A Strong Social Europe for Just Transitions*, COM(2020) 14 final. Brussels: European Commission.

European Commission (2020) *COVID-19: Guidelines on border management measures*, COM(2020) 1753 final. Brussels: European Commission.

European Commission (2021) *Better Regulation Toolbox*. Brussels: European Commission.

European Commission (2022) *Temporary Crisis Framework for State Aid measures to support the economy following the aggression against Ukraine by Russia*. Brussels: European Commission.

European Commission (2022) *Strengthened Code of Practice on Disinformation*. Brussels: European Commission.

European Commission (2023) *Country-Specific Recommendations 2023*. Brussels: European Commission.

European Commission (2025) *European Semester: Country-Specific Recommendations*. Brussels: European Commission.

European Ombudsman (2024) *Annual Report 2024*. Strasbourg: European Ombudsman.

Court of Justice of the European Union (CJEU) (1989) *Case C-322/88, Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles*. ECR 4407.

European Union Agency for Fundamental Rights (2024) *Annual Reports and Thematic Reports*. Vienna: FRA.

European Central Bank (ECB) (2025) *Guide to consultation of the European Central Bank by national authorities*. Frankfurt: ECB.

European Fiscal Board (2023) *Annual Report 2023*. Brussels: European Commission.

CZU: 343.1

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17627601

Sofia PILAT [1]

sofia-chirita@yandex.ru

MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚII DE URMĂRIRE PENALĂ

Abstract: *Articolul este dedicat analizei rolului și importanței managementului privit ca o gestionare eficientă a activității de urmărire penală și competenței organului de urmărire penală în vederea realizării scopului final. Managementul activității de urmărire penală constituie un proces complex, îndreptat spre atingerea unui scop, și anume cel de înfăptuire a justiției, care poate fi realizat numai printr-o gestionare eficientă a resurselor administrative și legislative disponibile.*

Competența organului de urmărire penală, la rândul său, constă într-un set de atribuții funcționale reglementate de lege, pe care le au acestea la exercitarea urmăririi penale pe un anumit caz. Astfel, stabilirea corectă a competenței organului de urmărire penală și realizarea unui management eficient la exercitarea urmăririi penale, contribuie direct la atingerea scopului procesului penal care este direcționat spre:

- apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților fundamentale ale acesteia, a societății și statului împotriva fenomenului criminalității;

- constatarea și descoperirea infracțiunilor săvârșite;

- prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni;

- aflarea adevărului;

- atragerea la răspunderea penală a celor vinovați.

De asemenea, un management eficient ce ține de activitatea de urmărire penală și realizarea atribuțiilor funcționale după competență contribuie direct la respectarea termenelor rezonabili în exercitarea urmăririi penale, prevenind, prin urmare, tergiversarea acestora. Scopul direct al prezentului studiu îl constituie cercetarea impactului unui management eficient asupra realizării activității de urmărire penală. Iar scopul indirect este sporirea eficientizării activității organului de urmărire penală în vederea realizării scopului procesului penal, prin intermediul identificării unor etape de organizare a desfășurării urmăririi penale atât sub aspect administrativ, cât și procesual.

Obiectivele prezentei lucrări științifice constau în definirea conceptelor de management și de competență, stabilirea importanței și rolului managementului în realizarea scopului urmării penale, descrierea etapelor de organizare a desfășurării urmăririi penale, identificarea impactului unui management eficient asupra realizării scopului procesului penal per ansamblu. Pentru realizarea studiului, au fost analizate lucrări științifice ale diferitor autori din domeniul abordat, precum și prevederi legislative, ceea ce a contribuit la înțelegerea importanței unei gestionări bine organizate și etapizate în vederea exercitării urmăririi penale.

Cuvinte-cheie*: management, competență, gestionare, organizare, planificare, desfășurare, urmărire penală, cauză penală, ofițer de urmărire penală, conducătorul organului de urmărire penală.*

[1] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0002-1517-8886, e-mail: sofia-chirita@yandex.ru**

MANAGEMENT OF CRIMINAL INVESTIGATION ACTIVITIES

Abstract: *The respective article is dedicated to the analysis of the role and importance of management viewed as an efficient management of criminal prosecution activity and the competence of the criminal prosecution body in order to achieve the purpose of criminal prosecution.*

The management of criminal prosecution activity constitutes a complex process, aimed at achieving a goal, namely that of administering justice, which can only be achieved through efficient management of all available administrative and legislative resources.

The competence of the criminal prosecution body, in turn, consists of a set of functional attributions regulated by law, which they have when exercising criminal prosecution on a particular case.

Thus, the correct establishment of the competence of the criminal prosecution body and the achievement of efficient management in the exercise of criminal prosecution, directly contribute to the achievement of the purpose of the criminal process which is directed towards:

- the defense of the person, his/her fundamental rights and freedoms, of society and the state against the phenomenon of crime;

- the ascertainment and discovery of all committed crimes;

- the prevention of the commission of new crimes;

- the discovery of the truth;

- the criminal liability of the guilty, etc.

Likewise, efficient management in criminal prosecution activity and the performance of functional duties according to competence, directly contribute to the observance of reasonable deadlines in the exercise of criminal prosecution, thus preventing their procrastination.

The direct purpose of this study is to research the impact of efficient management on the performance of criminal prosecution activity aimed at achieving the goal of the criminal trial.

The indirect purpose of the study is to increase the efficiency of the criminal prosecution body's activity in order to achieve the goal of the criminal trial, by identifying stages of organizing the conduct of criminal prosecution, both from an administrative and procedural perspective.

The objectives of this scientific work are to define the concept of management; the concept of competence; establish both the importance and the role of management in achieving the purpose of criminal prosecution; describe the stages of organizing the conduct of criminal prosecution; identify the impact of effective management on achieving the purpose of the criminal trial as a whole.

As a result of the study, the research of scientific works of authors in the field addressed, as well as legislation, which in turn will contribute to understanding the importance of well-organized and staged management in the exercise of criminal prosecution.

Keywords: *management, competence, administration, organization, planning, development, criminal prosecution, criminal case, criminal prosecution officer, head of the criminal prosecution body.*

INTRODUCERE

Exercitarea urmăririi penale ca fază a procesului penal necesită o delimitare clară a sarcinilor organului de urmărire penală atât pe „*linie verticală*”, cât și pe „*linie orizontală*”. Prin „*linie verticală*” se înțelege distribuirea responsabilităților în funcție de tipul infracțiunii comise și de competențele organelor de urmărire penală care sunt determinate de lege. Astfel, fiecare organ de urmărire penală va investiga doar infracțiunile pentru care are competență, conform reglementărilor legale, și va acționa în limitele atribuțiilor specifice. Prin „*linie orizontală*” se subînțelege exercitarea urmăririi penale de către organe de urmărire penală de același grad sau ierarhie. În acest caz, diferite organe de urmărire penală cu același nivel ierarhic pot efectua investigații pentru cauze similare sau conexe, fără ca una dintre acestea să aibă o autoritate ierarhică asupra celeilalte. Aceste organe colaborează în cadrul aceleiași structuri ierarhice, dar nu există o subordonare directă între ele în ceea ce privește competența specifică.

Din cele expuse supra, conchidem că prezența mai multor organe de urmărire penală la examinarea aceleiași cauze penale determină stabilirea cu precizie a sarcinilor ce revin fiecărui organ în parte în modul în care activitatea lor să nu se suprapună cu a altora și să nu rămână domenii neacoperite. În ipoteza dezvoltării rezultatelor științifice obținute va fi definit conceptul de management și competență, vor fi descrise etapele de organizare a desfășurării urmăririi penale, va fi stabilită atât importanța, cât și rolul managementului în realizarea scopului urmării penale, și nu în ultimul rând va fi identificat impactul unui management eficient asupra realizării scopului procesului penal per ansamblu.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

În scopul realizării obiectivelor propuse, au fost utilizate următoarele metode științifice: metoda logică bazată pe analiza deductivă și analiza inductivă, metoda comparativă și metoda sistemică care s-a aplicat la sistematizarea etapelor de organizare a desfășurării urmăririi penale. În procesul elaborării articolului, au fost consultate lucrări ale științifice ale autorilor Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, M. Gheorghiță, S. Nestor, T. Osoianu, Iu. Odagiu, D. Ostavciuc, C. Rusnac, N. Volonciu, Gh. Zăhărescu ș.a.

Listă de abrevieri:
CPP – Cod de Procedură Penală;
RM – Republica Moldova;
MAI – Ministerul Afacerilor Interne;
OAI – Organele Afacerilor Interne;
MSI – Măsurile Speciale de Investigații;
art. – articol;
nr. – număr;
Vol. – volum;
p. – pagina;
de ex. – de exemplu.

DISCUȚII

Urmărirea penală este o fază a procesului penal, prevăzută în Partea specială, Titlul I, Capitolul I din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, care constă în activitatea desfășurată de organele de urmărire penală, în limitele căreia sunt administrare și verificate probele necesare privind existența infracțiunii, identificarea făptuitorilor, stabilirea răspunderii acestora, pentru a se costata dacă este sau nu cazul a se dispune trimiterea acestora în judecată[1].

Urmărirea penală ca fază a procesului presupune desfășurarea unui mare volum de activități necesare realizării obiectivelor stipulate în lege. În partea specială a CPP al RM sunt reglementate cronologic activitățile specifice ale acestei faze, care în mod logic debutează cu începerea urmăririi penale, continuă cu punerea sub învinuire și se finalizează cu terminarea urmăririi penale și trimiterea dosarului în instanța de judecată[2].

Asigurarea respectării legalității în activitatea de urmărire penală și realizarea unei

[1] Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală: Suport de curs. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală", 2021. ISBN 978-9975-3366-8-0. CZU 343.123.1(075.8). O-85. pp. 136-137.
[2] *Ibidem*, p. 137.

munci de calitate în acest domeniu presupun o organizare și planificare judicioasă, științific fundamentată a acțiunilor și măsurilor ce se întreprind pentru soluționarea operativă și completă a cauzelor penale comise[3].

Managementul măsurilor de urmărire penală, contribuie la realizarea sarcinilor procesului penal, începând chiar din faza actelor premergătoare[4].

Considerată drept un element tactic fundamental pentru descoperirea și cercetarea infracțiunilor, *etapa organizării și planificării urmăririi penale* servește la realizarea dezideratelor procesului penal (identificarea, calificarea la timp și în mod complet a infracțiunilor), ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie atrasă la răspundere penală. În acest scop, se impune determinarea direcțiilor și limitei cercetărilor necesare elucidării, sub toate aspectele, a faptelor incriminate de lege[5].

Etapa de organizare a desfășurării urmăririi penale are o importanță majoră pentru întreaga societate, asigurând respectarea principiilor procesului penal în activitatea de urmărire penală. Conform art. 6 al Ordinului MAI cu privire la aprobarea principiilor de management în sistemul Ministerului Afacerilor Interne, nr. 444 din 26 decembrie 2008, etapa de organizare în activitatea de urmărire penală presupune:

• Asigurarea interacțiunii în cadrul procesului de urmărire penală cu alte subdiviziuni ale ministerului și ale organelor de drept.

• Analiza practicii și calității urmăririi penale, organizarea instruirii profesionale a ofițerilor de urmărire penală.

• Acumularea, generalizarea și implementarea experienței avansate, elaborarea recomandărilor metodice privind efectuarea urmăririi penale pe diferite categorii de infracțiuni[6].

De asemenea, un rol deosebit de important în organizarea urmăririi penale îl joacă asigurarea subdiviziunii de urmărire penală cu suport informațional necesar. Prin asigurarea cu suport informațional se înțelege activitatea conducătorului organului de urmărire penală îndreptată spre crearea, perfecționarea și funcționarea sistemelor de informație ce au drept scop acumularea și procesarea informației necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor funcționale ale urmăririi penale[7].

În acest sens, în scopul asigurării unei bune realizări a activității de urmărire penală, conducătorul instituții în cadrul căruia activează subdiviziunea de urmărire penală sau au sediul ofițerii de urmărire penală, întru asigurarea confidențialității urmăririi penale, este obligat să-i asigure fiecărui ofițer de urmărire penală un birou individual de serviciu dotat cu mijloace tehnico-materiale și alt inventar necesar pentru exercitarea atribuțiilor de serviciu (de ex., mese, scaune, dulapuri, telefoane de serviciu fix și mobil conectate la rețea, tehnică criminalistică și specială, safeuri, computer, tehnică audio-video, tehnică de multiplicat și alte rechizite de birou). Conducătorul instituției în cadrul căruia activea-

[3] Nestor S. Eficientizarea organizării și planificarea cercetării infracțiunilor comise de minori. În: Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Științe socioumane. Ediția a XII-a, nr. 2. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, 2012. ISSN 1857-0976. ISBN 978-9975-4407-5-2. CZU 34:355.232(478-25)(082). A 15. pp. 119-122, p. 121.

[4] *Ibidem*, p. 121.

[5] Zăhărescu Gheorghe. Precizări cu privire la organizarea și planificarea urmăririi penale – planul de urmărire penală. În: *Revista „P.C.C."*, nr.2, 1981. p. 86-91, p. 89.

[6] Ordinul MAI cu privire la aprobarea principiilor de management în sistemul Ministerului Afacerilor Interne, nr. 444 din 26 decembrie 2008, art. 6.

[7] Nestor S. *Op. cit.*, p. 121.

ză subdiviziunea de urmărire penală, în mod obligatoriu va amenaja o încăpere destinată pentru întrevederea avocaților cu persoanele reținute și va asigura realizarea în condiții confidențiale a acestui drept.

De asemenea, conducătorul instituției în mod obligatoriu va asigura organul de urmărire penală cu transport de serviciu și cantitatea de carburanți necesară pentru executarea atribuțiilor procesuale, va întreprinde măsuri în vederea dotării angajaților organelor de urmărire penală cu uniformă de serviciu în conformitate cu actele normative în vigoare. Pentru păstrarea materialelor, cauzelor penale și corpurilor delicte, conducătorul organului în cadrul căruia activează subdiviziunea de urmărire penală este obligat să amenajeze încăperi speciale în corespundere cu cerințele prevăzute de actele normative în vigoare.

La eliberarea sau transferarea lucrătorului responsabil pentru evidența și păstrarea materialelor, cauzelor penale și corpurilor delicte, conducătorul subdiviziunii în cadrul căruia activează organul de urmărire penală prin dispoziție creează o comisie care va efectua inventarierea materialelor, cauzelor penale și corpurilor delicte transmise pentru evidență și păstrare. În cazul constatării pierderii materialelor, cauzelor penale sau corpurilor delicte se va efectua în mod obligatoriu o anchetă de serviciu; concomitent, conducătorul organului de urmărire penală va lua măsurile prevăzute de lege în vederea inițierii procedurii de restabilire a dosarului penal sau a documentelor dispărute.

Se interzice semnarea foii de lichidare, la transferul sau eliberarea din funcție a conducătorului organului de urmărire penală sau ofițerului de urmărire penală, dacă aceștia n-au transmis materialele cauzelor penale sau sesizările cu privire la infracțiuni ori corpurile delicte prin act de primire-predare altei persoane împuternicite. De asemenea, unul dintre cele mai importante elemente ale etapei de organizare a activității de urmărire penală este asigurarea organizării interacțiunii externe și interne. Prin *interacțiunea externă* se subînțelege cooperarea organului de urmărire penală cu alte servicii ale OAI. *Interacțiunea cu caracter intern* este o activitate coordonată a structurii subdiviziunilor de urmărire penală[8].

Principiile de bază ale interacțiunii rezultă din dispozițiile actelor normative, cum ar fi cele ale Codului de procedură penală, Legii cu privire la statutul ofițerului de urmărire penală, Legii cu privire la activitatea specială de investigații, Legii cu privire la procuratură etc.[9] Așadar, cele menționate mai sus poartă un caracter general și se axează în special pe aspectul organizatoric în cadrul organelor de urmărire penală, influențând nemijlocit asupra aspectului cantitativ și calitativ al acțiunilor și actelor emise de către reprezentantul organului de urmărire penală. Managementul activității de urmărire penală ce se referă într-un mod special la cercetarea infracțiunilor propriu-zise, presupune realizarea unui spectru de decizii de ordin organizatoric, acțiuni procedurale și speciale de investigație.

Aceste decizii și acțiuni ale organelor de urmărire penală poartă atât caracter procesual, cât și neprocesual (tactic-organizatoric). Caracterul lor unitar constă în faptul că atât deciziile procesuale, cât și cele neprocesuale sunt orientate spre îndeplinirea sarcinilor urmăririi penale, cercetării și descoperirii infracțiunilor, identificării infractorului și atragerii lui la răspunderea penală, rezolvarea altor probleme ale procesului penal. Deosebirea constă în faptul că deciziile procesuale și cele neprocesuale au bază diferită și îți găsesc expresie în forme diferite. Astfel, dacă cele dintâi se bazează pe normele concrete ale le-

[8] Nestor S. *Op. cit.*, p. 121.
[9] Nestor S. *Op. cit.*, p. 121.

gislației penale și de procedură penală, care se reflectă în documentele oficiale întocmite pe marginea acțiunii penale, cele din urmă se bazează pe diferite recomandări ale teoriei și practicii pozitive ale organelor de drept și speciale de investigații, pe instrucțiuni, norme și experiența proprie a lucrătorilor organelor respective. De obicei, în materialele dosarului penal sunt reflectate numai rezultatele deciziilor procesuale ale organului de urmărire penală; celelalte se fixează în materialele de lucru și dosarele de evidență operativă[10].

La deciziile și acțiunile cu caracter procesual, care fac parte din organizarea cercetării, se referă: pornirea urmăririi penale în legătură cu depistarea infracțiunii; aplicarea măsurilor de reprimare față de persoanele suspecte ori reținute; efectuarea unor anumite acțiuni procesuale și a măsurilor speciale de investigații, orientate spre obținerea probelor infracțiunii; audierea martorilor; victimelor și a persoanelor bănuite de comiterea infracțiunii; formularea și aducerea la cunoștință a învinuirii etc.[11]

La deciziile și acțiunile cu caracter neprocesual (tactic) care, de asemenea, fac parte din organizarea cercetării infracțiunilor sus-numite, se referă: obținerea și analiza informației, precum și a datelor despre infracțiune; planificarea cercetării și realizarea măsurilor speciale de investigații; realizarea interacțiunii ofițerului de urmărire penală cu servicii operative, ministere, departamente etc.; analiza materialelor obținute și controlul desfășurării lucrului în baza materialelor cauzei concrete[12]. Prin urmare, menționează autorul Gheorghiță Mihail, „Organizarea cercetării cauzei penale prezintă activitatea rațională a ofițerului de urmărire penală, care include un anumit complex (sistem) de decizii (hotărâri) și acțiuni orientate spre constatarea evenimentului ilicit, identificarea persoanei infractorului, stabilirea vinovăției acesteia și altor circumstanțe care au importanță pentru soluționarea sarcinilor procesului penal”[13].

La rândul său, *etapa planificării urmăririi penale* este procesul de gândire ce constă în determinarea conținutului și ordinii activității spre identificarea tuturor circumstanțelor infracțiunii comise și stabilirea vinovaților cu stricta respectare a vinovăției, cu utilizarea rațională a timpului și forțelor[14]. Planificarea urmăririi penale constituie o metodă tactică fundamentală, care imprimă un caracter științific activității de descoperire și cercetare a infracțiunilor ce începe încă în faza actelor premergătoare, de la verificarea datelor inițiale și elaborarea primelor versiuni, până la documentarea finală a împrejurărilor în care s-a comis infracțiunea. Desfășurarea planificată a urmăririi penale constituie, în același timp, o premisă importantă pentru creșterea fermității împotriva acțiunilor infracționale Pe de altă parte, planificarea urmăririi penale reprezintă un proces complex de analiză a activităților care trebuie executate și a succesiunii lor logice, constituindu-se într-un ghid care conferă perspectivă și eficiență investigării[15].

Așadar, planificarea reprezintă latura cea mai importantă a organizării cercetării faptelor penale, asigurând efectuarea acesteia în conformitate cu prevederile legii, într-un mod temeinic, complet și obiectiv. Ofițerul de urmărire penală este obligat să-și organizeze activitatea în așa fel ca, în cel mai scurt posibil termen și într-un mod neîntârziat,

[10] Gheorghiță M. Tratat de criminalistică. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2017. ISBN 978-9975-53-834-3. CZU 343.9(075.8). G 41. p. 335.
[11] *Ibidem*, p. 336.
[12] *Ibidem*, p. 336.
[13] *Ibidem*, 336.
[14] Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală: Curs universitar. Chișinău: Cartea Militară, 2020. ISBN 978-9975-3366-0-4. CZU 343.1:343.98(075.8). T 12. p. 39.
[15] *Ibidem*, p. 39.

să cerceteze obiectiv, multilateral, sub toate aspectele sesizarea sau cauza penală din gestiunea sa. În acest scop, ofițerul de urmărire penală, în termen restrâns din momentul parvenirii sesizării cu privire la infracțiune, după caz, de la începerea urmăririi penale, bazându-se pe informațiile de care dispune și pe versiunile înaintate, va întocmi, și ulterior, la apariția necesității, va completa planul acțiunilor de urmărire penală și măsurilor speciale de investigații, necesare pentru soluționarea justă a fiecărei cauze penale în parte.

Planul cu privire la acțiunile de urmărire penală și măsurile speciale de investigații trebuie să conțină descrierea scurtă a circumstanțelor infracțiunii, versiunile înaintate în baza informațiilor și probelor acumulate, acțiunile de urmărire penală și măsurile operative de investigații necesare în vederea confirmării sau excluderii versiunilor înaintate, executorul și termenul concret de realizare a acțiunilor planificate. Ofițerul de urmărire penală și angajații subdiviziunilor specializate de efectuarea MSI, incluși în componența grupului de urmărire penală, ținând cont de datele acumulate la etapa inițială a urmăririi penale, după caz, pot să întocmească în comun planul acțiunilor de urmărire și măsurilor speciale de investigații. Planul comun va prevedea măsuri pentru toate serviciile care urmează a fi implicate în descoperirea infracțiunii.

Prin urmare, etapa planificării urmării penale constituie un proces continuu care atribuie urmării penale un suport științific de organizare a muncii, eliminând din activitatea organelor de urmărire penală orientarea unilaterală a investigațiilor, desfășurarea unor activități inutile, formalismul și rutina. În cazul în care etapa planificării urmării penale se ignoră, urmărirea penală este desfășurată superficial, uneori haotic, cu toate consecințele care decurg din aceasta: clarificarea incompletă a împrejurărilor faptei, administrarea necalificată a probelor, trecerea cu ușurință peste fapte și împrejurări semnificative pentru soluționarea cauzei, utilizarea insuficientă a metodelor și mijloacelor științifice criminalistice, alte deficiențe de natură să conducă la cheltuieli inutile de energie și timp, iar în cazuri mai dificile, să facă imposibilă descoperirea infracțiunii.

În contextul celor expuse, specificăm că etapa planificării urmării penale comportă un conținut amplu și complex, constituind latura organizatorică și creatoare a unui complicat proces de gândire a ofițerului de urmărire penală. Sub acest aspect, etapa de planificare a urmării penale poate fi tratată ca un proces creativ de programare a activității de urmărire penală, proces care cuprinde, pe de o parte, determinarea în baza analizei datelor existente în cauză a situației de fapt, iar, pe de altă parte, presupune direcționarea activității de cercetare, stabilirea mijloacelor și modului de administrare a probelor, a altor măsuri de organizare a activității de cercetare în măsură să asigure succesul în procesul desfășurării urmăririi penale.

Pentru a fi realizată corect și eficient, etapa de planificare în cadrul urmăririi penale se înfăptuiește în următoarea consecutivitate:

- Planificarea acțiunilor inițiale de urmărire penală.
- Planificarea acțiunilor ulterioare de urmărire penală.
- Planificarea la etapa finală a cercetării[16].

Elementele de bază ale cercetării pe cauzele penale concrete sunt următoarele:

- Studierea datelor faptice avute la dispoziție.
- Înaintarea versiunilor.
- Alegerea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigație și celor

[16] Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. *Op. cit.*, p. 41.

organizatorice necesare pentru efectuare, termenele și ordinea de efectuare a acestora, precum și persoanele ce le vor efectua[17].

Managementului activității de urmărire penală îi sunt specifice următoarele forme de planificare:

- Planificarea cercetării unei fapte ilegale în ansamblu.
- Planificarea operațiilor tactice.
- Planificarea activităților de urmărire penală.
- Planificarea măsurii speciale de investigație.

Planificarea cercetării unei fapte penale în ansamblu cuprinde determinarea sarcinilor activităților în funcție de natura faptei și prevederile legii. Într-o cauză, se cer dovedite fapta și împrejurările de fapt, inclusiv locul, timpul, modul și împrejurările în care s-a comis, făptuitorul, vinovăția acestuia, circumstanțele agravante și atenuante ale faptei, prejudiciul, caracterul și gravitatea acestora, alte fapte și împrejurări în măsură să influențeze răspunderea și stabilirea pedepsei, cum ar fi caracteristica făptuitorului, comportarea victimei, antecedentele penale etc.[18] Elementele enunțate ale obiectului probațiunii se vor concretiza în planul de cercetare în funcție de conținutul versiunilor elaborate, prin formularea întrebărilor la care activitatea de urmărire penală trebuie să dea răspuns[19].

Este evident că întrebările și sarcinile ce configurează planul de cercetare diferă nu numai de la o categorie de infracțiuni la altele, dar și de la un caz la altul, chiar dacă se atribuie la aceeași categorie. Întotdeauna planul trebuie să prevadă clarificarea unor aspecte esențiale ale faptei cercetate[20], prevăzute de așa-numita „formulă a celor 7 întrebări": 1) Ce faptă s-a comis? 2) Unde s-a comis? 3) Când s-a comis? 4) Cine este făptuitorul? 5) Cum a comis fapta? 6) Cu ajutorul cui? 7) În ce scop?

În plan se vor prevedea activitățile de urmărire penală și posibilitatea efectuării lor la nivel tactic cuvenit. În acest scop se va preciza ordinea, locul și procedeele tactice, prin a căror aplicare activitățile planificate să se desfășoare cu succes. Specificarea termenelor de realizare a activităților de urmărire penală precizează persoanele concrete învestite cu efectuarea acestora[21].

Ofițerul de urmărire penală va aprecia forțele și mijloacele de care dispune pentru moment, dar și posibilitatea folosirii lor în mod eficient. Termenele efectuării activităților prevăzute în plan pot fi stabilite cu aproximație sau în mod concret[22].

Planificarea operațiilor tactice și a *activităților de urmărire penală* au, de obicei, aceeași structură: determinarea scopului, specificarea ordinii și a timpului efectuării, a forțelor și mijloacelor necesare. Firește, conținutul planului de activități este întocmit în funcție de natura cauzei, dar și de specificul activității de urmărire penală[23].

Planificarea activității de urmărire penală într-o cauză concretă capătă forma unui plan scris al căror elemente principale sunt versiunile, problemele de clarificat în cadrul fiecărei versiuni, termenul de rezolvare și activitățile de urmărire penală prin care se dă răspuns la problemele amintite[24].

[17] *Ibidem*, p. 41.
[18] *Ibidem*, p. 41.
[19] Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. *Op. cit.*, p. 41.
[20] Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. *Op. cit.*, p. 42.
[21] *Ibidem*, p. 42.
[22] *Ibidem*, p. 42.
[23] *Ibidem*, p. 42.
[24] Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. *Op. cit.*, p. 42.

Forma planului de urmărire penală depinde de experiența profesională a ofițerului de urmărire penală[25].

Nu există o formă concretă, obligatorie a unui plan de urmărire penală, ofițerul de urmărire penală alegând forma pe care o consideră potrivită, de aceea planul se elaborează pe o foaie unde se indică numai activitățile spre efectuare până la schițe complicate cu planuri și grafice, așa-numitele planuri analitice. În majoritatea cazurilor se folosesc formele cele mai simple ale unui plan de urmărire penală, care conține notele și informațiile strict necesare[26].

Conchidem că activitatea de planificare se materializează într-un plan bine determinat, întocmit într-o formă scrisă, care poate căpăta cele mai diverse forme, precum o schițare a activităților ce urmează a fi efectuate în cazurile simple (de ex., în cazul unui act de huliganism), până la combinații de scheme, tabele, grafice, sisteme de fișe etc. în cazurile complicate (de ex., cauze penale cu un număr mare de învinuiți, de acte infracționale comise sau episoade etc.). Cerința de bază ce urmează a fi respectată, indiferent de forma planului, rezidă în faptul ca acesta să cuprindă toate elementele planificării menționate mai sus, precum: versiunea, problemele ce urmează a fi elucidate în legătură cu fiecare versiune, operațiile tactice și activitățile de urmărire prin a căror efectuare se prevede verificarea versiunilor și determinarea împrejurărilor faptei, termenele și persoanele executante.

În cazul efectuării urmăririi penale de către un grup de ofițeri, planificarea capătă o altă amploare în paralel cu planul de bază elaborat de către ofițerul de urmărire penală autorizat să dirijeze întreaga activitate de cercetare a cauzei, urmând să fie întocmite planuri individuale pentru fiecare membru al grupului. Conținutul planului diferă în funcție de sarcinile atribuite fiecărui ofițer în parte din cadrul grupului și constă în: verificarea unei sau mai multor versiuni, cercetarea unui sau mai multor episoade, a tuturor împrejurărilor faptei comise precum și a celor ce se referă la activitatea infracțională a fiecărui învinuit în parte.

În situația în care fapta infracțională comisă a cuprins mai multe localități sau teritorii, acțiunile de urmărire penală ale membrilor grupului de ofițeri creat se vor desfășura după anumite criterii teritoriale existente. În cauzele complexe cu un grad sporit de dificultate, un număr mare de participanți și cu concurs de infracțiuni săvârșite, la planul acțiunilor de urmărire penală se pot anexa fișe pentru fiecare învinuit, ce conțin date despre faptele săvârșite, probleme ce urmează a fi elucidate, ordinea și modalitățile de rezolvare a acestora, scheme ce se referă la structura grupei infracționale și la relațiile dintre membrii acesteia, grafice referitoare la efectuarea unor activități de cercetare precum reținerea și prezentarea spre recunoaștere, percheziția, ascultarea învinuiților etc.

În scopul evitării sancțiunilor procedurale, un rol deosebit de important în managementul acțiunilor de urmărire penală îl joacă respectarea termenelor care, la rândul lor, asigură eficacitatea aplicării principiului operativității urmăririi penale și disciplinează persoana împuternicită pentru efectuarea urmăririi penale. Termenele procedurale au un dublu scop: de a promova principiul operativității în procesul penal și de a asigura o anumită durată minimă și maximă necesară pentru ca activitatea procesuală să se desfășoară în bune condiții[27].

[25] *Ibidem*, p. 42.
[26] Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. *Op. cit.*, p. 42.
[27] Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I. București: Editura Paideia, 1993. p. 466.

Așadar, termenul este o limitare de ordin cronologic la îndeplinirea unor acte procesuale sau efectuarea unor acte procedurale. Limitarea se realizează prin fixarea de către lege a unui interval de timp în cadrul căruia e necesar să se efectueze activitatea, sau a unui moment procesual după atingerea căruia să se poată îndeplini actul respectiv[28].

Într-o societate contemporană, unde ritmul vieții este alert, timpul constituie cea mai importantă resursă de care dispunem. Existența propriu-zisă a ființei umane în condițiile unei vieți contemporane, ar fi imposibilă fără gestionarea timpului. Timpul constituie un fenomen inerent în management. Managementul timpului reprezintă controlul realizat de către om al acestei resurse, constituind, prin urmare, esența progresului tehnic și economic, deoarece fructificarea și demonstrarea unei idei depinde de factorul de timp.

De asemenea, managementul timpului incubă totalitatea activităților prin care etapele din proiect sunt finalizate conform graficului: definirea, ordonarea, estimarea duratelor, planificarea, urmărirea și controlul. Azi fenomenul managementului timpului devine tot mai actual și mai larg utilizat în toate domeniile de activitate, inclusiv în cea de urmărire penală. Pentru un ofițer de urmărire penală sau procuror, problema dirijării timpului prezintă o importanță majoră, deoarece toate activitățile lor sunt limitate de anumite perioade de timp.

În această ordine de idei, managementul timpului în activitatea de urmărire penală include următoarele etape consecutive:

- Evidență strictă a timpului.
- Optimizarea resurselor de timp.
- Planificarea zilei, săptămânii, lunii sau a unei alte perioade de timp.
- Întocmirea unei liste a acțiunilor de urmărire penală și aranjarea lor în funcție de gradul de prioritate și termenul de realizare.

Așadar, managementul timpului prezintă numeroase avantaje pentru manageri, favorizându-i:

- Să păstreze echilibrul în viața profesională și personală.
- Să stabilească prioritățile.
- Să comunice mai bine.
- Să delege sarcini.
- Să obțină o vedere *per ansamblu* asupra sarcinilor de realizat.
- Să atingă scopul urmărit.
- Să obțină mai multe rezultate pe o unitate de timp.
- Să-și dezvolte creativitatea.
- Să participe la îmbunătățirea calității vieții tuturor membrilor organizației.
- Să reziste și să se adapteze mai bine schimbărilor.

Activitatea organelor de urmărire penală influențează nemijlocit actul de înfăptuire a justiției în vederea realizării principiului inevitabilității răspunderii penale. Atingerea respectivului obiectiv – inevitabilitatea răspunderii penale –, necesită aplicarea pe scară largă a cunoștințelor teoretice și abilităților practice în domeniul tacticii și metodicii criminalistice la investigarea anumitor categorii de infracțiuni. Cercetarea oricărei infracțiuni se află într-o interdependență strânsă cu modalitatea de planificare a activității persoanei împuternicite pentru efectuarea urmăririi penale.

[28] Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi Iu. ș.a.. Drept procesual penal. Chișinău: Editura Cartier, 2005. ISBN 9975-79-343-6. CZU 343.1(075.8). D 82. p. 457.

REZULTATE OBȚINUTE

Activitatea unui ofițer de urmărire penală sau procuror nu poate fi fructuoasă și nu este soldată cu succes, dacă este realizată într-o manieră neorganizată, fără a ține cont de limitele de timp prestabilite pentru cercetarea diferitelor categorii de infracțiuni. Planificarea cercetării cauzei concrete, fiind un mod (gen) de analiză și evaluare a informațiilor deținute de către ofițerul de urmărire penală, prezintă un proces important, ca rezultat fiind trasate sarcinile investigațiilor întru atingerea scopului procesului penal[29].

Modalitatea cea mai optimă, rapidă și eficientă de examinare a unei anumite cauze penale, în care pe parcursul cercetării apar noi circumstanțe, este implementarea planificării algoritmizate a urmăririi penale. Această etapă a activității de urmărire penală se aplică pe scară largă în fiecare caz concret, când ofițerul de urmărire penală se ciocnește cu noi circumstanțe ale faptei și nu are întotdeauna experiență suficientă pentru rezolvarea acestora, dar trebuie să acționeze, în cel mai bun caz, sau stagnează procesul de cercetare a infracțiunii, în cel mai rău caz.

În activitatea organelor de urmărire penală, algoritmul reprezintă o combinare de acțiuni de urmărire penală interdependente, aliniate într-o succesiune optimă, ce vizează obținerea unui rezultat dorit într-o anumită perioadă de timp. Toate acțiunile de urmărire penală realizate în baza planificării algoritmizate nu se efectuează aleatoriu (după propria voință a ofițerului de urmărire penală sau a procurorului), ci într-un mod ordonat, consecutiv și ierarhic în baza unui sistem de priorități. Fapt ce demonstrează rolul și importanța majoră a planificării algoritmizate la îmbunătățirea practicii de cercetare a faptelor penale și optimizarea timpului de lucru a persoanei împuternicite cu exercitarea urmării penale.

Un exemplu elocvent în acest sens ar fi cercetarea planificată algoritmizată a infracțiunii de șantaj, care presupune realizarea unui set de acțiuni succesive de urmărire penală și măsuri speciale de investigație:

- Audierea părții vătămate.
- Audierea martorilor.
- Percheziții la domiciliul și locul de muncă al persoanei bănuite.
- Ridicarea de obiecte și documente.
- Prezentarea spre recunoaștere a șantajistului, precum și a diferitelor obiecte și documente.
- Confruntarea dintre partea vătămată, martori și învinuit.
- Verificarea declarațiilor la locul infracțiunii.[30]

De asemenea, planificării algoritmizate îi este caracteristic dinamismul. Astfel, acțiunile de urmărire penală deviază în funcție de fapta examinată, pe măsura modificării acesteia realizându-se și anumite acțiuni specifice.

O planificare incorectă a activității reprezentanților organelor de urmărire penală, însoțită de întârzierea cercetării în termeni stabiliți a cauzelor penale, poate apărea în rezultatul:

- Utilizării irațională a timpului de lucru.
- Inexistenței unui plan de acțiuni bine chibzuit.
- Numărul mare de cauze penale aflate în gestiune.
- Lipsei de interacțiune dintre organele de urmărire penală cu organele speciale de

[29] Gheorghiță M. *Op. cit.*, p. 345.
[30] *Ibidem*, p. 795.

investigație în procesul cercetării infracțiunilor.

• Lipsei interesului personal al persoanei împuternicite pentru efectuarea urmăririi penale.

• Lipsei unor motivări din partea conducătorului, care atrage după sine lipsa de interes față de realizarea atribuțiilor de serviciu.

• Drept urmare a celor menționate, specificăm că raționalizarea timpului de lucru și realizarea corespunzătoare a atribuțiilor de serviciu depinde de următorii factori:

• Stabilirea clară a obiectivelor, sarcinilor și limitelor de timp pentru realizarea acestora.

• Organizarea zilei de muncă în așa mod încât 70% să fie dedicate activităților planificate din timp, iar 30% unor activități neprevăzute, spontane, apărute pe parcursul zilei (15% pentru activități neprevăzute și 15% pentru cele spontane).

• Evidența timpului cheltuit pentru realizarea activităților pe parcursul zilei, care va crea o imagine completă și va permite realizarea din timp a unui plan de acțiuni.

• Repartizarea sarcinilor de serviciu în principale, mai puțin principale și secundare, fapt ce va permite întocmirea unui plan bine chibzuit cu indicarea fixă a termenelor de realizare a diferitor activități.

• Respectarea principiilor de bază la planificarea timpului, și anume: regularitate, sistematizare și succesiune.

Pentru asigurarea unei realizări fructuoase a managementului activității de urmărire penală, este necesar să fie incluse în volumul de lucru acele activități de care se poate ocupa efectiv persoana împuternicită cu efectuarea urmăririi penale, într-o anumită perioadă de timp prestabilită. În scopul planificării cât mai coincise a activităților sale și realizării rapide a acestora, reprezentantul organului de urmărire penală își poate împărți activitățile în funcție de prioritate. Așadar, activitățile respective pot fi împărțite în două grupe:

• Acțiuni de urmărire penală inițiale, care urmează a fi realizate urgent de către persoana împuternicită cu efectuarea urmăririi penale (de ex., cercetarea la fața locului și audierea bănuitului).

• Acțiuni de urmărire penală ulterioare, pe care persoana împuternicită cu efectuarea urmăririi penale le realizează într-o perioadă eșalonată de timp (de ex., dispunerea expertizelor necesare, inclusiv repetate sau suplimentare).

CONCLUZII

Managementul timpului în activitatea de urmărire penală oferă numeroase avantaje:

• Favorizează îmbunătățirea calității activităților realizate.

• Favorizează adaptarea la schimbările survenite.

• Favorizează dezvoltarea creativității în muncă.

• Îmbunătățește comunicarea, cooperarea și interacțiunea dintre conducător și subalterni.

• Favorizează echilibrul intre viața profesională și cea personală.

• Favorizează realizarea scopului propus în vederea realizării atribuțiilor de serviciu.

• Favorizează stabilirea priorităților.

• Favorizează delegarea sarcinilor.

• Oferă o imagine de ansamblu asupra activităților ce urmează a fi realizate.

• Contribuie la îmbunătățirea calității vieții a angajaților.

Per ansamblu, avantajele enumerate supra eficientizează activitatea organului de urmărire penală, în special a ofițerului de urmărire penală la înfăptuirea justiției.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi Iu. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Editura Cartier, 2005. 960 p., ISBN 9975-79-343-6. CZU 343.1(075.8). D 82.

Gheorghiță M. Tratat de criminalistică. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală", 2017. 872 p., ISBN 978-9975-53-834-3. CZU 343.9(075.8). G 41.

Nestor S. Eficientizarea organizării și planificarea cercetării infracțiunilor comise de minori. În: Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Științe socioumane. Ediția a XII-a, nr. 2. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, 2012. 184 p., pp. 119-122, p. 121. ISSN 1857-0976. ISBN 978-9975-4407-5-2. CZU 34:355.232(478-25)(082). A 15.

Ordinul MAI cu privire la aprobarea principiilor de management în sistemul Ministerului Afacerilor Interne, nr. 444 din 26 decembrie 2008, art. 6.

Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală: Curs universitar. Chișinău: Cartea Militară, 2020. 338 p., ISBN 978-9975-3366-0-4. CZU 343.1:343.98(075.8). T 12.

Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală: Suport de curs. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală", 2021. 280 p., ISBN 978-9975-3366-8-0. CZU 343.123.1(075.8). O-85.

Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I. București: Editura Paideia, 1993. 498 p.

Zăhărescu Gh. Precizări cu privire la organizarea și planificarea urmăririi penale – planul de urmărire penală. În: Revista „P.C.C.", nr.2, 1981. pp. 86-91.

CZU: 341.123.043:305-055.2

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17627747

Liliana CREANGĂ [1]

lilianacreanga28@gmail.com

IMPLEMENTAREA REZOLUȚIEI 1325 PRIVIND FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA – INTERDEPENDENȚĂ, EGALITATE ȘI NEDISCRIMINARE, RESPONSABILIZARE, PARTICIPARE ȘI ABILITARE

Abstract: *Dimensiunea de gen în raport cu activitatea polițienească a cunoscut o serie de schimbări în ultimii zece ani. Axate inițial exclusiv pe femei, nenumărate politici și strategii naționale și instituționale legate de factorul de gen au evoluat pentru a lua în calcul modul în care masculinitatea stă la baza inegalității de gen. Dezbaterile privind reforma instituțională, inclusiv reforma poliției, s-au îndepărtat de cele mai bune practici și de formele instituționale ideale pentru a recunoaște necesitatea unor reforme mai progresive și mai realiste. Acest lucru înseamnă abordări bazate pe soluții și o mai mare implicare în procesele de schimbare la nivel local care se bazează pe lucrurile care funcționează deja. În loc să vizeze consolidarea generală a instituțiilor, abordările unei reforme a poliției se concentrează pe soluționarea problemelor. În ceea ce privește dimensiunea de gen în activitatea polițienească, părțile interesate se preocupă mai puțin de idealuri pentru a atrage mai multă atenție lucrurilor care pot fi realizate, precum și metodelor de lucru, deoarece mijloacele contează la fel de mult ca și finalul.* (Sursa: „Activitatea polițienească și dimensiunea de gen". Set de instrumente privind aspecte de gen și securitate. Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019, 74 p. Disponibil:https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-2_Romanian.pdf, accesat la 07.03.2025)

Rațiunea de la care am pornit la realizarea acestui articol este aceea conform căreia comunicarea strategică reprezintă una dintre modalitățile prin care poate fi promovată și conștientizată Agenda Femeia, Pacea și Securitatea în societate. Ea poate să îi consolideze pe cetățeni într-o manieră durabilă și strategică, fortificând cooperarea și coeziunea în vederea realizării scopurilor strategice la nivel guvernamental și societal. În acest scop, ea trebuie să fie promovată în mod sistemic și divers, fiind identificate mai multe modalități de impact pentru a răspunde stereotipurilor existente.

Rezultatele științifice ale cercetării vor facilita conștientizarea importanței politicilor care promovează egalitatea și nediscriminarea, în contextul în care drepturile omului reprezintă nucleul valorilor universale și totodată constituie priorități de sine stătătoare în cadrul UE. Procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană include și condiția alinierii la standardele europene, inclusiv în acest domeniu.

Cuvinte-cheie*: stereotipuri, asigurarea egalității, femeia, pacea și securitatea, program național de implementare.*

[1] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Drept public", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0002-7118-9715, e-mail: lilianacreanga28@gmail.com**

IMPLEMENTATION OF RESOLUTION 1325 ON WOMEN, PEACE AND SECURITY - INTERDEPENDENCE, EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION, PARTICIPATION AND EMPOWERMENT, ACCOUNTABILITY

Abstract: *Gender in policing has undergone a series of changes over the past decade. Originally focused exclusively on women, numerous national and institutional gender policies and strategies have evolved to take into account how masculinity underpins gender inequality. Debates on institutional reform, including police reform, have moved away from best practices and ideal institutional forms to recognise the need for more progressive and realistic reforms. This means solutions-based approaches and greater engagement with local change processes that build on what already works. Rather than aiming at general institution-building, approaches to police reform focus on problem-solving. In terms of gender in policing, stakeholders are less concerned with ideals and more focused on what is possible and how it works, the means matter as much as the end.* (Source: "Police Work and the Gender Dimension." Toolkit on Gender and Security Issues. Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019, 74 p. Available at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-2_Romanian.pdf , accessed on March 7, 2025)

The rationale behind this article is that strategic communication is one of the ways in which the Women, Peace and Security Agenda can be promoted and raised awareness in society. It can strengthen citizens in a sustainable and strategic manner and strengthen cooperation and cohesion in achieving strategic goals at the governmental and societal levels. To this end, it must be promoted in a systemic and diverse way and several ways of impact must be identified to respond to existing stereotypes.

The scientific results of the research will facilitate awareness of the importance of policies that reflect equality and non-discrimination, in the context in which human rights represent the core of universal values and at the same time constitute independent priorities within the EU. The process of accession of the Republic of Moldova to the European Union also includes the condition of alignment with European standards, including in this area.

Keywords: *stereotypes, ensuring equality, women, peace and security, national implementation program.*

INTRODUCERE

În 2025 se marchează 30 de ani de progres de când a fost adoptată Declarația și Platforma de Acțiune de la Beijing [1], cea mai vizionară foaie de parcurs privind drepturile femeilor. Raportul „Drepturile femeilor în retrospectivă la 30 de ani după Beijing", care se bazează pe feedback-ul furnizat de 159 de guverne Secretarului General al Națiunilor Unite, arată progrese care trebuie recunoscute – din 1995, paritatea a fost atinsă în domeniul educației fetelor, iar mortalitatea maternă a scăzut cu o treime. Reprezentarea femeilor în parlamente s-a dublat, iar țările continuă să elimine legile discriminatorii, cu 1.531 de reforme legislative realizate în perioada 1995-2024, în 189 de țări și teritorii. Aceasta demonstrează că atunci când drepturile femeilor sunt pe deplin susținute în țările lor, familiile, comunitățile și economiile înfloresc. Cu toate acestea, sunt necesare eforturi semnificative pentru a atinge egalitatea de gen și pentru a ne aduce mai aproape de Agenda 2030 în vederea unei dezvoltări durabile. De aceea, când vorbim de egalitate și nediscriminare, ne raportăm și la noua Agendă de acțiune Beijing+30[2], o foaie de parcurs

[1] Women's Rights in Review 30 Years After Beijing. New York, 2025. Disponibil: https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/03/womens-rights-in-review-30-years-after-beijing, accesat la 07.03.2025.

[2] https://www.wo-men.nl/en/what-we-do/beijing-30, accesat la 7.03.2025

curajoasă, pentru a ne finaliza activitatea, concentrându-ne pe:

1. *O revoluție digitală pentru toate femeile și fetele.* Trebuie să asigurăm accesul egal la tehnologii, să echipăm femeile și fetele pentru a fi lideri în domeniul IA și al inovației digitale și să le garantăm siguranța și confidențialitatea online.

2. *Eliberarea de sărăcie.* Investițiile în protecție socială cuprinzătoare, acoperire universală de sănătate, educație și servicii de îngrijire solide sunt necesare pentru ca femeile și fetele să prospere și să poată crea milioane de locuri de muncă decente.

3. *Zero violență.* Țările trebuie să adopte și să implementeze legi care să pună capăt violenței împotriva femeilor și fetelor, în toate formele sale, cu planuri și resurse suficiente ce includ sprijinul pentru organizațiile comunitare din prima linie de răspuns și prevenire.

4. *Putere decizională deplină și egală.* Măsurile speciale temporare, cum ar fi cotele de gen, și-au dovedit eficacitatea în vederea creșterii rapide a gradului de participare a femeilor.

5. *Pace și securitate*. Finanțarea integrală a planurilor naționale privind femeile, pacea, securitatea și ajutorul umanitar sensibil la dimensiunea de gen sunt esențiale. Organizațiile de femei din prima linie, atât de des fiind primele care răspund la criză, trebuie să primească finanțare dedicată și susținută pentru a construi o pace durabilă.

6. *Justiția climatică.* Trebuie să acordăm prioritate drepturilor femeilor și fetelor pentru adaptarea la schimbările climatice, să le concentrăm conducerea și cunoștințele și să ne asigurăm că beneficiază de noi locuri de muncă.

În cadrul acestor șase acțiuni, plasarea femeilor tinere și a fetelor în centrul eforturilor noastre este cea mai bună modalitate de a garanta succesul. Aceste șase acțiuni au potențialul de a declanșa progrese în ceea ce privește drepturile femeilor. În Republica Moldova, mecanismul național de asigurare a egalității de gen este compus din mai multe componente, printre care menționăm următoarele structuri ale mecanismului național, în scopul asigurării egalității de șanse[3]:

- Platforma Femeilor Deputate din Parlamentul Republicii Moldova[4], care constituie un cadru de cooperare și dialog intra-instituțional, menit să împuternicească femeile deputate în vederea promovării echității și egalității de drepturi în rândul tuturor femeilor, prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, promovării independenței și abilitării economice a femeilor și a politicilor prietenoase familiei prin inițiativă și sprijin legislativ.

- Consiliul pentru Egalitate are misiunea de prevenire și protecție împotriva discriminării, asigurarea egalității, promovarea oportunităților egale și a diversității. Printre principalele probleme relevate de cazuistica Consiliului pe parcursul perioadei de referință se numără următoarele: acțiuni bazate pe stereotipuri și prejudecăți legate de vârsta și sexul angajaților în raporturile de muncă; discriminarea în câmpul muncii pe criteriul de maternitate; materiale publicitare cu caracter sexist; declarații instigatoare la ură și discriminare pe criteriu de sex din partea persoanelor influente.

- Comisia specializată în cadrul Consiliului național pentru drepturile omului (co-

[3] Raportul de țară privind implementarea angajamentelor Declarației de la Beijing și a Platformei de acțiune Beijing + 30. Ministerul Muncii și Protecției Sociale al RM Chișinău 2024. Disponibil: https://social.gov.md/wp content/uploads/2024/05/Raportul-de-tara-privind-implementarea-angajamentelor-Declaratiei-de-la-Beijing-si-a-Platformei-de-actiune-Beijing30.pdf, accesat la 07.03.2025.

[4] https://www.undp.org/ro/moldova/press-releases/parlamentul-republicii-moldova-lanseaza-platforma-femeilor-deputate-din-legislatura-xi 17 iunie 2022, accesat la 08.03.2025.

ordonată de MMPS), responsabilă de monitorizarea Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și dezvoltarea mecanismului instituțional în acest domeniu.

- Grupurile coordonatoare în domeniul gender sunt organe consultative și coordonatoare, constituite din unități gender din cadrul subdiviziunilor cu competențe privind elaborarea, promovarea și monitorizarea politicilor în domeniul de activitate a autorității administrației publice centrale de specialitate.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

La realizarea scopului și obiectivelor cercetării s-au utilizat metodele inducției, deducției, analizei, sintezei și comparării, necesare pentru a folosi procedeele și metodele statistice (analiza statistică). Rezultatele cercetării au ca bază actele normative, inclusiv reglementările constituționale în vigoare, acte internaționale, prevederile legii cu privire la asigurarea egalității. Pentru elaborarea articolului au fost sistematizate cunoștințele existente în 4 pași consecutivi care asigură o viziune integrată a problemei formulate, precum urmează mai jos: • Pasul 1: Promovarea și conștientizarea Agendei Femeia, Pacea și Securitatea în societate; • Pasul 2: Integrarea dimensiunii de gen în sectorul de securitate, apărare și ordine publică; • Pasul 3: Analiza perspectivei de gen în instituțiile de frontieră; • Pasul 4: Rolul managerului în prevenirea și combaterea discriminării și asigurarea egalității.

Listă de abrevieri:
Rezoluția 1325 FPS. – Rezoluția 1325 privind Femeia, Pacea și Securitatea
Secț. - Secțiune
Art. - Articol
RM - Republica Moldova
C.E. – Consiliul pentru Egalitate
Alin. - Alineat
SIS – Serviciul de Informații și Securitate
SV – Serviciul Vamal
IGSU – Inspectoratul General pentru Situații de Urgență
MA – Ministerul Apărării
ANP – Administrația Națională a Penitenciarelor
IGP- Inspectoratul General al Poliției
STI a MAI – Serviciul de Tehnologii informaționale a Ministerului Afacerilor Interne
IGC – Inspectoratul General de Carabinieri
CNA - Centrul Național Anticorupție

DISCUȚII

1. Responsabilizare în implementarea Rezoluției 1325 privind Femeile, Pacea și Securitatea

În ultimii cinci ani, autoritățile naționale au întreprins o serie de acțiuni pentru a construi și susține pacea, a promova societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, și a pune în aplicare agenda femeilor, păcii și securității.

Începând cu anul 2018, Guvernul implementează Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securi-

tatea. Rezoluția prevede încorporarea perspectivei de gen în operațiunile de pace, extinderea rolului și contribuției femeilor, în special în rândul observatorilor militari, al poliției civile și al personalului pentru drepturile omului și personalului umanitar.

Spre exemplu, în perioada de raportare a Agendei *femeile, pacea și securitatea* (FPS), eforturile au fost structurate pe două etape. Cea dintâi vizează realizarea primului Program național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021 și a Planului de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia. În 2021-2022, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne și Administrația Națională a Penitenciarelor din Republica Moldova cu suportul UN Women au dezvoltat și operaționalizat mecanismele interne pentru a preveni și combate cazurile de hărțuire sexuală și discriminare la locul de muncă. De asemenea, au fost create asociațiile de femei în sectorul apărării și securității (suport UN Women), fiind consolidate capacitățile acestora și eforturile de pledoarie pentru avansarea egalității de gen în aceste sectoare [5].

În contextul direcționării eforturilor autorităților publice spre abordarea convingerilor și măsurilor corespunzătoare, menite să elimine sau să reducă stereotipurile legate de rolul femeii în sectorul de securitate și apărare, atitudinea populației față de femeile care vor să activeze în acest sector, modul cum aceste femei sunt acceptate în sistem, cum este perceput rolul femeilor în domeniile date, a devenit o practică firească.

Societatea moldovenească continuă să impună problematica inegalității de gen prin menținerea unor prejudecăți „transmise ereditar" privind rolul bărbatului și femeii în planul familial și, respectiv, prin educarea tinerelor generații. Acest fapt se răsfrânge nemijlocit asupra personalității individului în perspectiva evoluției sale ulterioare, precum și orientării în carieră. Această situație rezidă și din faptul acceptabilității de către societate a rolurilor predestinate nemijlocit între persoanele de gen feminin și masculin.[6]

Totuși, prin promulgarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii Nr. 121 din 25 mai 2012, cu privire la asigurarea egalității, s-a urmărit „prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferele politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar".[7] Legea respectivă, precum și alte documente de politici, au ca menire facilitarea integrării personalului calificat în cadrul sistemului de securitate. Mai mult, această acțiune tinde să amelioreze situația din R. Moldova cu privire la dimensiunea egalității de gen definită ca „drepturi egale pentru bărbați și femei la oportunități și resurse, indiferent de genul lor sau sexul cu care s-au născut", dar în același timp eliminarea discriminării în cadrul societății per ansamblu, aceasta fiind definită drept „tratarea decentă a oamenilor, fără prejudecăți sau stereotipuri". În ambele cazuri, sarcina primordială rezidă din funcționalitatea siste-

[5] Bodrug-Lungu Valentina, Drăgulean Alexandru, Țarălungă Elena. Valorificarea dimensiunii de gen în domeniul apărării naționale. Chisinau 2021, p. 25. Disponibil: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/04_02_21_Valorificarea_Dimensiunii_Gen_Ghid.pdf, accesat la 08.03.2025.

[6] Covrig Natalia, Buzu Alexei, Ivașcu Rodica. O analiză a percepțiilor generale despre reprezentarea femeilor și bărbaților în sectorul de securitate și apărare. Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Chișinău, 2019, 10 p. Disponibil: https://progen.md/wpcontent/uploads/2021/08/6529_cpd_femei_in_securitate_perceptii_2019.pdf, accesat la 08.03.2025.

[7] Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106454&lang=ro, accesat la 09.03.2025.

mului managerial al instituției, prin urmare a managerului organizației.

În acest sens, un indicator important de percepție cercetat în cadrul acestui articol este legat de opinia comunității vis-a-vis de cât de potrivite sunt funcțiile în sectorul de securitate și apărare pentru femei și bărbați. Cu cât mai mare este ponderea celor care consideră că doar bărbații trebuie să activeze în aceste domenii, cu atât mai stereotipizată se arată a fi percepția generală a populației. Pilonul de bază pentru atragerea femeilor în sectorul de securitate și apărare vizează eliminarea stereotipurilor legate de rolul femeilor și bărbaților. Acest lucru este fundamental: atâta timp cât încă mai persistă convingeri că femeile nu sunt potrivite pentru sectorul securității și apărării, atâta timp cât există reticență față de femeile aflate deja în sistem, atragerea altor femei în aceste funcții va deveni o misiune greu de realizat[8].

Împlinirea obiectivelor Programului Național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, are loc sub auspiciile Ministerului Afacerilor Interne, care asigură coordonarea întregului mecanism de implementare a Planului Național de Acțiune, iar schimbarea percepțiilor devine esențială, având ca efect, pe de o parte, creșterea numărului de femei în sistem, iar pe de altă parte, sporirea atitudinii pozitive față de femeile aflate deja în sistem.

În contextul bunei realizări a Programului Național de Implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, pentru a contribui cât mai eficient la procesul de asigurare a egalității de șanse a femeilor și bărbaților în sectoarele de securitate și apărare, este necesară o abordare cât mai specifică în ceea ce vizează intervențiile propuse spre implementare de către aceste instituții[9].

Sistemul de aplicare a legii din Republica Moldova își asumă rolul de furnizor de pace, concentrându-se pe principiile securității și apărării și devenind o parte integrantă a segmentului de promovare a păcii și securității, datorită experienței anterioare de implementare a Agendei „Femeile, Pacea și Securitatea”.

În vederea realizării mult mai eficiente a angajamentelor din cadrul Rezoluției 1325, Programul Național pentru implementarea acesteia își propune un parteneriat cu UN Women în Moldova. De asemenea, se va susține teoria schimbării politicii publice și contribuții din partea părților interesate în domeniul egalității de gen. Un aspect important este alinierea cu Strategia Consiliului European pentru Egalitatea de Gen [10], Strategia UE pentru Egalitatea de Gen[11], Planul Strategic UN Women[12], Agenda de Asociere Moldova

[8] Brighidin Andrei, Vieru Vadim, Iordache Romanița, Buzu Alexei. Studiu de fezabilitate cu privire la implementarea măsurilor speciale temporare și de acomodare rezonabilă pentru promovarea egalității de gen în sectorul Afacerilor Interne și Apărării. Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Chișinău, 2020, 52 p. Disponibil:https://progen.md/wpcontent/uploads/2020/12/7023_studiul_de_fezabilitate_mai_si_ma__final.pdf, accesat la 09.03.2025.

[9] Strategia privind egalitatea de gen pentru perioada 2020-2025. Disponibil: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_ro, accesat la 09.03.2025.

[10] Planul strategic UN Women 2022–2025. Disponibil: https://www.unwomen.org/en/un-women-strategic-plan-2022-2025, accesat la 09.03.2025.

[11] Agenda de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova 2021-2027 (ultima actualizare 21 octombrie 2022). Disponibil: https://mf.gov.md/ro/content/documente-strategice-0, accesat la 10.03.2025.

[12] Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, semnată la Istanbul la data de 11.05.2011. Disponibil: https://rm.coe.int/168046253e, accesat la 10.03.2025.

UE[13], Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice[14], recomandările CEDAW și alte instrumente juridice internaționale. Pe plan național, ne propunem ancorarea în principiile Strategiei Moldova Europeană 2030[15] și a Strategiei de Dezvoltare a Afacerilor Interne 2022-2030[16].

Nivelul egalității de gen în Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative, avansând de pe locul 26 în anul 2015, pe 19 în 2023, din 146 de țări, fiind prima în regiunea Eurasiei și Asiei Centrale cu o valoare de 0,788 din 1. Printre cele mai importante realizări în domeniul asigurării și promovării egalității de gen este de menționat adoptarea Programului de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru perioada 2023-2027 (Hotărârea Guvernului nr. 332/2023), dar și inițierea procesului de transpunere a directivelor Uniunii Europene în domeniul egalității de gen[17].

Avansarea pe indicatorul egalității de gen, vorbește despre faptul că în Republica Moldova sunt respectate standarde minime ale drepturilor omului, pentru o viață în egalitate și în demnitate. De asemenea, avem un cadru normativ care reglementează modul în care trebuie să ne comportăm unii cu ceilalți, dar și modul în care statul trebuie să se asigure de respectarea și protejarea drepturilor noastre[18].

Egalitatea de șanse și combaterea discriminării sunt esențiale pentru progres. Integrarea egalității de gen și promovarea acesteia ar trebui inclusă în orice hotărâre luată de factorii de decizie. Pentru ca egalitatea de gen și respectarea drepturilor femeilor să devină realități, politicile publice din toate sectoarele trebuie să cuprindă o perspectivă de gen și să asigure oportunitățile și resursele necesare. Politicile au efecte diferite asupra femeilor și a bărbaților, precum și a persoanelor cu diferite identități de gen. Nevoile acestor grupuri diferă și pot necesita diferite soluții la nivelul politicilor. Modul în care sunt proiectate, revizuite și implementate politicile poate perpetua sau elimina inegalitățile de gen și dezechilibrele de putere cu efecte în direcții cruciale pentru femei[19].

Pentru atingerea obiectivelor generale ale Planului de acțiuni al Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, au fost planificate și realizate de către organele de aplicare a legii numeroase activități, inclusiv cu parteneri de cooperare, actori

[13] Legea nr. 315 din 17-11-2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030". Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro, accesat la 10.03.2025.

[14] Hotărârea Guvernului Nr. 658 din 23-09-2022 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133800&lang=ro, accesat la 10 .03.2025

[15] Cheianu-Andrei Diana, Angelina Zaporojan-Pîrgari. Tendințe, bune practici și inițiative de impact în contextul studiului internațional bărbații și egalitatea de gen. Centrul de Drept al Femeilor. Chișinău 2024, 94 p. Disponibil: https://cdf.md/wp-content/uploads/2024/12/cercetare-calitativa-egalitate-de-gen-images-2024-1.pdf, accesat la 11.03.2025.

[16] Rolul poliției în prevenirea și combaterea discriminării. Ghid. 36 p. Disponibil: https://rm.coe.int/guide-the-role-of-police-in-prev-and-comb-discrimination/1680ae687e, accesat la 11.03.2025.

[17] Realizarea drepturilor fetelor și egalității de gen. Document de poziție, 2020, 12 p. Disponibil: https://www.tdh.ro/ro/realizarea-drepturilor-fetelor-si-egalitatii-de-gen-documentul-de-pozitie-child-rights-now, accesat la 11.03.2025.

[18] Raportul de progres cu privire la realizarea Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, pentru anul 2023. Disponibil: https://mai.gov.md/sites/default/files/ONU/Raportul%20de%20progres%202023.pdf, accesat la 11.03.2025.

[19] Inovație și calitate în sectorul public. Ghid de bune practice. București, 2011. Disponibil: https://www.anfp.gov.ro/R/Doc/2024/Conferin%C8%9B%C4%83%20%20Competi%C8%9Bie%20bune%20practici/Arhive%20vechi/2011/ghid_2011.pdf, accesat 12.03.2025.

internaționali și regionali, societatea civilă, reieșind din standardele cu privire la drepturile omului:

• sprijinul și promovarea participării reale a angajaților la formularea politicilor și luarea deciziilor la toate nivelurile și în toate contextele;

• identificarea, contestarea și schimbarea normelor sociale dăunătoare;

• asigurarea resurselor și competențelor adecvate, astfel încât toate politicile, programele, legile și practicile administrative să fie bazate pe egalitatea de gen atât în proiectare, cât și în implementare;

• cooperarea pentru dezvoltare și programe naționale și internaționale de răspuns umanitar, care să integreze în promovarea egalității de gen o abordare bazată pe drepturi în toate aspectele intervențiilor, punând accentul pe cele mai sărace și mai marginalizate femei, precum și pe cele expuse unor riscuri sporite din cauza crizelor umanitare și de mediu;

• eradicarea tuturor formelor de violență și discriminare bazate pe gen și sex împotriva femeilor;

• implementarea programelor de conștientizare de gen;

• acordarea atenției deliberate și fonduri speciale pentru drepturile și nevoile femeilor, atât în intervențiile de dezvoltare, cât și în cele umanitare, precum și în proiectarea, îmbunătățirea și analiza datelor și cercetărilor;

• implementarea modelelor de învățământ și sisteme informaționale pentru comunitate cu caracteristici transformatoare în ceea ce privește perspectiva de gen.

Asigurarea egalității de șanse în procesul de educație și instruire polițienească, reprezintă un obiectiv general și în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, potrivit datelor și informațiilor colectate în cadrul instituției pentru elaborarea raportului de progres asupra Programului Național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027 și Planului său de acțiuni (*Hotărârea de Guvern* 152/2023), bazat pe cadrul de rezultate, măsurate prin prisma indicatorilor cantitativi și calitativi[20] pentru anul 2023. De asemenea, relevante sunt sondajele de opinie privind următoarele aspecte: procentul personalului din domeniul apărării și securității sensibilizat cu privire la programul național privind RCSONU 1325; procentul personalului din domeniul apărării și securității instruit cu privire la abordarea normelor discriminatorii de gen și a violenței împotriva femeilor; procentul de personal care se simte în siguranță în mediul de lucru, dezagregat pe sexe; procentul personalului din domeniul apărării și securității care are opinii stereotipice de gen cu privire la rolul femeilor în sectorul apărării și securității; sunt evaluate riscurile, amenințările și vulnerabilitățile cu care se confruntă femeile din sectorul securității și sunt luate măsuri de combatere a acestora ce au fost implementate; gradul de satisfacție a personalului din domeniul apărării și securității privind serviciile și subvențiile oferite de instituțiile de securitate pentru susținerea responsabilităților de îngrijire a copiilor, dezagregate pe sexe; procentul de personal care cunoaște existența unui mecanism de raportare (pe instituție) pentru cazurile de violență și hărțuire sexuală și psihologică, discriminare și violență de gen; procentul de personal care își exprimă încrederea în mecanismul de raportare; pro-

[20] Albu Natalia, Arnaut Nicolae, Bozianu Sergiu, Erhan Ianuș, Goinic Daniel, Guranda Natalia, Iovu Andrei, Kalughin Mariana, Mârzac Elena, Sandu Sanda, Sîli Vitalie, Țînevschi Ion. Raport independent. Guvernarea Sectorului de Securitate în Moldova. Chișinău 2024, 266 p. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/03/Raport_PISA_DCAF_SE_2024_ro-1.pdf, accesat la 12.03.2025.

centul personalului cu privire la nivelul de satisfacție față de sprijinul medical, psihologic și de alte tipuri de suport relevant oferit de instituția de securitate la întoarcere, dezagregat pe sexe.

Pentru conștientizarea necesității asigurării egalității de șanse pentru femei și bărbați, precum și pentru sensibilizarea procesului de selecție la problemele de gen este important să existe:

- o abordare strategică a încadrării femeilor în poliție;
- incluziunea femeilor în sectorul operativ și încadrarea acestora în rândurile poliției;
- măsuri de sprijinire a femeilor în contextul încadrării în serviciul de poliție și modalitatea de informare privind caracteristicile activității în poliție;
- identificarea motivelor pentru care femeile optează pentru profesiunea de polițist;
- reprezentarea femeilor în funcții de conducere în cadrul structurilor Ministerului de Interne;
- femeile în unitățile speciale;
- accesul femeilor la instructajele de specializare și la anumite departamente de poliție;
- identificarea criteriilor de selectare pentru înscrierea la instructaj și încadrarea în muncă;
- implementarea analizei (interne sau externe) privind măsurile de recrutare;
- obținerea cunoștințelor și abilităților pentru efectuarea activităților din poliție și aprecierea acestora în procesul de selecție, respectiv de recrutare;
- obiectivitatea procedurii de selecție;
- modernizarea sistemului de educație și instructaj pentru necesitățile poliției;
- instructajul pentru cadrele de conducere;
- instructajul din domeniul drepturilor omului și al egalității între sexe;
- modul de repartizare a polițiștilor nou încadrați (femei și bărbați) în unitățile organizatorice;
- modalitatea de inițiere în activitate a polițiștilor nou încadrați;
- acceptarea internă;
- acceptarea pe plan extern a femeilor polițiști;
- urmărirea, perfecționarea și avansarea cadrelor (dezvoltarea carierei)[21].

Interesul crescut față de acest subiect, în special în domeniul ordinii și securității publice, confirmă importanța lui majoră pentru Republica Moldova, fapt dovedit prin numeroasele documente de politici și atenția sporită din partea actorilor cu competențe în domeniu.

Odată cu inițierea negocierilor de aderare la Uniune Europeană, ordinea și securitatea publică urmează să devină pilonul de bază în vederea garantării legalității și stabilității atât pentru cetățenii din Republica Moldova, cât și pentru cei din UE, ca să fie garantată valorificarea deplină a libertăților de care dispun. Iar un nivel înalt de securitate publică demonstrează credibilitatea, dedicația și profesionalismul autorităților naționale, fapt determinant pe calea integrării europene a țării noastre[22].

Conform evaluărilor realizate de reprezentanții societății civile, printre principalele evoluții în vederea implementării angajamentelor înaintate, se remarcă aprobarea în

[21] Creangă Liliana., Suvac Corina. „Asigurarea șanselor egale în sistemul Ministerului Afacerilor Interne și rolul managerilor în implementarea politicilor nediscriminatorii". Analele Academiei „Ștefan cel Mare", septembrie, Chișinău 2022.

[22] https://kdu.md/images/Files/concept-ro.pdf, accesat la 12.03.2025.

septembrie 2022 a Strategiei de dezvoltare a domeniului afacerilor interne (2022-2030), acompaniată de șase Programe sectoriale de operaționalizare ale Strategiei pentru perioada 2022-2025 și o foaie de parcurs cu opt acțiuni prioritare în domeniul afacerilor interne[23].

De asemenea, un aspect important este crearea unei baze pentru dezvoltare durabilă și incluzivă, prin elaborarea de către Guvern a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030" – document național de viziune strategică pe termen lung, care indică direcțiile de dezvoltare a țării și care adaptează prioritățile, obiectivele, indicatorii și țintele angajamentelor internaționale asumate de către Republica Moldova la contextul național[24].

Buna guvernare începe prin implementarea principiilor caracteristice statului de drept, în care autoritățile publice centrale și locale respectă pe deplin cadrul legal, iar deciziile și reglementările sunt aprobate conform procedurilor stabilite prin lege și sunt puse în aplicare în mod imparțial. Printre prioritățile de asigurare a unei guvernări eficiente, incluzive, responsabile și profesioniste se regăsește asigurarea respectării prevederilor legislației privind transparența în procesul decizional și a principiilor de egalitate de gen, precum și asigurarea unui proces decizional receptiv, participativ și reprezentativ , la toate nivelurile.

Agenda „Femeile, Pacea și Securitatea" a avut un succes semnificativ la nivel de politică internațională, fiind integrată în diverse programe de dezvoltare și de pacificare. În pofida faptului că s-au înregistrat anumite progrese la implementarea Rezoluției 1325, paradigmele promovate de Agendă se confruntă cu diferite bariere de nivel regional, național, sectorial și instituțional, precum și cu provocările de context. Deseori se constată o anumită rezistență la schimbări sau la aplicarea unor metode sustenabile de asigurare a proceselor de pace și securitate, în special atunci când ne referim la perspectiva securității incluzive. Astfel, ONU continuă să promoveze necesitatea implementării Agendei „Femeile, Pacea și Securitatea" într-o manieră mai coerentă și eficientă.

Necesitatea elaborării și aprobării unui Program național de implementare a Rezoluției 1325 a fost argumentată de faptul că un plan de acțiuni bine formulat reprezintă o platformă de coordonare inter-instituțională a eforturilor și de reducere a dublării, precum și a consolidării fluxurilor de finanțare pentru proiecte relevante ale guvernării, atribuind termene și responsabilități clare pentru aplicare. Mai mult decât atât, menționăm potențialul transformator al Agendei „Femeile, Pacea și Securitatea": (a) de a influența etapele/ciclurile conflictelor (trecerea de la violență la negocieri), (b) de a construi pacea, esențială pentru dialogurile locale și (c) de a trece de la inegalitatea de gen la justiția de gen – esențială pentru politici publice mai eficiente și acorduri de pace mai echitabile[25].

În perioada imediată de după aprobarea Programului național și până în prezent,

[23] Enicov Vlad. Evaluarea guvernării sectorului de securitate. Ghid de evaluare cu indicatori, metode de cuantificare și un studiu de caz. DCAF, 2023. Disponibil: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/SSGM_Guide_for_Evaluation_of_SSG_RU.pdf, accesat la 13.03.2025.

[24] Mackay Angela. Border Management and Gender, vol. 6 (Geneva, Switzerland: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2019). Disponibil: https://www.osce.org/files/f/documents/c/4/447049.pdf, accesat la 13.03.2025.

[25] Considering Gender in Border Management. IOM Regional Office for South-Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia, 2021. Disponibil: https://rovienna.iom.int/stories/considering-gender-border-management, accesat la 13.03.2025.we have the opportunity to celebrate achievements made towards gender equality and we're obliged to take stock of»,»container-title»:»IOM Regional Office for South-Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia»,»language»:»en»,»title»:»Considering Gender in Border Management»,»URL»:»https://rovienna.iom.int/stories/considering-gender-border-management»,»author»:[{«family»:»UN Migration»,»given»:»»}],»accessed»:{«date-parts»:[[«2023»,3,27]]},»issued»:{«date-parts»:[[«2021»]]}}],»schema»:»https://github.com/citation-style-language/schema/raw/master/csl-citation.json»}

instituțiile sectorului de securitate și apărare din Republica Moldova au depus eforturi consolidate în vederea integrării perspectivei de gen, asigurării și promovării egalității și echității de gen, prevenirii și combaterii discriminării, hărțuirii sexuale, violenței în bază de gen și altor comportamente distructive, impulsionării transpunerii Agendei „Femeia, Pacea și Securitatea" la nivel național sub mai multe aspecte (inclusiv prin prisma participării la misiuni și operații internaționale de pacificare).

Astfel, în anul 2023, în procesul de elaborare a Raportului de progres pe Rezoluția 1325, cu sprijinul DCAF, au fost identificați 23 de indicatori pentru elaborarea Metodologiei de colectare a datelor[26]. La indicatorul, Procentul de femei în poziții de decizie în sectorul de securitate și apărare pentru anul 2023, constatăm că cea mai mare pondere a femeilor din sectorul de securitate și apărare sunt cele care ocupă poziții de execuție, sau/și poziții de funcționari cu statut special: din numărul total de angajați SIS – 4,5%, SV – 4%; din numărul total al funcțiilor de conducere CNA – 28%, ANP -20,25%; din numărul total al funcțiilor de conducere IGPF- 1,63%, IGSU – 9,25%, IGP - 12,58%, IGC – 12,35%; din numărul total al funcțiilor de conducere MA – 37%; din numărul total al funcțiilor de conducere STI MAI – 26,6%, Academia „Ștefan cel Mare" - 19,75%.

Un alt indicator important este *Procentul de femei care sunt înscrise la o universitate/instituție de învățământ relevantă care poate oferi resurse calificate în sectorul de aplicare a legii, securitate și apărare.* Constatăm că fetele și băieții au acces la studii în sistemul de aplicare a legii, securitate și apărare în instituțiile de învățământ cu profil specializat, unde ponderea fetelor este sub 50%. Rata de absolvire a fetelor și băieților este echivalentă cu rata de înmatriculare în anul 2023, ceea ce denotă capacitatea fetelor de a activa eficient în sistemul educațional.

În procesul educațional, femei formatoare sau cadre didactice sunt sub 50%. Cea mai înaltă rată de femei formatoare se constată la Ministerul Apărării și Serviciul Vamal: femei –formatoare SV - 47,8%, MA - 40,7 %, SIS - 20%, Academia „Ștefan cel Mare" - 22,5%, CNA - 0, ANP - 0. Totodată, constatăm că ponderea bărbaților care sunt delegați la instruire continuă este mai mare decât numărul femeilor instruite, cum reiese din tabelul de mai jos.

Instituția	Numărul de cursuri de formare continuă în anul 2023	Femei	Bărbați
SIS	69 cursuri	31%	69%
SV	556 cursuri	507 femei	1001 bărbați
IGSU	54 cursuri	108 femei	454 bărbați
MA	163 cursuri	21%	N/A
ANP	N/A	41 femei	50 bărbați
IGP	215 activități de dezvoltare profesională	1236 de femei	2976 de bărbați
STI a MAI	52 cursuri	15 femei	15 barbati
IGC	122 cursuri	264 femei	559 bărbați
CNA	99 activități de instruire	89 femei	211 bărbați
Total	1330 cursuri/activități per sector	peste 2260 femei	peste 5266 bărbați

[26] Raport de progres privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă în Republica Moldova 2023. Disponibil: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub pdf/raport_de_progres_odd_2023_vf_15_09_2023_final.pdf, accesat la 13.03.2025.

2. Problema egalității de gen în cadrul instituțiilor de frontieră

Într-o perioadă de schimbări tehnologice rapide, globalizare și mișcări în masă a populației, este important ca managementul frontierelor să recunoască și să exploreze inovația. Înțelegerea implicațiilor de gen ale migrației de mediu care rezultă din schimbările climatice, asigurarea drepturilor omului și a abordărilor de gen în centrele de detenție pentru imigranți și înțelegerea modului în care traficanții de persoane și contrabandiștii profită de complexitățile problemei de gen, demonstrează importanța aplicării pe scară largă a perspectivei de gen pentru prevenirea și soluționarea provocărilor actuale și viitoare ale managementului frontierelor.

Integrarea unei perspective de gen crește eficacitatea operațională a instituțiilor de frontieră prin: extinderea capacității de a detecta activitățile criminale atunci când interacționează cu persoanele care trec granițele; reducerea probabilității de conflict între instituția poliției de frontieră și populația locală; asigurarea conformității cu cerințele internaționale; reducerea activității criminale și îmbunătățirea securității la frontiere. Aceste măsuri contribuie la creșterea siguranței migranților, îmbunătățirea capacității de a ajunge la anumite grupuri (de exemplu, comercianți) care, din diverse motive, ar putea să nu aibă acces la serviciile oferite de instituțiile de gestionare a frontierelor. Astfel, se creează încredere și se reduce gradul de ostilitate și suspiciune din partea comunităților de frontieră ce contribuie la siguranța și protecția copiilor, facilitează urmărirea membrilor familiei care au fost separați, reducând probabilitatea recrutării de către actori criminali.

Granițele sunt diverse datorită locațiilor și contextelor lor. Persoanele care trec granițele sunt, de asemenea, diverse. Femeile, bărbații, băieții și fetele, fie că sunt călători aerieni experimentați, comercianți zilnici, migranți, turiști, refugiați sau cei implicați în infracțiuni, fie victime ale activităților criminale sau teroriste, trec granițele într-o varietate de scopuri. Stereotipurile și ipotezele despre diferitele roluri, responsabilități, nevoi, capacități și agenții ale femeilor și bărbaților au implicații profunde pentru ofițerii de frontieră și, prin urmare, pentru cei care trec granițele și comunitățile adiacente granițelor. Integrarea unei perspective de gen în activitatea instituțiilor statului responsabile cu gestionarea frontierelor poate avea un impact semnificativ asupra capacității agenților de frontieră de a recunoaște și de a răspunde diferitelor nevoi și vulnerabilități ale femeilor, bărbaților, băieților și fetelor. De asemenea, îi poate ajuta să învețe din experiențele și cunoștințele membrilor comunităților de graniță. Acest lucru contribuie la detectarea mai eficientă a criminalității, precum și la respectarea de către acești oficiali a standardelor privind drepturile omului. Promovarea egalității de gen prin activitatea sectorului de securitate la frontieră face parte din responsabilitatea guvernelor de a proteja și promova drepturile tuturor, în conformitate cu angajamentele asumate la nivel național și internațional.

Instituțiile naționale implicate în managementul securității frontierei includ polițiștii de frontieră și serviciile vamale și de imigrare, precum și serviciile care efectuează inspecții de sănătate publică. Strategiile eficiente de gestionare a frontierelor recunosc importanța unei perspective de gen și integrează mecanismele de egalitate de gen în toate funcțiile de securitate a frontierei. Nerespectarea nevoilor de gen ale celor care trec granițele poate duce la o luare a unor decizii slabe, care afectează drepturile și oportunitățile indivizilor și, în cele din urmă, securitatea națională și internațională.

De asemenea, instituțiile de frontieră, care în rândurile lor discriminează femeile și persoanele cu diverse orientări sexuale și identitate de gen, nu se conformează standar-

delor naționale și internaționale privind drepturile omului și le subminează eficiența în ceea ce ține de furnizarea de servicii cetățenilor și statului. O conducere informată și angajată este esențială pentru a permite schimbarea instituțională întru realizarea egalității de gen. Acest angajament se va reflecta în introducerea arhitecturii de gen necesare (consilieri și puncte focale) și instruire pentru a oferi personalului cunoștințele și abilitățile de integrare eficientă a perspectivei de gen în activitatea lor. Prin urmare, integrarea unei perspective de gen se referă atât la dimensiunea externă, cât și la cea internă a gestionării frontierelor:

• Dimensiuni externe:

– recunoașterea și răspunsul la diferitele nevoi și experiențe specifice de gen ale celor mai vulnerabili, inclusiv victime ale traficului, refugiați și migranți;

– controlul și oportunitățile reduse pentru circulația transfrontalieră a rețelelor criminale, prevenirea și detectarea criminalității transfrontaliere (trafic de ființe umane, trafic ilegal de migranți etc.), dezvoltarea relațiilor de încredere cu comunitățile de frontieră pentru a îmbunătăți securitatea frontierei;

– facilitarea comerțului transfrontalier.

• Dimensiuni interioare:

– politici și proceduri care consolidează managementul bazat pe drepturi;

– recrutarea, menținerea și promovarea femeilor și bărbaților;

– dezvoltare personală egală și șanse de carieră pentru femei și bărbați;

– instruire generică și specializată în materie de gen pentru tot personalul.

Strategiile cheie pentru atingerea egalității de gen în politicile internaționale, naționale și instituționale sunt integrarea perspectivei de gen și analiza de gen. „Încorporarea perspectivei de gen" sau „integrarea perspectivei de gen" este procesul de evaluare a implicațiilor pentru femei și bărbați a oricărei acțiuni planificate, fie că este vorba despre dezvoltarea politicilor, reformele legislative, restructurarea instituțiilor, formarea sau alte programe. Este o strategie pentru a face din preocupările și experiențele femeilor, precum și ale bărbaților, o dimensiune integrală a conceperii, implementării, monitorizării și evaluării politicilor și programelor în toate sferele politice, economice și societale, astfel încât femeile și bărbații să beneficieze de ale în mod egal și inegalitatea să nu fie perpetuată.

Scopul final al integrării perspectivei de gen este, prin urmare, atingerea egalității de gen.

3. Rolul managerului în prevenirea și combaterea discriminării în sistemul de asigurare a ordinii publice

Subiectul managerial este larg discutat în societate, având o serie de definiții ce scot în evidență caracteristicile necesare și funcțiile ce le îndeplinește. Totuși, în cadrul sistemului de asigurare a ordinii publice este necesar să fie luat în considerație faptul că managerul instituțional are anumite valențe ce implică un caracter de comandă și control, în parte rigid, pentru a asigura buna funcționalitate a organizației. În această situație, managerii sunt direct responsabili de buna consolidare a echipei pe diferite domenii de activitate. Serviciul în cadrul organelor de asigurare a ordinii publice implică buna cunoaștere a diferitelor segmente ale societății, precum și integrarea acțiunilor de răspuns în cadrul legal național și internațional cu respectarea drepturilor și necesităților individuale. Prin urmare este necesar ca personalul managerial să fie competent și incluziv. Acest fapt im-

plică integrarea dimensiunii de gen care ar permite abordarea problemelor dintr-o altă perspectivă.

Cu toate că există un cadru legislativ adecvat pentru minimizarea efectelor negative ale erorilor de integrare a dimensiunii de gen, dificultăți de prevenire și combatere a fenomenului pot apărea datorită unei neclarități privind noțiunea elementului de discriminare. Legislația în domeniu definește discriminarea ca fiind o faptă care suplinește următoarele condiții:

– este un tratament diferit, aplicat unei persoane, în comparație cu tratamentul aplicat altor persoane, pentru că prima are sau este percepută a avea o anumită caracteristică (rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă, infectare HIV sau apartenență la o categorie defavorizată);

– are ca scop sau efect îngrădirea drepturilor legale ale persoanei.

Prin urmare, managerul trebuie să cunoască că la baza acțiunilor și atitudinilor discriminatorii pe bază de gen, deseori se află stereotipurile de gen. Discriminarea în bază de gen se poate manifesta în diferite moduri: direct și indirect.

Discriminare în bază de gen directă poate fi deosebită prin următoarele elemente caracteristice:

- un anunț de angajare specifică faptul, că postul este destinat exclusiv bărbaților sau femeilor;

- candidatura unei femei pentru un post este respinsă în baza faptului că intenționează să nască un copil în următoarea perioadă;

- refuzul de promovare în legătură cu faptul că femeia este gravidă;

- concedierea sau demisia forțată în legătură cu faptul că femeia este gravidă;

- transferarea într-o altă funcție, fără să existe motive medicale (în caz de sarcină).

O altă formă de discriminare în bază de gen, de care managerul trebuie să ia cunoștință, este cea indirectă. Aceasta poate fi identificată ca având următoarele elemente incriminatorii:

- cursurile de perfecționare sau instruire din cadrul organizației sunt stabilite la ore târzii. Aceste decizii discriminează în mod indirect angajatele care au copii, ele fiind cele care în majoritatea cazurilor iau copiii de la grădiniță sau școală;

- o politică la nivelul unei organizații care prevede că pentru avansarea în carieră contează disponibilitatea angajaților de a pleca în deplasări de serviciu pe perioade îndelungate. Această politică dezavantajează indirect femeile, deoarece există o probabilitate mai mare ca ele să nu poată pleca în deplasări din cauza responsabilităților privind îngrijirea copiilor.

Neidentificarea la timp a discriminării, precum și tolerarea acestui fenomen poate duce la consecințe grave atât pentru instituție, cât și pentru indivizi în particular. În multe cazuri, discriminarea în bază de gen poate condiționa violența în familie: convingerea tradițională precum că femeia trebuie să-și îndeplinească, în primul rând, rolul de mamă și casnică, iar activitățile profesionale ar trebui să treacă pe plan secundar; astfel se limitează oportunitățile economice ale femeilor, în special ale celor cu copii, și le fac dependente de bărbați, iar asemenea situații pot genera conflictele și violența în familie. Totodată, acest lucru afectează angajatorul, scăzând nivelul de eficacitate a personalului și a organizației în general.

Necesitatea identificării la timp, precum și eliminarea acestui fenomen rezidă și din

faptul că consecințele discriminării pot avea efect de durată. Acest lucru va afecta nemijlocit funcționarea calitativă și poate duce la anumite probleme de asigurare a securității. Cazurile identificate la timp pot reduce consecințele la o durată scurtă, care ar putea afecta individul doar la un anumit moment. Odată cu soluționarea cazului, situația se poate îmbunătăți, prin urmare sistemul în care interacționează va reveni la normal. Consecințele de lungă durată sunt mult mai grave și pot afecta nu doar individual, dar și nemijlocit sistemul în care interacționează. Aceste cauze țin de comportamentul persoanei cu colegii de serviciu, persoanele cu care interacționează. De asemenea poate afecta planul familial și nemijlocit celelalte activități ale sale, cu preponderență profesionale, persoana în cauză considerând (și probabil pe bună dreptate) că este defavorizat față de alți indivizi cu competențe mai limitate. Acest lucru va afecta și starea socială a angajatului. Scăderea capacității de muncă și lipsa de interes pentru promovare apar ca rezultat al discriminării și afectează întreaga organizație.

O astfel de persoană va solicita numai locuri de muncă pentru care există în general o concurență mai mică, mai prost plătite. Aceste restricții auto-impuse pot fi „eficiente" pentru diminuarea probabilității de a fi discriminat, dar limitează în mod sever șansele de realizare. De asemenea, oameni care nu au experiență, dar care sunt conștienți de existența discriminării larg răspândite împotriva membrilor lor de grup, pot de asemenea să se angajeze în astfel de strategii de evitare, devenind mai puțin preocupați de obținerea unor abilități sau de achiziționarea cunoștințelor. Din aceste considerente, discriminarea limitează șansele de realizare, perpetuează prejudecățile și susține disparitățile sociale și economice, prin urmare afectează sistemul și împiedică dezvoltarea acestuia.

REZULTATE OBȚINUTE

1. Aspecte cheie de implementare a Rezoluției 1325 privind Femeile, Pacea și Securitatea

Un aspect semnificativ cu privire la recunoașterea rolului esențial al femeilor în prevenirea conflictelor, în procesul de reconciliere și în consolidarea păcii este implementarea Rezoluției 1325 privind Femeile, Pacea și Securitatea în sectorul de securitate și apărare, care a avut atât realizări notabile, cât și provocări persistente. Conform raportului de monitorizare pentru anii 2023 și 2024 al Programului Național de Implementare a Rezoluției 1325, publicat de PISA[27], au fost înregistrate următoarele realizări:

◊ participarea femeilor în instituțiile de securitate:

• Ministerul Afacerilor Interne: 26,4% femei angajate, dintre care 14,11% în funcții de conducere de nivel decizional;

• Ministerul Apărării: 29,5% femei în funcții de conducere;

• Serviciul de Informații și Securitate: 35% femei angajate;

• Serviciul Vamal: aproximativ 33% femei angajate;

• Administrația Națională a Penitenciarelor: 37,12% femei angajate;

◊ formare și instruire:

• Ministerul Afacerilor Interne a organizat 14 activități privind egalitatea de gen, cu 741 de participanți;

• Ministerul Apărării a instruit 80 de persoane în domeniul egalității de gen;

[27] https://pisa.md/noutati/3152-prezentarea-primului-raport-de-monitorizare-2023-2024-a-programului-national-de-implementare-a-rezolutiei-1325-a-consiliului-de-securitate-al-onu-privind-femeile-pacea-si-securitatea-pentru-anii/, accesat la data de 14.03.2025.

• Serviciul Vamal a desfășurat 56 de activități de instruire, la care au participat 216 funcționari vamali;

• Administrația Națională a Penitenciarelor a instruit 184 de persoane;

◊ Combaterea violenței bazate pe gen:

• 962 de sesizări de violență în familie gestionate;

• 807 dosare penale legate de violență în familie inițiate și finalizate;

• 403 sesizări de violență sexuală recepționate;

• 326 de dosare penale legate de violență sexuală inițiate și finalizate;

• 42 de programe de reducere a comportamentului violent dezvoltate;

• 24 de programe de reducere a comportamentului violent implementate;

• 429 de ordine de protecție emise în cauze penale;

• 5723 de ordine de protecție emise în cazuri contravenționale.

Atât realizările notabile, cât și provocările persistente ale implementării Rezoluției 1325 contribuie la:

Creșterea participării femeilor în procesele de pace.

• Studiile arată că prezența femeilor la mesele de negocieri crește probabilitatea ca un acord de pace să reziste cel puțin 2 ani cu 20% și cu 35% la 15 ani. Totuși, în practică, femeile rămân subreprezentate, cu o medie de 9% dintre negociatori fiind femei.

• Îmbunătățirea securității și eficienței operațiunilor de menținere a păcii.

• Prezența femeilor în forțele de menținere a păcii contribuie la reducerea abuzurilor, crește credibilitatea misiunilor și facilitează accesul la comunități vulnerabile. De asemenea, există o creștere a raportării infracțiunilor de violență sexuală și de gen.

• Progrese ce țin de reformele sectorului de securitate și protecția drepturilor femeilor.

Misiunile de menținere a păcii au susținut adoptarea unor legi pentru combaterea violenței bazate pe gen și au contribuit la integrarea unei perspective de gen în programele de dezarmare, demobilizare și reintegrare.

Deși au fost înregistrate progrese, implementarea completă a Rezoluției 1325 se confruntă cu următoarele provocări:

1. Subreprezentarea femeilor în procese de decizie.

Deși au fost adoptate Planuri Naționale de Acțiune în multe state, implementarea acestora rămâne inegală. Femeile continuă să fie marginalizate în procesele de pace și reconstrucție post-conflict.

2. Discriminarea și violența în instituțiile de securitate

Majoritatea instituțiilor de securitate naționale rămân ostile femeilor, cu discriminare și hărțuire sexuală răspândite. Deși există politici de recrutare sensibilizate la gen, progresul este limitat.

3. Investiții insuficiente în egalitatea de gen

Doar 2% din ajutoarele pentru pace și securitate în statele fragile vizează în mod principal egalitatea de gen, ceea ce reflectă o subfinanțare persistentă a agendei FPS.

Pentru a depăși aceste provocări, este recomandată o colaborare strânsă între instituții naționale, organizații ale societății civile și parteneri internaționali, asigurându-se astfel un angajament ferm în vederea promovării egalității de gen în domeniile de aplicare a legii, apărare, securitate și pace.

CONCLUZII

Suntem convinși că obiectivele pe care le-am trasat în acest studiu științific au fost atinse. Subiectul investigat este unul relevant sub aspectul importanței sale juridice naționale și internaționale, iar informațiile cuprinse în această cercetare științifică se bazează pe standardele, normele și practicile internaționale.

Secolul XXI a debutat cu schimbări majore în diverse sectoare cum ar fi clima, migrația, crima organizată și demografia, având un impact deosebit asupra sectorului de securitate. Existența stereotipurilor caracteristice sectoarelor de securitate, apărare și de asigurare a ordinii publice creează impedimente în privința dezvoltării instituției, dar și executării cu precizie și acuratețe a sarcinilor ce îi stau în față. Astfel, managerul devine figura cheie care trebuie să identifice și să faciliteze eliminarea unor astfel de obstacole. Suprimarea inegalităților nu doar ar facilita eliminarea deficiențelor sistemice, dar ar îmbunătăți și managementul de personal. Prin urmare, managerul trebuie să dețină competențe în domeniul promovării egalității de gen, precum și de creare a condițiilor necesare pentru dezvoltarea ulterioară în carieră.

La moment, cadrul legal național facilitează perspectiva de gen, ceea ce nemijlocit va influența spre bine dinamica pozitivă a funcționalității instituției. Acest fapt este condiționat și de influența activă a mediului internațional și de tendințele globale de a înțelege necesitățile specifice diferitelor pături sociale. Specificul serviciului în cadrul sectorului de securitate, apărare și asigurare a ordinii publice necesită o atenție deosebită în vederea eliminării inegalităților. Acest lucru va avea un impact intens nu doar asupra instituției, dar și a societății per ansamblu.

Desigur, prezența femeilor în funcții de decizie în sistemul de aplicare a legii în Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative, deși persistă provocări. Sectorul justiției și cel al afacerilor interne sunt domenii în care reprezentarea de gen se îmbunătățește constant, ca parte a unui efort mai larg de aliniere la standardele internaționale privind egalitatea de gen.

În cadrul Ministerului Afacerilor Interne din Republica Moldova, femeile joacă un rol tot mai important în funcții de decizie, iar instituția promovează activ egalitatea de gen și leadershipul feminin. În acest sens, MAI a implementat o serie de politici pentru a promova egalitatea de gen. Un program national[28] prevede creșterea participării femeilor în sectorul securității cu 10% până în 2027. În 2025, aproximativ 40% dintre angajații MAI sunt femei, iar 14% dintre acestea dețin funcții de conducere. Printre realizări, se numără numirea a șase femei în funcții de conducere în cadrul Inspectoratului General al Poliției și două femei din MAI detașate în misiuni internaționale de menținere a păcii.

[28] Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.152 din 2023. Dipsponibil: https://mai.gov.md/sites/default/files/ONU/program%20national_152md.pdf, accesat la data de 14.03.2025.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Activitatea polițienească și dimensiunea de gen. Set de instrumente privind aspecte de gen și securitate. Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019, 74 p. Disponibil:https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-2_Romanian.pdf, accesat la 07.03.2025.

Women's Rights in Review 30 Years After Beijing. New York, 2025. Disponibil: https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/03/womens-rights-in-review-30-years-after-beijing, accesat la 07.03.2025.

https://www.wo-men.nl/en/what-we-do/beijing-30, accesat la 07.03.2025.

Raportul de țară privind implementarea angajamentelor Declarației de la Beijing și a Platformei de acțiune Beijing + 30. Ministerul Muncii și Protecției Sociale al RM Chișinău 2024. Disponibil: https://social.gov.md/wp content/uploads/2024/05/Raportul-de-tara-privind-implementarea-angajamentelor-Declaratiei-de-la-Beijing-si-a-Platformei-de-actiune-Beijing30.pdf, accesat la 07.03.2025.

https://www.undp.org/ro/moldova/press-releases/parlamentul-republicii-moldova-lanseaza-platforma-femeilor-deputate-din-legislatura-xi 17 iunie 2022, accesat la 08.03.2025.

Bodrug-Lungu Valentina, Drăgulean Alexandru, Țarălungă Elena. Valorificarea dimensiunii de gen în domeniul apărării naționale. Chisinau 2021, p. 25. Disponibil: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/04_02_21_Valorificarea_Dimensiunii_Gen_Ghid.pdf, accesat la 08.03.2025.

Covrig Natalia, Buzu Alexei, Ivașcu Rodica. O analiză a percepțiilor generale despre reprezentarea femeilor și bărbaților în sectorul de securitate și apărare. Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Chișinău, 2019, 10 p. Disponibil: https://progen.md/wpcontent/uploads/2021/08/6529_cpd_femei_in_securitate_perceptii_2019.pdf, accesat la 08.03.2025.

Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106454&lang=ro, accesat la 09.03.2025.

Brighidin Andrei, Vieru Vadim, Iordache Romanița, Buzu Alexei. Studiu de fezabilitate cu privire la implementarea măsurilor speciale temporare și de acomodare rezonabilă pentru promovarea egalității de gen în sectorul Afacerilor Interne și Apărării. Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Chișinău, 2020, 52 p. Disponibil:https://progen.md/wpcontent/uploads/2020/12/7023_studiul_de_fezabilitate_mai_si_ma__final.pdf, accesat la 09.03.2025.

Strategia privind egalitatea de gen pentru perioada 2020-2025. Disponibil: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_ro, accesat la 09.03.2025.

Planul strategic UN Women 2022–2025. Disponibil: https://www.unwomen.org/en/un-women-strategic-plan-2022-2025, accesat la 09.03.2025.

Agenda de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova 2021-2027 (ultima actualizare 21 octombrie 2022). Disponibil: https://mf.gov.md/ro/content/documente-strategice-0, accesat la 10.03.2025.

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, semnată la Istanbul la data de 11.05.2011. Disponibil: https://rm.coe.int/168046253e, accesat la 10.03.2025.

Lege nr. 315 din 17-11-2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030". Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro, accesat la 10.03.2025.

Hotărârea Guvernului Nr. 658 din 23-09-2022 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133800&lang=ro, accesat la 10 .03.2025.

Cheianu-Andrei Diana, Angelina Zaporojan-Pîrgari. Tendințe, bune practici și inițiative de impact în contextul studiului internațional bărbații și egalitatea de gen. Centrul de Drept al Femeilor. Chișinău 2024, 94 p. Disponibil: https://cdf.md/wp-content/uploads/2024/12/cercetare-calitativa-egalitate-de-gen-images-2024-1.pdf, accesat la 11.03.2025.

Rolul poliției în prevenirea și combaterea discriminării. Ghid. 36 p. Disponibil: https:// rm.coe.int/guide-the-role-of-police-in-prev-and-comb-discrimination/1680ae687e, accesat la 11.03.2025.

Realizarea drepturilor fetelor și egalității de gen. Document de poziție, 2020, 12 p. Disponibil: https://www.tdh.ro/ro/realizarea-drepturilor-fetelor-si-egalitatii-de-gen-documentul-de-pozitie-child-rights-now, accesat la 11.03.2025.

Raportul de progres cu privire la realizarea Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, pentru anul 2023. Disponibil: https://mai.gov.md/sites/default/files/ONU/Raportul%20de%20progres%202023.pdf, accesat la 11.03.2025.

Inovație și calitate în sectorul public. Ghid de bune practice. București, 2011. Disponibil: https://www.anfp.gov.ro/R/Doc/2024/Conferin%C8%9B%C4%83%20-%20Competi%C8%9Bie%20bune%20practici/Arhive%20vechi/2011/ghid_2011.pdf, accesat 12.03.2025.

Albu Natalia, Arnaut Nicolae, Bozianu Sergiu, Erhan Ianuș, Goinic Daniel, Guranda Natalia, Iovu Andrei, Kalughin Mariana, Mârzac Elena, Sandu Sanda, Sîli Vitalie, Ținevschi Ion. Raport independent. Guvernarea Sectorului de Securitate în Moldova. Chișinău 2024, 266 p. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/03/Raport_PISA_DCAF_SE_2024_ro-1.pdf, accesat la 12.03.2025.

Raport de progres privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă în Republica Moldova 2023. Disponibil: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/raport_de_progres_odd_2023_vf_15_09_2023_final.pdf, accesat la 12.03.2025.

https://kdu.md/images/Files/concept-ro.pdf, accesat la 12.03.2025.

Enicov Vlad. Evaluarea guvernării sectorului de securitate. Ghid de evaluare cu indicatori, metode de cuantificare și un studiu de caz. DCAF, 2023. Disponibil: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/SSGM_Guide_for_Evaluation_of_SSG_RU.pdf, accesat la 13.03.2025.

Mackay Angela, Border Management and Gender, vol. 6 (Geneva, Switzerland: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2019). Disponibil: https://www.osce.org/files/f/documents/c/4/447049.pdf, accesat la 13.03.2025.

Considering Gender in Border Management. IOM Regional Office for South-Eastern Eu-

rope, Eastern Europe and Central Asia, 2021. Disponibil: https://rovienna.iom.int/stories/considering-gender-border-management, accesat la 13.03.2025.

we have the opportunity to celebrate achievements made towards gender equality and we're obliged to take stock of»,»container-title»:»IOM Regional Office for South-Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia»,»language»:»en»,»title»:»Considering Gender in Border Management»,»URL»:»https://rovienna.iom.int/stories/considering-gender-border-management»,»author»:[{«family»:»UN Migration»,»given»:»»}],»accessed»:{«date-parts»:[[«2023»,3,27]]},»issued»:{«date-parts»:[[«2021»]]}}}],»schema»:»https://github.com/citation-style-language/schema/raw/master/csl-citation.json»} Creangă Liliana., Suvac Corina, ,,Asigurarea șanselor egale în sistemul Ministerului Afacerilor Interne și rolul managerilor în implementarea politicilor nediscriminatorii". Analele Academiei ,,Ștefan cel Mare", septembrie, Chișinău 2022.

https://pisa.md/noutati/3152-prezentarea-primului-raport-de-monitorizare-2023-2024-a-programului-national-de-implementare-a-rezolutiei-1325-a-consiliului-de-securitate-al-onu-privind-femeile-pacea-si-securitatea-pentru-anii/, accesat la data de 14.03.2025.

Program național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.152 din 2023. Dipsponibil: https://mai.gov.md/sites/default/files/ONU/program%20national_152md.pdf, accesat la data de 14.03.2025.

CZU: 343.132:004

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17627814

Alexandru CICALA [1]
cicalaalexandru@gmail.com

IMPACTUL TEHNOLOGIILOR LA PRELUCRAREA ȘI UTILIZAREA INFORMAȚIEI OPERATIVE ÎN CADRUL ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚIE*

Abstract: *Articolul analizează rolul esențial al informației operative în investigarea sub aspectul activității speciale de investigație a infracțiunilor, evidențiind transformările moderne generate de integrarea tehnologiilor informaționale și a metodelor analitice complexe. Se subliniază importanța prelucrării și interpretării datelor obținute prin activitatea specială de investigații, care pot să devină bază probatorie în procesul penal. De asemenea, este discutată necesitatea creșterii statutului juridic al concluziilor bazate pe această informație, precum și provocările generate de globalizarea criminalității și evoluția tehnologiilor informaționale. În perspectivă, se evidențiază potențialul noilor metode de analiză și vizualizare pentru eficientizarea combaterii criminalității în sistemele juridice penale contemporane.*

Scopul studiului este de a analiza și evidenția importanța utilizării informației operative în activitatea specială de investigații, cu accentul pus pe procesul de colectare, prelucrare, interpretare și integrare a acestei informații în cadrul activității speciale de investigație, pentru a asigura o investigare eficientă a infracțiunilor, precum și prevenirea și combaterea criminalității, inclusiv prin diferite metode, și pentru a sublinia necesitatea creșterii statutului juridic și calității concluziilor derivate din informația operativă.

Cuvinte-cheie*: informație operativă, activitate specială de investigații, investigarea infracțiunilor, măsuri speciale de investigații, prelucrarea informației, analiză informativ-analitică, resurse informaționale, combaterea criminalității, criminalitate organizată, evidențe operative, tehnologii informatice, date electronice structurate.*

[1] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Activitate specială de investigație și anticorupție”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov. md. ORCID ID: 0000-0001-5900-0679, e-mail: cicalaalexandru@gmail.com**

* *Articolul a fost realizată în cadrul proiectului de cercetare „Măsuri și mijloace speciale moderne pentru prevenirea și combaterea criminalității: realități și perspective de dezvoltare în contextul integrării europene” (cod 25.80012.0807.49SE), finanțat din fonduri alocate de la bugetul de stat.*

THE IMPACT OF TECHNOLOGIES ON THE PROCESSING AND USE OF OPERATIVE INFORMATION WITHIN SPECIAL INVESTIGATIVE ACTIVITIES

Abstract: *The article analyzes the essential role of operative information in criminal investigations under the scope of special investigative activities, highlighting the modern transformations driven by the integration of information technologies and complex analytical methods. It emphasizes the importance of processing and interpreting data obtained through special investigative activities, which become the evidentiary basis in criminal proceedings. The necessity to enhance the legal status of conclusions derived from this information is also discussed, along with the challenges posed by the globalization of crime and the evolution of information technologies. Looking forward, the article points out the potential of new methods of analysis and visualization to improve the efficiency of crime-fighting within contemporary criminal justice systems.*

The purpose of the study is to analyze and highlight the importance of using operative information in special investigative activities, with a focus on the processes of collecting, processing, interpreting, and integrating this information within special investigations to ensure effective crime investigation, prevention, and combating through various methods, as well as to underline the need to increase the legal status and quality of conclusions derived from operative information.

Keywords*: operative information, special investigative activity, criminal investigation, special investigative measures, information processing, informational-analytical analysis, informational resources, crime fighting, organized crime, operative records, information technologies, structured electronic data.*

INTRODUCERE

În contextul unei evoluții complexe a criminalității moderne, utilizarea informației operative capătă o importantă strategică majoră în cadrul activității speciale de investigații. Această informație, obținută prin mijloace și metode specifice, constituie un instrument indispensabil pentru descoperirea și investigarea infracțiunilor, precum și pentru elaborarea unor direcții eficiente în politica de combatere a criminalității. Dezvoltarea tehnologiilor și diversificarea resurselor informaționale au determinat o transformare profundă a modului în care informația operativă este colectată, prelucrată și utilizată atât în procesul penal. cât și în afara cestuia.

Pe măsură ce criminalitatea organizată devine tot mai sofisticată și utilizează tehnologii avansate, devine imperativă integrarea în procesul penal a unor metode netradiționale, care includ contracararea informațional-tehnică și influențarea informațional-psihologică. Această necesitate impune o ridicare a statutului juridic al informației operative, precum și o reformare a sistemelor judiciare prin utilizarea pe scară largă a tehnologiilor informatice, a analizelor logico-matematice și a procesării multimedia.

Astfel, evoluția utilizării informației operative în investigații reprezintă o provocare majoră pentru sistemele juridice contemporane, impunând o adaptare continuă la noile realități tehnologice și criminale, în vederea asigurării unui răspuns eficient și legitim în vederea combaterii criminalității moderne, la nivel național și global.

METODE ȘI MATERIALE UTILIZATE

În procesul elaborării studiului științific, au fost folosite materiale doctrinare și din literatura de specialitate. De asemenea, au fost utilizate mai multe metode de cercetare științifică ale teoriei dreptului: metoda logică, metoda analizei comparative, metoda

analizei juridice, metoda interpretării, analiza sistemică, statistică etc. Totodată, au fost utilizate lucrările savanților autohtoni, precum și materiale științifice ale doctrinarilor.

Listă de abrevieri:

Art. – articol;
Nr. – număr;
CPP – Codul de procedură penală;
MSI – măsuri speciale de investigație;
ASI – activitatea specială de investigație.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE.

1. Evoluția și actualizarea conceptelor informaționale în cadrul activității speciale de investigații

La analiza problematicii asigurării informaționale a activității speciale de investigații, se impune evidențierea faptului că intensificarea criminalizării vieții sociale și emergența unor noi forme și caracteristici ale criminalității, inclusiv criminalitatea organizată, determină necesitatea reconsiderării și actualizării formelor organizațional-tactice ale ASI. Dacă se face o incursiune în istoria acestei problematici, până la sfârșitul anilor 1960 literatura de specialitate rusă relevă existența unor forme organizațional-tactice bine definite ale activității speciale de investigații, orientate preponderent spre identificarea persoanelor și faptelor cu interes operativ, precum și spre verificarea și prelucrarea informațiilor operative. Scopul fundamental al acestor activități consta în descoperirea și suprimarea infracțiunilor, precum și în localizarea subiecților implicați în activitatea infracțională. Această abordare a fost susținută și dezvoltată de cercetători precum Grebeliski D. V., Lekar A. G. și Samoilov V. G.[1]

În deceniul al șaptelea al secolului XX, Alekseev A. I. și Sinilov G. K. au avansat ipoteza că subdiviziunile specializate, utilizând mijloace neoficiale sau secrete, denumite în literatura de specialitate „негласные", desfășoară și măsuri practice ce depășesc cadrul tradițional al formelor organizațional-tactice clasice ale ASI. Această perspectivă a evidențiat necesitatea extinderii rolului operativ și a diversificării instrumentelor și metodelor folosite în activitatea de investigații speciale.

Lucrarea autorului Ovcinski S. S., publicată în 1982, a reprezentat un punct de cotitură în evoluția teoretică a domeniului, prin argumentarea funcției profilactice a subdiviziunilor specializate, propunând astfel profilaxia ca o formă organizațional-tactică autonomă a ASI. Această contribuție a reorientat activitatea practică și științifică, oferind un impuls semnificativ dezvoltării direcției preventive în cadrul investigațiilor speciale. Din mijlocul anilor 1980, conceptul de prevenție ca formă distinctă în ASI a devenit dominant, prevalând asupra altor interpretări.

Este important de subliniat că această evoluție conceptuală privind prevenția în ASI a fost însoțită de cercetări fundamentale privind automatizarea procesului de asigurare informațională. Primele sisteme automatizate de căutare și analiză a informațiilor operative au fost dezvoltate pe baza unei orientări socializate explicite, care presupunea studierea aprofundată a ansamblului de factori psiho-sociali ce facilitează formarea intenției

[1] Голубовский В.Ю. Теоретические и правовые аспекты информационного обеспечения ОРД. — СПб.: Санкт-Петербургский университет МВДРФ, 2000, https://www.dissercat.com/content/teoriya-i-praktika-informatsionnogo-obespecheniya-operativno-rozysknoi-deyatelnosti-podrazde (vizitat 02.05.2025).

infracționale și pregătirea infracțiunilor. Extinderea rețelei de centre informațional-analitice a avut ca scop sporirea influenței directe asupra criminalității în toate manifestările sale, cu o atenție deosebită acordată identificării trăsăturilor specifice ale comportamentului infracțional individual[2].

În această perioadă, organele de drept au acumulat o vastă experiență practică în desfășurarea acțiunilor operativ-tactice menite să prevină infracțiunile. Totuși, această experiență a fost în mare măsură pierdută ulterior, ca urmare a schimbărilor socio-politice majore. În paralel, înăsprirea nivelului de criminalizare a diverselor forme de activitate, apariția noilor caracteristici ale criminalității moderne și implementarea tehnologiilor informaționale atât de către organele de aplicare a legii, cât și de către infractori, au determinat o actualizare necesară a conceptului de prevenție în domeniul activității speciale de investigații. Această actualizare vizează, în primul rând, combaterea criminalității organizate, a infracțiunilor în domeniul tehnologiilor informatice bazate pe rețele sociale, criptomonede, precum și a criminalității transnaționale și internaționale.

La etapa contemporană, forma prevenției în ASI trebuie să fie extinsă substanțial, completată ori reformulată, însă neapărat să includă curmarea activităților infracționale prin implementarea măsurilor speciale de investigații și a altor acțiunilor speciale de investigații. Experiența internațională în domeniul combaterii criminalității organizate confirmă faptul că succesul este asigurat prin combinarea tehnologiilor avansate de colectare, prelucrare și analiză a informațiilor operative cu metode noi de valorificare a acesteia, nu doar în cadrul strict al procesului penal.

Utilizarea neprocesuală a informației operative presupune desfășurarea unui spectru larg de măsuri preventive, care vizează atât combaterea generală a infracționalității prin influențarea opiniei publice cu ajutorul mijloacelor mass-media sau implementarea programelor socio-economice destinate decriminalizării anumitor sectoare de activitate, cât și aplicarea măsurilor preventive directe pentru suprimarea activităților criminale active în anumite regiuni, prin disocierea formațiunilor criminale și a grupurilor organizate[3].

Limba română oferă posibilitatea formulării unor definiții clare și delimitării conceptuale a noțiunilor „profilaxie", „preîntâmpinare", „curmare" și „prevenire" a activității criminale, acestea având un rol esențial în procesele decizionale și de management. Totuși, în contextul practicii operative, este recomandabilă unificarea acestor noțiuni în cadrul măsurilor preventive destinate asigurării securității anti-criminale, care sunt implementate prin măsuri speciale de investigații și acțiuni tactice. Este important de menționat că, în terminologia organelor de aplicare a legii din alte state, aceste concepte sunt adesea consolidate sub o singură noțiune – „prevenția"[4].

În ansamblu, componenta constitutivă a ASI include atât procesul organizat al desfășurării măsurilor speciale orientate spre colectarea informațiilor relevante pentru combaterea criminalității, cât și procesul utilizării eficiente a informației operative în cadrul formelor organizațional-tactice existente și emergente. Dezvoltarea continuă a metodelor și tehnologiilor informatice moderne constituie o condiție „sine qua non" pentru

[2] Овчинский А.С., Каретников М.К. Проблема подготовки специалистов по применению современных информационных технологий // Известия МЦПО и КНИ МВД РФ. - 2001.-№ 1.

[3] Glavan B., Cicala Al. Aspecte conceptuale privind sistemele informaționale utilizate în cadrul activității speciale de investigații. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, nr.18, 2023, Chișinău, p.20-32.

[4] Захарцев С.И. „Оперативно-розыскные мероприятия", Санкт-Петербург, 2004, https://www.litres.ru/book/s-zaharcev/operativno-rozysknye-meropriyatiya-11279565/chitat-onlayn/ (vizitat 14.04.2025).

asigurarea eficacității și adaptabilității ASI în fața provocărilor generate de criminalitatea contemporană.

În cadrul analizelor conceptuale privind natura dual a informației, caracterizată prin funcționalitatea sa instrumentală manifestată în dimensiunile socială, psihologică și spirituală, precum și în lumina teoriilor referitoare la formele organizațional-tactice ale activității specializate de investigații atât tradiționale, cât și prospective, definiția informației operative capătă o semnificație complexă și multidimensională. Aceasta este definită ca un conținut specific al comunicatelor operative, cum ar fi rapoartele standardizate, enunțurile provenite din surse deschise, datele extrase din baze electronice și sisteme automatizate, precum și componente ale cunoștințelor interdisciplinare în domenii precum criminologia, psihologia sau demografia[5].

Această informație, pe de o parte, este supusă unui proces riguros de interpretare, prelucrare și analiză, corelat cu obiectivele investigării persoanelor și faptelor de interes operativ, verificării acestora și elucidării circumstanțelor aferente, cu scopul descoperirii infracțiunilor, identificării infractorilor și, pe alocuri, susținerii probatorii în cadrul procesului penal. Pe de altă parte, informația operativă poate fi utilizată direct în scopuri profilactice, de prevenire și contracarare a acțiunilor infracționale, prin intermediul controlului, influențării și, în final, gestionării situației criminogene, prin acțiuni atât procesual-penale, cât și extrajudiciare.

Această opinie reflectă două direcții esențiale ale ASI: pe de o parte, activitatea orientată către relevarea, descoperirea infracțiunilor, căutarea infractorilor și asigurarea suportului investigativ în procesul penal; pe de altă parte, activitatea preventivă, de prevenire și neutralizare a acțiunilor infracționale prin măsuri speciale de investigații preventive și acțiuni tactice. În plus, această concepție permite evidențierea a două faze principale în procesul gestionării informației operative: prima este dedicată colectării, prelucrării și analizei datelor, a doua fiind axată pe implementarea informației, care presupune atât utilizarea ei în cadrul procedurilor judiciare, cât și aplicarea în scopuri neprocesuale, ce vizează influențarea și direcționarea evoluției situației criminogene.

O altă explicație avansată constituie baza teoretică pentru elaborarea conceptelor moderne privind resursele și produsele informaționale, care, printr-un proces complex de selecție și transformare, generează informația operativă. Relația intrinsecă dintre aceste noțiuni este fundamentală pentru înțelegerea și dezvoltarea metodelor de gestionare a informației operative.

Un exemplu este comunicatul unei persoanei infiltrate într-o formațiune criminală, care furnizează detalii despre locul, timpul și participanții unui act terorist. Acest tip de comunicat este clar identificabil ca informație operativă, reprezentând semnalul pentru demararea măsurilor de asigurare a securității și, în unele cazuri, constituie baza pentru acțiuni speciale complexe, precum localizarea și reținerea făptuitorilor. În paralel, zeci de înregistrări audio rezultate din interceptările comunicațiilor liderilor și membrilor formațiunilor infracționale constituie resurse informaționale brute, care, după o prelucrare și analiză detaliată, pot genera informații operative relevante[6].

[5] Glavan B. Activitatea specială de investigații și procesul penal: aspecte comune și delimitări, Ed.: Print-Caro SRL, mun. Chișinău, p.389. ISBN 978-9975-135-63-4

[6] Glavan B., Cicala Al. Interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor – instrument juridic eficient în combaterea criminalității. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională, 7 decembrie 2023, ediția a III-a, Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice, p. 256-267.

Procesul de transformare a resurselor informaționale în produse informaționale și, ulterior, în informații operative poate fi comparat cu procesele biologice de alimentație, digestie și asimilare. Resursele informaționale, similare materiilor prime alimentare, reprezintă depozitele și sursele din care se extrage materia primă informațională. Produsele informaționale, ca un fel de alimente pregătite, sunt rezultatul prelucrării tehnice și analitice, iar informația operativă echivalează cu energia rezultată din digestie și asimilare, fiind elementul esențial care alimentează energia social-psihologică necesară unor decizii și acțiuni operative.

Astfel, informația operativă reprezintă rezultatul interpretării țintite și sintetice a unei varietăți complexe de date, enunțuri și mesaje, având un rol activ în mobilizarea energiei sociale și psihologice ce susține acțiunile investigative. Această perspectivă subliniază faptul că informația nu este un simplu acumulat pasiv de cunoștințe, ci un element dinamic, efemer, care se naște în interacțiunile energo-informaționale și dispare în momentul integrării sale în noi cunoștințe, probe sau decizii operative.

În contextul actual, procesul de colectare a informației operative se desfășoară într-un mediu caracterizat de opoziție informațională și tehnologică intensă din partea organizațiilor criminale, care utilizează metode avansate de protecție a informațiilor, tehnologii de telecomunicații sofisticate, sisteme informatice complexe și tehnici de dezinformare. Această realitate impune o continuă adaptare și dezvoltare a mijloacelor și metodelor de accesare, prelucrare și utilizare a resurselor informaționale, în vederea obținerii eficiente a informației operative[7].

Procesul de prelucrare analitică a datelor, incluzând curățarea, decodarea, structurarea și sistematizarea informațiilor provenite din multiple surse, constituie etapa centrală în formarea produselor informaționale, care sunt esențiale pentru extragerea informației operative. Este important de reținut că această informație poate apărea în mod imprevizibil, prin „noroc operațional", însă în majoritatea cazurilor ea este rezultatul unui proces complex și continuu de analiză și sinteză a volumelor mari de date.

Informația operativă, odată generată, are un caracter efemer, manifestându-se ca o „scânteie" sau „epifanie" a gândirii, care determină energia social-psihologică necesară pentru luarea deciziilor și implementarea acțiunilor operative. Această energie, de regulă neglijată în schemele tradiționale de gestionare a proceselor sociale, este, de fapt, forța motrice ce susține succesul măsurilor speciale de investigație.

Astfel, informația operativă reprezintă atât un element dinamic, care se naște și dispare rapid, cât și o resursă esențială în sistemul decizional al ASI, influențând nu doar procesul penal, ci și acțiunile preventive și strategice. Aceasta se formează printr-un ciclu continuu de transformări între resursele informaționale, produsele informaționale și energia social-psihologică, fiind indispensabilă pentru realizarea eficientă a obiectivelor investigațiilor și pentru combaterea eficientă a criminalității.

În literatura de specialitate privind activitățile speciale de investigații, investigațiile și activitatea informativă, se acordă o atenție deosebită surselor de informare. Totuși, o sursă devine cu adevărat relevantă doar atunci când de la aceasta provine informația operativă, suficient de rafinată și interpretată univoc, care servește drept ghid pentru acțiunile operative[8].

[7] Glavan B., Cicala Al. Respectarea drepturilor persoanei la aplicarea tehnicii operative. Tehnica specială. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice", 5 decembrie 2024, ediția a IV-a, p. 108-120.

[8] Овчинский А.С. Информационные технологии оперативно-розыскной профилактики в борьбе с

2. Mediul informațional și tehnologiile moderne în colectarea și prelucrarea informației operative în activitatea specială de investigații

Astfel, în contextul actual, ne situăm într-un vast mediu informațional ce include un ocean de cunoștințe, date, enunțuri și semnale, care provin din diverse resurse. Acest mediu cuprinde baze de date ale întreprinderilor publice și private, sistemele informaționale ale organelor de drept și serviciilor specializate, evidențele operative, materialele de control, precum și resursele umane – experiența și cunoștințele indivizilor și colectivelor implicate, inclusiv enunțurile circulante în grupurile și formațiunile criminale, supuse verificării și prelucrării. Este adecvat să considerăm aceste „agregate" informaționale nu doar ca surse, ci și ca resurse informaționale ce necesită o prelucrare aprofundată pentru a extrage informația operativă utilă.

În ceea ce privește colectarea informației operative, în special prin măsuri speciale de investigații și acțiuni tactice, ce implică lucrul cu persoanele care colaborează cu organele de drept și alte contacte umane, această problematică este bine dezvoltată în literatura de specialitate, inclusiv în publicațiile accesibile publicului larg. Totuși, accentul actual se mută către utilizarea mijloacelor tehnice speciale și a tehnologiilor informatice moderne pentru obținerea, prelucrarea și analiza informației operative. Aceste mijloace includ supravegherea și înregistrarea audio-video, fotografierea și filmarea, interceptarea comunicațiilor, cercetarea trimiterilor poștale, monitorizarea comunicațiilor telegrafice și electronice, supravegherea tranzacțiilor financiare, precum și localizarea prin GPS și alte tehnologii[9]. De asemenea, sunt integrate metode tehnice pentru colectarea de date de la furnizorii de servicii de comunicații electronice și identificarea utilizatorilor sistemelor de comunicații.

O resursă importantă pentru colectarea informației operative o reprezintă enunțurile din centrele analitice, redacțiile mass-media, publicațiile periodice și programele de televiziune și radio. Prelucrarea computerizată a acestor surse, în special a celor disponibile în format electronic pe Internet, oferă posibilități extinse de extragere a informației relevante. Rețeaua globală Internet, deși este și un mediu al activităților criminale și sursă a unor noi categorii infracționale, reprezintă în același timp un depozit vast, încă insuficient valorificat, de informație operativă.

De asemenea, băncile de date electronice, atât ale sectorului public, cât și ale celui privat, constituie o sursă esențială pentru activitățile de investigație. Acestea includ bazele de date ale organelor de ocrotire a dreptului, serviciilor fiscale și vamale, instituțiilor medicale și financiare, companiilor de transport și altele.

Cu toate acestea, diversitatea sistemelor și lipsa unei abordări unitare duc la incompatibilități și dificultăți în integrarea informației. Etapa actuală poate fi considerată una temporară, caracterizată prin absența unui sistem unitar și standardizat de colectare și analiză a datelor.

Este important de menționat că existența unor sisteme informaționale automatizate, oricât de puternice, nu elimină provocările legate de colectarea și prelucrarea informației operative. Datele și enunțurile introduse în astfel de sisteme nu reprezintă în mod automat informație operativă funcțională, ci doar constituie una dintre resursele informaționale ce necesită interpretare și corelare atentă[10].

Utilizarea mijloacelor tehnice în culegerea informației operative implică accesul la diver-

организованной преступностью // Россия, XXI век - антитеррор. - М.: ЗАО «Бизон-95СТ», 2000.

[9] Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigație.

[10] Glavan B., Cicala Al. Activitatea specială de investigații. Sisteme informaționale., Departamentul Editorial

se domenii de circulație și stocare a datelor, iar activitatea informațional-analitică este intensă nu doar în cadrul structurilor poliției criminale, ci și în numeroase alte centre informaționale ale instituțiilor publice și companiilor private. De exemplu, companiile de asigurări pentru riscurile antreprenoriale pot stoca informații relevante despre clienți cu risc crescut.

În plus, tehnologiile moderne includ și activități informatice cosmice și aerofotografierea, ce pot contribui la relevarea unor elemente importante, precum semnăturile plantelor utilizate pentru fabricarea substanțelor narcotice sau itinerarele de transport al drogurilor și contrabandei. Astfel, progresul tehnologic permite crearea unor resurse informaționale operative organizate în mod eficient, fără precedent până în prezent. Valoarea acestora se reflectă în dezvoltarea continuă a conceptelor reprezentative privind informația operativă, ca un element distinct de simpla acumulare de date și enunțuri. Un pas fundamental în optimizarea utilizării acestor resurse constă în ordonarea și sistematizarea canalelor de recepție a datelor din diverse centre informaționale. Chiar și cunoașterea locației și modului de acces la aceste enunțuri reprezintă un progres esențial în gestionarea resurselor informaționale pentru activitățile speciale de investigații.

3. Prelucrarea datelor și enunțurilor în măsurile speciale de investigații: metode, tehnologii și provocări legale

Datele masive și enunțurile obținute în timpul luptei pentru resurse informaționale trebuie neapărat prelucrate pentru a fi transformate în informație operativă utilă investigațiilor. Prelucrarea reprezintă un proces complex, care implică descifrarea, curățarea, sistematizarea și analiza informației colectate.

În cadrul măsurilor speciale de investigații, cea mai frecventă sursă a datelor sunt interceptările audio, obținute prin monitorizarea convorbirilor telefonice sau prin mijloace tehnice speciale, adesea camuflate. Aceste înregistrări constituie un volum foarte mare de informații, date brute, enunțuri, cunoștințe care trebuie procesate pentru a extrage ceea ce este cu adevărat relevant. Totuși, calitatea tehnică a acestor înregistrări, fie audio, fie video, poate fi adesea suboptimală, cu zgomote, distorsiuni sau interferențe care fac dificilă interpretarea directă[11].

Astfel, apare necesitatea unor metode specializate de prelucrare: descifrarea mesajelor, eliminarea zgomotului, restabilirea clarității sunetului sau a imaginii. Aceste procese permit extragerea informației precise din materialele de bază. În practică, când un operator ascultă înregistrări cu mai multe fraze sau cuvinte cheie, acestea pot fi neclare sau greu de identificat pentru urechea umană, mai ales în condiții de zgomot de fond. Tehnologiile informatice moderne vin în ajutor prin transformarea fonogramelor în reprezentări vizuale pe ecranul calculatorului, unde poate fi observată structura înregistrării, inclusiv urmele interferențelor. Folosind programe speciale, se poate curăța imaginea fonogramei de zgomot, astfel încât sunetul rezultat să fie suficient de clar pentru a permite extragerea informației operative[12].

Mai mult, există situații în care este necesară identificarea vorbitorilor în baza ca-

Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare", Chișinău 2021. – 94 p.

[11] Glavan B., Cicala Al. Interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor – instrument juridic eficient în combaterea criminalității. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională, 7 decembrie 2023, ediția a III-a, Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice, p. 256-267.

[12] Мусаев А. Н. Методические рекомендации по проведению проверочных закупок наркотических средств сотрудниками оперативных подразделений органов внутренних дел. УНОН МВД России, Академия Управления, ВНИИ МВД России. Disponibil: https://kriminalisty.ru/stati-metodicheskie-

racteristicilor vocale. Aceasta implică analiza stilului vorbirii, a tonului și nuanțelor vocii pentru a construi un portret psihologic sau o „amprentă vocală" a persoanei. Tehnologiile moderne permit astfel de identificări și diagnosticări automate sau semi-automate, valorificând nu doar conținutul enunțurilor, ci și însuși sunetul vocilor interceptate.

Un alt aspect important îl reprezintă gestionarea înregistrărilor video. Înregistrările pot surprinde evenimente în masă, cum ar fi nunți, înmormântări sau alte reuniuni la care participă persoane cheie din lumea criminală, lideri sau „hoți în lege". Pentru a valorifica aceste înregistrări, este necesară identificarea persoanelor din imagini, sistematizarea materialelor și organizarea accesului rapid la anumite evenimente sau momente-cheie. Aceste operațiuni devin posibile doar prin folosirea tehnologiilor informatice moderne, care integrează metode de recunoaștere facială, clasificare și arhivare multimedia[13].

Din punct de vedere legal, prelucrarea prealabilă a materialelor obținute prin măsuri speciale de investigație trebuie să respecte anumite principii și restricții. Aceasta înseamnă că toate operațiunile de prelucrare cum ar fi testarea stării originalelor, crearea copiilor digitale, modificările și corecturile trebuie să fie realizate într-o manieră care să păstreze integritatea și autenticitatea informației. Orice schimbare a materialului original, cu excepția copierii digitale fidele, poate afecta valoarea probatorie și poate fi considerată nelegală[14].

Deși modificările în procesul prelucrării implică, prin natura lor, o oarecare deformare a imaginii sau a sunetului, uneori acestea pot îmbunătăți fidelitatea percepției realității. De exemplu, o fotografie prost expusă poate induce o impresie falsă asupra momentului sau condițiilor în care a fost făcută. Ajustarea luminozității și contrastului poate corecta astfel de erori, aducând imaginea mai aproape de realitate. Totuși, această corecție introduce o influență subiectivă, ceea ce contravine cerinței de obiectivitate absolută în documentarea probelor.

Astfel, prelucrarea materialelor originale trebuie făcută doar pe copii, păstrând neatinse originalele, pentru a garanta posibilitatea verificării oricăror modificări și asigurarea integrității probelor. În activitatea practică, operatorii folosesc tehnici și echipamente care permit să „curețe" fonogramele sau imaginile de zgomot și defecte, ceea ce se aseamănă cu procesul de investigare și interpretare intelectuală a specialistului, dar realizat cu ajutorul tehnologiei.

În prezent, nu există criterii formale clare pentru limita admisibilă a modificărilor în prelucrare, ceea ce face ca decizia să depindă în mare măsură de experiența, intuiția și etica profesională a specialiștilor. Din acest motiv, rezultatele prelucrării pot fi considerate doar informații orientative, utile pentru ghidarea și planificarea unor noi măsuri speciale de investigație.

Pe lângă prelucrarea audio și video, o etapă importantă este prelucrarea informației textuale. Folosirea programelor moderne permite structurarea textelor, căutarea informației după cuvinte-cheie, reconstruirea legăturilor între obiectele menționate în documente, rapoarte sau cereri. Această etapă este esențială pentru transformarea resurselor informaționale brute în produse informaționale utilizabile în analizele operative.

---

rekomendacii-metodicheskie rekomendacii-po-provedeniy/ (vizualizat: 24.05.2025).

[13] Cicala Al. Conținutul măsurii speciale de investigații „Cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat". În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, nr.12, 2020, p.43-55.

[14] Codul de procedură penala al Republicii Moldova, art. 164.

Produsele informaționale sunt date, enunțuri și cunoștințe deja prelucrate și organizate, folosite pentru efectuarea analizei de investigație specială. Aceasta poate include atât sarcini de identificare și căutare, cât și activități analitice complexe, care conduc la sinteza datelor și la generarea de noi cunoștințe, esențiale pentru obținerea informației operative de investigații.

În contextul combaterii formărilor criminale organizate cu structuri complexe, resurse financiare uriașe și conexiuni internaționale, această analiză detaliată a tuturor datelor și enunțurilor este crucială. Organizațiile criminale moderne folosesc tehnologiile informaționale pentru protecția și desfășurarea activităților ilegale, inclusiv spălarea banilor și crearea relațiilor corupte la niveluri înalte[15].

Prin urmare, numai prin analiza integrală a tuturor materialelor și datelor obținute și prelucrate pot fi obținute informații operative valoroase pentru stoparea acestor activități.

Astfel, procesul de prelucrare a datelor în cadrul măsurilor speciale de investigații este unul complex, care necesită combinarea tehnologiilor informatice avansate cu respectarea riguroasă a cerințelor legale și etice. Doar așa se asigură extragerea informației operative de înaltă calitate, indispensabilă pentru succesul investigațiilor și pentru menținerea integrității probei în procesul judiciar.

4. Rolul și metodele activității informativ-analitice în obținerea informației operative în cadrul măsurilor speciale de investigații

Când situația este complexă și confuză, soluționarea ei devine posibilă, în principal, datorită informației operative care rezultă din activitatea analitică. Exact prin compararea datelor, faptelor, circumstanțelor și enunțurilor apare acel moment decisiv – „fulgerul" – care poate conduce fie la rezolvarea unei probleme criminalistice complicate, fie la formularea unei versiuni asupra infracțiunii. Această versiune necesită apoi verificarea corectitudinii sau chiar poate genera o concepție social-criminologică. Practic, acest „impuls energetic" stă la baza luării deciziilor, a acțiunilor investigative, a căutărilor și analizelor ulterioare în cercetarea circumstanțelor cauzei.

Mai mult decât atât, etapa analizei informației operative adică procesul de lucru cu enunțurile și datele colectate este momentul în care informația operativă capătă rolul ei funcțional și instrumental. În prezent, această etapă nu este doar o parte importantă a activității, ci a devenit o direcție distinctă a activităților speciale de investigații.

Această direcție a fost numită de mai multe ori „căutare informațional-analitică" sau „activitate informativ-analitică". În ultimul timp, analiza operativă a investigațiilor a fost definită ca „totalitatea procedeelor și metodelor multifactoriale de cercetare și evaluare a informației integrate operative și alte...". Totuși, ne vom concentra pe termenul „activitate informativ-analitică".

Activitatea informativ-analitică modernă are loc direct în mediul informațional și constă în obținerea de noi cunoștințe prin analiza datelor și enunțurilor culese, care au fost, de regulă, prealabil prelucrate și structurate.

Specificul acestei activități constă atât în aplicarea tehnologiilor moderne logico-analitice, cât și în existența unui volum imens de date și enunțuri structurate, stocate în

[15] Cicala Al. Realizarea măsurii speciale de investigații „Controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite" în scopul investigării infracțiunilor de corupție în sport, potrivit legislației Republicii Moldova. În: Revista „Universul Juridic", București, România, 2022, nr.3.

formate electronice, utilizate în diverse domenii de activitate. Pe lângă acestea, se folosesc cele mai avansate tehnologii multimedia pentru vizualizarea și sonorizarea datelor, facilitând astfel nu doar analiza logică, ci și conceperea vizuală a informației.

Un rezultat concret al revoluției informaționale este crearea bazelor electronice de date care conțin enunțuri structurate, pregătite pentru aplicarea metodelor matematice de analiză. Aceste baze includ evidențe automatizate și sisteme informaționale ale organelor de drept, recunoscute prin lege ca subiecte ale activităților speciale de investigații[16].

Mai mult, dacă luăm în considerare și bazele de date ale altor entități întreprinderi de stat, firme private, centre informaționale, edituri, sau chiar Internetul accesul la aceste resurse poate fi asigurat prin mijloace tehnice (de exemplu, activitatea informativ-computerizată), demersuri oficiale sau acorduri comerciale. Astfel, acest vast mediu de date electronice structurate devine practic inepuizabil pentru activitatea informativ-analitică. Abilitatea de a naviga eficient prin acest ocean de enunțuri în format electronic, de a accesa rapid bazele de date relevante, de a colecta enunțurile importante și de a aplica metode eficiente de comparare constituie o direcție calitativ nouă în extragerea informației funcționale și instrumentale, adică a acelei informații care oferă impulsul și energia pentru îndeplinirea sarcinilor operative.

Un alt aspect distinctiv al activității informativ-analitice actuale este aplicarea metodelor moderne de modelare și prognozare a evoluției situațiilor. Aceste metode matematice permit identificarea legăturilor ascunse între obiecte și evaluarea rolului fiecărui membru dintr-o comunitate criminală. Astfel de metode sunt folosite deja în mod curent de structuri specializate din ministerele interne ale unor țări[17].

Totodată, activitatea informativ-analitică care utilizează cele mai noi tehnologii informatice este o componentă directă a activității Interpolului în lupta împotriva criminalității transnaționale[18].

Folosirea metodelor de analiză corelațională, factorială, regresivă, precum și a modelelor analitice și de simulare, permite nu doar extragerea informației operative propriu-zise, ci și prognozarea evoluției situațiilor în cadrul formațiunilor și grupărilor organizate. Un alt avantaj important al analizei moderne este utilizarea sistemelor computerizate de vizualizare a informației. Acestea creează pe ecran imagini ale legăturilor dintre obiecte, reprezentând aceste legături la diverse niveluri, ceea ce permite pe lângă analiza logică și o percepție vizuală intuitivă, aducând astfel o informație operativă mult mai valoroasă. Încercări de a integra analiza logică, matematică și vizualizarea legăturilor au fost făcute în cercetările Academiei de Științe din Federația Rusă, prin dezvoltarea sistemului informațional „CRIMINAL”[19].

În ceea ce privește activitatea practică în subdiviziunile specializate, în procesul de descoperire sunt utilizate diverse evidențe speciale criminalistice, de căutare, și altele ale centrelor informaționale. Totuși, aceste evidențe satisfac parțial nevoile ofițerilor

[16] Glavan B., Cicala Al. Activitatea specială de investigații. Sisteme informaționale. Departamentul Editorial Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2021. – 94 p ISBN 978-9975-135-55-9

[17] Вагин О.А., Исиченко А.П., Шабанов Г.Х. (2006) Оперативно-розыскные мероприятия и использование их результатов: Учебно-практическое пособие, Москва. ISBN 5-89795-007-5

[18] Cosovan Gh., Gherman M., Clefos A., Botnari Il. Îndrumător metodic privind prevenirea și combaterea infracțiunilor de migrație ilegală, trafic de ființe umane și copii, Tipograf. Academia „Ștefan cel Mare”, Chișinău 2008, p.73, ISBN: 978-9975-930-81-9

[19] Оперативно-розыскная деятельность. Краткий курс, https://www.litres.ru/book/konstantin-pronin/operativno-rozysknaya-deyatelnost-kratkiy-kurs-22107608/ (vizitat 15.05.2025).

de investigații, pentru că conțin date doar despre persoanele și faptele deja cunoscute. Pentru a identifica infracțiuni aflate în faza de tentativă sau pregătire, precum și pentru prevenirea lor, este necesar accesul la volume mult mai mari de date și enunțuri, care să includă cunoștințe despre procese criminogene și implicările persoanelor în acestea, precum și despre tehnologiile folosite la comiterea infracțiunilor.

În evidențele operative se concentrează date scurte și strict formalizate despre obiectele (persoane, evenimente, dosare), care sunt centralizate. Datele despre alte obiecte care au legătură cu infracțiunile se păstrează în arhive, adesea nefolosite ulterior, formând astfel o resursă informațională prelucrată, dar nevalorificată pe deplin.

Resursa principală a informației operative o constituie materialele de control, date obținute prin verificarea informațiilor primare privind infracțiunile și persoanele implicate. Acestea includ informații parvenite de la persoanele care conlucrează cu organele de drept, cereri și denunțuri ale cetățenilor, comunicări privind dispariții, documente legale (ordonanțe, încheieri), răspunsuri ale apărătorilor. Totuși, datele acumulate în subdiviziunile organelor de drept nu pot fi considerate încă un produs informațional complet pentru extragerea eficientă a informației operative prin metode logico-analitice, deoarece procesul nu este automatizat.

Examinând întregul proces de colectare, prelucrare și analiză a informației operative, putem sublinia că, deși toate datele sunt importante, esența informației operative este în elementele mesajelor și datelor interpretate în funcție de sarcinile activităților speciale de investigații. Aceasta se sintetizează în noi cunoștințe, care oferă impulsul pentru realizarea acestor sarcini.

Astfel, informația operativă de investigații ia naștere în complexul proceselor tehnologice de colectare, prelucrare și analiză a datelor. Acest aspect este esențial atunci când trecem la a doua latură a informației operative cea instrumentală sau influențatoare adică la problemele legate de utilizarea acesteia în practică.

Direcții și importanța valorificării informației operative în investigarea infracțiunilor și combaterea criminalității

În problematica utilizării informației operative în activitatea specială de investigații se conturează tot mai clar o dualitate a direcțiilor principale în care această informație este valorificată. Prima direcție, ce poate fi caracterizată drept tradițională, este strâns legată de investigarea și descoperirea infracțiunilor, având ca scop acumularea probelor privind activitatea infracțională și asigurarea funcționării eficiente a subdiviziunilor specializate, cum sunt serviciile de poliție criminală. Această direcție implică nu doar colectarea informației operative necesare pentru funcționarea acestor structuri, dar și susținerea elaborării unor direcții strategice în politica criminală, precum și sporirea eficacității acțiunilor tactice în combaterea criminalității[20].

În această sferă, informația operativă este exprimată prin enunțuri concrete, care sunt indispensabile pentru procesul de investigare specială și constituie un element fundamental în lupta împotriva infracționalității. Literatura de specialitate reflectă pe larg această dimensiune procesuală a informației operative, considerând-o ca un rezultat al măsurilor speciale de investigații. Această interpretare este confirmată și de dispozițiile art. 24 din Legea nr. 59 din 29 martie 2012 privind activitatea specială de investigații, care stabilește că rezultatele ASI reprezintă informații colectate în mod legal de subdiviziunile

[20] Glavan B. Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept, https://anacec. md/files/Glavan-tezaDH.pdf (accesat 15.05.2028).

specializate referitoare la persoanele urmărite sau faptele investigate[21].

Diverse surse specializate subliniază că rezultatele ASI includ enunțuri obținute pe parcursul aplicării măsurilor speciale, precum și comunicările primite de la persoanele care colaborează confidențial cu organele de drept. Aceste informații trebuie înregistrate corespunzător și trebuie să reflecte circumstanțele infracțiunii, dar și alte aspecte relevante pentru descoperirea rapidă și completă a acesteia, prin mijloacele procesului penal. Astfel, în ambele interpretări, rezultatul măsurilor speciale de investigații se identifică cu informația operativă, care are un caracter procesual-penal clar definit[22].

În opinia multor autori, această informație operativă include o varietate de forme și suporturi, precum note informative și rapoarte întocmite de angajații care efectuează măsurile speciale, comunicările colaboratorilor confidențiali, încheieri provenite de la instituții sau persoane publice, precum și materiale audio, video și fotografice obținute în mod legal[23].

De asemenea, pot fi incluse și obiecte materiale, obținute oficial sau în mod conspirat, în cadrul acestor măsuri speciale de investigații. Astfel, utilizarea informației operative în investigații este un proces care presupune nu doar obținerea acesteia, ci și interpretarea și integrarea sa în afara și inclusiv în cadrul procesului penal, subliniindu-se importanța contextului în care aceasta este folosită.

Această interpretare a rezultatelor ASI, așa cum o formulează unii autori, constă în utilizarea informației obținute prin metode speciale nu doar din perspectiva conținutului său, ci și a formei, având în vedere posibilitatea și oportunitatea aplicării în investigarea cauzelor penale. Mai mult, această utilizare are și o dimensiune preventivă, fiind importantă pentru profilaxia, prevenirea și înăbușirea activităților infracționale prin măsuri tradiționale, dar și prin metode netradiționale[24].

În această ultimă categorie, sunt avute în vedere metodele de contracarare informațional-tehnică și influențare informațional-psihologică, esențiale în combaterea criminalității organizate moderne, caracterizată printr-un nivel ridicat de sofisticare tehnologică. Vectorul principal al dezvoltării utilizării a informației operative trebuie să se axeze pe creșterea statutului juridic al concluziilor derivate din această informație. Într-un model ideal, informația operativă, să spunem despre activitatea liderilor organizațiilor criminale sau despre tehnologiile complexe ale unor afaceri ilicite, este obținută prin mobilizarea unui spectru larg de resurse informaționale, atât deschise, cât și specializate, utilizând mijloace tehnice avansate și tehnologii informatice reglementate legal.

Ulterior, această informație este supusă unui proces riguros de prelucrare de la purificarea înregistrărilor audio și video, la identificarea elementelor distincte precum voci sau urme, și structurarea datelor textuale conform metodologiilor oficial aprobate. Analiza ulterioară se bazează pe metode logico-matematice puternice, incluzând modelarea analitică și simularea, menite să ofere o perspectivă integrată asupra situației investigate.

[21] Legea 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigație.

[22] Pareniuc Al., Punga A. Valoarea juridică și căile de utilizare a rezultatelor activității speciale de investigații În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, Științe juridice, nr. 10/ 2019, p.146-156.

[23] Cicala Al. Activitatea specială de investigaţii. Reprezentări schematice şi definiţii. Departamentul Editorial Poligrafic al Academiei „Ştefan cel Mare", Chişinău 2021. ISBN 978-9975-135-43-6

[24] Овчинский А.С., Митрофанов Е.А., Макаренков Д.Е. Специальные технические средства и технологии получения оперативной информацииих каналов связи и компьютерных сетей // Информатизация правоохранительных систем. - М.: Академия управления МВД РФ, 2000, https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-nauchno-pedagogicheskogo-potentsiala-uchebno-nauchnogo-kompleksa-informatsionnyh-tehnologiy-moskovskogo-universiteta (vizitat 02.04.2025).

Astfel, informația procesată este transpusă în formate multimedia, facilitând astfel vizualizarea și auditarea datelor în cadrul dezbaterilor judiciare, ceea ce permite o „coasere" informațională completă a cazului. Această informație, transformată dintr-o simplă informație operativă în concluzii judiciare elaborate, reprezintă o sistematizare a cunoștințelor speciale, recunoscută legal și acceptată de organele de urmărire penală și de instanțe ca o bază probatorie solidă pentru determinarea intenției criminale și a elementelor constitutive ale infracțiunii.

CONCLUZII

În contextul dinamicii tot mai accentuate a criminalității contemporane, utilizarea informației operative în procesul penal capătă o semnificație esențială, atât din perspectivă teoretică, cât și practică. Analiza detaliată a rolului și funcțiilor acestei informații, obținută prin măsuri speciale de investigații sau alte acțiuni specifice activității speciale de investigație, relevă o evoluție structurală și conceptuală deosebit de complexă. Informația operativă, inițial percepută ca un instrument exclusiv destinat susținerii investigațiilor și descoperirii infracțiunilor, este în prezent recunoscută drept o sursă integrată de cunoștințe a investigațiilor speciale, care trebuie să fie supusă unui proces riguros de colectare, prelucrare, analiză și interpretare. Această transformare este reflectată atât în reglementările legislative actuale, exemplificate prin Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații, cât și în literatura de specialitate, unde se pune accent pe importanța interpretării procesual-penale a rezultatelor ASI.

Această interpretare presupune nu doar simpla consemnare a enunțurilor informative obținute, ci și evaluarea lor din perspectiva posibilității și oportunității utilizării în cadrul proceselor penale, cu scopul de a asigura o probatorie solidă și conformă principiilor statului de drept. Astfel, rezultatele ASI devin un element fundamental în elucidarea rapidă și completă a faptelor infracționale.

Pe de altă parte, avansul tehnologic în domeniul informațional – incluzând utilizarea mijloacelor tehnice speciale, tehnologiilor computerizate, a metodelor logico-matematice de modelare și simulare, precum și a tehnologiilor multimedia pentru vizualizarea și prezentarea probelor determină o schimbare de paradigmă în utilizarea informației operative. Aceasta devine un produs elaborat, procesat și analizat la un nivel înalt de complexitate, care depășește sfera purului acumulării de date, concretizându-se în concluzii judiciar-penale cu valoare probatorie ridicată.

Această complexitate sporește și importanța ridicării statutului juridic al concluziilor bazate pe informația operativă, aspect care se impune ca un vector principal al dezvoltării activității speciale de investigație. Doar prin consolidarea cadrului normativ care reglementează accesul, prelucrarea, analiza și utilizarea informației operative se poate asigura o utilizare eficientă, transparentă și legală, care să respecte drepturile fundamentale ale persoanelor implicate și să garanteze caracterul probator al materialelor obținute.

În plus, lupta împotriva criminalității organizate și moderne, caracterizată prin tehnici sofisticate, folosirea pe scară largă a tehnologiilor informaționale și comunicare globală, necesită aplicarea unor metode netradiționale de contracarare. Acestea includ măsuri informațional-tehnice și influențare informațional-psihologică, integrate într-o strategie complexă și multidisciplinară, ce răspunde provocărilor impuse de globalizarea infracționalității. În acest sens, integrarea tehnologiilor avansate de prelucrare a datelor operative în procesele investigative

și judiciare devine un imperativ pentru modernizarea sistemului penal.

Realitatea practică însă denotă că, în pofida progreselor teoretice și tehnologice, utilizarea informației operative în procesele judiciare rămâne uneori limitată, fiind insuficient valorificată sau chiar ignorată în anumite etape ale procesului penal. Această disfuncționalitate evidențiază necesitatea unei reforme aprofundate a sistemelor juridice penale, care să includă formarea profesională adecvată a tuturor participanților la procesul penal, precum și implementarea unor mecanisme de control și standardizare a utilizării informației operative.

În concluzie, asigurarea unui nivel ridicat de eficiență a utilizării informației operative în cadrul activității speciale de investigație necesită o abordare integrată, care să cuprindă optimizarea cadrului legal, dezvoltarea tehnologiilor și metodelor analitice, precum și promovarea unei culturi judiciare orientate spre valorificarea corectă și judicioasă a acestor date. Numai astfel va fi posibilă o combatere reală, eficientă și legitimă a criminalității complexe și globalizate, contribuind la consolidarea statului de drept și securității publice.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

CICALA Al. Realizarea măsurii speciale de investigații „Controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite" în scopul investigării infracțiunilor de corupție în sport, potrivit legislației Republicii Moldova. În: Revista „Universul Juridic", București, România, 2022, nr.3.

CICALA Al. Activitatea specială de investigații. Reprezentări schematice și definiții. Departamentul Editorial Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare", Chișinău 2021, ISBN 978-9975-135-43-6

CICALA Al. Conținutul măsurii speciale de investigații „Cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat". În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, nr.12, 2020, p.43-55.

Codul de procedură penala al Republicii Moldova, art. 164.

COSOVAN Gh., GHERMAN M., CLEFOS A., BOTNARI Il. Îndrumător metodic privind prevenirea și combaterea infracțiunilor de migrație ilegală, trafic de ființe umane și copii, Tipograf. Academia „Ștefan cel Mare", Chișinău 2008, p.73, ISBN: 978-9975-930-81-9

Glavan B. Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept, https://anacec. md/files/Glavan-tezaDH.pdf (accesat 15.05.2028).

GLAVAN B. Activitatea specială de investigații și procesul penal: aspecte comune și delimitări, Ed.: Print-Caro SRL mun. Chișinău, p.389, ISBN 978-9975-135-63-4

GLAVAN B., CICALA Al. Activitatea specială de investigații. Sisteme informaționale. Departamentul Editorial Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare", Chișinău 2021. – 94 p. ISBN 978-9975-135-55-9.

GLAVAN B., CICALA Al. Respectarea drepturilor persoanei la aplicarea tehnicii operative Tehnica specială În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice", 5 decembrie 2024, ediția a IV-a, p. 108-120.

GLAVAN B., CICALA Al. Aspecte conceptuale privind sistemele informaționale utilizate în cadrul activității speciale de investigații. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, nr.18, 2023, p.20-32, Chișinău.

GLAVAN B., CICALA Al. Interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor – instrument juridic eficient în combaterea criminalității. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională, 7 decembrie 2023, ediția a III-a, Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice, p. 256-267.

GLAVAN B., CICALA Al. Interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor – instrument juridic eficient în combaterea criminalității. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională, 7 decembrie 2023, ediția a III-a, Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice, p. 256-267.

Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigație.

PARENIUC Al., PUNGA A. Valoarea juridică și căile de utilizare a rezultatelor activității speciale de investigații În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, Științe juridice, nr. 10/ 2019, p.146-156.

ВАГИН О.А., ИСИЧЕНКО А.П., ШАБАНОВ Г.Х. (2006) Оперативно-розыскные мероприятия и использование их результатов: Учебно-практическое пособие, Москва.

Вагин О.А., Исиченко А.П., Шабанов Г.Х. (2006) Оперативно-розыскные мероприятия и использование их результатов: Учебно-практическое пособие, Москва. ISBN 5-89795-007-5

ГОЛУБОВСКИЙ В.Ю. Теоретические и правовые аспекты информационного обеспечения ОРД. — СПб.: Санкт-Петербургский университет МВДРФ, 2000. https://www.dissercat.com/content/teoriya-i-praktika-informatsionnogo-obespecheniya-operativno-rozysknoi-deyatelnosti-podrazde (vizitat 02.05.2025).

ЗАХАРЦЕВ С.И. „Оперативно-розыскные мероприятия", Санкт-Петербург, 2004, https://www.litres.ru/book/s-zaharcev/operativno-rozysknye-meropriyatiya-11279565/chitat-onlayn/ (vizitat 14.04.2025).

МУСАЕВ А. Н. Методические рекомендации по проведению проверочных закупок наркотических средств сотрудниками оперативных подразделений органов внутренних дел. УНОН МВД России, Академия Управления, ВНИИ МВД России. Disponibil: https://kriminalisty.ru/stati-metodicheskie-rekomendacii-metodicheskie rekomendacii-po-provedeniy/ (vizualizat: 24.05.2025).

ОВЧИНСКИЙ А.С, КАРЕТНИКОВ М.К. Проблема подготовки специалистов по применению современных информационных технологий // Известия МЦПО и КНИ МВД РФ. - 2001.-№ 1.

ОВЧИНСКИЙ А.С, МИТРОФАНОВ Е.А., МАКАРЕНКОВ Д.Е. Специальные технические средства и технологии получения оперативной информации из каналов связи и компьютерных сетей // Информатизация правоо хранительных систем. - М.: Академия управления МВД РФ, 2000, https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-nauchno-pedagogicheskogo-potentsiala-uchebno-nauchnogo-kompleksa-informatsionnyh-tehnologiy-moskovskogo-universiteta (vizitat 02.04.2025).

ОВЧИНСКИЙ А.С. Информационные технологии оперативно-розыскной профилактики в борьбе с организованной преступностью // Россия,XXI век - антитеррор. - М.: ЗАО «Бизон-95СТ», 2000.

Оперативно-розыскная деятельность. Краткий курс, https://www.litres.ru/book/konstantin-pronin/operativno-rozysknaya-deyatelnost-kratkiy-kurs-22107608/ (vizitat 15.05.2025).

CZU: 343.237

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17627963

Andrei PÂNTEA [1]
andreipantea.posta@gmail.com

COMPLICITATEA ÎN DREPTUL PENAL COMPARAT

Abstract: *Cercetarea aspectului complicității penale examinează una dintre cele mai complexe instituții ale dreptului penal – participația infracțională, cu accentul pus pe formula complicității, analizată din perspectivă comparativă în diferite sisteme de drept. Scopul studiului constă în identificarea convergențelor și divergențelor conceptuale, terminologice și normative dintre legislațiile penale ale Republicii Moldova, României, Germaniei, Spaniei, Olandei, Federației Ruse și Statelor Unite ale Americii. Obiectivul principal este determinarea modului în care fiecare sistem definește, delimitează și sancționează contribuția persoanelor care, fără a fi autori direcți, facilitează comiterea unei infracțiuni.*

Metodologia cercetării s-a bazat pe metodele comparativă, istorică și analitică. Prin metoda comparativă s-au evidențiat asemănările și diferențele în definirea complicității, în timp ce metoda istorică a permis surprinderea evoluției reglementărilor și a influențelor doctrinare reciproce. Analiza s-a raportat și la jurisprudența națională și internațională, inclusiv la decizii relevante ale Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova și la referințe din Model Penal Code (SUA, 1962), care oferă o viziune modernă asupra răspunderii bazate pe cunoaștere („knowledge-based liability”).

Rezultatele cercetării relevă că, deși principiile fundamentale privind complicitatea - precum cel al accesorietății și al intenționalității - se regăsesc în majoritatea legislațiilor analizate, aplicarea lor diferă semnificativ în practică. În unele sisteme, precum cel spaniol sau german, complicitatea este detaliat normată prin articole distincte, în timp ce în altele, cum ar fi cel american, abordarea este mai flexibilă și orientată spre circumstanțele faptice ale cauzei. Studiul concluzionează că armonizarea conceptelor și clarificarea limitelor între formele de participație penală contribuie la o aplicare mai echitabilă a legii și la o protejare mai eficientă a valorilor fundamentale ale statului de drept.

Cuvinte-cheie*: complicitate, autor, infracțiune, coautor, instigator, complice, participație, făptuitor, organizator.*

[1] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md, ORCID: 0000-0002-4865-421X, e-mail: andreipantea.posta@gmail.com**

COMPLICITY IN COMPARATIVE CRIMINAL LAW

Abstract: *The research on the aspect of criminal complicity in law examines one of the most complex institutions of criminal law — criminal participation — with a particular focus on the figure of complicity, analyzed from a comparative perspective across different legal systems. The purpose of the study is to identify the conceptual, terminological, and normative convergences and divergences among the criminal legislations of the Republic of Moldova, Romania, Germany, Spain, the Netherlands, the Russian Federation, and the United States of America. The main objective is to determine how each system defines, distinguishes, and sanctions the contribution of persons who, without being direct perpetrators, facilitate the commission of an offense.*

The research methodology is based on comparative, historical, and analytical methods. The comparative method highlights the similarities and differences in the definition of complicity, while the historical method allows tracing the evolution of regulations and the reciprocal doctrinal influences. The analysis also refers to national and international jurisprudence, including relevant decisions of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova and references from the Model Penal Code (USA, 1962), which provides a modern perspective on knowledge-based liability.

The findings reveal that, although the fundamental principles governing complicity — such as the principles of accessory and intent — are present in most of the analyzed legislations, their practical application differs considerably. In some systems, such as the Spanish or German ones, complicity is detailed through specific legal provisions, whereas in others, like the American system, the approach is more flexible and fact-oriented. The study concludes that harmonizing the concepts and clarifying the boundaries between forms of criminal participation contribute to a fairer application of the law and to more effective protection of the fundamental values of the rule of law.

Keywords: *complicity, author, criminal offence, co-author, instigator, accomplice, participation, offender, organizer.*

INTRODUCERE

Instituția complicității ocupă un loc central în teoria răspunderii penale, oferind un cadru juridic pentru sancționarea persoanelor care, fără a fi autori principali ai unei infracțiuni, contribuie în mod semnificativ la realizarea acesteia. De-a lungul timpului, diversitatea sistemelor de drept și a tradițiilor juridice a condus la dezvoltări conceptuale distincte în ceea ce privește condițiile, formele și limitele răspunderii pentru complicitate.

În practica juridică, se observă frecvent dificultăți de calificare corectă a faptelor infracționale, atât în ceea ce privește identificarea elementelor constitutive ale laturii obiective și subiective, cât și în atribuirea adecvată a statutului juridic al făptuitorului pe parcursul urmăririi penale, în conformitate cu prevederile art. 42 Cod Penal al Republicii Moldova. De exemplu, în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 14 din 21 decembrie 2009, s-a menționat că organele de urmărire penală confundă adesea coautoratul cu complicitatea, calificând drept coautori persoane care doar au oferit sprijin material sau moral autorului principal.[1] Într-o altă cauză, examinată de Curtea de Apel Chișinău (dosar nr. 1-78/2021), instanța a reținut că inculpatul nu a participat direct la executarea infracțiunii, ci doar a asigurat transportul autorului la locul faptei, fapt ce constituie complicitate la furt, nu coautorat. Totodată, în Decizia Curții Supreme de Justiție nr. 46/2017, s-a subliniat necesitatea delimitării complicității de favorizarea infractorului, deoarece sprijinul acordat ulterior comiterii faptei nu mai are caracter de participație

[1] Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 14 din 21 decembrie 2009 „Cu privire la aplicarea legislației ce reglementează participația la infracțiune", Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2009.

penală. Aceste exemple confirmă că practica judiciară pune accent pe analiza detaliată a rolului concret al fiecărui participant, pentru a asigura o încadrare juridică exactă și o aplicare proporțională a răspunderii penale. Aceste deficiențe derivă din rolurile distincte ale participanților implicați în pregătirea, planificarea și săvârșirea unei infracțiuni, precum și din percepția subiectivă asupra situațiilor ce pot fi încadrate drept participație simplă, participație complexă sau forme de criminalitate organizată.

Calitatea formulării unei acuzații, inclusiv atribuirea corectă a rolului fiecărui participant la săvârșirea unei infracțiuni, reprezintă una dintre principalele responsabilități ale organelor de urmărire penală, cum ar fi ofițerii de urmărire penală și procurorii. Această activitate este condiționată de nivelul de pregătire profesională a acestor practicieni și se concretizează, de regulă, prin emiterea actelor procedurale specifice, cum ar fi ordonanțele de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuit sau învinuit.

Pe lângă valoarea teoretică, o astfel de analiză are și o semnificație practică importantă, în special în contextul creșterii interacțiunilor juridice transnaționale, al cooperării judiciare internaționale și al necesității armonizării reglementărilor naționale cu standardele internaționale în materie penală. Prin evidențierea abordărilor doctrinare și jurisprudențiale din mai multe jurisdicții, studiul urmărește să contribuie la o înțelegere mai nuanțată și mai coerentă a complicității, ca formă distinctă de participare penală.

Instituția complicității își menține o actualitate juridică și practică remarcabilă în contextul evoluțiilor recente din societate, criminalitate și jurisprudență. Departe de a fi o noțiune teoretică rigidă, complicitatea este din ce în ce mai frecvent invocată și analizată în cauze penale complexe, în special în domenii precum criminalitatea organizată, terorismul, corupția, infracțiunile economico-financiare și criminalitatea informatică.

Această instituție reprezintă un element clasic al dreptului penal, dar în același timp păstrează o relevanță deosebită în contextul actual, caracterizat prin dinamism și diversitate a formelor de criminalitate. Ea urmărește ca răspunderea penală să nu vizeze exclusiv autorii direcți ai infracțiunilor, ci și persoanele care, prin sprijin, înlesnire sau printr-o atitudine pasivă dar conștientă, contribuie la realizarea faptelor penale. Prin urmare, instituția complicității rămâne un instrument esențial pentru protejarea valorilor fundamentale ale statului de drept și pentru asigurarea unei justiții penale echitabile.

Relevanța unei asemenea calificări juridice derivă din influența sa directă asupra evoluției procesului penal și asupra soluției pronunțate de instanța de judecată. În același timp, întregul demers trebuie să se desfășoare cu respectarea principiului echității, consacrat de articolul 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, care garantează dreptul fiecărei persoane la un proces echitabil. Conform legislației Republicii Moldova, „participația reprezintă cooperarea intenționată a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate.”[2].

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Pentru realizarea acestui studiu comparativ privind instituția complicității în dreptul penal, au fost utilizate o serie de metode de cercetare specifice științelor juridice, cu scopul de a oferi o analiză riguroasă, contextualizată și relevantă din punct de vedere

[2] Cod Penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18-04-2002. LP220 din 31.07.23, MO318-321/18.08.23 art.560; în vigoare 18.08.23. Art. 41 Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121991&lang=ro [accesat: 21.06.2025].

teoretic și practic. Prin aplicarea metodei comparative s-a urmărit evidențierea elementelor esențiale și a diferențelor de concepție dintre aceste sisteme juridice, analizându-se atât cadrul normativ, cât și modul în care dispozițiile legale sunt interpretate în practica judiciară.

De asemenea, a fost aplicată metoda interpretativă, având drept scop interpretarea dispozițiilor legale din Codurile penale selectate, în vederea clarificării conceptului de complicitate și a rolului său în teoria răspunderii penale. Materialele utilizate includ texte legislative, lucrări doctrinare de referință în domeniul dreptului penal național și internațional, precum și jurisprudența relevantă a instanțelor naționale și a celor internaționale, cum ar fi Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Metoda istorică este utilizată pentru a examina evoluția reglementărilor penale referitoare la complicitate, permițând evidențierea influențelor culturale și juridice care au modelat conceptul de participație penală în diverse sisteme de drept.

Aplicarea combinată a metodelor de cercetare comparativă, doctrinară, normativă și jurisprudențială a permis realizarea unei analize riguroase și echilibrate a instituției complicității în dreptul penal. Metoda comparativă s-a dovedit esențială pentru înțelegerea diferențelor conceptuale și funcționale dintre sistemele de drept analizate, relevând atât divergențele de abordare, cât și tendințele de convergență în materia participației penale.

Analiza normativă și doctrinară a permis identificarea fundamentelor teoretice ale complicității și clarificarea aspectelor controversate, în timp ce studiul jurisprudențial a oferit o imagine fidelă asupra aplicării concrete a acestor norme și asupra modului în care instanțele interpretează și nuanțează limitele răspunderii complicei. Selecția atentă a materialelor – legislație, doctrină de specialitate și hotărâri judecătorești – a asigurat o bază solidă pentru susținerea concluziilor formulate în cadrul lucrării. De asemenea, utilizarea unei metodologii variate a contribuit la evitarea unei abordări unilaterale, permițând integrarea diferitelor perspective asupra instituției analizate.

În ansamblu, metodele și materialele utilizate au fost adecvate obiectivelor cercetării, contribuind la formularea unor concluzii relevante atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Ele fundamentează, totodată, recomandările ulterioare privind posibile direcții de armonizare legislativă și dezvoltare doctrinară în domeniul complicității în dreptul penal comparat.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Analiza comparativă a reglementărilor privind complicitatea în diferite sisteme de drept a evidențiat atât elemente comune, cât și diferențe semnificative în ceea ce privește condițiile de incriminare, formele de complicitate și modul de individualizare a răspunderii penale. Un rezultat notabil al studiului constă în observarea faptului că majoritatea sistemelor de drept recunosc o formă distinctă de participare penală denumită „complicitate", însă înțelesul și tratamentul juridic al acesteia diferă considerabil. În dreptul penal continental, complicitatea este de regulă considerată o formă derivată de participare, presupunând existența unei fapte principale comise de un autor. Spre deosebire, în sistemul de common law, accentul se pune pe „aiding and abetting", iar rolul complicelui poate fi echivalat uneori cu cel al coautorului, ceea ce reflectă o mai mică rigiditate în ierarhizarea formelor de participare.

Un alt aspect relevant este legat de cerința elementului subiectiv. Dacă în dreptul

continental se insistă pe intenția directă a complicelui de a sprijini actul infracțional, în unele jurisdicții de common law (dreptul comun englez) este suficientă cunoașterea faptului că ajutorul acordat va contribui la săvârșirea unei infracțiuni, chiar fără o intenție specifică. Această diferență are implicații importante pentru stabilirea răspunderii penale, în special în cazurile de criminalitate organizată sau complicitate la infracțiuni economico-financiare.

Totodată, în ceea ce privește delimitarea dintre complicitate și alte forme de participare, cum ar fi instigarea sau coautoratul, s-a constatat o tendință generală de flexibilizare doctrinară, dar și o lipsă de uniformitate terminologică. Aceasta poate genera dificultăți de cooperare judiciară internațională, unde definirea rolului fiecărui participant este esențială.

Infracțiunile comise în participație se caracterizează prin faptul că criteriile care le reglementează sunt stabilite atât în dispozițiile normelor din Partea Specială a Codului penal, cât și în cele din Partea Generală a acestuia. Conform principiului accesorietății (de accesoriu), specific instituției participației penale, acțiunile tuturor participanților trebuie încadrate în conformitate cu norma din Partea Specială a Codului penal care incriminează fapta săvârșită de autor. Astfel, calificarea acțiunilor sau inacțiunilor organizatorului, instigatorului și complicelui depinde în mod direct de calificarea acțiunilor sau inacțiunilor autorului principal, fiind bazate explicit pe prevederile art. 83 Cod Penal al RM, care instituie un cadru normativ de egalizare a răspunderii penale între organizatori, instigatori și complici, asigurând o aplicare uniformă a pedepselor în funcție de contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii. Conform Codului Penal, o faptă săvârșită cu intenție va avea ca rezultat pedepsirea făptuitorului potrivit legii.[3]

În cazul infracțiunilor săvârșite în participație, comportamentul organizatorului, instigatorului sau al complicelui trebuie încadrat potrivit normei incriminatoare, dar și în conformitate cu prevederile art.42 alin.(3), (4) și (5) CP RM, și anume: „Se consideră organizator persoana care a organizat săvârșirea unei infracțiuni sau a dirijat realizarea ei, precum și persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora.

(4) Se consideră instigator persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune.

(5) Se consideră complice persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte". În același timp, comportamentul autorului trebuie calificat doar potrivit normei concrete ce sancționează fapta prejudiciabilă comisă, fără a fi necesară trimiterea către norma de la alin.(2) art.42 CP RM.

Dintr-o perspectivă comparativă cu prevederile legislative penale ale altor state, dreptul penal autohton nu include prevederi care să incrimineze în mod distinct organizarea, instigarea sau complicitatea la săvârșirea unei infracțiuni. Aceste forme de participație penală sunt subsumate normei juridice utilizate pentru calificarea acțiunilor autorului principal. În vederea evidențierii rolului specific al fiecărui participant la săvârșirea

[3] Ibidem, art. 17.

infracțiunii, este necesar ca, pe lângă standardul aplicabil autorului, să fie utilizată calificarea suplimentară prevăzută de Partea Generală a Codului penal, care definește tipologia participanților.

În dreptul comun englez (*common law*), instituția complicității este una dintre cele mai vechi instituții juridice. Până la adoptarea Criminal Law Act din 1962, reglementările privind complicitatea erau consacrate exclusiv de normele dreptului comun. Participanții la infracțiune erau clasificați în autor și complice, autorul fiind împărțit în două categorii: autor de rangul I, adică persoana care execută direct fapta penală, și autor de rangul II, reprezentând persoanele care sprijină activitatea infracțională.

În doctrina engleză prin complicitate se înțelege acțiunea a două sau mai multe persoane pentru realizarea intenției criminale. Termenul complice este utilizat și în prezent, dar unii autori îi atribuie la această categorie pe toți participanții la infracțiune, iar alții – numai pe complice și pe instigator. De asemenea, prin autor se înțelege persoana care înfăptuiește nemijlocit, total sau parțial, infracțiunea, prin folosirea diverselor mijloace.[4]

Potrivit științei contemporane engleze, complicitatea este posibilă până în momentul comiterii faptei, și nicidecum după aceasta. De asemenea, complicitatea este posibilă atât în prezența autorului, cât și în lipsa acestuia. Dreptul comun englez prevede că persoana implicată într-un act de complicitate poate fi exonerată de răspunderea penală în cazul unui renunțări voluntare la săvârșirea infracțiunii, cu condiția ca aceasta să intervină înainte de finalizarea faptei sau înainte de producerea consecințelor prejudiciabile. Totuși, renunțarea voluntară, deși recunoscută de doctrină, poate fi ineficientă în cazurile prevăzute expres de lege. Din punctul de vedere al laturii subiective, complicitatea în cazul infracțiunilor intenționate implică unitatea de voință a participanților la momentul săvârșirii infracțiunii, subliniind necesitatea unei intenții comune pentru realizarea acțiunii infracționale.

În conformitate cu prevederile Model Penal Code din SUA (1962)[5], codurile penale ale statelor federale dispun, în general, clasificarea participanților la infracțiuni în autori și complici. În dreptul penal american, similar sistemului juridic englez, complicitatea poate apărea atât în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție, cât și din imprudență. Autorul, în sensul legislației penale americane, nu este doar persoana care realizează în mod direct latura obiectivă a infracțiunii, ci și persoana care utilizează un „agent nevinovat" sau o altă persoană a cărei vinovăție lipsește.

Cu referire la doctrina penală franceză, aceasta clasifică participația penală în trei forme, în funcție de gradul de organizare: participație prin juxtapunere, participație prin neglijență și participație prin înțelegere[6].

Un aspect specific reglementărilor americane este conceptul de *participație prin juxtapunere*, care se referă la situațiile în care mai multe persoane participă la aceeași acțiune infracțională fără o înțelegere prealabilă între acestea. Spre exemplu, în cazul unei încăierări colective în care victima suferă multiple leziuni, dar nu se poate identifica autorul fiecărei vătămări, răspunderea se analizează în mod colectiv. În dreptul penal francez, un concept similar este cel al „scenei unice a violențelor", aplicabil în cazurile de infracțiuni

[4] GIURGIU N. Drept penal general: doctrină, legislație, jurisprudență. Iași, Ed.: Cantes, 2000. ISBN 973817306X, 9789738173064. p.78.

[5] American Law Institute. (1962). Model Penal Code: Official Draft and Explanatory Notes. Philadelphia: American Law Institute. https://www.ali.org/publications/show/model-penal-code/

[6] PRADEL J. Manuel de Droit penal general. 22e edition. Paris, Ed.: Cujas, 2019. EAN: 9782254194049, p. 366.

intenționate. Atunci când nu este posibilă determinarea precisă a numărului și intensității actelor de violență comise de fiecare făptuitor, răspunderea penală este extinsă asupra tuturor participanților. Argumentația juridică se bazează pe următoarele premise: (1) din punct de vedere tehnic, fiecare autor este simultan complice al celorlalți; (2) imposibilitatea practică de a stabili rolul exact al fiecărui participant; (3) pluralitatea participanților crește pericolul social al faptei, justificând astfel atribuirea răspunderii colective.

Participația prin neglijență intervine în situațiile în care comportamentul unei persoane atrage răspunderea penală a altuia, deși principiul răspunderii personale rămâne esențial. Spre exemplu, răspunderea unui angajator pentru infracțiunile săvârșite de angajații săi poate fi justificată în anumite circumstanțe.

Participația prin înțelegere presupune existența unui acord între făptuitori pentru comiterea uneia sau mai multor infracțiuni. Acest tip de participație este divizat în funcție de natura înțelegerii încheiate: acord simplu (participație) și acord consolidat (formă de crimă organizată). În unele coduri penale ale statelor federale, participanții sunt clasificați suplimentar în instigatori și complici, în timp ce alte state nu fac această distincție.

Cu referire la obligativitatea săvârșirii unei infracțiuni, conform dreptului francez, trebuie ținut cont de distincția tripartită dintre crime, delicte și contravenții. Participarea la infracțiuni și încălcări este întotdeauna pedepsită, chiar și în cazul încălcărilor neintenționate[7].

Doctrina penală franceză identifică două forme principale de complicitate: instigarea și ajutorul (asistența). În trecut, legislația penală franceză recunoștea, pe lângă asistență și complicitate, oferirea de căi de atac drept o formă distinctă de contribuție la infracțiune. Motivația complicității poate îmbrăca două forme: provocarea sau darea de instrucțiuni, ambele condiționate de caracterul lor consumat, natura activă a actului și de faptul că ele sunt anterioare sau concomitente săvârșirii infracțiunii. Deși literatura juridică franceză afirmă că nu este posibilă complicitatea în cazul delictelor săvârșite prin imprudență, jurisprudența admite, în anumite cazuri, complicitatea la delicte neintenționate, spre exemplu: omorul prin imprudență sau publicitatea înșelătoare.

Doctrina penală spaniolă nu oferă o definiție expresă a participației penale. Potrivit articolului 28 din Codul penal al Spaniei, autorul este persoana care comite fapta fie individual, fie împreună cu alte persoane, sau care acționează prin intermediul unei alte persoane folosite ca instrument. Textul legal prevede: „Sunt considerați autori aceia care săvârșesc fapta personal, împreună cu alții sau prin intermediul unei persoane pe care o utilizează ca instrument. De asemenea, sunt considerați autori:

a) Persoanele care determină direct o altă persoană sau alte persoane să comită fapta;

b) Persoanele care cooperează la realizarea faptei printr-o acțiune fără de care nu s-a putut realiza fapta”[8].

Astfel, este autor și cel care determină pe altul să execute fapta, dar și cel care cooperează la executarea faptei printr-un act fără de care fapta nu ar fi putut fi executată. Complicele este definit ca fiind persoana care contribuie la executarea faptei, prin acte anterioare sau simultane. În ce privește sancționarea participației, legiuitorul a optat pen-

[7] Chambre Criminelle, 17 nov. 1887, Bulletin Criminelle nr. 392, 14 decembre 1934, citat de PELLETIER H., PERFETTI J. Code Penal 2006, Ed. Litec, Paris, pp.41-42.

[8] Boletín Oficial del Estado (BOE) – Legea Organică nr. 10/1995 din 23 noiembrie, art.28. disponibilă: https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf [accesat: 18.06.2025].

tru sistemul diversificării pedepselor[9].

Doctrina penală japoneză diferențiază complicitatea în două tipuri: obligatorie, în situațiile în care infracțiunea nu poate fi săvârșită decât prin participarea mai multor persoane, și benevolă, atunci când infracțiunea poate fi comisă de un singur făptuitor. Codul penal japonez, în Partea Generală, reglementează preponderent varianta benevolă a complicității.

Codul penal polonez introduce o distincție între autorul material, cel care săvârșește efectiv fapta infracțională, și autorul moral, care dirijează săvârșirea faptei prin intermediul unei alte persoane. De asemenea, legislația penală poloneză delimitează rolurile de instigator și complice prin oferirea de asistență.

Doctrina penală olandeză prevede că participanții la o infracțiune pot fi trași la răspundere penală doar dacă actele de participație au fost săvârșite cu intenție. Actele considerate a constitui participație includ provocarea infracțiunii prin daruri, promisiuni, abuz de autoritate, violență, constrângere, inducere în eroare, crearea unor ocazii favorabile, precum și punerea la dispoziție a mijloacelor sau informațiilor necesare săvârșirii faptei.

Reglementarea complicității în dreptul olandez este aliniată în mare parte cu cea din alte sisteme de drept continental (ex. Germania, Franța), punând accent pe intenție și pe caracterul indirect al contribuției. Totuși, prin delimitările clare și sancționarea diferențiată, Codul penal olandez oferă un cadru echilibrat și previzibil pentru tragerea la răspundere a participantului secundar.[10]

Sancționarea actelor de participație este guvernată de sistemul diversificării, prevăzând pentru participanții la delict o reducere cu o treime a maximului pedepselor de bază stabilite. În cazul delictelor sancționate cu detențiune pe viață, pedeapsa participanților va fi de 15 ani. Pedepsele complementare vor fi aceleași și pentru participare.[11]

Complicitatea în dreptul penal olandez este o instituție bine conturată, care reflectă o abordare moderată a participării penale: nici supraextensivă, dar nici limitativă în mod excesiv. Cerințele clare privind intenția și natura sprijinului acordat, precum și diferențierea pedepselor, contribuie la respectarea principiilor de legalitate, proporționalitate și individualizare a răspunderii penale.

În Codul penal al României nu se definește participația, ci doar se arată ce se înțelege prin participanți[12]. Participația penală este definită, în general, ca o cooperare între mai multe persoane în vederea săvârșirii unei infracțiuni care, prin natura sa, ar fi putut fi comisă și de un singur făptuitor. Pentru existența participației penale este necesară îndeplinirea unor anumite condiții: realizarea unei infracțiuni comune, prezența unei pluralități de infractori, coeziunea psihică a acestora și intenția comună de a participa la săvârșirea infracțiunii. În doctrină se disting mai multe forme de participație: participația propriu-zisă, improprie, simplă (omogenă) și complexă (eterogenă).

Conform Codului penal al României (Legea nr. 286/2009, republicat, 2018), compli-

[9] POCORA M. Participația penală în dreptul comparat. Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 6. Issue 2/2017. Disponibilă: http://juridica.ugb.ro/ [accesat: 05.06.2025].

[10] Netherlands. Wetboek van Strafrecht [Dutch Penal Code]. Trad. Louise Rayar & Stafford Wadsworth (rev. Hans Lensing). Littleton, Colo.: F.B. Rothman, 1997, https://www.gbv.de/dms/spk/sbb/recht/toc/273894366.pdf [accesat: 11.10.2025].

[11] Ibidem art. 49.

[12] Codul penal al României, Legea nr. 286/2009, republicat 2018, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2018, disponibil online: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/223635 [accesat: 21.06.2025].

ce este persoana care, cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală. Este de asemenea complice persoana care promite, înainte sau în timpul săvârșirii faptei, că va tăinui bunurile provenite din aceasta sau că îl va favoriza pe făptuitor, chiar dacă după săvârșirea faptei promisiunea nu este îndeplinită[13].

Cu referire la pedeapsa în cazul participanților potrivit legislației române, coautorul, instigatorul și complicele la o infracțiune săvârșită cu intenție se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor. La stabilirea pedepsei se ține seama de contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii[14].

În legislația penală germană nu vom găsi definiția complicității În știința dreptului penal german prin complicitate se înțelege „participarea mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate". Participanții la complicitate, conform Codului penal german, cap. III, sunt considerați autorul (executorul), instigatorul și complicele. În calitate de complice se pedepsește persoana care cu intenție a ajutat o altă persoană la săvârșirea cu intenție a unei fapte ilegale. Pedeapsa pentru complice se determină în funcție de pedeapsa prevăzută pentru autor[15].

Un punct critic identificat în analiză este tratamentul sancționator al complicelui. În România, pedepsele pentru complicitate se reduc, de regulă, față de cele aplicabile autorului, potrivit art. 75 lit. a) Cod penal. În Germania, sancționarea este de asemenea diferențiată, iar instanțele țin cont de gradul de implicare. În schimb, în SUA complicele poate primi aceeași pedeapsă ca autorul, ceea ce ridică probleme de echitate și proporționalitate, mai ales în cauzele cu participare marginală sau pasivă.

Un alt rezultat semnificativ privește natura intenției cerute pentru atragerea răspunderii complicelui. Dreptul român și cel german impun o intenție clară și directă de a sprijini autorul, de regulă fără a accepta forme de culpă sau dol indirect. Astfel, lipsa intenției directe duce, în principiu, la neîntrunirea elementelor complicității.

În dreptul penal american, unele instanțe au recunoscut conceptul de „knowledge-based liability", conform căruia simpla conștientizare a faptului că propriile acțiuni contribuie la comiterea unei infracțiuni poate fi, în anumite circumstanțe, suficientă pentru atragerea răspunderii penale.[16]

Conform art. 32 din Codul penal al Federației Ruse, complicitatea este definită ca fiind cooperarea intenționată între două sau mai multe persoane în vederea comiterii unei infracțiuni. În doctrina dreptului penal rus, complicitatea reprezintă un subiect de dezbatere teoretică. O parte a doctrinarilor susțin că fundamentul complicității constă în caracterul său accesoriu, ceea ce implică faptul că autorul reprezintă figura centrală a complicității, în timp ce activitatea celorlalți participanți are un rol auxiliar, de ajutorare.

Potrivit legislației Federației Ruse complicitatea penală poate fi:

1. Autorul, care poate fi o persoană ce săvârșește în mod direct o infracțiune, participă activ la aceasta împreună cu alți coautori sau comite infracțiunea prin intermediul unor persoane care nu pot fi trase la răspundere penală din cauza vârstei, incapacității mintale sau altor circumstanțe.

[13] Ibidem Art. 48.
[14] Ibidem Art. 46.
[15] German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB) Traducere realizată de Prof. Dr. Michael Bohlander Disponibilă pe portalul FAOLEX: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb [accesat: 10.10.2025].
[16] American Law Institute, Model Penal Code: Official Draft and Explanatory Notes (Philadelphia: American Law Institute, 1962). Disponibil online: https://www.ali.org/publications/show/model-penal-code.

2. Organizatorul, care planifică sau supraveghează săvârșirea infracțiunii, creează grupuri organizate sau comunități criminale ori le coordonează activitatea.

3. Instigatorul, care determină alte persoane să comită o infracțiune prin persuasiune, corupere, amenințare sau alte mijloace.

4. Complicele, definit ca persoana care sprijină săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, instrucțiuni, furnizare de informații, mijloace sau instrumente, înlăturarea obstacolelor sau promisiunea prealabilă de a ascunde infractorul, mijloacele infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele obținute prin acte penale, ori prin promisiunea de a cumpăra sau vinde astfel de bunuri (art. 33 din Codul penal)[17].

Gradul de participare și pedeapsa aplicabilă participanților depind de natura acțiunilor săvârșite de autor[18]. Conform art. 34 din Codul penal, dacă autorul este tras la răspundere penală, aceasta din urmă este extinsă asupra celorlalți participanți, care vor fi pedepsiți în conformitate cu același articol care reglementează acțiunile autorului. În teoria dreptului penal rus, complicitatea este analizată prin prisma a două criterii: obiective și subiective. Din categoria criteriilor obiective se evidențiază semnele cantitative (activitatea în comun) și cele calitative (pluralitatea de infractori). În ceea ce privește criteriile subiective, acestea includ comunitatea de intenții a participanților. Participanții la infracțiune, astfel cum sunt definiți de art. 33 din Codul penal, sunt: autorul, organizatorul, instigatorul și complicele.

Diferențele de abordare identificate în cadrul acestui studiu pot crea dificultăți semnificative în contextul cooperării judiciare internaționale. În practica europeană, cererile de extrădare sau recunoaștere a hotărârilor penale se lovesc adesea de diferențe în ceea ce ține de definirea și tratamentul complicității. Lipsa unei terminologii și a unor standarde comune privind participația penală complică aplicarea mecanismelor mandatului european de arestare.

Pe plan internațional, principalul instrument care reglementează complicitatea este Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale (CPI), adoptat în 1998. Conform art. 25 alin. (3) din Statut, „O *persoană este răspunzătoare penal și poate fi trasă la răspundere pentru o crimă prevăzută de prezentul Statut dacă: (...) c) înlesnește, sprijină sau contribuie în alt mod la comiterea sau tentativa de comitere a unei astfel de crime (...), inclusiv prin furnizarea de mijloace, informații sau resurse.*”[19] Acest articol consacră recunoașterea complicității penale internaționale, chiar și în lipsa participării directe la executarea infracțiunii.

Pe plan internațional, complicitatea este reglementată în mai multe forme, în funcție de gradul de implicare și de natura sprijinului:

• Aiding and abetting (ajutor și înlesnire) – presupune oferirea autorului crimei a unui sprijin practic, intenționat. Această formă este frecvent întâlnită în jurisprudența Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (TPII).

• Joint Criminal Enterprise (JCE) – „întreprinderea criminală comună” este o formă de responsabilitate penală colectivă, în care mai multe persoane colaborează în mod conștient la un plan criminal. Persoanele pot fi trase la răspundere chiar și pentru acte

[17] Уголовный кодекс Российской Федерации (1996)[Codul penal al Federației Ruse]. Legea federală nr. 63-ФЗ din 13 iunie 1996, republicată. Disponibil la: pravo.gov.ru [accesat: 08.10.2025].

[18] Ibidem, art. 34.

[19] Statutul din 17 iulie 1998, DE LA ROMA AL CURȚII PENALE INTERNAȚIONALE. Publicat în Monitorul Oficial nr. 211 din 28 martie 2002. Emitent: Curtea Penală Internațională, https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/ [accesat: 20.06.2025].

săvârșite de ceilalți membri, dacă acestea erau previzibile.

•Complicitate prin omisiune – uneori, și neintervenția poate atrage răspunderea penală, în special când persoana avea o obligație legală de a preveni sau de a opri comiterea infracțiunii (de ex., comandanți militari sau funcționari guvernamentali).

Principii-cheie privind complicitatea internațională:

- **Responsabilitate individuală**: dreptul internațional penal consacră faptul că fiecare persoană răspunde pentru propriul aport la crimă, indiferent de poziția oficială sau statutul politic.

- **Contribuție semnificativă**: pentru reținerea complicității, este necesar ca aportul persoanei să fi avut un efect concret și semnificativ asupra comiterii faptei.

- **Element intențional**: complicele trebuie să fi acționat cu intenția de a facilita fapta sau cu cunoașterea faptului că sprijinul său contribuie la realizarea acesteia.

Instituția complicității, pe plan internațional, este o formă esențială de tragere la răspundere penală în raport cu faptele cele mai grave care afectează comunitatea internațională. Aceasta reflectă principiul că nu doar autorii direcți ai crimelor sunt vinovați, ci și cei care, din umbră sau prin putere, le facilitează. Astfel, această instituție devine o expresie juridică a solidarității cu victimele și a condamnării complicității morale și politice în fața crimei organizate și a abuzurilor sistematice.

În dreptul penal al diferitelor state, distincția între autor, instigator, complice și așa-numiții „*encubridores*" (în dreptul penal spaniol) subliniază complexitatea participării infracționale. „Encubridores" sunt persoanele care, fără a participa direct la săvârșirea infracțiunii ca autori sau complici, intervin ulterior pentru a asista infractorul, fie prin utilizarea produsului infracțiunii, fie prin înlăturarea urmelor acesteia, sau pentru a facilita evadarea autorului.

Legislația Republicii Moldova, prevede răspunderea penală doar pentru dobândirea sau comercializarea, fără o permisiune prealabilă, a bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală (art.199 CP), sau favorizarea dinainte nepromisă a infracțiunii grave, deosebit de grave sau excepțional de grave (art.323 CP), lăsând în umbră alte categorii de infracțiuni, ceea ce, în viziunea autorului, creează lacune în legislație și posibilități suplimentare pentru infractori. De exemplu, prin prisma prevederilor art.16 CP al RM „Clasificarea infracțiunilor", fapta prevăzută la art.186 alin.(2) lit. b), c), d) Cod penal „Furtul" cu circumstanțele agravante, comis „de două și mai multe persoane", „prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință", „cu cauzarea de daune în proporții considerabile", este o infracțiune mai puțin gravă. Respectiv, participanții la această categorie de infracțiuni nu sunt pasibili de răspundere penală pentru comiterea infracțiunii prevăzute la art.323 CP al RM.

Alte situații de imprevizibilitate, deficiențe de calificare, aplicare a dublelor standarde și care lasă loc pentru discuții controversate între practicieni, creează opinii eronate cu referire la aplicarea uniformă și unitară a legislației penale, sunt interpretarea, uneori eronată, a prevederilor art.42 alin.(5) din CP al RM. De exemplu, se recunoaște faptul că corupția este un fenomen nociv care afectează societatea per ansamblu, statul creând diferite mecanisme, metode și structuri de prevenire/ combatere a acestui fenomen; totodată, implicarea agenților statului la documentarea și reținerea subiecților implicați în fapte de corupție și conexe acestora, uneori este la limita legalității. Cum poate fi explicat faptul lipsirii persoanei de posibilitatea renunțării la comiterea infracțiunilor de corupție și conexe acestora, atunci când agenții statului, în scopul documentării și reținerii potențialului făp-

tuitor, din fondurile speciale alocate de stat oferă anumite sume de bani mituitorului, pentru ca ultimul la rândul său să le transmită potențialului făptuitor (mituitului), instruindu-l pe acesta cu anumite sfaturi de comportament și de conduită în raport cu mituitul? Și dacă potențialul făptuitor are capacitatea la un anumit moment de a renunța la comiterea actului de corupție, ce face mituitorul (agentul statului)?; acesta din urmă insistă către mituit să ia mita și să-și ducă la bun sfârșit misiunea sa de transmitere a banilor. Cum este calificată contribuția agenților statului la documentarea și demascarea actelor de corupție, care este limita implicării acestora în acțiunile respective? Este evident faptul, că corupția este o maladie care a pătruns în toate țesuturile societății și trebuie stârpită, iar aceasta este una din prioritățile trasate de statul R. Moldova. Doar că prevenirea și combaterea acestui fenomen nociv trebuie realizată prin metode și mijloace legale. Or, potrivit prevederilor art.42 alin. (5) CP al RM, se consideră complice persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, furnizarea de instrumente sau mijloace sau înlăturarea obstacolelor, precum și o persoană care anterior a permis infractorului să faciliteze ascunderea mijloacelor infracțiunii, a urmelor sau a obiectelor acestora, sau o persoană care anterior a permis achiziționarea sau vânzarea acestor obiecte. În practică există suficiente cazuri, când simpla asistare a agenților statului la comiterea anumitor inacțiuni și neimplicarea acestora, cunoașterea din timp a anumitor circumstanțe cu referire la pregătirea infracțiunilor nu întotdeauna comportă responsabilități de ordin penal. Alteori, doar sensibilizarea opiniei publice aduce anumite schimbări de ordin legislativ sau instituțional (Cazul „Pădurea Domnească", „7 aprilie 2009", „Furtul miliardului" etc., mai recent cazul „Aeroport", soldat cu decesul a doi angajați, etc.).

Într-un stat cu adevărat democratic, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este o prioritate, indiferent de statutul procesual al individului. Statutul de bănuit, învinuit, inculpat, condamnat, prin prisma legislației procesual-penale, este unul temporar. În instanță finală, „liberul arbitru" determină comportamentul uman, iar respectarea standardelor democratice este o valoare care ține de maturitatea unei sau altei societăți. Nu întâmplător, unii indivizi își regăsesc refugiul în state mai dezvoltate (cum ar fi Marea Britanie), unde drepturile și libertățile omului cu adevărat sunt o valoare, alții ascunzându-se de organele de drept în „zone gri".

Analiza participației din perspectiva dreptului penal comparat și identificarea deficiențelor în plan național, poate contribui la adoptarea bunelor practici internaționale în vederea soluționării anumitor situații de individualizare a pedepselor penale pentru atingerea scopului pedepsei penale, stipulat în art.61 CP al RM, prin îmbunătățirea cadrului normativ național, asigurând astfel o aplicare mai eficientă și echitabilă a legii penale.

CONCLUZII

Instituția complicității reprezintă un element fundamental al teoriei generale a participației penale, asigurând ca răspunderea penală să nu se limiteze la autorul direct al infracțiunii, ci să se extindă și asupra celor care, prin acte de sprijin, înlesnire sau tăcere deliberată, contribuie la realizarea acesteia. Analiza comparativă efectuată a evidențiat existența unor diferențe notabile între sistemele de drept examinate – Republica Moldova, România, Spania, Germania, Rusia și Statele Unite ale Americii – în ceea ce privește condițiile de angajare a răspunderii și gradul de sancționare a complicilor.

În dreptul penal al Republicii Moldova, potrivit art. 42 C.P., participația este definită

ca „cooperarea intenționată a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate”.[20] Această formulare subliniază esența intenționalității, ca trăsătură comună tuturor formelor de participare, și impune ca fiecare participant să acționeze cu conștiința contribuției sale la infracțiune. Totuși, practica judiciară relevă dificultăți în delimitarea clară a formelor de participație – în special între coautorat, instigare și complicitate –, aspect care justifică intervenții de clarificare doctrinară și uniformizare jurisprudențială (Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 14 din 21 decembrie 2009; Decizia CSJ nr. 46/2017).

În dreptul penal român, complicitatea este reglementată de art. 48 C.P., definind complicea ca persoana care „cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod la comiterea unei fapte prevăzute de legea penală”.[21] Acest model, bazat pe claritate conceptuală și diferențierea între formele de participare, reprezintă o sursă utilă de inspirație pentru legislația moldovenească.

Codul penal spaniol (Legea Organică 10/1995, art. 28–29)[22] introduce o clasificare distinctă între autor și participant, incluzând în categoria autorilor și pe cei care acționează prin intermediul altora. În dreptul german, conform §§26–27 StGB, complicitatea („Beihilfe”) se pedepsește cu o sancțiune redusă, stabilită proporțional cu rolul efectiv al participantului, ceea ce denotă o aplicare riguroasă a principiului proporționalității.[23] În Rusia, art. 33 УК РФ definește complicitatea prin prisma contribuției voluntare, incluzând forme indirecte de sprijin moral.[24]

În dreptul american, conform Model Penal Code §2.06 (1962), noțiunea de „accomplice liability” este mai extinsă, incluzând și cazurile în care persoana, având cunoștință că acțiunile sale contribuie la comiterea unei infracțiuni, continuă totuși să le efectueze.[25] Această abordare, deși mai severă, reflectă specificul dreptului anglo-saxon, orientat către prevenție și răspundere morală sporită.

Rezultatele cercetării evidențiază că, în timp ce sistemele europene continentale pun accent pe intenția comună și pe principiul accesorietății, dreptul american valorifică mai mult dimensiunea subiectivă a cunoașterii și voinței. În consecință, sistemul penal al Republicii Moldova ar putea fi consolidat printr-o formulare expresă a principiului accesorietății, care ar asigura coerență în aplicarea normelor privind participația penală și ar limita extinderea nejustificată a răspunderii.

O altă concluzie importantă privește necesitatea unei individualizări mai riguroase a pedepsei în funcție de gradul concret de implicare al participantului. În unele cauze examinate de instanțele naționale, contribuția redusă a unui complice a fost sancționată disproporționat în raport cu cea a autorului. Pentru evitarea acestor situații, se recomandă elaborarea unor orientări metodologice de către Curtea Supremă de Justiție, care să asigure o aplicare uniformă și echitabilă a articolelor 42–45 C.P.

În plan general, concluzia cercetării rezidă din faptul că instituția complicității tre-

[20] Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. (Monitorul Oficial al R.M., nr. 128–129/1012, 2002).
[21] Codul penal al României, Legea nr. 286/2009, publicată în M.O. nr. 510 din 24 iulie 2009. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109856.
[22] Código Penal de España, Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre. Boletín Oficial del Estado (BOE). https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444.
[23] Strafgesetzbuch (StGB) – German Criminal Code. https://www.gesetze-im-internet.de/stgb.
[24] Уголовный кодекс Российской Федерации (УК РФ) от 13 июня 1996 г. № 63-ФЗ. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699.
[25] Model Penal Code (1962). American Law Institute. https://www.ali.org/publications/show/model-penal-code.

buie înțeleasă nu doar ca un mecanism represiv, ci ca un instrument al justiției penale menit să reflecte echilibrul dintre răspunderea individuală și solidaritatea în săvârșirea infracțiunii. Consolidarea acestei instituții în dreptul penal al Republicii Moldova presupune claritate legislativă, unificarea jurisprudenței și o abordare doctrinară modernă, compatibilă cu standardele europene și internaționale privind dreptul la un proces echitabil (art. 6 CEDO).

Studiul a demonstrat că, deși există un nucleu comun al complicității recunoscut la nivel internațional, particularitățile fiecărui sistem juridic influențează în mod direct aplicarea și interpretarea normelor penale. Această realitate evidențiază nevoia de armonizare parțială, cel puțin în contextul infracțiunilor transfrontaliere, precum și importanța unei abordări prudente și contextuale la evaluarea contribuției fiecărui participant la o infracțiune.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

American Law Institute. (1962). Model Penal Code: Official Draft and Explanatory Notes. Philadelphia: American Law Institute. https://www.ali.org/publications/show/model-penal-code.

Boletín Oficial del Estado (BOE) – Legea Organică nr. 10/1995 din 23 noiembrie, art.28. disponibilă: https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995 -25444-consolidado.pdf.

Codul Penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18-04-2002. LP220 din 31.07.23, MO318-321/18.08.23, art.560. Disponibilă: https://www.legis.md/.

Codul penal al României, Legea nr. 286/2009, republicat 2018, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2018, disponibil online: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/223635.

Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. (2009). Hotărârea Plenului nr. 14 din 21 decembrie 2009 cu privire la aplicarea legislației ce reglementează participația la infracțiune. Chișinău: Buletinul Curții Supreme de Justiție.

Chambre Criminelle, 17 nov. 1887, Bulletin Criminelle nr. 392, 14 decembre 1934, citat de PELLETIER H., PERFETTI J. Code Penal 2006, Ed. Litec, Paris. Disponibilă: https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007061477.

German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB) Traducere realizată de Prof. Dr. Michael Bohlander. Disponibilă pe portalul FAOLEX: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb.

GIURGIU N. Drept penal general: doctrină, legislație, jurisprudență. Iași, Ed.: Cantes, 2000. ISBN 973817306X, 9789738173064. 678 p.

Netherlands. Wetboek van Strafrecht [Dutch Penal Code]. Trad. Louise Rayar & Stafford Wadsworth (rev. Hans Lensing). Littleton, Colo.: F.B. Rothman, 1997.

PRADEL J. Manuel de Droit penal general. 22e edition. Paris, Ed.: Cujas, 2019. EAN: 9782254194049. 828 p.

POCORA M. Participația penală în dreptul comparat. Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 6. Issue 2/2017. Disponibilă: http://juridica.ugb.ro/.

Statutul din 17 iulie 1998, DE LA ROMA AL CURȚII PENALE INTERNAȚIONALE. Publicat în Monitorul Oficial nr. 211 din 28 martie 2002. Emitent: Curtea Penală Internațională, https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/.

Уголовный кодекс Российской Федерации (1996) [Codul penal al Federației Ruse]. Legea federală nr. 63-ФЗ din 13 iunie 1996, republicată.

CZU: 347.451

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17628010

Angela TALAMBUȚĂ[1]
angela.talambuta@idei.utm.md

Tatiana STAHI[2]
tatiana.stahi@idei.utm.md

ANALIZA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE PRIVIND VÂNZAREA-CUMPĂRAREA BUNURILOR IMOBILE*

Abstract: *Contractul de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile reprezintă una dintre cele mai frecvente forme de transmitere a dreptului de proprietate în cadrul circuitului civil și economic din Republica Moldova. Datorită valorii economice ridicate a imobilelor, precum și a importanței lor sociale și juridice, legiuitorul a instituit un regim juridic special pentru reglementarea acestor tranzacții, impunând formalități stricte privind forma, publicitatea și înregistrarea contractelor.*

Articolul de față își propune să analizeze în mod sistemic dispozițiile legislației în vigoare, cu accentul pus pe articolele care reglementează vânzarea bunurilor imobile, în special cele ce vizează condițiile de validitate, obligațiile părților și regimul juridic al înregistrării în Registrul bunurilor imobile.

Cuvinte-cheie*: contract, vânzare-cumpărare, bunuri, imobile, înstrăinare.*

---

[1] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Departamentul Inginerie, Drept și Evaluarea Imobilului, Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei (ROR: https://ror.org/02b82hk77), rectorat@adm.utm.md; ORCID: 0000-0002-5038-0959, angela.talambuta@idei.utm.md**

[2] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Departamentul Inginerie, Drept și Evaluarea Imobilului, Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei (ROR: https://ror.org/02b82hk77), rectorat@adm.utm.md; ORCID: 0000-0001-9120-4006, tatiana.stahi@idei.utm.md**

* *Cercetarea a fost realizată în cadrul proiectului instituțional 020408 „Cercetări privind Asigurarea Dezvoltării Durabile și Creșterii Competitivității Republicii Moldova în Context European”.*

ANALYSIS OF NATIONAL LEGISLATION ON THE SALE-PURCHASE OF REAL ESTATE

Abstract: *The contract of sale and purchase of real estate is one of the most common forms of transfer of ownership within the civil and economic circuit of the Republic of Moldova. Due to the high economic value of real estate, as well as its social and legal importance, the legislator has established a special legal regime for the regulation of these transactions, imposing strict formalities regarding the form, advertising and registration of contracts.*

This article aims to systematically analyze the relevant provisions of the Civil Code of the Republic of Moldova, with a focus on the articles regulating the sale of real estate, especially those concerning the conditions of validity, the obligations of the parties and the legal regime of registration in the Real Estate Register.

Keywords: *contract, sale-purchase, goods, real estate, alienation.*

INTRODUCERE

În contextul dezvoltării pieței imobiliare și al intensificării tranzacțiilor juridice care implică bunuri imobile, contractul de vânzare-cumpărare constituie unul dintre cele mai importante instrumente juridice utilizate în Republica Moldova. Prin intermediul acestui contract se realizează nu doar transferul dreptului de proprietate, ci și garantarea securității circuitului civil și stabilirea raporturilor patrimoniale între participanții la acest tip de tranzacție.

Importanța reglementării clare și coerente a vânzării-cumpărării de bunuri imobile derivă din caracterul special al acestora – fiind bunuri unice, cu valoare economică ridicată și cu regim juridic distinct, inclusiv în ceea ce privește forma actului, publicitatea, înregistrarea și opozabilitatea față de terți. În acest sens, Codul civil al Republicii Moldova, în redacția actualizată din 2019, prevede norme detaliate care stabilesc condițiile de valabilitate ale contractului, drepturile și obligațiile părților, precum și regimul juridic al bunurilor imobile în general.

În același timp, aplicarea acestor norme în practică evidențiază o serie de dificultăți și lacune legislative, care adesea generează litigii și întârzieri la încheierea contractelor sau neclarități privind transferul efectiv al dreptului de proprietate. Astfel, este necesară o analiză juridică aprofundată a dispozițiilor legale aplicabile, coroborată cu interpretările doctrinare și practica judiciară recentă, pentru a înțelege pe deplin funcționalitatea acestui mecanism juridic și a propune eventuale soluții de perfecționare.

Scopul prezentului articol este de a examina reglementările naționale în materie de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile, de a identifica elementele esențiale ale contractului, condițiile sale de formă și fond, particularitățile înregistrării și efectele juridice produse. În egală măsură, sunt analizate neajunsurile regimului actual, fiind formulate propuneri de îmbunătățire, cu accentul pus pe coerența normativă, predictibilitatea aplicării și eficiența procedurilor juridico-administrative aferente.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

În cadrul acestui studiu au fost utilizate metodele logico-juridică, sistemică și comparativă pentru analiza normelor legale și corelarea lor cu alte ramuri ale dreptului. De asemenea, s-a recurs la metoda analizei jurisprudențiale pentru a evidenția problemele

practice, precum și la metodele inductivă și deductivă pentru formularea propunerilor și concluziilor teoretice.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Evoluția contractului de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile în spațiul Republicii Moldova reflectă transformările economico-juridice majore prin care a trecut societatea moldovenească, de la dreptul cutumiar și codificările din perioada țaristă și sovietică, până la adoptarea unui cadru normativ modern după obținerea independenței.

1. Reglementarea juridică a contractului de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile în Codul civil al Republicii Moldova. Contractul de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile este una dintre formele fundamentale de transmitere a dreptului de proprietate, caracterizată prin formalism juridic sporit, interes public crescut și implicații economice considerabile. Codul civil al Republicii Moldova, modificat substanțial în anul 2019, reglementează aceste tranzacții printr-un set distinct de articole, de la 1167 până la 1176[1].

Analizând art. 1167-1168 putem susține că aceste norme se aplică atunci când un bun imobil este vândut ca entitate determinată, pentru un preț total, fără a fi indicată expres suprafața acestuia. Regula instituită este că niciuna dintre părți nu poate invoca eroarea sau viciul consimțământului din cauza unei diferențe de suprafață față de așteptările inițiale. Se consacră astfel principiul stabilității contractului și al asumării riscurilor legate de lipsa specificațiilor cantitative.

Totodată, atunci când contractul indică expres suprafața și prețul unitar (pe metru pătrat, de exemplu), diferențele dintre suprafața reală și cea convenită pot duce la revendicări juridice. Dacă suprafața este mai mică, cumpărătorul poate solicita completarea suprafeței sau, dacă nu este posibil, reducerea prețului ori chiar rezoluțiunea contractului, și dacă suprafața este mai mare și diferența depășește 5% (o douăzecea parte), cumpărătorul poate alege să plătească diferența sau să rezilieze contractul. Se instituie astfel un mecanism echitabil în favoarea ambelor părți (art. 1168 CC al RM)[2].

Privitor la predarea bunului imobil, art. 1169 Codul civil al Republicii Moldova presupune punerea lui la dispoziția cumpărătorului, golit de orice bunuri ce aparțin vânzătorului și care nu fac obiectul vânzării. Astfel, norma dată are rolul de a defini executarea obligației materiale a predării, distinsă de aspectele juridice privind transferul proprietății.

Contractul de vânzare-cumpărare a unui bun imobil în construcție constituie un instrument juridic complex și de o importanță practică majoră în cadrul pieței imobiliare. Articolele 1170-1176 din Codul civil al Republicii Moldova stabilesc un regim juridic distinct pentru această categorie de contracte, având ca obiect bunuri imobile aflate în proces de edificare și implicând o relație contractuală de durată între vânzător (de regulă, un dezvoltator) și cumpărător (persoană fizică sau juridică, deseori consumator)[3].

Potrivit art. 1170[4], aceste dispoziții legale se aplică nu doar contractului propriu-zis, ci și antecontractelor sau altor convenții prin care o parte se obligă să transmită un bun imobil în construcție, în schimbul unei contraprestații. Este consacrată o protecție consolidată a cumpărătorului-consumator, prin declararea nulității absolute a oricărei clauze

[1] Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 66-75 din 22.06.2002.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem.
[4] Ibidem.

care limitează sau exclude drepturile garantate de lege acestuia. Prin aceasta, se subliniază caracterul imperativ al normelor în discuție, în vederea prevenirii dezechilibrelor contractuale.

Art. 1171 din Codul civil al Republicii Moldova detaliază conținutul esențial al contractului. Printre altele, acesta trebuie să includă identificarea clară a obiectului (număr cadastral, documentație de urbanism, autorizație de construire), regimul juridic al terenului (proprietate, superficie), cotele-părți ce urmează a fi transmise, drepturile de folosință exclusivă asupra unor spații comune, termenele asumate de livrare, prețul total și graficul de plată. Se impune, de asemenea, anexarea unor documente justificative și instituirea unei obligații continue a vânzătorului de informare completă și corectă, inclusiv cu privire la identitatea antreprenorului, stadiul construcției și documentația asociată condominiului.

Prin art. 1172 din Codul civil al Republicii Moldova[5], se introduce un mecanism specific de *înregistrare provizorie a dreptului de proprietate*, înaintea finalizării lucrărilor de construire. Această înregistrare produce efecte opozabile terților și permite cumpărătorului să efectueze acte de dispoziție asupra dreptului său (vânzare, grevare cu ipoteci), fără a fi condiționat de consimțământul vânzătorului. Se garantează astfel o protecție eficientă a investiției cumpărătorului și se facilitează finanțarea acestor contracte prin implicarea instituțiilor bancare.

Art. 1173 din Codul civil al Republicii Moldova instituie limitări procentuale stricte în ceea ce privește sumele ce pot fi plătite în funcție de stadiul fizic al construcției: maximum 5% la începutul lucrărilor, 35% după finalizarea fundației, 70% după realizarea acoperișului și pereților exteriori, 95% după darea în exploatare și 100% doar după justificarea dreptului de proprietate[6]. Această structură etapizată reflectă un echilibru contractual între dreptul vânzătorului de a fi plătit și dreptul cumpărătorului de a-și asuma riscuri în mod proporțional cu progresul construcției.

În art. 1174 din Codul civil al Republicii Moldova, sunt reglementate aspecte legate de *transferul riscurilor*, obligația de finalizare a lucrărilor și garanțiile privind calitatea construcției. Riscul pieirii fortuite a bunului imobil este transferat cumpărătorului abia la semnarea procesului-verbal de predare-primire, iar vânzătorul rămâne responsabil inclusiv pentru lucrările auxiliare proiectului. Se prevede o *răspundere solidară* a vânzătorului cu antreprenorul și furnizorii implicați în execuția lucrărilor, în beneficiul cumpărătorului sau al asociației de proprietari, în cazul condominiilor. Important este și faptul că semnarea procesului-verbal de predare-primire nu anulează dreptul cumpărătorului de a invoca vicii ascunse.

Art. 1175 din Codul civil al Republicii Moldova reglementează posibilitatea utilizării unui *cont fiduciar de sechestru* pentru protejarea sumelor achitate de cumpărător. Acest cont este gestionat de un terț independent (notar, bancă, avocat ș.a.), iar sumele sunt eliberate gradual, pe măsura realizării etapelor convenite ale lucrărilor. Mecanismul constituie o veritabilă *garanție financiară* împotriva riscului de neexecutare sau de insolvabilitate a vânzătorului, având totodată efect de descurajare a deturnării fondurilor.

În sfârșit, art. 1176 din Codul civil al Republicii Moldova oferă cumpărătorului un cadru juridic de *protecție în caz de insolvabilitate a vânzătorului*. Acesta poate opta între justificarea înregistrării provizorii și preluarea bunului în starea existentă sau rezoluțiunea

[5] Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 66-75 din 22.06.2002.
[6] Ibidem.

contractului și restituirea sumelor plătite. Legea obligă administratorul insolvabilității să colaboreze în vederea semnării actului de predare-primire și recunoaște dreptul cumpărătorului de a solicita reparații pentru prejudiciile suferite.

În ansamblu, aceste articole conturează un regim juridic *protectiv*, *echilibrat și funcțional*, care răspunde nevoilor reale ale practicii contractuale din domeniul imobiliar. Ele reflectă tendințele europene de reglementare a vânzării bunurilor imobile în curs de edificare și asigură un cadru normativ modern, capabil să prevină litigiile și să garanteze securitatea circuitului civil.

2.*Reglementarea juridică a vânzării-cumpărării bunurilor imobile în Codul funciar al Republicii Moldova.* Noul Cod funciar, actualizat în forma sa modernizată (Codul funciar nr. 22/2024 în vigoare din 1 aprilie 2025)[7] stabilește cadrul juridic al regimului terenurilor (fondul funciar), cu norme complexe referitoare la *dreptul de proprietate și înstrăinare*. Aceste norme reglementează transferul dreptului de proprietate asupra terenurilor, punând accent pe protecția interesului public, securitatea circuitului funciar și gestionarea responsabilă a resursei terestre.

Potrivit art. 1 din noul Cod funciar (2024)[8]], se reglementează în mod sistematic relațiile funciare, inclusiv *înstrăinarea terenurilor*. Regula de bază este că orice negocieri, contracte sau acte juridice referitoare la proprietatea terenurilor sunt supuse prevederilor distincte ale codului, în corelație cu Codul civil, Legea cadastrului și alte acte normative relevante.

În principiu, înstrăinarea terenurilor se realizează prin contract de vânzare-cumpărare, cesiune, schimb etc., cu respectarea formelor prevăzute de Codul civil al RM (ex.: formă autentică)[9]. Pentru anumite categorii de terenuri agricole de dimensiuni reduse (≤ 0,25 ha), procedura de autentificare notarială este eliminată – acestea pot fi înregistrate direct în registrul cadastral, dacă dreptul anterior figurează deja în registru. Această modificare recentă își propune *simplificarea tranzacțiilor cu parcele mici*, reducând barierele birocratice.

Codul funciar menține interdicții stricte privind înstrăinarea către cetățeni străini a terenurilor cu destinație agricolă și forestieră. Art. 21 reafirmă imposibilitatea de a dobândi aceste terenuri de către străini, iar actele respective sunt de o nulitate absolută[10]. Excepțiile permise, cum ar fi moștenirea, impun obligații de înstrăinare către persoane abilitate în termen de un an, sub sancțiuni legale.

Prin noile modificări, se introduc categorii extinse de terenuri, cum ar fi cele destinate infrastructurii, telecomunicațiilor, exploatărilor miniere, grădinăritului, pensiunilor agroalimentare, pășunilor și fânețelor. Această extindere reflectă *diversificarea utilizărilor terenurilor* și necesitatea unui cadru adaptat.

Eliminarea cerinței notariale pentru terenurile agricole mici facilitează tranzacțiile locale, însă păstrează cerința de *înregistrare prealabilă a dreptului* vânzătorului în registru. Astfel, acestea rămân opozabile și stabile, asigurând în același timp transparența și prevenirea fraudelor[11].

[7] Codul funciar al Republicii Moldova, nr. 22 din 15. 02.2024. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.93-95 din 07.03.2024.
[8] Ibidem.
[9] Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 66-75 din 22.06.2002.
[10] Codul funciar al Republicii Moldova, nr. 22 din 15. 02.2024. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.93-95 din 07.03.2024.
[11] Marian M.-L. Dezvoltarea managementului imobilului comercial în condițiile Republicii Moldova. Teză de doctor în științe economice, 2023. 124 p.

Reglementarea înstrăinării imobilelor în Codul funciar actualizat este caracterizată de:

• *Protecția legală a patrimoniului național*, în special în cazul terenurilor agricole și forestiere;

• *Simplificarea anumitor proceduri*, pentru stimularea pieței funciare locale;

• *Extinderea și adaptarea categoriilor funciare*, în context socio-economic emergent;

• *Complementaritate armonizată* cu Codul civil al RM și cadrul cadastral național.

3. Reglementarea juridică a vânzării-cumpărării bunurilor imobile prin prisma Codului urbanismului și construcțiilor. Codul urbanismului și construcțiilor, adoptat prin Legea nr. 434/2023 și aplicabil din 30 ianuarie 2025[12], reprezintă o reformă amplă a reglementărilor urbane și de construcții, având ca scop principal claritatea regimurilor juridice ale imobilelor, siguranța urbană și simplificarea procedurilor autorizației de construire. O noutate esențială o constituie legătura directă dintre autorizația de construire și tranzacțiile imobiliare ulterioare: Codul stabilește că schimbarea destinației și funcțiunii imobilului, ca urmare a vânzării-cumpărării, este permisă după obținerea autorizației. Autorizația și certificatul de urbanism devin precondiții uniforme pentru validitatea tranzacției. Astfel, tranzacțiile devin o veritabilă sursă de disciplină și control urbanistic.

De asemenea, se introduce obligația de verificare prealabilă a autorizației de construire și a certificatului de urbanism înaintea semnării contractului de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile. Aceasta se traduce prin faptul că notarul –implicit cumpărătorul – trebuie să se asigure că imobilul este construit conform legislației în vigoare, eliminând riscul achiziției unor bunuri neconforme din punct de vedere tehnic și urbanistic[13].

Codul[14] impune ca orice schimbare de destinație (ex.: locuință într-un sediu de firmă, teren într-o zonă comercială) să fie aprobată printr-o autorizație specifică, iar tranzacția imobiliară care urmărește acest scop trebuie să fie precedată de actul urbanistic corespunzător. Această reformă asigură o coerență între planificarea urbană și piața imobiliară, prevenind hiperdiversitatea necontrolată la utilizarea terenurilor. Prin aceste reforme, Codul urbanismului conferă cumpărătorului un instrument suplimentar de verificare, reducând riscul unor investiții imobiliare nesigure. În același timp, vânzătorul este supus unui set clar de obligații documentare înainte de tranzacție, cu impact direct asupra validității contractului și a compatibilității urbanistice a imobilului[15].

4. Vânzarea-cumpărarea bunurilor imobile în Legea cadastrului bunurilor imobile. Aceasta din urmă are drept obiect instituirea unui sistem integrat și transparent de identificare, publicitate și protecție a drepturilor reale asupra imobilelor situate în Republica Moldova. Înscrierea oricărei operațiuni de înstrăinare a unui imobil – prin vânzare, donație, schimb, leasing sau moștenire – devine posibilă și opozabilă terților numai prin înregistrarea în Registrul bunurilor imobile. Acest principiu cardinal este consacrat în articolele 25-28, care stabilesc cadrul legal și condițiile pentru înscrierea drepturilor rezultate din înstrăinări.

Înstrăinarea unui bun imobil devine deplină eficiență juridică la momentul:

• cererii și documentelor doveditoare la Oficiul Cadastral Teritorial (OCT);

[12] Codul urbanismului și construcțiilor, nr. 434 din 28.12.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 41-44 din 30.01.2024.

[13] Albu S., Albu I. Aplicabilitatea bazelor de date în procesul de evaluare a proprietăților imobiliare în condițiile economiei emergente a Republicii Moldova. UTM, 2021, p.262.

[14] Codul urbanismului și construcțiilor, nr. 434 din 28.12.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 41-44 din 30.01.2024.

[15] Ibidem.

• verificării cererii în termen de 20 de zile (cu posibilă prelungire până la 60 de zile);
• validării documentelor (contract, certificat de moștenitor etc.);
• înscrierii efective în Registru;
• aplicării parafei și includerii referințelor în dosarul cadastral aferent[16].

Pentru fiecare imobil, dosarul cadastral devine instrumentul oficial care reflectă și confirmă proprietatea și orice modificări intervenite, inclusiv înstrăinări. Înregistrarea în Registru capătă *efecte tertius*, conferind publicitate juridică – astfel, chiar dacă părțile au consimțit la înstrăinare, aceasta nu are efect pentru terți până nu apare în Registru. Aceasta garantează securitatea juridică, evitând tranzacții fraudulent-concomitente. Articolele 25-30 prevăd că pot fi înscrise drepturi în baza contractelor autentificate, actelor de moștenire, hotărârilor judecătorești, actelor administrative, certificatelor emise de autorități recunoscute[17].

Documentele depuse trebuie să fie conforme cerințelor de formă și conținut (semnături, autentificări, dosare numerotate etc.); altfel, cererea este respinsă și poate fi atacată în instanță. Înregistrarea urmează o procedură strictă: primirea și înregistrarea cererii, evaluarea documentelor, înscrierea în Registru, emiterea deciziei și notificarea părților, arhivarea dosarului cadastral. Întregul proces nu poate depăși 20 de zile, plus cel mult 40 de zile suplimentare, în caz de completări necesare[18].

Odată înscris dreptul de proprietate al noului titular, documentul devine opozabil și protejat de lege –chiar și contra subrogatorilor și gajiștilor. Orice sarcină preexistentă (ipotecă, servitute etc.) este păstrată, cu excepția situațiilor de stingere simultană.

5. Vânzarea-cumpărarea bunurilor imobile prin prisma Legii privind procedura notarială. Legea nr. 246/2018 instituie un cadru procedural care reglementează activitatea notarială, în scopul consolidării securității tranzacțiilor juridice, inclusiv cele cu bunuri imobile[19]. Prin modificările adoptate în 2024, legea accentuează digitalizarea și accesibilitatea serviciilor notariale, eliminând bariere teritoriale în soluționarea actelor succesorale, în linie cu principiul eficienței și al egalității de acces la justiție.

Contractele de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile trebuie autentificate notarial, potrivit legii și Codului civil, sub sancțiunea nulității actului. Notarul are responsabilitatea legală de a verifica:

– Identitatea și capacitatea părților;
– Documentele care atestă dreptul de proprietate;
– Lipsa sarcinilor sau restricțiilor asupra imobilului.

Prin aceste verificări, notariatul oferă un grad înalt de garanție juridică și publicitate, prealabil înregistrării în registrul cadastral. Astfel, Legea nr. 246/2018[20], consolidată prin modificările din 2024, confirmă rolul notariatului ca pilon procedural esențial pentru tranzacțiile cu bunuri imobile. Autentificarea notarială, informarea, verificarea și publicitatea obținută constituie garanții juridice de încredere. Noile dispoziții – prin eliminarea limitelor teritoriale și digitalizarea activității – reflectă tendințe moderne în administrația

[16] Legea cadastrului bunurilor imobile, nr. 1543 din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.88-95 din 02.04.2021.
[17] Ibidem.
[18] Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 78-84 din 17.03.2017.
[19] Legea privind procedura notarială a Republicii Moldova, nr. 246 din 15.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 30-37 din 01.02.2019.
[20] Ibidem.

dreptului: accesibilitate, eficiență și transparență. Legislativ, aceasta creează premisa unei piețe imobiliare mai stabile și mai accesibile, protejând interesele părților și integritatea sistemului public de evidență.

6. Legea privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului. Tranzacțiile imobiliare – prin valoarea lor mare și utilizarea frecventă a mijloacelor bănești – sunt considerate entități cu risc semnificativ pentru spălarea banilor. Legea nr. 308/2017[21], completată în 2024, impune un cadru normativ care securizează aceste operațiuni, protejând sistemul financiar și integritatea pieței imobiliare. Norma desemnează profesioniști din sectorul imobiliar – agenți imobiliari, notari, bănci și alte entități – ca raportori însărcinați cu aplicarea unor politici bazate pe risc (KYC – know your client, EDD – due diligence extins). În tranzacțiile imobiliare, aceștia trebuie să identifice clientul, să verifice beneficiarului real și să monitorizeze corectitudinea sursei fondurilor.

Specialiștii au obligația de a justifica proveniența fondurilor în tranzacțiile cu imobile, prezentarea dovezilor financiare (contracte, extrase bancare, surse discontinue de măsură) devenind esențială. Lipsa justificării sau aparența unor fonduri ilicite determină activarea mecanismelor de raportare către SPCSB. Orice tranzacție legată de achiziție a imobilului care ridică suspiciuni rezonabile (ex.: plăți structurate sub praguri legale, discrepanțe în prețuri) trebuie raportată imediat Serviciului Prevenire și Combatere a Spălării Banilor (SPCSB). SPCSB a implementat un nou sistem electronic securizat de raportare pentru a gestiona eficient datele transmise de entitățile raportoare[22].

Legea actualizată întărește sancțiunile administrativ-pecuniare pentru nerespectarea obligațiilor AML în tranzacțiile imobiliare și clarifică competențele supraveghetorilor – BNM, CNFP și SPCSB. SPCSB are autoritatea de a emite decizii de sistare provizorie a tranzacțiilor suspecte și de blocare a bunurilor aferente. Prin aceste reglementări, legislația anti-spălare realizează:

- prevenție activă în fața riscurilor financiare asociate imobiliarelor,
- transparență completă prin mecanisme KYC și WFD (verificarea sursei);
- implementare robustă prin infrastructura SPCSB și sancțiunile corespondente;
- protejarea pieței imobiliare prin responsabilizarea actorilor profesioniști[23].

Astfel, Legea nr. 308/2017[24], consolidată prin modificările din 2024, conferă sectorului imobiliar un cadru solid de prevenție AML, poziționând tranzacțiile imobiliare într-un flux controlat, monitorizat și supus unor standarde înalte de conformitate.

7. Sancțiunile contravenționale aplicabile în cazul încălcării legislației referitoare la vânzarea-cumpărarea bunurilor imobile. Legiuitorul a stabilit în mod clar în art. 34 din Codul contravențional al RM [25] că unitatea convențională valorează 50 de lei. Această valoare servește drept bază pentru determinarea amenzilor și a altor măsuri contravenționale, conferind predictibilitate și uniformitate aplicării sancțiunilor.

---

[21] Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, nr. 308 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 58-66 din 23.02.2018.

[22] Albu S., Albu I. problema evaluării proprietăților de stat din Republica Moldova. Technium Social Sciences Journal. UTM, 2022. p.128

[23] Turetchi V., Borzdova T. Piața imobiliară în zonele rurale ale Republicii Moldova: situația actuală și oportunitățile de dezvoltare. Economie și Sociologie, Revista Economie și Sociologie, 2017. p. 133.

[24] Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, nr. 308 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 58-66 din 23.02.2018.

[25] Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 78-84 din 17.03.2017.

În ceea ce privește sectorul tranzacțiilor imobiliare, abaterile care privesc *nedeclararea la termen* a contractelor în Registrul bunurilor imobile, *lipsa afișării autorizațiilor urbanistice* sau *omisiunea înscrierii antecontractelor pentru imobile în construcție* au fost evidențiate drept contravenții semnificative. Conform modificărilor recente, pentru astfel de fapte se aplică amenzi între 60 *și* 180 *de unități convenționale* (*adică* 3 000–9 000 *de lei*), reflectând astfel severitatea și responsabilitatea profesională implicată în domeniu.

Dacă abaterea este considerată deliberată sau repetată, sancțiunea poate urca la 360 *de unități convenționale* (până la 18 000 *de lei*), în special în cazul persoanelor cu funcție de răspundere din sector (notari, dezvoltatori, agenți imobiliari). Aceste praguri arată o tendință clară de a integra imobiliarele în spațiul legal, prin avalanșa responsabilității care însoțește tranzacțiile.

De altfel, Codul a păstrat și facilitățile administrativprocedurale: plata jumătății amenzii este permisă dacă se execută *în maximum* 3 *zile lucrătoare* de la emiterea sancțiunii, abordare care îmbină eficiență cu echitate. Prin aceste mecanisme – cuantumuri relevante, posibilitatea de plată accelerată, sancțiuni complementare – Codul Contravențional ține să transforme piața imobiliară dintr-un domeniu vulnerabil în unul ***standardizat, transparent*** *și* ***disciplinat juridic***, prin măsuri care să prevină derapaje și să consolideze drepturile terților în trafic.

8. Responsabilitatea penală în materia înstrăinării bunurilor imobile în lumina Codului penal al Republicii Moldova. În contextul intensificării tranzacțiilor imobiliare și al valorii semnificative a acestora pentru economia națională, legiuitorul penal moldovean a consolidat în mod expres regimul de sancționare a comportamentelor ilicite asociate vânzării, cumpărării sau înstrăinării bunurilor imobile. Codul penal actualizat în anul 2025 consacră o serie de norme care vizează direct sau indirect acest sector[26], concentrându-se pe prevenirea evaziunii fiscale, protejarea interesului public și sancționarea conduitei dolosive sau abuzive.

Una dintre cele mai frecvente forme de ilicit penal în domeniul imobiliar este evaziunea fiscală. În acest sens, articolul 244 din Codul penal [5] incriminează „evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor", vizând în mod particular situațiile în care entitățile juridice includ în documentele fiscale date denaturate sau omit declararea veniturilor reale din tranzacții, cum ar fi subevaluarea prețului imobilelor în contracte. În măsura în care suma impozitului neachitat depășește 50 de salarii medii lunare pe economie prognozate, fapta devine infracțiune, atrăgând sancțiuni penale care variază de la amendă penală între 9000 și 13000 u.c., până la închisoare de până la 6 ani, în cazurile de prejudicii de proporții mari. În plus, persoana juridică implicată poate fi sancționată prin amendă și chiar lichidare forțată.

În paralel, articolul 244[1] stabilește răspunderea penală pentru „evaziunea fiscală a persoanelor fizice" – o normă deosebit de relevantă în cazul persoanelor care, în lipsa unei activități antreprenoriale, disimulează veniturile obținute din vânzarea imobilelor. Atunci când impozitul neachitat depășește 2500 u.c., se aplică pedepse precum amenda penală, muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare de până la 1 an, în funcție de circumstanțele agravante[27].

[26] Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.72-74 din 14.04.2009.
[27] Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.72-74 din 14.04.2009.

O altă infracțiune semnificativă în domeniul imobiliar este prevăzută de articolul 251 „Însușirea, înstrăinarea bunului în cazurile nepermise de lege". Această normă sancționează persoanele care, cu bună știință, dispun de un bun imobil asupra căruia nu au drept legal de înstrăinare, cum ar fi înstrăinarea unui imobil ipotecat, sechestrat sau gajat fără respectarea interdicțiilor legale. În asemenea cazuri, sancțiunile penale sunt de la 1350 la 1850 u.c. și pot ajunge până la 3 ani de închisoare.

Nu în ultimul rând, articolul 252 „*Insolvabilitatea intenționată*" devine aplicabil în ipoteza în care o persoană fizică sau juridică înstrăinează fraudulos bunuri imobile înainte de declararea stării de insolvabilitate, cu scopul vădit de a se sustrage de la executarea obligațiilor față de creditori. În astfel de circumstanțe, răspunderea penală poate atrage închisoare de la 2 până la 6 ani, reflectând caracterul grav al acestei conduite în contextul protejării ordinii economico-juridice.

Toate aceste prevederi din Codul penal constituie un sistem coerent de norme menite să asigure transparența și legalitatea pieței imobiliare, precum și să descurajeze comportamentele care periclitează încrederea publică în contractele de vânzare-cumpărare. În mod evident, legiuitorul a plasat în centrul preocupărilor sale securitatea circuitului civil imobiliar, sancționând sever orice tentativă de sustragere de la obligațiile fiscale, de ascundere a patrimoniului ori de înstrăinare abuzivă a bunurilor, de unde rezultă că Codul penal al Republicii Moldova oferă o protecție sporită intereselor legitime ale participanților la circuitul imobiliar, îmbinând instrumente represive cu scop preventiv și garantând că orice tentativă de fraudă imobiliară va fi tratată cu rigoarea cuvenită, prevăzută de lege.

În ultimii ani, piața vânzării-cumpărării bunurilor imobile din Republica Moldova a cunoscut o evoluție dinamică și complexă, marcată de o serie de transformări generate atât de factori interni – politici, economici, juridici –, cât și de contextul regional și internațional. Această evoluție a influențat în mod direct comportamentul părților implicate în tranzacții imobiliare, determinând modificări semnificative în structura, volumul și valoarea acestora.

Începând cu anul 2022, Republica Moldova a continuat procesul de adaptare la o economie de piață matură, iar sectorul imobiliar a devenit tot mai atractiv, atât pentru investitorii locali, cât și pentru cei străini. Creșterea constantă a cererii pentru bunuri imobile, în special în centrele urbane mari precum Chișinău, Bălți sau Cahul, a fost determinată de mai mulți factori: urbanizarea accentuată, migrarea populației din mediul rural spre orașe, dorința de a investi în active stabile în perioade de incertitudine economică, dar și extinderea activității dezvoltatorilor imobiliari.

Conform datelor publicate de Biroul Național de Statistică[28] și analizelor furnizate de portaluri specializate în imobiliare, volumul total al tranzacțiilor în domeniul bunurilor imobile a crescut de la 7,2 miliarde MDL în 2022 la 8,1 miliarde MDL în 2023, atingând în 2024 un prag de aproape 9,8 miliarde MDL[29]. Această evoluție reflectă un interes sporit pentru proprietăți, în special pentru cele rezidențiale, precum apartamentele și casele individuale.

[28] Vezi: Biroul național de statistică // https://statistica.gov.md/ro
[29] Vezi: Biroul național de statistică // https://statistica.gov.md/ro

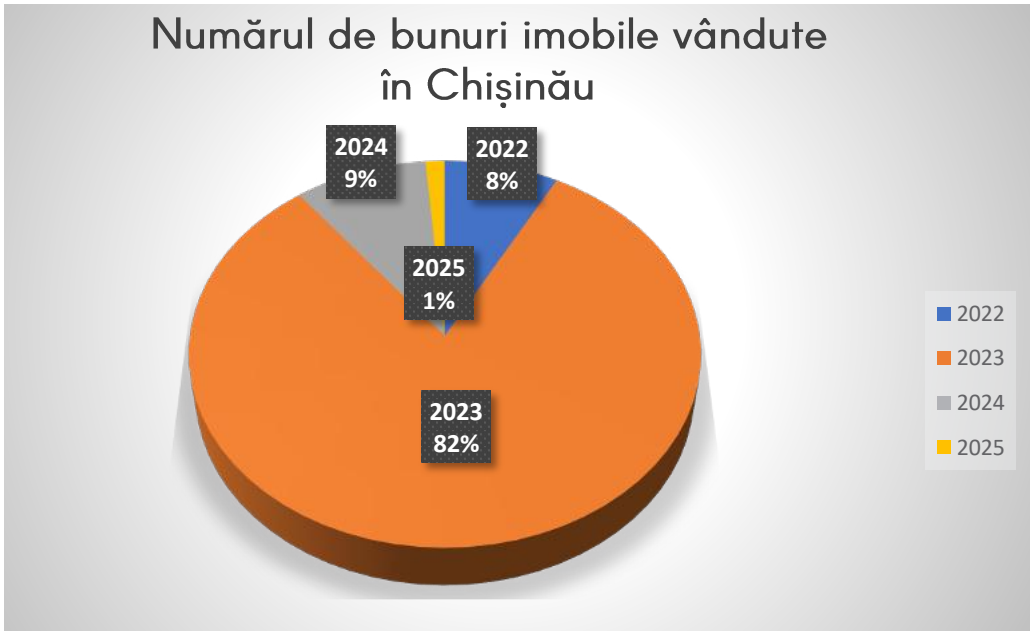

Fig. 1. Numărul de bunuri imobile vândute în Chișinău, 2022-2025

Prețurile de vânzare ale bunurilor imobile au urmat o traiectorie ascendentă, înregistrând o creștere semnificativă în perioada 2022-2024. De exemplu, în Chișinău, prețul mediu al unui metru pătrat în sectorul rezidențial a atins în 2024 valoarea de aproximativ 1 200-1 300 de euro, ceea ce reprezintă o dublare comparativ cu anul 2019. Această evoluție a fost alimentată de scumpirea materialelor de construcții, creșterea cererii și un ritm mai lent de autorizare a noilor proiecte imobiliare.

Totodată, sectorul imobiliar din Republica Moldova s-a confruntat și cu o tendință ciclică: după un an 2023 marcat de expansiune, în primul trimestru al anului 2025 s-a observat o diminuare bruscă a volumului tranzacțiilor. În Chișinău, de exemplu, s-au înregistrat doar 2 884 de tranzacții, în scădere cu aproximativ 28% față de perioada similară a anului precedent. Această contracție poate fi pusă pe seama epuizării parțiale a cererii solvabile, a incertitudinii economice și a costurilor ridicate de finanțare. În ultimii ani, s-au făcut eforturi semnificative pentru digitalizarea proceselor din cadrul Agenției Servicii Publice, inclusiv prin simplificarea procedurilor de eliberare a extraselor cadastrale și prin introducerea posibilității de depunere online a cererilor, aspecte care au contribuit la creșterea transparenței și eficienței tranzacțiilor imobiliare[30].

CONCLUZII

Reieșind din cele relatate mai sus, considerăm că vânzarea-cumpărarea bunurilor imobile în Republica Moldova a evoluat dintr-un simplu act de transmitere a proprietății într-un mecanism juridic sofisticat, aflat la intersecția mai multor ramuri ale dreptului și reglementat de un ansamblu coerent de norme menite să asigure siguranța, transparența și echilibrul circuitului civil imobiliar. Analiza realizată reflectă complexitatea tot mai mare a acestui contract și necesitatea permanentă de adaptare la realitățile sociale, economice și juridice ale statului.

[30] Vezi: Agenția Servicii publice // https://www.asp.gov.md/ro

Începând cu Codul civil, care constituie nucleul reglementării contractului de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile, legiuitorul moldovean a pus accent pe detalierea aspectelor esențiale precum forma contractului, obiectul, transferul riscurilor, protecția consumatorului și, nu în ultimul rând, condițiile stricte aplicabile bunurilor în construcție. Noile reglementări adoptate în urma reformei din 2019 au oferit o protecție consolidată cumpărătorului și o mai mare claritate pentru profesioniștii din domeniu, contribuind la prevenirea litigiilor și la garantarea bunei-credințe în raporturile contractuale.

Această abordare este dublată de dispozițiile Codului funciar, care reglementează în detaliu transferul dreptului de proprietate asupra terenurilor, punând accent pe protecția fondului funciar, pe interdicțiile privind achiziția de către cetățeni străini și pe simplificarea procedurilor pentru tranzacțiile locale. În același timp, Codul urbanismului și construcțiilor completează această viziune juridică prin integrarea dimensiunii urbanistice în validitatea tranzacțiilor, ceea ce înseamnă că aspectele de conformitate cu planurile urbanistice și autorizațiile de construire nu mai pot fi tratate ca detalii administrative, ci ca veritabili factori de legalitate.

Legea cadastrului bunurilor imobile, în schimb, instituie principii de publicitate și opozabilitate indispensabile funcționării pieței imobiliare moderne. Actele de înstrăinare nu pot produce efecte juridice decât în momentul înregistrării în registrul cadastral, ceea ce conferă stabilitate tranzacțiilor și protejează terții de eventualele fraude sau conflicte de proprietate.

Din punct de vedere procedural, Legea privind activitatea notarială asigură garanțiile necesare în etapa autentificării contractului, transformând notarul într-un veritabil garant al legalității și veridicității actelor juridice. Modificările recente aduse acestei legi, în special în ceea ce privește digitalizarea și eliminarea limitelor teritoriale, demonstrează o orientare modernă și eficientă a serviciului notarial moldovenesc.

Pe dimensiunea fiscală și de prevenire a criminalității economice, *Legea privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului* introduce obligații stricte de verificare și raportare pentru toate entitățile implicate în tranzacții imobiliare, în timp ce Codul contravențional și Codul penal consacră un sistem sancționator riguros pentru încălcarea reglementărilor în materie, fie ele de natură formală, fiscală sau frauduloasă. Din această perspectivă, contractul de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile nu mai poate fi analizat în izolare, ci ca parte integrantă a unui ecosistem legislativ amplu și interdependent. El reflectă nu doar un transfer de proprietate, ci o rețea de obligații, garanții, verificări și responsabilități legale, menite să asigure funcționarea corectă a pieței și protecția intereselor tuturor participanților: vânzători, cumpărători, notari, dezvoltatori, autorități publice și instituții financiare.

În concluzie, vânzarea-cumpărarea bunurilor imobile în Republica Moldova se bucură, în prezent, de un cadru juridic complex, modernizat și orientat către protecția juridică eficientă, prevenirea abuzurilor și adaptarea la cerințele unei economii de piață funcționale. Consolidarea acestui cadru, prin continuarea reformelor și aplicarea consecventă a normelor existente, constituie o premisă esențială pentru dezvoltarea durabilă a pieței imobiliare și consolidarea încrederii cetățenilor în sistemul de drept.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Agenția Servicii publice. Disponibil: https://www.asp.gov.md/ro/intrebari-frecvente/bunuri-imobile/0028 [accesat 20.06.25].
Codul civil a Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 66-75 din 22.06.2002.
Codul funciar al Republicii Moldova, nr. 22 din 15. 02.2024. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.93-95 din 07.03.2024.
Codul urbanismului și construcțiilor, nr. 434 din 28.12.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 41-44 din 30.01.2024.
Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 78-84 din 17.03.2017.
Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.72-74 din 14.04.2009.
Legea cadastrului bunurilor imobile, nr. 1543 din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.88-95 din 02.04.2021.
Legea privind procedura notarială a Republicii Moldova, nr. 246 din 15.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 30-37 din 01.02.2019.
Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, nr. 308 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 58-66 din 23.02.2018.
Albu S., Albu I. Problema evaluării proprietăților de stat din Republica Moldova. Technium Social Sciences Journal. UTM, 2022.
Albu S., Albu I. Aplicabilitatea bazelor de date în procesul de evaluare a proprietăților imobiliare în condițiile economiei emergente a Republicii Moldova. UTM, 2021.
Burbulea R., Movileanu V. Study on the behavior of real estate consumers on the market of the Republic of Moldova. În: Conferința „Reglementarea utilizării resurselor naturale: realizări și perspective". UASM, 2021, pp. 262-265.
Biroul Național de statistică. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro [accesat 20.06.25].
Marian M.-L. Dezvoltarea managementului imobilului comercial în condițiile Republicii Moldova. Teză de doctor în științe economice, 2023. 273 p.
Paladi A. The Role of Model Calibration in Mass Real Estate Assessment: A Case Study of the Republic of Moldova. International Journal of Applied Sciences & Development, 2025.
Stefu L. Instituția contractului de vânzarecumpărare a bunului imobil în construcție: factor de respectare a drepturilor persoanei la proprietate în Republica Moldova. În: Studii și cercetări juridice, 2021, pp. 104-110.
Turetchi V., Borzdova T. Piața imobiliară în zonele rurale ale Republicii Moldova: situația actuală și oportunitățile de dezvoltare. Economie și Sociologie, Revista Economie și Sociologie, 2017, pp. 133-139.

CZU: 620.9(478)

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17628075

Mihai MELINTEI [1]
sofia-chirita@yandex.ru

INTEGRAREA PIEȚEI ENERGETICE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN PIAȚA EUROPEANĂ. ASPECTE TEHNICE, JURIDICE ȘI DE REGLEMENTARE

Abstract: *Securitatea energetică reprezintă un pilon fundamental al stabilității economice și politice a fiecărui stat. În actualul context geopolitic marcat de instabilitate și de imperativele tranziției către surse verzi, securitatea și sustenabilitatea energetică au dobândit un rol central în agenda strategică a țărilor europene. Articolul de față analizează complexitatea procesului de integrare a sistemului energetic moldovenesc în rețeaua și piața energetică europeană, subliniind aspectele tehnice, juridice și de reglementare implicate. Integrarea este determinată de nevoia stringentă a Republicii Moldova de a-și diversifica sursele de energie și de a-și spori securitatea și reziliența energetică.*

Un pas decisiv a fost sincronizarea de urgență cu rețeaua ENTSO-E în 2022, urmată de dezvoltarea interconectărilor cu România. Totuși, o integrare deplină necesită investiții în infrastructura energetică, modernizarea, digitalizarea și echilibrarea în timp real a rețelelor, precum și alinierea la codurile tehnice și de operare europene. Din punct de vedere juridic, Republica Moldova a preluat în mare măsură al Treilea Pachet Energetic, dar persistă deficiențe de aplicare practică – în special în ceea ce privește concurența reală, independența instituțională și protecția consumatorului.

Articolul propune măsuri concrete: armonizarea completă cu acquis-ul comunitar, cuplarea pieței de echilibrare cu România, consolidarea instituțională și cooperarea trilaterală (RO-MD-UA). Integrarea nu este doar un demers tehnic, ci și o provocare geopolitică, ce implică o viziune strategică pe termen lung. Realizarea unei piețe energetice funcționale și integrate în piața europeană va transforma Republica Moldova într-un partener energetic viabil și previzibil în regiune.

Cuvinte-cheie: *securitate energetică, reziliență energetică, ENTSO-E, piață energetică, integrare europeană.*

[1] **Doctorand, asistent universitar, Facultatea Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, România (ROR: https://ror.org/026gdz537), e-mail: rectorat@ulbsibiu.ro; ORCID ID: 0000-0002-8853-2663, e-mail: mihai.melintei@ulbsibiu.ro**

INTEGRATION OF THE ENERGY MARKET OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA INTO THE EUROPEAN MARKET. TECHNICAL, LEGAL AND REGULATORY ASPECTS

***Abstract**: Energy security is a fundamental pillar of the economic and political stability of every state. In the current geopolitical context marked by instability and the imperatives of the transition to green sources, energy security and sustainability have acquired a central role in the strategic agenda of European countries. This article analyzes the complexity of the process of integrating the Moldovan energy system into the European energy network and market, highlighting the technical, legal and regulatory aspects involved. Integration is driven by the pressing need of the Republic of Moldova to diversify its energy sources and increase its energy security and resilience.*

A decisive step was the emergency synchronization with the ENTSO-E network in 2022, followed by the development of interconnections with Romania. However, full integration requires investments in energy infrastructure, modernization, digitalization and real-time balancing of networks, as well as alignment with European technical and operating codes. From a legal point of view, the Republic of Moldova has largely taken over the Third Energy Package, but deficiencies in practical application persist – especially regarding real competition, institutional independence and consumer protection.

The article proposes concrete measures: full harmonization with the community acquis, coupling of the balancing market with Romania, institutional consolidation and trilateral cooperation (RO-MD-UA). Integration is not only a technical endeavor, but also a geopolitical challenge, which implies a long-term strategic vision. The creation of a functional and integrated energy market in the European market will transform the Republic of Moldova into a viable and predictable energy partner in the region.

***Keywords:** energy security, energy resilience, ENTSO-E, energy market, European integration.*

INTRODUCERE

Securitatea energetică este o componentă esențială a stabilității economice și politice a oricărui stat. Într-un context geopolitic tot mai volatil și aflat sub presiunea tranziției verzi, securitatea și sustenabilitatea energetică au devenit componente foarte importante ale agendei strategice a statelor europene.[1] Pentru Republica Moldova, o țară cu o dependență istorică majoră de importurile energetice din Rusia, integrarea în piața energetică europeană este nu doar un obiectiv strategic, ci o necesitate geopolitică. Vulnerabilitatea rețelei naționale și lipsa capacităților interne de echilibrare au evidențiat în mod acut nevoia Republicii Moldova de a se alinia la standardele europene și de a se conecta durabil la infrastructura europeană. Procesul implică conectarea fizică la infrastructură, armonizarea reglementărilor și participarea activă la piețele regionale liberalizate de energie.

În acest context, sincronizarea urgentă a sistemului energetic al Republicii Moldova cu rețeaua ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity) în martie 2022, realizată într-un timp record, a marcat un moment de referință.[2] Alături de parteneriatul energetic strategic cu România[3], acest pas a oferit oportunitatea de a participa la piața europeană de energie electrică și de a beneficia de stabilitatea

[1] Daniel Yergin, Noua Hartă. Energie, Climă și Ciocnirea Civilizațiilor, Editura Litera, București, 2022, p. 41.
[2] International Energy Agency, Moldova 2022. Energy Policy Review, p. 15.
[3] Memorandum de Înțelegere din 11 decembrie 2023 între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind realizarea proiectelor necesare interconectării rețelelor de gaze naturale și energie electrică din România și Republica Moldova. În: Monitorul Oficial nr. 190 din 8 martie 2024.

operațională și economică oferită de interconectările transfrontaliere.

Totuși, integrarea completă în piața regională europeană implică mai mult decât interconectarea fizică. Ea necesită modernizarea infrastructurii naționale, reforme legislative substanțiale și o adaptare riguroasă a cadrului de reglementare. În plus, trebuie luate în calcul provocările legate de echilibrarea sistemului, investițiile în surse regenerabile și implicarea actorilor de pe piață într-un mediu concurențial și transparent.[4]

Obiectivul acestui articol este de a analiza în mod sistematic obstacolele și oportunitățile integrării pieței energetice moldovenești în piața regională europeană, cu accentul pus pe rolul organizației ENTSO-E, dezvoltarea interconectărilor cu România și cerințele tehnice, juridice și instituționale ale acestui proces. Printr-o astfel de abordare, se oferă un cadru analitic util pentru factorii decizionali, experți în politici publice, dar și pentru cercetători interesați de domeniul energetic în statele din Vecinătatea Estică a Uniunii Europene.

METODE DE CERCETARE ȘI MATERIALE APLICATE

Studiul de față utilizează o abordare calitativă, bazată pe triangularea mai multor surse de date pentru a investiga procesul de integrare a pieței energetice moldovenești în spațiul european. Obiectivul central al cercetării este de a identifica obstacolele și oportunitățile tehnice, juridice și de reglementare ale acestui proces, cu accent pe rolul infrastructurii transfrontaliere și al actorilor instituționali relevanți, precum ENTSO-E și ANRE.

Analiza procesului de integrare a pieței energetice a Republicii Moldova în piața regională europeană a impus utilizarea unei metodologii de cercetare calitative, interdisciplinare, adaptate complexității subiectului, care implică dimensiuni tehnice, juridice și de reglementare. În acest scop, au fost aplicate mai multe metode complementare care permit atât o înțelegere sistemică a provocărilor actuale, cât și formularea unor concluzii aplicabile pe planul politicilor publice.

Metodă de bază utilizată a fost analiza documentară, care a inclus examinarea legislației naționale și europene în domeniul energiei, a regulamentelor și directivelor comunitare (în special Pachetul III Energetic al UE), a strategiilor și planurilor naționale, precum Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030. Au fost consultate și documente oficiale ale ENTSO-E, ale Secretariatului Comunității Energetice și ale instituțiilor moldovenești relevante, cum ar fi ANRE și Ministerul Energiei.

Pentru a înțelege impactul tehnologic și operațional al integrării energetice, a fost utilizată analiza de conținut tehnic, aplicată proiectelor-cheie de interconectare, precum liniile de înaltă tensiune de 440 kV Vulcănești - Chișinău și Bălți - Suceava. Acest tip de analiză a permis identificarea cerințelor de interoperabilitate tehnologică, precum și a constrângerilor legate de infrastructura existentă și sincronizarea cu sistemul ENTSO-E.

Pentru integrarea dimensiunii instituționale și de guvernanță, a fost realizată și o analiză instituțională calitativă, bazată pe literatura de specialitate și pe evaluări ale experților din domeniu. Această metodă a evidențiat rolul actorilor-cheie în procesul de reglementare (ANRE, Moldelectrica, furnizorii și operatorii de sistem) și a reliefat gradul de pregătire al acestora pentru integrarea în structuri europene. Prin utilizarea acestor metode complementare, cercetarea propusă reușește să ofere o imagine integrată și echilibrată asupra procesului de integrare energetică a Republicii Moldova, abordând atât

[4] Kim Talus, EU Energy Law and Policy: A Critical Account, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 9.

barierele structurale și instituționale, cât și oportunitățile reale de convergență cu spațiul energetic european.

Integrarea Republicii Moldova în piața energetică europeană presupune mai mult decât conectarea fizică la rețelele europene. Este un proces sistemic complex care implică transformări tehnice, armonizarea cadrului juridic și consolidarea instituțiilor de reglementare. În continuare vom analiza principalele provocări și cerințe în aceste trei domenii fundamentale.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Integrarea Republicii Moldova în piața energetică europeană presupune mai mult decât conectarea fizică la rețelele europene. Este un proces sistemic complex, care implică multiple dimensiuni interdependente și transformări profunde la nivel național. Conectarea fizică – prin interconectări de înaltă tensiune, conducte de gaze sau infrastructuri de transport – reprezintă doar infrastructura de bază. Adevărata integrare are loc atunci când aceste conexiuni sunt susținute de un cadru legal și instituțional compatibil cu normele Uniunii Europene.[5]

Pe plan tehnic, integrarea necesită modernizarea rețelelor naționale de transport și distribuție a energiei, adaptarea sistemelor de operare la standardele europene, dar și implementarea tehnologiilor inteligente care să permită o gestionare eficientă și flexibilă a fluxurilor de energie.[6] Este esențială și asigurarea capacității de reacție rapidă la dezechilibre în rețea, în contextul unei piețe regionale interconectate și dinamice.

Din punct de vedere juridic, armonizarea legislației naționale cu *acquis-ul comunitar* în domeniul energiei este o condiție extrem de importantă. Aceasta include reformarea cadrului de reglementare, asigurarea concurenței loiale pe piață, protecția consumatorilor și promovarea energiilor regenerabile. De asemenea, sunt necesare măsuri pentru creșterea transparenței, eliminarea barierelor administrative și combaterea practicilor anticoncurențiale.[7]

Instituțiile de reglementare trebuie, la rândul lor, consolidate atât în termeni de capacitate profesională, cât și de independență operațională. Autoritatea națională de reglementare trebuie să fie capabilă să monitorizeze eficient piața, să intervină în caz de abuzuri și să coopereze activ cu instituțiile europene și cele ale țărilor membre ale Comunității Energetice. Nu în ultimul rând, integrarea presupune și o transformare la nivel de guvernanță energetică, politici publice și viziune strategică.[8]

Republica Moldova trebuie să adopte un model energetic sustenabil, orientat spre securitate, reziliență și diversificare a surselor. În continuarea celor menționate mai sus vom analiza principalele provocări și cerințe în trei domenii fundamentale necesare integrării pieței energetice moldovenești în piața europeană: aspecte tehnice, juridice și de reglementare.

[5] Kim Talus, A Research Agenda for International Energy Law, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2024, pp. 75-76.
[6] Catherine Banet, Hanri Mostert, Iñigo del Guayo, LeRoy Paddock, Milton Fernando Montoya, Resilience in Energy, Infrastructure, and Natural Resources Law, Oxford University Press, Oxford, 2022, p. 50.
[7] Kim Talus, A Research Agenda for International Energy Law, p. 76.
[8] Thijs Van de Graaf, The Politics and Institutions of Global Energy Governance, Palgrave Macmillan, London, 2013, p. 34.

1. Aspecte tehnice

Includerea pieței energetice a Republicii Moldova în piața regională europeană nu poate fi realizată exclusiv prin reforme legislative sau prin voință politică. O componentă esențială o reprezintă alinierea tehnică a sistemului energetic moldovenesc la standardele și cerințele rețelei continentale europene, gestionate de ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity). Această aliniere implică o serie de provocări legate de infrastructura fizică, capacitatea operațională a sistemului național de transport, precum și interoperabilitatea cu rețelele vecine, în special din România.

Un pas major a fost realizat în martie 2022, când Republica Moldova, împreună cu Ucraina, în regim de urgență s-a sincronizat cu rețeaua continentală ENTSO-E.[9] Această sincronizare, în mod normal un proces planificat pe parcursul mai multor ani, a fost accelerată pe fondul invaziei ruse în Ucraina, devenind posibilă datorită pregătirilor tehnice preliminare și cooperării active cu operatorii de sistem europeni. Sincronizarea a permis deconectarea completă de la rețeaua rusească (IPS/UPS) și a oferit Republicii Moldova acces la servicii de echilibrare și stabilitate de frecvență prin rețeaua europeană.[10]

Totuși, sincronizarea este doar o condiție necesară, dar nu suficientă pentru participarea deplină la piața unică europeană de energie. Moldova are nevoie de dezvoltarea capacităților interne de echilibrare, integrare a mecanismelor de piață și adaptare a infrastructurii existente pentru a asigura un flux sigur și eficient de energie electrică în regim bidirecțional. Pilonul central al integrării tehnice a Republicii Moldova pe piața energetică europeană îl constituie dezvoltarea interconectărilor fizice cu România. În prezent, Republica Moldova este conectată la rețeaua electrică românească prin linia de tensiune înaltă (400 kV) Isaccea - Vulcănești și câteva linii de 110 kV, însă acestea sunt insuficiente din punctul de vedere al capacității și stabilității pentru o integrare funcțională pe termen lung. De asemenea, până la finalizarea liniei de tensiune înaltă Vulcănești - Chișinău, punctul final al liniei electrice Isaccea - Vulcănești rămâne Centrala Termoelectrică de la Cuciurgan, MGRES, (situată în regiunea transnistreană).[11]

În vederea consolidării integrării tehnice a Republicii Moldova în rețeaua electrică europeană, un rol esențial îl joacă implementarea unor proiecte strategice de infrastructură, menite să crească capacitatea de interconectare și să asigure compatibilitatea operațională cu sistemele din statele membre ale Uniunii Europene. Astfel, proiectele strategice sunt fundamentale pentru consolidarea capacității de transport energetic transfrontalier. Printre proiectele de importanță strategică a sectorului energetic al Republicii Moldova, putem menționa:

- Linia de înaltă tensiune 400 kV Vulcănești - Chișinău;
- Extinderea Stației Electrice Vulcănești, inclusiv racordarea liniei electrice Isaccea -Vulcănești - Chișinău;
- Linia de înaltă tensiune Bălți (MD) - Suceava (RO);
- Linia de înaltă tensiune Strășeni (MD) - Gutinaș (RO);
- Modernizarea Stației Electrice Chișinău.[12]

[9] European Commission, Statement by Commissioner for Energy Kadri Simson on Synchronisation of the Continental European Electricity Grid with Ukraine and Moldova, disponibil pe https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_1789, accesat la 21.06.2025.
[10] ENTSO-E Winter Outlook 2024–2025, p. 31.
[11] Moldelectrica, Starea sistemului energetic al Republicii Moldova, disponibil pe https://moldelectrica.md/ro/activity/system_state, accesat la 21.06.2025.
[12] Moldelectrica, Proiectul de interconectare a sistemelor electroenergetice Moldova-România, disponibil pe

Dezvoltarea activă a acestor proiecte de interconectare nu se limitează doar la facilitarea importului de energie electrică în situații de necesitate sau dezechilibru intern, ci va mai crea premise pentru ca Republica Moldova să devină un actor activ pe piața regională de energie. Prin creșterea capacității de transport transfrontalier, asigurarea compatibilității tehnice cu rețelele europene și integrarea în mecanismele comune de piață, R. Moldova va putea participa direct la procesele de tranzacționare, echilibrare și stabilizare energetică, în cadrul unui sistem liberalizat, competitiv și transparent, conform normelor și principiilor Uniunii Europene.

Un aspect tehnic critic care influențează în mod direct capacitatea Republicii Moldova de a se integra eficient în piața energetică regională îl reprezintă nivelul redus de flexibilitate al sistemului energetic național.[13] În prezent, structura sistemului electroenergetic moldovenesc este profund dezechilibrată din punct de vedere al surselor de generare, fiind dominată de o singură stație de mari dimensiuni – Centrala Termoelectrică de la Cuciurgan (MGRES), situată în regiunea transnistreană.

MGRES, operată de entitatea rusă Inter RAO, funcționează preponderent pe bază de gaz natural importat din Federația Rusă, ceea ce amplifică vulnerabilitățile geopolitice și economice ale sistemului energetic al Republicii Moldova. Din punct de vedere tehnic, această centralizare excesivă a capacității de producere conduce la un grad scăzut de diversificare a surselor de generare, la dependență ridicată față de o singură infrastructură și la un risc sistemic major în cazul unor întreruperi deliberate sau accidentale ale fluxurilor de energie.[14]

Un aspect tehnic suplimentar îl reprezintă configurația actuală a rețelei de transport de înaltă tensiune, care are punctul principal de echilibrare a fluxurilor electrice pe teritoriul MGRES. Practic, majoritatea liniilor de tensiune înaltă (300 și 400 kV) converg spre nodul de la Cuciurgan,[15] ceea ce face ca echilibrarea sistemului să depindă în mod disproporționat de această centrală.

În plus, absența unor capacități moderne de generare distribuită, lipsa stocării energetice și insuficiența rețelelor la reziliență fac ca sistemul moldovenesc să nu dispună de un grad suficient de autonomie operațională. În acest context, realizarea unor investiții în infrastructura critică – cum ar fi dezvoltarea de capacități de producție pe malul drept al Nistrului, integrarea de surse regenerabile și modernizarea liniilor de transport – devine esențială pentru a permite flexibilitate, securitate operațională și convergență reală cu piața energetică europeană.

2. Alinierea la cerințele tehnice europene

Integrarea Republicii Moldova în piața europeană de energie nu poate fi realizată în mod eficient fără o aliniere riguroasă la cerințele tehnice impuse de rețeaua continentală europeană, administrată de ENTSO-E. Această aliniere implică nu doar sincronizarea fizică a sistemului energetic, ci și respectarea unui set extins de reguli tehnice, coduri de rețea și standarde operaționale, menite să asigure interoperabilitatea, stabilitatea și secu-

https://moldelectrica.md/ro/finances/mold_rom_project, accesat la 21.06.2025.

[13] ENTSO-E, Annual Report, 2023 Edition, p. 51.

[14] Mihai Melintei, Perspectivele energetice ale Republicii Moldova după 1 ianuarie 2025, în „Energynomics". Disponibil pe: https://www.energynomics.ro/mihai-melintei-energy-analytical-studies-perspectivele-energetice-ale-republicii-moldova-dupa-1-ianuarie-2025/, accesat la 21.06.2025.

[15] Moldelectrica. Starea sistemului energetic al Republicii Moldova, disponibil pe https://moldelectrica.md/ro/activity/system_state, accesat la 21.06.2025.

ritatea funcționării sistemelor electroenergetice din statele membre.[16]

ENTSO-E, în colaborare cu Agenția pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare din Domeniul Energiei (ACER), a elaborat un ansamblu coerent de Coduri de Rețea (Network Codes) și Ghiduri de Implementare (Guidelines), care stabilesc reguli comune pentru operarea, planificarea și integrarea piețelor energetice europene.[17] Pentru Republica Moldova, putem evidenția următoarele seturi de reguli relevante:

• Codul de operare a sistemului (System Operation Guideline - SOGL) reglementează modul de operare în condiții normale și de urgență, inclusiv schimbul de date, coordonarea între operatorii de sistem și menținerea frecvenței;

• Cereri privind conectarea instalațiilor de generare (Requirements for Generators - RfG)impun standarde tehnice pentru noi capacități de generare, inclusiv în ceea ce privește controlul tensiunii, frecvenței și participarea la servicii de sistem;

• Codul de echilibrare a rețelei (Electricity Balancing Guideline - EBGL) introduce principii comune privind serviciile de echilibrare a cererii și ofertei de energie, într-o piață competitivă și transparentă.[18]

• Pentru a respecta aceste cerințe, Republica Moldova trebuie să realizeze un proces complex de modernizare a infrastructurii energetice, care să includă:

• Digitalizarea și modernizarea rețelei de transport, cu integrarea sistemelor avansate SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) și WAMS (Wide Area Monitoring Systems);

• Modernizarea centrelor de dispecerat, astfel încât să poată opera în coordonare cu sistemele europene și să asigure monitorizarea și controlul în timp real al fluxurilor energetice;

• Implementarea de sisteme de măsurare inteligentă (smart metering) și de comunicare securizată între actorii pieței, pentru a permite participarea la piețele de echilibrare și răspuns la cerere (demand response);

• Crearea unei capacități naționale de analiză a adecvării sistemului (resource adequacy) și de prognoză a consumului și producției, conform metodologiilor ENTSO-E.[19]

Alinierea tehnică presupune, totodată, consolidarea capacităților instituționale ale operatorului de sistem (Moldelectrica) și ale autorității de reglementare (ANRE), precum și formarea profesională continuă a personalului tehnic. Participarea la schimb de bune practici, simulări comune și programe de cooperare bilaterală (în special cu Transelectrica și ENTSO-E) reprezintă pași esențiali în acest proces.

3. Aspecte juridice ale integrării în piața energetică europeană

Integrarea pieței energetice a Republicii Moldova în piața europeană nu poate fi concepută în afara unui cadru juridic solid, coerent și compatibil cu *acquis-ul comunitar*

[16] André Estermann, Louise Anderson, Marius Schrade, European Electricity Market Coupling. A Practitioner's Guide, Springer Nature Switzerland, Cham, 2025, p. 348.

[17] European Commission, Electricity network codes and guidelines. Disponibil pe: https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/wholesale-energy-market/electricity-network-codes-and-guidelines_en, accesat la 21.06.2025.

[18] ENTSO-E, Electricity Balancing. Disponibil pe: https://www.entsoe.eu/network_codes/eb/#development, accesat la 21.06.2025.

[19] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, Investiții în sistemul electroenergetic, disponibil pe https://energie.gov.md/ro/content/investitii-sistemul-electroenergetic, accesat la 21.06.2025.

în domeniul energiei.[20] Dimensiunea juridică a acestui proces are o importanță crucială, întrucât reglementează relațiile dintre actorii pieței, definește drepturile și obligațiile participanților, stabilește normele de concurență și oferă instrumente legale pentru asigurarea transparenței, nediscriminării și protecției consumatorilor.

Republica Moldova a aderat în 2009 la Tratatul de instituire a Comunității Energetice, ceea ce presupune angajamentul de a transpune și implementa legislația comunitară în domeniul energiei, mediului, concurenței și energiei regenerabile. Țara noastră a adoptat o lege organică, Legea Nr. 117/2009, prin care a ratificat tratatul.[21] Această lege include angajamentul de a implementa obligațiile asumate prin semnarea documentului respectiv. În acest context, autoritățile moldovenești, conform Articolului 1, punctul 2 din Protocolul de aderare a Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice, își asumă obligațiile de a adopta pachetele legislative ale UE în domeniul energiei, inclusiv:

- Al Treilea Pachet Energetic – axat pe separarea funcțională (unbundling) a operatorilor, accesul terților la rețele (TPA – Third Party Access), înființarea unui regulator independent și dezvoltarea pieței concurențiale;
- Regulamentele privind integritatea și transparența pieței (REMIT) – pentru prevenirea manipulării pieței și a utilizării abuzive a informațiilor privilegiate;
- Directivele privind eficiența energetică, energia din surse regenerabile și securitatea aprovizionării.[22]

Al Treilea Pachet Energetic al Uniunii Europene, la care Republica Moldova s-a angajat prin Tratatul Comunității Energetice, include un set de directive și regulamente menite să liberalizeze și să eficientizeze piețele de energie electrică și gaze naturale. Pentru R. Moldova, aplicarea acestui pachet presupune transpunerea și implementarea mai multor reforme esențiale în legislația și practica energetică. Un principiu-cheie al pachetului este separarea (juridică, funcțională și, în unele cazuri, proprietară) a activităților de producere, transport și furnizare a energiei electrice și a gazelor naturale. Pachetul a fost transpus în principal prin:

- Legea nr. 107/2016 privind energia electrică[23];
- Legea nr. 108/2016 privind gazele naturale[24];
- Reglementări secundare adoptate de ANRE (licențiere, tarife, acces la rețea, echilibrare etc.).

Pentru a evalua în mod concret nivelul de conformitate al Republicii Moldova cu cerințele celui de-al Treilea Pachet Energetic al Uniunii Europene, este utilă o analiză comparativă între obligațiile europene și stadiul actual al implementării acestora la nivel național, evidențiind atât realizările, cât și lacunele persistente.

[20] EUR-Lex, Tratatul de instituire a Comunității Energiei, disponibil pe https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/the-energy-community-treaty.html, accesat la 22.06.2025.
[21] Legea Nr. 117 din 23-12-2009 pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice. În: Monitorul Oficial Nr. 8-10 art. 6.
[22] Ibidem.
[23] Legea Nr. 107 din 27-05-2016 cu privire la energia electrică. În: Monitorul Oficial Nr. 193-203 art. 413.
[24] Legea Nr. 108 din 27-05-2016 cu privire la gazele naturale. În: Monitorul Oficial Nr. 193-203 art. 415.

Domeniu	Cerința conform Pachetului Energetic	Stadiul implementării	Observații/ Deficiențe
Separarea activităților	Separarea proprietății juridice și funcționale între transport, producere și furnizare.	Implementat parțial – Moldelectrica este separată legal de alte activități.	Necesită clarificări privind independența operațională și raportarea financiară.
Operator de sistem independent (OTS)	OTS trebuie să fie neutru, cu autonomie decizională.	Implementat complet –Moldelectrica funcționează ca OTS desemnat.	Monitorizarea de către ANRE privind neutralitatea efectivă este încă limitată.
Acces reglementat la rețea (TPA)	Toți furnizorii și traderii au drept de acces transparent și nediscriminatoriu.	Acces reglementat implementat, bazat pe reglementări ANRE.	Aplicațiile TPA în regiunea transnistreană nu sunt garantate.
Liberalizarea pieței energetice	Crearea unei piețe concurențiale, cu dreptul consumatorilor de a schimba furnizorul.	Cadrul legal este complet. Piața este deschisă.	Nivel scăzut de concurență reală la nivel intern. MGRES domină producția.
Reglementator independent (ANRE)	Autoritate națională autonomă, transparentă și protejată de ingerințe politice.	ANRE funcționează legal ca o autoritate națională independentă.	Critici privind presiuni politice și lipsă de autonomie bugetară completă.
Protecția consumatorilor	Dreptul la informare, facturare clară, mecanisme de soluționare a litigiilor.	Implementat complet –legislația prevede aceste drepturi.	Aplicare lentă, mai ales în zone rurale. Consumatorii vulnerabili sunt slab protejați.
Transparența pieței și supravegherea (REMIT)	Prevenirea manipulării pieței și utilizării abuzive a informațiilor privilegiate.	Cadru legal incomplet pentru aplicarea REMIT.	Nu există încă un mecanism operațional pentru detectarea manipulării pieței.
Participare la cooperarea regională (ENTSO-E, ACER)	Colaborarea transfrontalieră, integrare în ENTSO-E, participare la schimburi de date și fluxuri.	Progrese semnificative de sincronizare cu ENTSO-E.	Proces în desfășurare – integrarea deplină în piețele europene necesită pași suplimentari.
Coduri de rețea (Network Codes)	Implementarea codurilor de operare, echilibrare, conectare (RfG, SOGL, EBGL etc.)	Codurile sunt transpuse parțial în legislație.	Aplicarea practică limitată. Necesită actualizări constante și cooperare tehnică.

Analiza comparativă prezentată în tabel permite evidențierea clară a domeniilor în care Republica Moldova a avansat considerabil, dar și a deficiențelor, necesare a fi abor-

date în vederea unei integrări europene depline și eficiente. Deși Republica Moldova a înregistrat progrese legislative notabile în vederea alinierii cadrului său juridic la cerințele celui de-al Treilea Pachet Energetic[25], în special după anul 2016, implementarea practică a acestor reforme rămâne parțială. Domeniile care aduc cele mai mari provocări sunt funcționarea unei piețe concurențiale autentice și monitorizarea eficientă a comportamentului participanților pe piață, unde încă se resimt influențele structurii monopoliste și lipsa unei supravegheri pro-active.

Un obstacol major pentru realizarea unei piețe energetice unitare și funcționale este regiunea transnistreană, care rămâne în afara cadrului de reglementare național și european, operând după reguli proprii, fapt ce afectează coerența și securitatea întregului sistem energetic moldovenesc. În acest context, devine imperativă consolidarea capacităților instituționale ale Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE), dar și întărirea funcțională și operațională a operatorului de sistem, Moldelectrica. De asemenea, finalizarea procesului de sincronizare tehnică și operațională cu rețeaua continentală ENTSO-E reprezintă un pas esențial pentru integrarea deplină a Republicii Moldova în piața europeană și pentru asigurarea unui cadru stabil, transparent și predictibil de funcționare a sectorului energetic.

4. Perspective de consolidare a cadrului juridic în sectorul energetic al Republicii Moldova

Pentru a asigura o integrare deplină și funcțională în piața energetică europeană, consolidarea viitoare a cadrului juridic al Republicii Moldova trebuie să depășească transpunerea formală a directivelor europene și să vizeze o armonizare substanțială și aplicabilă în noile condiții ale unei piețe regionale dinamice și digitalizate.[26] În acest sens, putem contura trei direcții strategice esențiale:

1. Aprofundarea armonizării cu normele europene privind pieţele de echilibrare și agregare. Pe măsură ce R. Moldova se racordează fizic și operațional la rețeaua europeană ENTSO-E, devine critică alinierea reglementărilor privind echilibrarea sistemului energetic, inclusiv prin participarea actorilor terți la mecanismele de piață. Este necesară integrarea prevederilor din actele europene care reglementează funcționarea pieţelor de echilibrare și agregarea serviciilor de flexibilitate. Această reformă ar permite accesul agregatorilor independenți, oferind o mai mare diversitate a participanților la piață și optimizând utilizarea resurselor distribuite.

2. Introducerea unor reglementări moderne privind stocarea energiei în baterii. Transformarea sistemului energetic într-unul mai decarbonizat și descentralizat presupune adaptarea legislației la noile tehnologii și modele de consum. În prezent, Republica Moldova nu dispune de un cadru juridic complet pentru integrarea instalațiilor de stocare a energiei (baterii, capacități de tip power-to-X), ceea ce limitează flexibilitatea sistemului. În R. Moldova, legislația referitoare la instalațiile de stocare a energiei electrice este în curs de elaborare și se axează pe integrarea acestor sisteme în rețeaua energeti-

[25] European Commission, Questions and Answers on the third legislative package for an internal EU gas and electricity market Disponibil pe: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_11_125, accesat la 22.06.2025.

[26] Kim Talus, A Research Agenda for International Energy Law, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2024, pp. 75-76.

că națională.[27] Principalul scop al acestei direcții strategice este îmbunătățirea fiabilității rețelelor și gestionarea eficientă a energiei, inclusiv prin servicii de echilibrare și rezerve de capacitate. De asemenea, dezvoltarea infrastructurii și stimularea prosumatorilor (consumatori care produc energie pentru autoconsum și injectare în rețea) necesită norme clare privind accesul la rețea, mecanisme de compensare, tarife dinamice și responsabilități de echilibrare.

3. Întărirea capacității ANRE de a monitoriza și sancționa încălcările pieței în spiritul transparenței și concurenței loiale. Pentru ca liberalizarea pieței să fie una autentică, nu doar formală, este esențial ca Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) să fie dotată cu instrumente eficiente de supraveghere și intervenție. Aceasta presupune nu doar consolidarea independenței resurselor instituționale, ci și dezvoltarea unor mecanisme de monitorizare a pieței în timp real, capabile să detecteze comportamente anticoncurențiale, abuz de poziție dominantă sau manipularea prețurilor. În paralel, cadrul legal trebuie să prevadă sancțiuni clare și disuasive pentru operatorii care nu respectă regulile de piață și principiile de transparență.[28]

Prin implementarea coerentă și pragmatică a celor trei direcții prioritare menționate – armonizarea cu normele europene privind piețele de echilibrare și agregare, actualizarea reglementărilor legate de stocare, precum și întărirea capacității instituționale a autorității de reglementare, R. Moldova își poate construi un sistem energetic caracterizat prin modernitate, deschidere, reziliență operațională și competitivitate reală. Un astfel de sistem nu doar că va corespunde pe deplin cerințelor funcționale și normative ale pieței interne europene de energie, ci va contribui activ la coeziunea și interoperabilitatea pieței regionale.

Mai mult, adaptarea continuă la standardele europene va spori transparența și încrederea investitorilor, stimulând dezvoltarea infrastructurii critice (esențiale pentru modernizarea sistemului energetic al Republicii Moldova și integrarea în piața europeană) și atragerea capitalului privat în sectoare-cheie ale tranziției energetice.[29] Această evoluție va întări securitatea energetică națională, atât din perspectiva diversificării surselor și rutei de aprovizionare, cât și din cea a stabilității sistemului în fața șocurilor externe sau a riscurilor geopolitice.

În egală măsură, integrarea reală în piața energetică europeană prin conectarea fizică, sincronizarea tehnică și convergența reglementărilor, va permite Republicii Moldova nu doar să beneficieze de avantajele unei piețe comune, ci și să devină un actor activ și credibil în arhitectura energetică europeană, contribuind la securitatea energetică colectivă și la realizarea obiectivelor climatice și de eficiență ale Uniunii Europene.

5. Aspecte de reglementare

Reglementarea eficientă a pieței energetice este un element esențial pentru asigurarea unei funcționări transparente, echitabile și competitive a sectorului energetic.[30] Ca-

[27] ANRE, Republica Moldova va avea propriul sistem de stocare a energiei electrice în baterii. Disponibil pe: https://www.anre.md/republica-moldova-va-avea-propriul-sistem-de-stocare-a-energiei-electrice-in-baterii-3-872, accesat la 22.06.2025.

[28] Kim Talus, A Research Agenda for International Energy Law, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2024, p. 78.

[29] Ibidem.

[30] Machiel Mulder, Regulation of Energy Markets. Economic Mechanisms and Policy Evaluation, Springer International Publishing, Cham, 2021.

drul de reglementare autohton a evoluat semnificativ în ultimii ani, în special prin transpunerea directivelor europene și alinierea graduală la cerințele celui de-al Treilea Pachet Energetic. Cu toate acestea, anumite componente-cheie necesare pentru funcționarea efectivă a unei piețe liberalizate, precum structura tarifară, mecanismele de echilibrare și principiile de alocare a costurilor, se află încă în proces de ajustare și consolidare.

Autoritatea Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) are rolul central în supravegherea pieței, stabilirea regulilor de participare și garantarea accesului echitabil pentru toți actorii.[31] Deși Republica Moldova a adoptat principiile de bază ale liberalizării pieței, inclusiv separarea juridică a furnizorilor și accesul terților la rețea, realitatea pieței este dominată de un grad ridicat de concentrare, în special în segmentul de producere, unde MGRES deține o poziție dominantă. Acest fapt limitează concurența efectivă, în pofida existenței unui cadru legal deschis.

Regulamentele europene impun existența unor mecanisme robuste de echilibrare a sistemului, bazate pe prețuri marginale și participare deschisă.[32] În R. Moldova, mecanismul de echilibrare este încă într-o fază incipientă de dezvoltare, fiind operat de Moldelectrica, cu un număr redus de participanți și o capacitate limitată de reacție rapidă.[33] Pentru a dezvolta piața funcțională de echilibrare, care poate spori reziliența sistemului energetic al Republicii Moldova, este eficientă și esențială cuplarea pieței naționale cu piața de energie electrică a României, prin stabilirea unui punct comun de tranzacționare. Această integrare operațională ar permite armonizarea mecanismelor de echilibrare, facilitând apariția unei piețe regionale comune, în care Moldova ar beneficia de stabilitate, eficiență și acces la capacități de echilibrare transfrontaliere.

Stabilirea unui punct comun de tranzacționare, fie la nivel de piață spot (ziua următoare și intra-zilnică), fie la nivel de echilibrare (balancing market)[34], ar crea premisele necesare pentru armonizarea reglementărilor și utilizarea capacităților de echilibrare deja existente în România, parte integrantă a rețelei europene ENTSO-E. Acest lucru ar permite operatorului de sistem de la noi, Moldelectrica, să acceseze în timp real resurse externe de echilibrare, reducând astfel dependența de un număr limitat de producători locali și îmbunătățind stabilitatea rețelei. În lipsa unei piețe reale de echilibrare, costurile dezechilibrelor sunt distribuite arbitrar sau prin mecanisme reglementate, ceea ce nu stimulează comportamente eficiente din partea participanților.

Experiența altor state din Europa, cum ar fi Croația, Slovacia sau Ungaria, demonstrează că cuplarea piețelor naționale cu cele regionale a dus nu doar la o mai bună echilibrare a sistemelor, ci și la scăderea costurilor de sistem, creșterea transparenței prețurilor și stimularea concurenței reale între participanți. De asemenea, participarea la o piață regională favorizează integrarea surselor regenerabile de energie care, prin natura lor intermitentă, necesită mecanisme de echilibrare mai flexibile și mai diversificate.

[31] Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a Republicii Moldova, Funcții de bază. Disponibil pe: https://www.anre.md/functii-de-baza-3-4, accesat la 22.06.2025.
[32] European Commission, Governance of the internal energy market. Disponibil pe: https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/governance-internal-energy-market_en, accesat la 22.06.2025.
[33] Moldelectrica, Mecanismul de echilibrare. Disponibil pe: https://moldelectrica.md/ro/electricity-/balancing_mechanism, accesat la 22.06.2025.
[34] ACER, Electricity Balancing. Disponibil pe: https://www.acer.europa.eu/electricity/market-rules/electricity-balancing, accesat la 22.06.2025.

Exemple de cuplare a piețelor de energie în Europa Centrală și de Est

Țara	Partener de cuplare principal	Tipul cuplării	Anul	Beneficii observate
Croația	Ungaria, Slovenia și Cehia.	Cuplare ziua următoare (Day-Ahead Market Coupling).	2018	Scăderea prețurilor medii, creșterea lichidității, acces mai bun la echilibrare.
Ungaria	România, Cehia și Slovacia.	Cuplare regională (4M Market Coupling).	2012-2014	Alinierea prețurilor, creșterea transparenței și concurenței.
România	Ungaria, Cehia și Slovacia.	Cuplare 4M MC – MRC (pan-europeană).	2014-2022	Participare la piața europeană, acces la energie mai ieftină, stabilitate operațională.
Slovacia	Cehia și Ungaria.	Cuplare trilaterală – 4M MC	2012	Optimizarea fluxurilor transfrontaliere, reducerea dezechilibrelor.
Bulgaria	România.	Cuplare ziua următoare.	2021	Acces la echilibrare și integrarea în piața unică europeană.
Republica Moldova (în curs)	România, prin OPCOM și Transelectrica.	Cuplare pieței spot și de echilibrare.	în curs	Posibilă stabilizare a sistemului, eficiență economică, integrare în ENTSO-E.

Astfel, cuplarea pieței de energie electrică din R. Moldova cu piața românească nu este doar un pas tehnic, ci o decizie strategică majoră care ar accelera integrarea în piața internă europeană, ar contribui semnificativ la securitatea energetică și ar crea condiții favorabile pentru dezvoltarea durabilă și competitivă a sectorului energetic moldovenesc. Ca și observație, putem remarca că integrarea Republicii Moldova într-o platformă de tranzacționare comună cu România, după modelul piețelor din Europa Centrală și de Est, ar aduce beneficii sistemice semnificative, comparabile cu cele observate în cazul Bulgariei și Croației. Aceasta ar reprezenta o abordare pragmatică pentru a construi rapid o piață de echilibrare robustă și a reduce vulnerabilitățile actuale ale sistemului energetic moldovenesc.

În perspectiva integrării în ENTSO-E, țara noastră va trebui să transpună și să aplice în mod concret reglementările europene privind echilibrarea (Electricity Balancing Guideline – EBGL)[35], inclusiv prin dezvoltarea unei piețe de rezervă și a unui cadru clar de responsabilitate pentru echilibrarea consumatorilor și producătorilor. De asemenea, nu există încă o participare a agregatorilor sau a resurselor distribuite la procesul de echilibrare, ceea ce limitează flexibilitatea operațională a sistemului. În contextul actual al adaptării la noile cerințe ale pieței energetice europene, compania de stat Energocom

[35] ENTSO-E, Electricity Balancing. Disponibil pe: https://www.entsoe.eu/network_codes/eb/#development, accesat la 23.06.2025.

a preluat *pro tempore* rolul strategic în calitate de agregator de energie electrică în R. Moldova. Funcționând la intersecția dintre producători, furnizori și consumatori, Energocom îndeplinește un rol esențial de intermediere și optimizare a fluxurilor comerciale, mai ales într-un sistem energetic aflat în proces de transformare și integrare regională. La momentul de față, Energocom are misiunea de a achiziționa energie din diverse surse (interne sau externe) și de a o redistribui eficient în funcție de necesitățile sistemului și de condițiile pieței.[36] Această funcție este deosebit de importantă în condițiile în care statul nostru nu dispune încă de o piață complet liberalizată și echilibrată, iar existența unui singur producător dominant (MGRES) implică riscuri operaționale. În acest sens, Energocom contribuie la diversificarea surselor de aprovizionare, sporind reziliența energetică națională și asigurând un grad mai mare de flexibilitate de acoperire a cererii. Însă, pentru integrarea completă în piața energetică europeană, R. Moldova are nevoie de un agregator consolidat, care să reprezinte nu doar o măsură de urgență în contextul actual, ci și o etapă de tranziție importantă spre o piață modernă, flexibilă și integrată, unde actorii comerciali pot acționa eficient în beneficiul securității energetice și al consumatorilor finali.

6. Provocările integrării pieței energetice moldovenești în piața europeană în actualul context geopolitic

Integrarea pieței energetice a Republicii Moldova în piața regională europeană, prin alinierea la standardele Uniunii Europene și conectarea tehnică la rețeaua continentală ENTSO-E, constituie un obiectiv strategic esențial pentru securitatea energetică și dezvoltarea durabilă a țării. Totuși, acest proces este profund influențat de actualul context geopolitic, caracterizat de instabilitate regională, conflicte armate și perturbări ale lanțurilor de aprovizionare energetică.

Unul dintre cele mai importante elemente de incertitudine îl constituie războiul din Ucraina, care a transformat această țară, anterior un pilon energetic și partener pentru R. Moldova, într-o zonă de risc major. Atacurile constante ale Rusiei asupra infrastructurii energetice ucrainene, inclusiv asupra centralelor electrice și rețelelor de transport, au avut efecte directe asupra fluxurilor transfrontaliere de energie, afectând fiabilitatea interconectărilor și capacitatea Moldovei de a importa electricitate în perioade de vârf.[37]

În același timp, dependența tehnică a Republicii Moldova de linia de echilibrare prin MGRES (situată în regiunea transnistreană), aflată într-o zonă secesionistă cu susținere geopolitică din partea Federației Ruse, amplifică vulnerabilitatea structurală a sistemului energetic.[38] Această configurație limitează marja de manevră a autorităților naționale moldovenești și impune o accelerare a proiectelor de interconectare completă cu România, atât în ceea ce privește infrastructura fizică (linii de înaltă tensiune, stații de conversie), cât și compatibilitatea reglementărilor, menționate anterior în lucrare.

De asemenea, tensiunile geopolitice sporesc riscul de instabilitate pe piețele de

[36] Energocom, Prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.885 din 01.11.2017, S.A. „ENERGOCOM" a fost desemnată în calitate de furnizor central de energie electrică. Disponibil pe: https://energocom.md/blog/#:~:text=Prin%20Hotărârea%20Guvernului%20Republicii%20Moldova,furnizor%20central%20de%20energie%20electrică, accesat la 23.06.2025.

[37] IEA, Ukraine's energy system under attack. Disponibil pe: https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter/ukraines-energy-system-under-attack, accesat la 23.06.2025.

[38] Mihai Melintei, Securitatea energetică a Republicii Moldova depinde de dosarul transnistrean, în „Energynomics". Disponibil pe: https://www.energynomics.ro/securitatea-energetica-a-republicii-moldova-depinde-de-dosarul-transnistrean/, accesat la 23.06.2025.

energie și complică implementarea reformelor pieței interne. Într-un asemenea climat, investitorii privați ezită să participe activ, iar consumatorii finali sunt supuși unor presiuni crescute legate de prețuri și incertitudine.

Un alt factor esențial în procesul de integrare a Republicii Moldova în piața energetică europeană îl reprezintă necesitatea unei coordonări regionale eficiente și sustenabile, în special în ceea ce privește funcționarea sincronă a sistemelor energetice și gestionarea fluxurilor transfrontaliere de energie.[39] Deși R. Moldova a făcut un pas important prin realizarea sincronizării parțiale cu rețeaua ENTSO-E în martie 2022, acest demers rămâne incomplet fără consolidarea colaborării operaționale și instituționale cu operatorii de sistem din România (Transelectrica) și Ucraina (Ukrenergo).

Funcționarea în regim sincron presupune respectarea unor cerințe stricte de stabilitate, echilibrare în timp real și capacitate de reacție la perturbații de sistem. În lipsa unei arhitecturi regionale robuste, bazate pe protocoale clare de intervenție, partajarea responsabilităților de echilibrare și interconectări fizice moderne, Republica Moldova rămâne vulnerabilă la șocuri externe, variații de frecvență și congestii de rețea. Mai mult, această fragilitate ar putea afecta în mod negativ percepția piețelor externe cu privire la fiabilitatea Moldovei ca partener energetic, ceea ce reduce atractivitatea investițională și compromite participarea deplină la comerțul regional cu energie electrică.

În acest context, consolidarea dialogului trilateral între R. Moldova, România și Ucraina devine o condiție esențială pentru întărirea rezilienței energetice comune. Este necesară instituționalizarea unor mecanisme de coordonare în timp real între dispecerate, armonizarea regulilor de piață pentru serviciile de sistem și extinderea capacităților de interconectare și echilibrare, în conformitate cu principiile stabilite de ENTSO-E.

De asemenea, într-un spațiu energetic tot mai integrat, rețelele de transport nu mai pot fi gestionate izolat, ci trebuie privite ca elemente ale unui sistem comun de securitate energetică.[40] În acest sens, rolul Republicii Moldova trebuie să evolueze de la statutul de simplu beneficiar de sprijin tehnic și tranzacții bilaterale, spre un actor activ în arhitectura energetică regională, capabil să contribuie la stabilitatea întregului sistem Est-European.

Astfel, coordonarea regională eficientă nu este doar o cerință tehnică, ci o dimensiune geopolitică a integrării energetice, care presupune viziune strategică, angajament instituțional și investiții coordonate între toți actorii implicați. Prin urmare, integrarea pieței energetice moldovenești în piața europeană nu este doar un exercițiu tehnico-regulator, ci o veritabilă provocare geopolitică, ce impune adaptabilitate instituțională, investiții accelerate în infrastructura de interconectare și o abordare diplomatică activă pentru a menține stabilitatea în contextul regional volatil.

7. *Propuneri pentru consolidarea cooperării regionale în sectorul energetic*

Într-un demers academic riguros, identificarea provocărilor și analiza critică a contextului trebuie completate prin formularea unor propuneri concrete și aplicabile. Aceste recomandări reflectă concluziile cercetării, oferind un cadru de acțiune strategic pentru factorii de decizie, instituțiile relevante și actorii din piață. În cazul integrării pieței energetice a Republicii Moldova în spațiul european, complexitatea tehnică, juridică de regle-

[39] European Commission, Governance of the internal energy market, disponibil pe https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/governance-internal-energy-market_en, accesat la 23.06.2025.

[40] André Estermann, Louise Anderson, Marius Schrade, European Electricity Market Coupling. A Practitioner's Guide, Springer Nature Switzerland, Cham, 2025, p. 348.

mentare și geopolitică impune o abordare pro-activă, bazată pe măsuri clare, etapizate și adaptate realităților naționale și regionale.

Astfel, propunerile prezentate în continuare urmăresc să transforme viziunea de integrare a pieței energetice moldovenești în piața europeană într-un proces operațional, sustenabil și coerent, axat pe alinierea legislativă, modernizarea tehnologică și consolidarea parteneriatelor regionale. Aceste recomandări nu sunt doar direcții teoretice, ci puncte de sprijin pentru politici publice viabile, orientate către reziliență energetică, eficiență sistemică și convergență instituțională cu standardele europene.

Consolidarea cooperării regionale este un pilon esențial pentru asigurarea stabilității sistemului energetic moldovenesc și facilitarea integrării funcționale în rețeaua europeană. În acest sens, sunt recomandate următoarele măsuri:

• Instituționalizarea unui mecanism de coordonare trilaterală (Republica Moldova - România - Ucraina). Se propune crearea unei platforme tehnice permanente între operatorii de sistem (Moldelectrica, Transelectrica și Ukrenergo), cu rol de planificare comună, testare a scenariilor de echilibrare și reacție la crize. Aceasta ar putea funcționa sub auspiciile ENTSO-E sau ca o inițiativă de cooperare regională în cadrul Comunității Energetice.

• Armonizarea regulilor de piață pentru serviciile de sistem și echilibrare. R. Moldova ar trebui să își alinieze reglementările privind serviciile auxiliare, echilibrarea și capacitatea de reacție la standardele europene. Acest lucru va facilita o cuplare eficientă cu piața de echilibrare românească și va crește atractivitatea pentru traderi și furnizori regionali.

• Extinderea capacităților de interconectare fizică. Prioritară în acest sens rămâne finalizarea proiectelor strategice precum linia de 400 kV Vulcănești - Chișinău și Bălți - Suceava[41], care va consolida fluxurile bidirecționale și va reduce dependența de surse instabile. Este necesară și evaluarea unor noi rute de interconectare spre Vestul Ucrainei sau chiar spre rețeaua balcanică.

• Partajarea informațiilor în timp real și modernizarea rețelelor. Integrarea completă în ENTSO-E presupune capacitatea de schimb de date în timp real privind frecvența, fluxurile de energie și evenimentele critice. Investițiile în digitalizarea infrastructurii și modernizarea rețelelor devin astfel esențiale.

• Cooperare în domeniul rezilienței energetice și al planurilor de urgență. Elaborarea de planuri de reacție în caz de întreruperi masive, atacuri cibernetice sau penurie energetică poate reduce semnificativ impactul evenimentelor geopolitice neprevăzute asupra sistemului energetic.

Pe lângă eforturile de ordin tehnic, care vizează modernizarea infrastructurii și interconectarea rețelelor, dar și cele de ordin regional, care presupun consolidarea cooperării transfrontaliere cu operatorii de sistem din România și Ucraina, integrarea eficace a pieței energetice a Republicii Moldova în cea europeană necesită o strategie coerentă, multidimensională, aplicabilă pe termen mediu și lung. Această strategie trebuie să fie structurată pe mai multe direcții complementare de acțiune, care să abordeze atât dimensiunea juridică și instituțională, cât și funcționalitatea economică și competitivitatea pieței interne. Printre aceste direcții se numără: armonizarea completă cu *acquis-*

[41] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, Parlamentul a aprobat Proiectul LEA Bălți–Suceava 400 kV ca utilitate publică națională, disponibil pe https://www.energie.gov.md/ro/content/parlamentul-aprobat-proiectul-lea-balti-suceava-400-kv-ca-utilitate-publica-nationala, accesat la 23.06.2025.

ul comunitar,[42] dezvoltarea unei piețe de echilibrare eficiente, stimularea investițiilor în surse regenerabile și tehnologii moderne, precum și crearea unui cadru de reglementare favorabil inovării, protecției consumatorului și participării active la piața regională de energie.

CONCLUZII

Integrarea pieței energetice a Republicii Moldova în piața regională europeană nu mai este doar o opțiune strategică, ci o necesitate critică pentru consolidarea securității energetice, diversificarea surselor și modernizarea economiei. Deși s-au înregistrat progrese notabile, în special după 2016, atât în plan legislativ, cât și în domeniul interconectărilor tehnice cu România, procesul de integrare rămâne parțial, inegal și vulnerabil în fața presiunilor geopolitice și a constrângerilor instituționale.

Principalele concluzii evidențiate în analiza de față indică următoarele:

Cadrul legislativ al integrării pieței energetice moldovenești în piața europeană este avansat, dar aplicarea sa este fragmentată. R. Moldova a preluat în mare măsură *acquis-ul comunitar* în domeniul energiei, însă implementarea practică rămâne deficitară, mai ales în ceea ce ține de reglementarea concurenței, transparenței și funcționării pieței.

Există o serie de probleme structurale în sistemul energetic. Dependența de o singură sursă majoră de producție (MGRES din stânga Nistrului), absența unei piețe de echilibrare reale și capacitatea limitată de reacție a instituțiilor-cheie (ANRE, Moldelectrica) frânează integrarea funcțională.

Contextul geopolitic este fragil. Situația din Ucraina și incertitudinile privind regiunea transnistreană complică eforturile de integrare energetică într-un cadru european predictibil și stabil.

Putem evidenția o serie de oportunități clare de cooperare regională. Interconectările prin România și sincronizarea tehnică cu ENTSO-E oferă Republicii Moldova o platformă reală de integrare, cu condiția consolidării reglementării și modernizării infrastructurii.

Pentru a transforma aspirațiile de integrare energetică europeană în realitate operațională, este necesar de implementat un set coerent de politici publice, orientate spre consolidarea cadrului legislativ, instituțional și tehnic al țării noastre. Astfel, recomandăm următoarele politici publice:

- Accelerarea armonizării cu legislația UE, în special în domenii emergente: piețe de echilibrare, agregare, autoconsum, stocarea energiei regenerabile, electrificarea;
- Crearea unei piețe de echilibrare interconectate cu România, ca soluție pragmatică pentru eficiență și stabilitate;
- Consolidarea capacităților instituționale ale ANRE și Moldelectrica, inclusiv prin asistență tehnică europeană și digitalizare;
- Dezvoltarea și implementarea unui cadru național de sprijin pentru finalizarea interconectărilor energetice strategice cu România, ca parte integrantă a procesului de integrare în piața internă de energie a UE;
- Instituționalizarea cooperării regionale trilaterale R. Moldova - România - Ucraina în domeniul energetic, sub egida ENTSO-E sau a Comunității Energetice.

[42] Parlamentul European, Politica energetică: principii generale. Disponibil pe: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/68/politica-energetica-principii-generale, accesat la 23.06.2025.

Prin aplicarea acestor măsuri, Republica Moldova va putea transforma vulnerabilitățile actuale în avantaje strategice și se va poziționa ca un actor energetic de încredere în Sud-Estul Europei.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

ANRE, Republica Moldova va avea propriul sistem de stocare a energiei electrice în baterii. Disponibil pe https://www.anre.md/republica-moldova-va-avea-propriul-sistem-de-stocare-a-energiei-electrice-in-baterii-3-872, accesat la 22.06.2025.

Banet, Catherine; Mostert, Hanri; Iñigo del Guayo; Paddock, LeRoy; Milton Fernando Montoya, Resilience in Energy, Infrastructure, and Natural Resources Law, Oxford University Press, Oxford, 2022.

ENTSO-E Winter Outlook 2024–2025.

ENTSO-E, Annual Report, 2023 Edition.

Estermann, André; Anderson, Louise; Schrade, Marius; European Electricity Market Coupling. A Practitioner's Guide, Springer Nature Switzerland, Cham, 2025.

European Commission, Statement by Commissioner for Energy Kadri Simson on Synchronisation of the Continental European Electricity Grid with Ukraine and Moldova. Disponibil pe https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_1789, accesat la 21.06.2025.

European Commission, Electricity network codes and guidelines. Disponibil pe https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/wholesale-energy-market/electricity-network-codes-and-guidelines_en, accesat la 21.06.2025.

European Commission, Governance of the internal energy market. Disponibil pe https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/governance-internal-energy-market_en, accesat la 23.06.2025.

EUR-Lex, Tratatul de instituire a Comunității Energiei. Disponibil pe https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/the-energy-community-treaty.html, accesat la 22.06.2025.

International Energy Agency, Moldova 2022, Energy Policy Review.

IEA, Ukraine's energy system under attack. Disponibil pe https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter/ukraines-energy-system-under-attack, accesat la 23.06.2025.

Legea Nr. 117 din 23-12-2009 pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice. În: Monitorul Oficial Nr. 8-10 art. 6.

Legea Nr. 107 din 27-05-2016 cu privire la energia electrică. În: Monitorul Oficial Nr. 193-203 art. 413.

Legea Nr. 108 din 27-05-2016 cu privire la gazele naturale. În: Monitorul Oficial Nr. 193-203 art. 415.

Memorandum de Înțelegere din 11 decembrie 2023 între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind realizarea proiectelor necesare interconectării rețelelor de gaze naturale și energie electrică din România și Republica Moldova, în Monitorul Oficial nr. 190 din 8 martie 2024.

Mihai Melintei, Perspectivele energetice ale Republicii Moldova după 1 ianuarie 2025, în

„Energynomics”. Disponibil pe https://www.energynomics.ro/mihai-melintei-energy-analytical-studies-perspectivele-energetice-ale-republicii-moldova-dupa-1-ianuarie-2025/, accesat la 21.06.2025.

Mihai Melintei, Securitatea energetică a Republicii Moldova depinde de dosarul transnistrean, în „Energynomics”. Disponibil pe https://www.energynomics.ro/securitatea-energetica-a-republicii-moldova-depinde-de-dosarul-transnistrean/, accesat la 23.06.2025.

Ministerul Energiei al Republicii Moldova, Investiții în sistemul electroenergetic. Disponibil pe https://energie.gov.md/ro/content/investitii-sistemul-electroenergetic, accesat la 21.06.2025.

Ministerul Energiei al Republicii Moldova, Parlamentul a aprobat Proiectul LEA Bălți–Suceava 400 kV ca utilitate publică națională. Disponibil pe https://www.energie.gov.md/ro/content/parlamentul-aprobat-proiectul-lea-balti-suceava-400-kv-ca-utilitate-publica-nationala, accesat la 23.06.2025.

Moldelectrica, Starea sistemului energetic al Republicii Moldova. Disponibil pe https://moldelectrica.md/ro/activity/system_state, accesat la 21.06.2025.

Moldelectrica, Proiectul de interconectare a sistemelor electroenergetice Moldova - România. Disponibil pe https://moldelectrica.md/ro/finances/mold_rom_project, accesat la 21.06.2025.

Mulder, Machiel, Regulation of Energy Markets. Economic Mechanisms and Policy Evaluation, Springer International Publishing, Cham, 2021.

Parlamentul European, Politica energetică: principii generale. Disponibil pe https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/68/politica-energetica-principii-generale, accesat la 23.06.2025.

Talus, Kim, EU Energy Law and Policy: A Critical Account, Oxford University Press, Oxford, 2013.

Talus, Kim, A Research Agenda for International Energy Law, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2024.

Van de Graaf, Thijs, The Politics and Institutions of Global Energy Governance, Palgrave Macmillan, London, 2013.

Yergin, Daniel, Noua Hartă. Energie, Climă și Ciocnirea Civilizațiilor, Editura Litera, București, 2022.

TÂNĂRUL CERCETĂTOR

CZU: 343.54/.55+343.1

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17628137

Olesea BLAȘCU[1]

blascuolesea@yahoo.com

SPECIFICUL EFECTUĂRII UNOR ACȚIUNI DE URMĂRIRE PENALĂ ÎN CADRUL CERCETĂRII INFRACȚIUNILOR PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ

***Abstract**: Materialele cauzelor penale, referitoare la infracțiunile privind viața sexuală, arată o pondere semnificativă în structura bazei probatorii, alături de acțiunile de urmărire penală de natură verbală, a acțiunilor de urmărire penală non-verbale – acțiuni cu caracter material, a căror esență tactică constă în examinarea locului infracțiunii, obiectelor, persoanelor, în scopul descoperirii, fixării, ridicării și cercetării ulterioare a urmelor care reflectă diverse circumstanțe relevante din punct de vedere criminalistic. Desfășurarea la timp, impecabilă din punct de vedere organizatoric și tactic, a acțiunilor de urmărire penală cu caracter material (cercetarea la fața locului, examinarea corporală, percheziția etc.) devine cu atât mai importantă datorită specificului mecanismului de comitere a infracțiunilor din această categorie, care implică inevitabil investigarea unui ansamblu de circumstanțe de natură socială, psihologică și fiziologică, care sunt catalogate, în mod tradițional, la categoria garanțiilor protejate de lege cu privire la inviolabilitatea vieții private. Interesul de cercetare față de studiul problematicii enunțate este dictat nu doar de analiza influenței particularităților specifice ale făptuitorilor asupra mecanismului de comitere a faptelor din această categorie. Este necesar de menționat că infracțiunile privind viața sexuală au o specificitate aparte, chiar și în comparație cu fapte similare comise în urmă cu câteva decenii, fapt care se datorează condițiilor actuale de viață, determinate de multiple transformări fundamentale, inclusiv la nivel global.*

***Cuvinte-cheie**: infracțiune, viață sexuală, acțiuni de urmărire penală, victimă, parte vătămată, făptuitor, bănuit, învinuit, martor, cercetare la fața locului, examinare corporală, percheziție, ridicare, expertiză judiciară, reguli tactice, probe.*

[1] **Doctorandă, Școală Doctorală Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova (ROR: https://ror.org/0475kvb92), e-mail: rector@usm.md; ORCID ID: 0000-0001-6601-6951, e-mail: blascuolesea@yahoo.com**

THE SPECIFICS OF CONDUCTING CRIMINAL PROSECUTIONS IN THE INVESTIGATION OF SEX OFFENSES

Abstract: *The materials of criminal cases related to sexual offenses show a significant weight in the structure of the evidentiary base, along with the verbal prosecution actions, and non-verbal prosecution actions - actions of a material nature, whose tactical essence consists in the examination of the crime scene, objects, persons, in order to discover, fix, collect and further investigation of traces that reflect various circumstances relevant from the forensic point of view. The timely and impeccable organizational and tactical conduct of material criminal prosecution actions (on-the-spot investigation, body examination, search, etc.) is all the more important because of the specific mechanism of committing crimes in this category, which inevitably involves the investigation of a set of social, psychological and physiological circumstances, which are traditionally classified under the category of legally protected guarantees of the inviolability of privacy. The research interest in the study of the above-mentioned issue is dictated not only by the analysis of the influence of the specific peculiarities of the perpetrators on the mechanism of committing offenses in this category. It should be noted that sexual offenses have a particular specificity, even in comparison with similar acts committed decades ago, which is due to the current living conditions, determined by multiple fundamental changes, including at global level.*

Keywords: *crime, sexual life, criminal prosecution, victim, injured party, offender, suspect, accused, witness, on-the-spot investigation, bodily examination, search, search, lifting, forensic expertise, tactical rules, evidence.*

INTRODUCERE

La momentul de față, problematica infracțiunilor sexuale continuă să atragă atenția publicului, căci acestea au un impact profund asupra societății, fiind considerate printre cele mai grave forme de criminalitate[1]. Aplicarea violenței sau a oricăror mijloace de constrângere la un act sexual este, de fapt, o formă gravă de încălcare a libertății persoanei, implicit a libertății sexuale. Anume prin constrângere sau violență, persoanei respective i se anulează capacitatea de a lua decizii, de a dispune liber de propriul corp și de a proceda în conformitate cu propria voință. Un asemenea caz de silnicie revoltă atât prin faptul în sine, cât și prin implicațiile lui ulterioare, care pot fi din cele mai tragice[2].

Problema combaterii infracțiunilor privind viața sexuală trebuie percepută și tratată vigilent, ca una primordială în contextul evoluției societății spre un stat de drept și democratic. Acest deziderat reclamă în mod imperios descoperirea la timp și cercetarea riguroasă a acestor fapte infracționale[3]. Diversitatea formelor de săvârșire a infracțiunilor sexuale determină necesitatea unor cercetări operative și aprofundate ale acestora, analiza datelor cu privire la personalitatea victimei și cea a făptuitorului, cu privire la caracterul relațiilor dintre aceștia, în totalitatea lor, modelul criminalistic al infracțiunilor privind viața sexuală[4].

Declarațiile (depozițiile) în cazul infracțiunilor privind viața sexuală sunt adesea instabile, influențate de presiuni psihologice exercitate de către persoane interesate, de discuții anterioare purtate cu terți etc. Schimbările frecvente în declarațiile bănuiților sau învinuiților pot avea la bază înțelegeri între complici sau strategii de apărare concepute pentru a evita tragerea la răspundere penală. Aceste circumstanțe justifică și accentuează

[1] Popa L. Metodica cercetării abuzului sexual în privința copiilor prin utilizarea tehnologiilor informaționale. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024, p. 9.
[2] Gheorghiță M. Tratat de metodică criminalistică. CEP USM. Chișinău, 2015, p. 187.
[3] Doraș S. Criminalistică. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2011, p. 575.
[4] Gheorghiță M. *op.cit*., p. 187.

nevoia unei valorificări active și diversificate a potențialului probator conferit de anumite acțiuni de urmărire penală care au un caracter și conținut material[5].

METODOLOGIE

Baza metodologică a cercetării este reprezentată, în primul rând, de metoda dialectică universală a cunoașterii științifice, care a permis examinarea cuprinzătoare a circumstanțelor relevante din punct de vedere criminalistic a specificului efectuării unor acțiuni de urmărire penală în cadrul cercetării infracțiunilor privind viața sexuală. Totodată, această abordare a oferit un fundament corespunzător pentru identificarea și formularea mijloacelor metodico-criminalistice, dialectic determinate, menite să sporească eficiența desfășurării unor anumite acțiuni de urmărire penală în procesul investigării infracțiunilor vizate. În plus, la elaborarea articolului a fost utilizat un ansamblu de metode științifice generale și specifice, printre care: metoda sistemico-structurală, metoda logico-formală, analiza comparativ-juridică, metodele analizei și sintezei, inducția și deducția, descrierea, precum și observarea. Fundamentul teoretic al articolului este constituit din rezultatele cercetărilor realizate de reputați savanți în domeniul dreptului procesual penal și al criminalisticii, ale căror lucrări au contribuit la formarea unui cadru științific solid pentru analiza temei abordate. Baza normativă a cercetării este reprezentată de Codul de procedură penală al Republicii Moldova, precum și de alte reglementări, relevante în raport cu specificul investigării și al efectuării acțiunilor de urmărire penală în cazul infracțiunilor privind viața sexuală.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Cercetarea la fața locului ocupă un loc deosebit în sistemul acțiunilor de urmărire penală. De efectuarea ei la timpul potrivit, una competentă din punct de vedere al tehnicii și tacticii, depinde desfășurarea ulterioară a urmăririi penale[6]. Or, cercetarea la fața locului reprezintă, în mod constant, una dintre acțiunile de urmărire penală care se efectuează în regim de urgență, indiferent de categoria infracțiunii investigate. În contextul cercetării infracțiunilor privind viața sexuală, această activitate se evidențiază printr-un grad ridicat de necesitate practică, fiind realizată, în linii mari, în conformitate cu condițiile tactice generale aplicabile desfășurării acesteia, însă cu luarea în considerare a particularităților mecanismului infracțional specific acestor fapte[7].

Cercetarea la fața locului, în astfel de cazuri, este obligatorie și ajută considerabil la soluționarea multitudinilor de probleme, dacă este efectuată neîntârziat și calificat[8]. În anu-

[5] Коновалов С. И., Бондарева И. О. Некоторые организационно-тактические особенности производства допроса несовершеннолетнего лица, совершившего преступление против половой неприкосновенности и половой свободы личности // Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. 2014. № 1-2. С. 21-26.

[6] Jitariuc V., Rusu V. Tactics of the crime scene investigation. Ed. Pro Universitaria, București, 2025, p. 11.

[7] Казачек Е. Ю. О некоторых особенностях осмотра трупа, обнаруженного на месте происшествия с признаками изнасилования // Расследование преступлений: проблемы и пути их решения. Сборник научно-практических трудов. Выпуск 4. М.: Академия Следственного Комитета РФ. 2014. С. 189-193; Кузнецов С. Е. Ошибки, допускаемые следователями при производстве осмотра места происшествия, фиксации его результатов и изъятия доказательств. // Расследование преступлений: проблемы и пути их решения: Сборник научно-практических трудов. Академия Следственного Комитета РФ. 2014. 2014. С. 197-201; Макаренко И. А. Тактические особенности получения информации о личности преступника при производстве осмотра места происшествия // Актуальные проблемы криминалистической тактики: материалы Международной научно-практической конференции. М.: Юрлитинформ, 2014. С. 184-188.

[8] Gheorghiță M. *op.cit.*, p. 202.

mite cazuri, cercetarea la fața locului este realizată doar superficial, cu o eficiență destul de scăzută, iar uneori reprezentanții organelor de urmărire penală renunță complet la efectuarea ei, considerând-o inutilă. Astfel de situații sunt întâlnite în mod frecvent atunci când victima se adresează organelor de drept cu întârziere, în special dacă agresiunea sexuală a fost comisă într-un loc unde există o dinamică semnificativă a schimbărilor din mediul înconjurător și o mare probabilitate de dispariție rapidă a urmelor (de exemplu, într-o locuință sau alt spațiu al autorilor faptei, în zone des frecventate de diferite persoane, precum parcuri sau locuri publice). Considerăm că, chiar și în astfel de condiții, nu trebuie să se renunțe la efectuarea cercetării la fața locului și nu e bine să se realizeze doar formal, deoarece, cu o organizare rațională și o alegere adecvată a tacticii, a echipamentului tehnico-criminalistic optim și cu implicarea unor specialiști abilitați în acest scop, este posibil să se obțină suficiente informații semnificative din punct de vedere criminalistic, inclusiv despre metodele și tehnicile de pregătire și/sau ascundere a faptei comise.

În opinia autoarei I. O. Bondareva, sarcinile tipice ale examinării locului faptei în cauzele privind infracțiunile sexuale pot fi divizate în următoarele grupuri: 1) stabilirea contextului general al locului faptei; 2) identificarea urmelor-reflexii, urmelor-obiecte, urmelor-substanțe care indică prezența unor persoane într-un anumit loc și interacțiunea acestora cu mediul înconjurător; 3) descoperirea urmelor de luptă, caracteristice unui act de violență din această categorie; 4) identificarea urmelor care sugerează un caracter colectiv al faptei penale; 5) identificarea urmelor ce indică utilizarea unor unelte sau mijloace specifice infracțiunii, respectiv a unor vehicule concrete; 6) descoperirea semnelor de ascundere a faptei penale; 7) identificarea circumstanțelor negative legate de comiterea faptei; 8) stabilirea altor trăsături specifice legate de pregătirea, comiterea și ascunderea infracțiunii[9].

Clarificarea contextului general al locului faptei are rolul de a forma atât o imagine globală a mecanismului infracțional, cât și de a diagnostica situația investigativă în curs, de a propune ipoteze generale și specifice de urmărire penală, de a analiza perspectivele identificării unor martori potențiali, probabilitatea unor declarații false sau autoacuzări etc. Prin urmele-reflexii, urmele-obiecte și urmele-substanțe care indică prezența anumitor persoane la locul faptei și interacțiunea acestora cu mediul înconjurător, se înțeleg, în mod particular, următoarele: urmele de degete și alte părți ale corpului subiecților infracțiunii și ale victimei; micro-particule de haine și alte obiecte însoțitoare; urmele activității biologice a organismului uman (sânge, spermă, salivă și alte obiecte de natură biologică) prelevate de la victimă; obiectele uitate, lăsate, pierdute sau deteriorate în urma luptei (haine, accesorii, bijuterii, documente etc.) sau fragmentele acestora. Manifestările tipice ale urmelor de luptă, caracteristice infracțiunilor privind viața sexuală, includ: suprafața mototolită a solului sau ierbii, mobilierul deformat etc.

În literatura criminalistică se regăsește recomandarea de a efectua examinarea locului faptei cu participarea victimei, ceea ce permite stabilirea locului în care a avut loc agresiunea, precum și urmărirea traseului pe care victima și/sau agresorul l-au parcurs înainte sau după comiterea actelor de violență. Această metodă ajută, de asemenea, la clarificarea unor detalii din declarațiile anterioare ale victimei[10]. Considerăm că recomandarea de a efectua

[9] Бондарева И. О. Совершенствование методики расследования преступлений против половой неприкосновенности и половой свободы личности, совершенных несовершеннолетними. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тула, 2017, с. 140-141.

[10] Селиванов Н. А. Расследование изнасилований. // Справочная книга криминалиста. Изд. НОРМА. М., 2000, с. 274.

examinarea locului faptei cu participarea victimei poate fi acceptată parțial. Legea procesual-penală[11] permite efectuarea cercetării la fața locului cu participarea diferitelor persoane, inclusiv a victimei. Dacă victima, având în vedere starea sa de sănătate și bunăstarea psihologică, este capabilă să participe la această acțiune, implicarea sa este justificată pentru clarificarea locului faptei, descoperirea unor urme specifice ale infracțiunii, care pot reflecta anumite trăsături ale pregătirii, comiterii sau ascunderii acesteia.

În același timp, nu trebuie confundate cercetarea la fața locului cu verificarea declarațiilor la locul infracțiunii, una dintre sarcinile căreia este clarificarea declarațiilor anterioare prin compararea acestora cu condițiile spațiale concrete, moment specificat în mai multe lucrări de specialitate[12]. Cercetarea la fața locului constă în inspectarea vizuală, obiectivă și directă (cu ajutorul organelor de simț și al mijloacelor tehnico-criminalistice) a circumstanțelor în care a fost comisă infracțiunea.

Obiectele tipice examinate în cadrul cercetării la fața locului în cauzele din această categorie de infracțiuni sunt: zone izolate ale spațiilor deschise (locuri forestiere, locuri din apropierea apelor naturale sau artificiale, parcuri abandonate, zone din apropierea unor obiective aflate în construcție); spații sau încăperi (clădiri) alese de persoane dintr-o anumită grupă pentru întâlniri periodice și pentru petrecerea timpului liber împreună (subsoluri, mansarde, garaje etc.); zone accesibile pentru vizite regulate ale anumitor persoane; alte încăperi (clădiri) destinate producției, activităților socio-culturale sau scopurilor casnice și de serviciu; locuințele subiecților infracțiunii, ale victimelor și ale altor persoane; autovehicule utilizate pentru transportul victimei și al subiecților infracțiunii pentru comiterea ulterioară a actului de violență.

Totodată, examinarea vehiculului poate avea loc atât în cadrul cercetării la fața locului, cât și ca o acțiune de urmărire penală independentă. Examinarea vehiculului în cadrul cercetării locului faptei este preferabilă, deoarece permite inspectarea mijlocului de transport nu doar ca un obiect în sine, ci și în interacțiune cu mediul înconjurător, ceea ce actualizează posibilitatea de a reflecta mai detaliat urmele evenimentului infracțional. Totuși, dacă vehiculul examinat a fost descoperit într-un loc diferit de locul comiterii infracțiunii, mai ales după o perioadă mai lungă de timp de la comiterea faptei, este mai rațional să se efectueze o examinare a vehiculului ca acțiune independentă, nu ca parte a cercetării la fața locului[13].

Alte obiecte caracteristice examinate în cadrul cercetării obiectelor (documentelor) în cazurile din această categorie de infracțiuni sunt: îmbrăcămintea și încălțămintea victimei și a subiecților infracțiunii, care prezintă semne caracteristice de deteriorare, precum și urme biologice (sânge, salivă, spermă, păr, sol, vegetație specifică unei anumite zone etc.) sau de altă natură (micro-particule de îmbrăcăminte ale unei alte persoane care a intrat în contact direct); alte obiecte însoțitoare (accesorii și altele), descoperite la locul faptei sau ridicate în timpul percheziției; telefoane mobile, dispozitive informatice și electronice, fișiere video care înregistrează procesul de comitere a actelor de violență sau alte informații legate de evenimentul infracțional; documentele care reflectă contactele

[11] Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea nr.122-XV din 14 martie 2003. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
[12] Gheorghiță M. Tratat de criminalistică. (F. E.-P. „Tipografia Centrală). Chișinău, 2017, p. 640; Popescu S. I. valoarea probatorie a rezultatelor verificării declarațiilor la locul faptei. În: Revista Română de Criminalistică. Volumul XXV. Nr. 3 (septembrie), 2024, p. 281-282.
[13] Бондарева И. О. *op.cit*., с. 142-143.

de telecomunicație între subiecții infracțiunii, victimă și persoanele terțe[14].

Cercetătorii sunt unanim de acord că examinarea locului faptei ar trebui efectuată în cel mai scurt timp posibil de la recepționarea informațiilor despre infracțiune[15], cu maximă urgență[16]. Cu toate acestea, la nivel legislativ nu a fost admisă posibilitatea efectuării cercetării la fața locului, precum și a cercetării obiectelor și documentelor înainte de începerea urmăririi penale[17].

Totodată, poate apărea o situație ambiguă în cazurile în care locul comiterii infracțiunii privind viața sexuală este locuința subiecților infracțiunii, a victimei sau a unor terțele persoane. În primul rând, examinarea unei locuințe înainte de începerea urmăririi penale nu este prevăzută de lege (art. 118 Cod de procedură penală al Republicii Moldova)[18]; în al doilea rând, în absența consimțământului persoanelor care locuiesc la adresa respectivă, examinarea locuinței se efectuează în baza autorizării judecătorului de instrucție (alin. 2, art. 118 Codul de procedură penală al Republicii Moldova); în al treilea rând, invitarea victimei să participe la examinarea locuinței (în cazul în care locuința aparține subiecților infracțiunii sau unor terți) poate genera diverse situații neobișnuite, cum ar fi prezența unor relații conflictuale între victimă (sau reprezentanții săi legali) și persoanele care locuiesc la acea adresă.

Să analizăm situația menționată din perspectiva reglementării normelor procesual-penale. În alineatul (1) al articolului 118 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova sunt enumerate tipurile cercetării la fața locului: cercetarea locului faptei, a terenurilor, a încăperilor, a obiectelor și documentelor etc., ceea ce permite să afirmăm că locul faptei nu este identic cu locuința (terenul sau alte încăperi) ca obiecte ale examinării. Cu atât mai mult cu cât, în continuare, în alin. (2), (3) și (4) art. 118 din Codul de procedură penală, legiuitorul prevede particularități specifice privind desfășurarea anumitor tipuri de cercetare.

Totodată, o analiză mai aprofundată a tipurilor de „cercetare" prevăzute la art. 118 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova permite afirmarea faptului că termenii enumerați la alin. (1) al art. 118 nu sunt de același ordin. Astfel, noțiunile de „teren" și „încăperi" indică, în mai mare măsură, tipul mediului înconjurător din perspectiva caracteristicilor și destinației sale generale. În schimb, noțiunea de „loc al faptei" subliniază legătura cauzală dintre acel loc și un eveniment ce poartă semnele unei infracțiuni – adică un loc unde au fost descoperite anumite urme ale infracțiunii, chiar dacă fapta propriu-zisă ar fi putut fi comisă atât acolo, cât și în altă parte.

Este cunoscut că locul faptei reprezintă o anumită zonă spațială, care poate fi un teren, o încăpere sau chiar o locuință. Prin urmare, noțiunea de „loc al faptei" în raport cu noțiunile de „locuință", „altă încăpere" sau „teren" nu este de excludere reciprocă, ci una de raportare – cu un caracter generalizator. În consecință, dacă locul comiterii unei infracțiuni

[14] Ibidem, c. 143-144.

[15] Golubenco Gh. Urmele infracțiunii. Teoria și practica examinării la fața locului. Garuda-Art. Chișinău, 1999, p. 9-22; Jitariuc V., Rusu V. Tactics of the crime investigation. Monographs. Ed. Pro Universitaria. București, 2025, p. 42-48; Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu Iu., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală. Ed. Cartea Militară. Chișinău, 2020, p. 49-50.

[16] Stancu Em. Tratat de criminalistică. Ediția a IV-a. București: Ed. Universul Juridic, 2007, p. 327.

[17] *Recomandarea nr. 38 a Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale"* [online] [citat 20.03.2025]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=60

[18] Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea nr.122-XV din 14 martie 2003. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.

privind viața sexuală este o locuință (a victimei, a subiecților infracțiunii sau a unor terțe persoane), examinarea acesteia ar trebui efectuată conform regulilor procedurale aplicabile cercetării la fața locului, și nu conform regulilor privind examinarea locuinței, adică fără a fi necesară, în mod obligatoriu, obținerea unei autorizații de la judecătorul de instrucție, în caz de dezacord și obiecții din partea locatarilor. În caz contrar, se pierde esența cercetării la fața locului ca acțiune de urmărire penală menită să reflecte, într-un regim de urgență, tabloul urmelor evenimentului legat de săvârșirea unei infracțiuni. În altă ordine de idei, spre deosebire de percheziție, în cadrul examinării (cercetării) unei locuințe ca loc al faptei, reprezentantul organului de urmărire penală nu are dreptul să deschidă în mod independent diverse încăperi și locuri de depozitare, începând cu ușa de la intrare. În acest sens, la elaborarea tacticii de cercetare la fața locului într-o locuință, reprezentantului organului de urmărire penală îi este recomandat să ia în considerare diverse aspecte psihologice legate de desfășurarea acestei acțiuni procesuale – de la modalitatea de acces în locuință până la oportunitatea participării victimei la efectuarea cercetării.

O varietate specifică a cercetării este *examinarea corporală*, reglementată de art. 119 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova în calitate de acțiune de urmărire penală independentă. Examinarea corporală reprezintă o acțiune de urmărire penală tipică, non-verbală la baza căreia se află legitățile percepțiilor vizuale figurative a unor fragmente din realitatea obiectivă, a unor circumstanțe de ordin material[19].

În literatura criminalistică se recomandă adesea efectuarea examinării corporale a victimei și examinarea hainelor acesteia în scopul descoperirii de: leziuni corporale; urme de sânge; obiecte aflate pe hainele sau corpul victimei, care se presupune că au ajuns acolo în urma interacțiunii directe cu autorul infracțiunii (urme de sânge, spermă, salivă, fire de păr, fibre textile etc.); urme ale secreților proprii de natură biologică[20].

Considerăm că această recomandare, deși în esență corectă, necesită unele clarificări. În primul rând, examinarea corporală vizează exclusiv investigarea corpului persoanei. Îmbrăcămintea aflată pe persoana supusă examinării corporale trebuie să fie ridicată (prin efectuarea unei ridicări de obiecte) și verificată în cadrul unei acțiuni de urmărire penală distincte. În al doilea rând, potrivit art. 119 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, examinarea corporală a părții vătămate, bănuitului, învinuitului sau martorului (cu respectarea anumitor condiții suplimentare) poate fi efectuată pentru depistarea pe corpul persoanei a unor semne particulare, urme ale infracțiunii, leziuni corporale.

Examinarea corporală în calitate de categorie procesual-penală are propriul său scop și propriile sarcini. Or, ceea ce urmează să se execute și să se soluționeze – sarcina – reprezintă efectuarea unui complex de acțiuni procesuale care vizează descoperirea urmelor infracțiunii sau a semnelor particulare pe corpul persoanei, acestea având importanță pentru desfășurarea cauzelor penale[21].

Totuși, o condiție specifică pentru efectuarea examinării corporale este lipsa

[19] Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2025, p. 874.

[20] Cioacă C. Cercetarea și interpretarea criminalistică a urmelor biologice de natură umană. Ed. Universul Juridic. București, 2019, p. 172-273; Rusu V., Jitariuc V. Tratat de criminalistică. Partea I. Noțiuni generale. Tehnica criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2023, p. 403-471; Селиванов Н. А. Расследование изнасилований. // Справочная книга криминалиста. Изд. НОРМА. М., 2000, с. 274.

[21] Rusu L., Ciobanu F.-C. Unele considerente privind sarcinile examinării corporale în procesul penal. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Perspectivele și Problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației". Ediția a XI-a. Volumul XI. Partea I. USC. Cahul, 2024, p. 167.

necesității de a dispune o expertiză (conform alin. (1) al art. 119 din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova), ceea ce este puțin probabil să fie o soluție rațională. Se pare că, în cauzele ce privesc această categorie de infracțiuni, există o necesitate stringentă de efectuare a unor expertize judiciare pentru cercetarea unui ansamblu complex de obiecte menționate anterior. Astfel, examinarea leziunilor corporale ale victimei în cadrul unei expertize medico-legale permite să se stabilească gradul de gravitate, localizarea, mecanismul de producere, momentul (perioadei de timp) în care acestea au fost cauzate ș.a.[22]

Examinarea corporală, reglementată de art. 119 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nu are scopul de a soluționa asemenea sarcini, spre deosebire de expertiza medico-legală, care reprezintă o formă specifică de cercetare preliminară (efectuată într-un regim procesual complet diferit). Mai mult, stabilirea gradului de gravitate a vătămării aduse sănătății se numără printre cazurile în care expertiza judiciară este obligatorie. Desigur, este la fel de importantă efectuarea expertizelor de identificare, pentru analiza urmelor de sânge (presupus provenite de la victimă, de la făptuitor sau de la alte persoane), materialului seminal, conținutului vaginal, fibrelor textile, particulelor de sol etc. Astfel, utilizarea examinării corporale a părții vătămate sau a persoanelor bănuite (învinuite) în cauzele referitoare la infracțiunile privind viața sexuală trebuie făcută cu o anumită rezervă, deoarece, potrivit art. 119 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, legalitatea efectuării examinării corporale este condiționată de absența necesității unei expertize. Considerăm că această abordare a legiuitorului este pripită, întrucât realizarea examinării corporale în condițiile prevăzute de art. 119 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, care ar avea drept rezultat descoperirea, fixarea și ridicarea anumitor urme ale faptei infracționale – cu respectarea strictă a regulilor criminalistice privind identificarea, documentarea și colectarea probelor de natură diferită – puțin probabil că ar putea afecta negativ eficiența expertizei judiciare ulterioare. Totuși, normele de procedură penală au caracter imperativ și trebuie respectate. În caz contrar, există riscul ca probele obținute cu încălcarea temeiurilor și procedurii prevăzute pentru efectuarea acțiunilor procesual-penale să fie declarate inadmisibile.

În consecință, efectuarea examinării corporale a părții vătămate sau a bănuitului (învinuitului) în cauzele privind infracțiunile menționate poate fi justificată, în conformitate cu redacția actuală a alin. (1) art. 119 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în anumite situații specifice, pentru: a) descoperirea și documentarea unor leziuni corporale minore, care în mod evident nu au cauzat nici măcar o tulburare temporară a sănătății; b) identificarea semnelor particulare (de exemplu, tatuaje); c) constatarea altor urme care nu necesită investigații de expertiză suplimentare.

În celelalte cazuri, atunci când urmele descoperite pe corpul persoanei impun utilizarea unor cunoștințe specializate (în domeniul medicinei, biologiei, pedologiei ș.a.), este mai oportun să se dispună o expertiză judiciară corespunzătoare, reglementată de lege[23] și specificată în doctrina de specialitate[24]. De asemenea, este indicat să se preleve mostre pentru cercetări comparative. Diferite obiecte și documente relevante pentru investigarea infracțiunilor privind viața sexuală pot fi obținute nu doar prin cercetarea la fața locului, ci și prin ridicare de obiecte sau percheziție – acțiuni de urmărire penală a căror natură

[22] Ghidul ordonatorului expertizei judiciare. Institutul de Reforme penale. Chișinău, 2022, p. 221-228.
[23] Legea Republicii Moldova „Cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar", nr. 68 din 14.04.2016. // Monitorul Oficial, nr. 157-162/316 din 10.06.2016.
[24] Cataraga O. Expertiza judiciară. Ed. Pro Universitaria. București, 2022, p. 214-232.

procesuală implică în mod direct activitatea de intrare în posesie fie însoțită de activități de căutare (în cazul percheziției), fie neînsoțită de acestea (în cazul ridicării propriu-zise).

Ridicarea de obiecte, înscrisuri ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal, act procesual distinct de percheziție, se efectuează atât în condițiile stabilite de lege, cât și cu respectarea unor reguli tactice specifice. Din punct de vedere procesual, se poate recurge și la o ridicare silită, impusă de circumstanțele cauzei. Or, ridicarea de obiecte sau înscrisuri poate servi și la obținerea unor modele sau piese de comparație utile pentru stabilirea modalităților de săvârșire a infracțiunii, cât și pentru identificarea făptuitorului[25].

Absența elementelor de căutare în cadrul ridicării de obiecte (art. 126 și 128 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova) presupune că această acțiune procesuală se realizează pentru obiecte și documente a căror locație este cunoscută cu certitudine și în care riscul modificării locației este inexistent sau minim, inclusiv ca urmare a unor acțiuni de ascundere a urmelor infracțiunii din partea persoanelor interesate. Prin urmare, persoanele tipice față de care se efectuează ridicarea de obiecte în cauzele referitoare la infracțiunile privind viața sexuală, sunt: a) părțile vătămate; b) martorii (reprezentanții legali ai minorilor sau ai persoanelor cu dizabilități; alte categorii de rude și apropiați ai părților vătămate; persoanele cu funcții oficiale și alți angajați autorizați din instituțiile medicale și din instituțiile educaționale; c) bănuiții, învinuiții, reprezentanții lor legali în cazurile în care primii sunt minori; d) alți martori din partea apărării, care susțin poziția bănuiților sau învinuiților[26].

Planificarea percheziților în cazul acestor infracțiuni reprezintă un aspect foarte important, ținându-se cont de timpul efectuării acesteia, alegerea tacticii corecte, analizarea și studierea locului unde urmează a fi efectuată percheziția, evaluarea ce ține de câte grupuri de urmărire penală sunt necesare, câte persoane și ce specialiști trebuie implicați, dacă este necesară forțarea ușii etc. De aceste deziderate organul de urmărire penală trebuie să țină cont dacă dorește să obțină un rezultat scontat[27].

Procedura de efectuare a percheziției (art. 128 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova) prevede acțiuni de căutare active din partea reprezentantului organului de urmărire penală și altor membri ai grupului operativ de urmărire penală, constând în inspectarea locului percheziționat, inclusiv deschiderea forțată a diferitelor încăperi și locuri de depozitare, descoperirea și percheziționarea ascunzișurilor. Percheziția este relevantă, în special în situațiile de conflict caracterizate de intențiile persoanelor bănuite, învinuite, precum și ale rudelor apropiate lor, de a ascunde infracțiunea (inclusiv până la nivelul opunerii de rezistență față de acțiunile de urmărire penală). Dispunerea și efectuarea unei percheziții (și nu a unei ridicări de obiecte) este, de asemenea, justificată în cazul părților vătămate și al rudelor acestora, în situațiile în care poziția victimelor, precum și a altor persoane ce acționează în interesul lor, prezintă semne de denunț calomnios sau alte forme de distorsionare conștientă a informațiilor.

Astfel, percheziții tipice sunt cele efectuate în locuințele și în alte încăperi, în zonele teritoriale delimitate ce aparțin (în drepturi de folosință, deținere sau administrare) următoarelor persoane implicate în procesul penal:

[25] Stancu Em., Manea T. Tactica criminalistică (I). Curs universitar. Ed. Universul Juridic. București, 2017, p. 173-174.

[26] Бондарева И. О., *op.cit.*, с. 148-149.

[27] Popa L. Metodica cercetării abuzului sexual în privința copiilor prin utilizarea tehnologiilor informaționale. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024, p. 172.

1) bănuiți, învinuiți, reprezentanții lor legali, rude și apropiații acestora, ale căror poziții permit formularea unor presupuneri fondate privind prezența, în locuințele lor sau în alte locuri de ședere permanentă, a obiectelor, documentelor sau altor surse de informații relevante pentru urmărirea penală, precum și despre posibilitatea prezenței în aceleași locații a complicilor căutați;

2) părțile vătămate, reprezentanții lor legali, rudele și apropiații acestora, ale căror poziții permit formularea unor presupuneri fondate privind prezența, în locuințele lor sau în alte locuri de ședere permanentă, a obiectelor, documentelor sau altor surse de informații, care ar putea indica existența unui denunț calomnios sau alte distorsionări conștiente ale informațiilor;

3) alte persoane, care dețin în mod legal locuințe, încăperi sau zone teritoriale delimitate, unde, conform informațiilor deținute de reprezentanții organelor de urmărire penală, se află obiecte, documente sau alte surse de informații ce permit stabilirea exactă a circumstanțelor infracțiunii. În acest context, lipsesc date precise despre locul exact de depozitare a obiectului căutat în interiorul respectivei zone; există riscul ca obiectul să fie ascuns prin acțiunile persoanelor aflate în respectivul teritoriu sau este necunoscut proprietarilor locuinței faptul că în aceasta se află obiectele, documentele sau alte obiecte căutate, mai ales în situațiile în care persoanele interesate de ascunderea infracțiunii aduc astfel de obiecte de valoare criminalistică, lăsându-i pe proprietari (care au relații de rudenie, prietenie sau încredere cu aceștia) în neștiință sau inducându-i în eroare[28].

În plus, în cadrul cercetării infracțiunilor privind viața sexuală, percheziția corporală a bănuitului sau învinuitului (art. 130 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova) este deosebit de relevantă, mai ales în situațiile de reacție imediată a reprezentanților organului de urmărire penală la informațiile despre aceste fapte. Anume în astfel de situații, este cel mai probabil ca la bănuit (învinuit) să se descopere și să se ridice: a) îmbrăcăminte și alte obiecte vestimentare, care poartă urme ale infracțiunii (urme de luptă, diverse substanțe de natură biologică); b) obiecte, bunuri, dispozitive de comunicare luate de la victime; c) telefoane mobile și alte dispozitive electronice, cu ajutorul cărora făptuitorii au înregistrat propriile acțiuni, etc.

Percheziția corporală poate face parte dintr-o operațiune tactică, care include percheziția în încăperi (în acest caz, ea trebuie să preceadă întotdeauna percheziția în încăperile respective), sau poate fi realizată independent (dacă bănuitul este reținut în afara locuinței sau locului său de ședere permanentă). În acest context, este esențial să se stabilească raportul corect între percheziția corporală și examinarea corporală a persoanei, evitând astfel confuzia între aceste două acțiuni procesuale. Aceste acțiuni procesuale într-adevăr au o similitudine esențială, constând într-un obiect comun – persoana (în acest caz, bănuitul) care este purtătoare de informații criminalistice relevante. Totuși, obiectul examinării corporale este corpul unei persoane vii, considerat ca purtător de informații referitoare la urmele lăsate de activitățile criminale. Pe de altă parte, obiectul percheziției corporale este, de asemenea, corpul unei persoane, dar și îmbrăcămintea, încălțămintea, precum și bagajul personal. Cu toate acestea, corpul persoanei este examinat din perspectiva prezenței unor obiecte de natură criminalistică care pot fi ascunse pe acesta (atât pe suprafața sa, cât și sub îmbrăcăminte, sau în orificiile naturale ale corpului). Aceste obiecte pot include, de exemplu, lenjeria intimă cu urme de spermă, sânge, documente, bunuri,

[28] Бондарева И. О. op.cit., с. 149-150.

obiecte sau chiar instrumente și mijloace de comitere a infracțiunii. De asemenea, îmbrăcămintea, lenjeria intimă, încălțămintea și alte obiecte sunt examinate din perspectiva urmelor de interacțiune cu mediul locului faptei, cu îmbrăcămintea și corpul victimei.

Percheziția personală, realizată în aceleași condiții care impun efectuarea percheziției într-o încăpere, poate fi efectuată fără o ordonanță în acest sens și fără autorizația judecătorului în următoarele cazuri: a) la reținerea bănuitului (învinuitului); b) la arestarea învinuitului; c) atunci când există motive suficiente de a crede că persoana aflată în încăperea în care se efectuează percheziția ascunde asupra sa obiecte sau documente relevante pentru dosarul penal[29].

În cazurile care nu suferă amânare, este prevăzut un mecanism special de realizare a acestor acțiuni de urmărire penală în baza unei ordonanțe emise de către organul de urmărire penală, cu informarea ulterioară a judecătorului de instrucție despre efectuarea acestor acțiuni. Această informare trebuie să fie însoțită de copii ale documentelor procedurale relevante (ordonanțe, procese-verbale), care se anexează notificării, asigurând astfel controlul legalității și respectarea drepturilor procesuale ale persoanelor implicate, momente expuse cu lux de amănunte în literatura de specialitate[30]. Totodată, în condițiile unei situații favorabile din punct de vedere tactic pentru urmărirea penală și în funcție de natura obiectelor ce urmează a fi ridicate, nu întotdeauna există o necesitate obiectivă de a efectua ridicarea de obiecte la domiciliul părților vătămate sau martorilor pentru obținerea documentelor ori a obiectelor relevante care se află în păstrare la ei. În anumite cazuri – și legea nu interzice acest lucru – este posibilă efectuarea ridicării chiar la locul desfășurării urmăririi penale, adică în biroul reprezentantului organului de urmărire penală, unde părțile vătămate sau martorii prezenți pot aduce de bunăvoie obiecte ori documente semnificative pentru investigarea cauzei penale. Această practică este aplicabilă în special în raport cu: a) documente medicale, care reflectă procesul de tratament al victimelor în urma infracțiunilor cu caracter sexual; b) înregistrări video, realizate cu mijloace de înregistrare digitală, telefoane mobile sau alte dispozitive de telecomunicație; c) mesaje sau conversații ce reflectă corespondența dintre victimă și făptuitor(i), confirmând exprimarea unor amenințări, constrângeri sau determinări de a participa la acte de natură sexuală etc.

Așadar, obiectele tipice ale ridicării și percheziției în cauzele penale privind infracțiunile sexuale sunt următoarele: îmbrăcămintea (în unele cazuri și încălțămintea), precum și lenjeria intimă purtată de bănuit (învinuit) sau de victimă în momentul incidentului; b) documentele care atestă vârsta autorilor și victimelor infracțiunii, precum și cele ce reflectă identitatea acestora, stilul de viață, condițiile de trai, procesul de educație în instituțiile de învățământ, activitatea profesională; documentele medicale ce reflectă starea de sănătate a bănuiților (învinuiților) și a victimelor, prezența unor boli, tulburări psihice sau a unui retard în dezvoltare; instrumentele și mijloacele utilizate la comiterea infracțiunii; obiectele și documentele ridicate de la victime sau deteriorate în urma acțiunilor violente; mijloacele de telecomunicație, calculatoare, echipamente audio/video, fișiere electronice legate de circumstanțele infracțiunii; notițele personale ale persoanelor implicate în cauza penală, care prezintă relevanță pentru investigarea faptelor infracționale.

[29] Шматов В. М., Шматов М. А., Балконский А. Г. Судебный контроль – средство правовой защиты личности на досудебной стадии уголовного судопроизводства. // Вестник Волгоградской академии МВД России. 2013. № 3 (26). С. 112-117.

[30] Osoianu T., Ostavciuc D. Controlul judiciar al urmăririi penale. Monografie. Ed. Cartea Militară. Chișinău, 2022, p. 10-13.

Obiectele percheziției în cauzele ce țin de categoria analizată de infracțiuni (infracțiunile privind viața sexuală) sunt, în general, similare cu obiectele ridicării de obiecte. Excepția este reprezentată de obiectele specifice percheziției, cum ar fi coautorii căutați, care încearcă să evite tragerea la răspundere penală și condamnarea. Această particularitate scoate în evidență caracterul activ, de căutare, al percheziției, spre deosebire de caracterul mai formal și localizat al ridicării de obiecte[31].

În fine, în cauzele cu privire la infracțiunile sexuale, cele mai necesare, clasice și obligatorii, susține autorul M. Gheorghiță, sunt constatările și expertizele medico-legale, expertizele psihiatrice, psihologice, criminalistice, ale fibrelor și substanțelor, precum și cele biologice[32].

CONCLUZII

Din păcate, în materialele cauzelor penale, acțiunile de urmărire penală menționate nu reflectă întotdeauna toate informațiile necesare, care ar evidenția în mod clar formarea și realizarea intenției infracționale în cadrul celor trei etape esențiale ale situației infracționale: preinfracțională, infracțională și postinfracțională. Adesea, aceste acțiuni sunt realizate cu elemente de formalism, fără o analiză profundă a interacțiunii dintre declarațiile părților și circumstanțele obiective ale locului unde au fost descoperite urme sau probe – urme care ar putea confirma sau infirma anumite fapte sau versiuni ale evenimentelor. Mai mult, uneori sunt prezente elemente de influențare sugestivă (acțiuni de natură inductivă) din partea reprezentanților organelor de urmărire penală, fapt ce diminuează potențialul probator ridicat al unei astfel de acțiuni de urmărire penală importante, cum este verificarea declarațiilor la locul infracțiunii.

Din acest considerent, concluzionăm în privința faptului că sarcinile tipice ale cercetării la fața locului în cazul infracțiunilor privind viața sexuală pot fi sistematizate în următoarele grupuri: 1) stabilirea situației generale de la locul faptei – analizarea configurației spațiului, accesibilității, vizibilității, mobilierului, iluminării etc.; 2) identificarea urmelor sub formă de amprente (urme-reflecții), obiecte sau substanțe, care indică prezența anumitor persoane și interacțiunea acestora cu mediul înconjurător; 3) descoperirea urmelor de luptă, specifice infracțiunilor de natură sexuală (haine rupte, obiecte răsturnate, urme de sânge, zgârieturi etc.); 4) identificarea indiciilor privind caracterul colectiv al agresiunii (prezența mai multor perechi de urme, urme de încălțăminte diferită, poziționarea corporală etc.); 5) detectarea semnelor utilizării unor instrumente sau mijloace de comitere a faptei, inclusiv a mijloacelor de transport; 6) identificarea indiciilor de ascundere a infracțiunii, cum ar fi curățarea urmelor, mutarea obiectelor, arderea sau distrugerea probelor etc.; 7) evidențierea circumstanțelor negative (contradicții între urme și declarații, lipsa unor urme așteptate, prezența unor urme anormale etc.); 8) determinarea altor particularități specifice legate de pregătirea, comiterea și ascunderea infracțiunii (de exemplu, planificarea atentă, utilizarea mijloacelor de comunicare etc.).

Utilizarea examinării corporale a părții vătămate sau a persoanelor bănuite (învinuite) în cauzele referitoare la infracțiunile privind viața sexuală trebuie făcută cu o anumită rezervă, deoarece, potrivit art. 119 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, legalitatea efectuării examinării corporale este condiționată de absența necesității unei ex-

[31] Бондарева И. О. *op.cit.*, с. 152-153.
[32] Gheorghiță M. *op.cit.*, p. 209.

pertize. Considerăm că această abordare a legiuitorului este pripită, întrucât realizarea examinării corporale în condițiile prevăzute de art. 119 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, care ar avea drept rezultat descoperirea, fixarea și ridicarea anumitor urme ale faptei infracționale, puțin probabil că ar putea afecta negativ eficiența expertizei judiciare ulterioare. Totuși, normele de procedură penală au caracter imperativ și trebuie respectate.

De asemenea, am constatat faptul că percheziția corporală poate face parte dintr-o operațiune tactică, care include percheziția în încăperi (în acest caz, ea trebuie să preceadă întotdeauna percheziția în încăperile respective), sau poate fi realizată independent (dacă bănuitul este reținut în afara locuinței sau locului său de ședere permanentă). În acest context, este esențial să se stabilească raportul corect între percheziția corporală și examinarea corporală a persoanei, evitând astfel confuzia între aceste două acțiuni procesuale.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Cataraga O. Expertiza judiciară. București: Ed. Pro Universitaria, 2022. 267 p.
Cioacă C. Cercetarea și interpretarea criminalistică a urmelor biologice de natură umană. București: Ed. Universul Juridic, 2019. 404 p.
Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea nr.122-XV din 14 martie 2003. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
Doraș S. Criminalistica. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2011. 630 p.
Gheorghiță M. Tratat de criminalistică. Chișinău: (F. E.-P „Tipografia Centrală"), 2017. 871 p.
Gheorghiță M. Tratat de metodică criminalistică. Chișinău: CEP USM, 2015. 531 p.
Ghidul ordonatorului expertizei judiciare. Chișinău: Institutul de Reforme Penale, 2022. 276 p.
Golubenco Gh. Urmele infracțiunii. Teoria și practica examinării la fața locului. Chișinău: Garuda-Art, 1999. 159 p.
Jitariuc V., Rusu V. Tactics of the crime scene investigation. Ed. Pro Universitaria, București, 2025.
Jitariuc V., Rusu V. Tactics of the crime scene investigation. Monographs. București: Ed. Pro Universitaria, 2025. 195 p.
Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica criminalistică. București: Ed. Pro Universitaria, 2025. 1069 p.
Legea Republicii Moldova „Cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar", nr. 68 din 14.04.2016. // Monitorul Oficial, nr. 157-162/316 din 10.06.2016.
Osoianu T., Ostavciuc D. Controlul judiciar al urmăririi penale. Monografie. Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2022. 200 p.
Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu Iu., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală. Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2020. 340 p.
Popa L. Metodica cercetării abuzului sexual în privința copiilor prin utilizarea tehnologiilor informaționale. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024. 247 p.
Popescu S. I. Valoarea probatorie a rezultatelor verificării declarațiilor la locul faptei. În: Revista Română de Criminalistică. Volumul XXV. 2024, Nr. 3 (septembrie), p. 277-285.
Recomandarea nr. 38 a Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării or-

ganului competent până la declanșarea urmăririi penale" [online] [citat 20.03.2025]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=60

Rusu L., Ciobanu F.-C. Unele considerente privind sarcinile examinării corporale în procesul penal. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Perspectivele și Problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației". Ediția a XI-a. Volumul XI. Partea I. cahul: USC, 2024, p. 160-169.

Rusu V., Jitariuc V. Tratat de criminalistică. Partea I. Noțiuni generale. Tehnica criminalistică. București: Ed. Pro Universitaria, 2023. 758 p.

Stancu Em. Tratat de criminalistică. Ediția a IV-a. București: Ed. Universul Juridic, 2007. 742 p.

Stancu Em., Manea T. Tactica criminalistică (I). Curs universitar. București: Ed. Universul Juridic, 2017. 223 p.

Бондарева И. О. Совершенствование методики расследования преступлений против половой неприкосновенности и половой свободы личности, совершенных несовершеннолетними. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тула, 2017. 279 с.

Казачек Е. Ю. О некоторых особенностях осмотра трупа, обнаруженного на месте происшествия с признаками изнасилования. În: Расследование преступлений: проблемы и пути их решения. Сборник научно-практических трудов. Выпуск 4. М.: Академия Следственного Комитета РФ. 2014. с. 187-198.

Коновалов С. И., Бондарева И. О. Некоторые организационно-тактические особенности производства допроса несовершеннолетнего лица, совершившего преступление против половой неприкосновенности и половой свободы личности. În: Известия Тульского Государственного Университета. Экономические и юридические науки. 2014. № 1-2. с. 18-27.

Кузнецов С. Е. Ошибки, допускаемые следователями при производстве осмотра места происшествия, фиксации его результатов и изъятия доказательств. În: Расследование преступлений: проблемы и пути их решения: Сборник научно-практических трудов. Академия Следственного Комитета РФ. 2014. с. 195-204.

Макаренко И. А. Тактические особенности получения информации о личности преступника при производстве осмотра места происшествия. În: Актуальные проблемы криминалистической тактики: Материалы Международной научно-практической конференции. М.: Юрлитинформ, 2014. с. 182-189.

Селиванов Н. А. Расследование изнасилований. Справочная книга криминалиста. М.: Изд. НОРМА, 2000. 274 с.

Шматов В. М., Шматов М. А., Балконский А. Г. Судебный контроль – средство правовой защиты личности на досудебной стадии уголовного судопроизводства. În: Вестник Волгоградской Академии МВД России. 2013. № 3 (26). с. 111-118.

CZU: 343.623:343.97

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17628177

Ion ROTARU [1]
rotaru_ion_93@mail.ru

Cătălina STOLEARENCO [2]
catalina_2@mail.ru

CONSIDERAȚIUNI GENERALE PRIVIND ABANDONUL FAMILIAL CA O CAUZĂ A CRIMINALITĂȚII

Abstract: *Actualitatea și importanța realizării unei cercetări pe tema fenomenului abandonului familial este deosebit de relevantă în contextul schimbărilor demografice și sociale majore cu care se confruntă societatea în prezent. Migrarea excesivă a populației din ultimii zece ani a avut un impact semnificativ asupra structurilor familiale, contribuind la îmbătrânirea rapidă a populației și, în același timp, la creșterea numărului de copii orfani sau abandonați. Această migrație masivă, în special a părinților care pleacă în căutarea unui loc de muncă peste hotare, a dus la o reală criză socială, făcând copiii să fie vulnerabili și expuși riscului de abandon familial.*

Fenomenul abandonului copiilor este, astfel, într-o expansiune îngrijorătoare, având un impact direct asupra stabilității și dezvoltării acestora. Statisticile arată că pe plan mondial cel puțin un copil de vârstă preșcolară este abandonat în fiecare zi, ceea ce denotă gravitatea problemei. Potrivit datelor UNICEF, în Republica Moldova 9 din 10 copii abandonați au ambii părinți în viață, ceea ce subliniază faptul că abandonul nu este neapărat rezultatul unei pierderi parentale, ci mai degrabă al unei decizii sau situații socio-economice dificile.

[1] **Doctorand, asistent universitar, Catedra „Drept penal și criminologie", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0000-0002-2091-4905; e-mail: rotaru_ion_93@mail.ru**

[2] **Master în drept, asistent universitar, Catedra „Drept penal și criminologie", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0009-0002-2458-8534; e-mail: catalina_2@mail.ru**

O astfel de cercetare ar permite identificarea cauzelor profunde ale abandonului și ar putea oferi soluții concrete pentru prevenirea acestui fenomen. De asemenea, ar contribui la dezvoltarea unor politici publice eficiente, la susținerea familiilor vulnerabile și la îmbunătățirea sistemului de protecție a copilului, reducând astfel numărul de copii instituționalizați și asigurându-le o șansă reală la o dezvoltare sănătoasă și stabilă.

***Cuvinte-cheie**: familie, copii, abandon, risc, separare, influență.*

GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING FAMILY AND FAMILY ABANDONMENT AS A CAUSE OF CRIMINALITY

***Abstract**: The relevance and importance of conducting research on the phenomenon of family abandonment is particularly significant in the context of major demographic and social changes currently affecting society. The excessive migration of the population over the past ten years has had a substantial impact on family structures, contributing to the rapid aging of the population and, at the same time, to the growing number of orphaned or abandoned children. This massive migration—especially of parents leaving in search of work abroad—has led to a genuine social crisis, leaving children vulnerable and exposed to the risk of family abandonment.*

The phenomenon of child abandonment is therefore expanding at an alarming rate, with a direct impact on the stability and development of affected children. Statistics show that globally at least one preschool-aged child is abandoned every day, highlighting the severity of the issue. According to UNICEF data, in the Republic of Moldova, 9 out of 10 abandoned children have both parents alive, which emphasizes that abandonment is not necessarily the result of parental loss but rather a consequence of difficult socio-economic decisions or circumstances.

Thus, such research would allow for the identification of the root causes of abandonment and could offer concrete solutions for preventing this phenomenon. It would also contribute to the development of effective public policies, the support of vulnerable families, and the improvement of the child protection system—thereby reducing the number of institutionalized children and giving them a real chance at healthy and stable development.

***Keywords**: family, children, abandonment, risk, separation, influence.*

INTRODUCERE

Abandonul familial reprezintă o problemă globală în continuă expansiune, cu o creștere semnificativă în special în regiunile sărace și în țările cu instabilitate politică, cum este cazul Republicii Moldova. Indiferent de cauzele care pot duce la separarea unei mame de copilul său, acest fenomen are un caracter de urgență, având în vedere impactul său asupra bunăstării copilului.

Deși în perioada imediat următoare abandonului, există posibilitatea mare ca mama să fie reintegrată în viața copilului, totuși se știe că, pe măsură ce timpul trece, efectele asupra stării psiho-emoționale a minorului pot deveni ireversibile, conducând la tulburări care pot afecta dezvoltarea acestuia pe termen lung[1]. Astfel, explicând mai detaliat, abandonul familial are consecințe profunde asupra sănătății mintale și emoționale a copilului, iar recuperarea dintr-o astfel de traumă depinde într-o mare măsură de intervențiile timpurii.

Exact din acest considerent, este esențial ca, în cazul în care există șansa de reunificare a familiei, acest proces să fie gestionat cu grijă, având în vedere vulnerabilitățile psiho-afective ale copilului, deoarece impactul pe termen lung al abandonului nu se limitează doar la suferința imediată, ci poate afecta întreaga lui dezvoltare, de la abilități

[1] Bonchiș E. Familia și rolul ei în educarea copilului, Iași: Editura Polirom, 2011, p. 191.

sociale și cognitive, până la relațiile interpersonale.

Studiile și cercetările din domeniu evidențiază faptul că abandonul familial este un fenomen extrem de complex, cu multiple fațete care sunt greu de înțeles în totalitate, având în vedere diversitatea cauzelor care îl generează și a impactului pe care îl are asupra copiilor și familiilor implicate[2]. Acest fenomen nu poate fi abordat dintr-o singură perspectivă, deoarece factorii care contribuie la apariția sa sunt adesea interconectați și variază semnificativ în funcție de contextul social, economic și cultural. De asemenea, efectele sale sunt deosebit de variate și pot include atât consecințe pe termen scurt, cât și pe termen lung, care afectează dezvoltarea emoțională, socială și psihologică a copiilor.

Unul dintre termenii cu cea mai profundă încărcătură emoțională, indiferent de limba în care este rostit, este cuvântul care descrie abandonul. Acesta evocă un sentiment de durere și pierdere profundă, reflectând o realitate tragică, marcată de separarea unei persoane de cei dragi sau de lipsa de îngrijire și sprijin din partea celor care ar trebui să aibă grijă de ea. Abandonul este perceput nu doar ca o acțiune, ci ca o ruptură iremediabilă, o prăpastie între persoane, care lasă în urmă o umbra adâncă de suferință și neputință. Impactul său asupra celor implicați este devastator, afectându-le nu doar viața imediată, dar și viitorul emoțional și psihologic.

Scopul acestei lucrări este de a efectua o analiză a fenomenului abandonului familial într-un stat de drept, punând accent pe clarificarea unor concepte esențiale, cum ar fi abandonul, separarea, neglijarea familială, plasamentul și instituționalizarea copiilor. Pentru atingerea scopului propus, sunt trasate următoarele obiective ce urmează a fi realizate: studierea conceptului primar a abandonului familial privit ca fenomen social negativ și evoluat în timp; analiza multiaspectuală a cadrului normativ național și internațional care reglementează domeniul privitor la abandonul familiei și instituționalizarea copiilor; identificarea efectelor precedate abandonului asupra copilului neglijat etc.

METODOLOGIE

În cadrul realizării acestei cercetări au fost utilizate mai multe metode de cercetare pentru a asigura o înțelegere completă și aprofundată a acestei probleme sociale complexe. Fiecare metodă a fost aleasă în funcție de scopul specific al analizei și de aspectele pe care le deține, și anume:

- *Metoda istorico-evolutivă* presupune studiul evoluției unui fenomen în timp, analiza schimbărilor prin care acesta a trecut și cum s-a modificat în diverse perioade istorice. În cazul fenomenului abandonului familial, această metodă a permis să fie urmărit modul în care aceste practici au evoluat de-a lungul decadelor sau chiar al secolelor, în funcție de contextul social, economic și cultural din fiecare perioadă.

- *Metoda logică* s-a concentrat pe raționamentul riguros, construirea unui discurs coerent și stabilirea conexiunilor între diferitele elemente ale fenomenului studiat. Prin aplicarea acestei metode, s-a reușit a fi construit un argument clar și structurat, să identifice relațiile cauză-efect și să analizeze în mod sistematic impactul diverselor factori sociali, economici și politici asupra abandonului familial.

- *Metoda comparativă* a fost utilizată pentru a analiza și compara practicile și reglementările referitoare la abandonul familial în diferite contexte naționale și internaționale. Această metodă permite identificarea diferențelor și asemănărilor dintre țări sau regiuni, evaluând impactul diferitelor abordări legislative și sociale asupra fenomenului abandonului.

- *Metoda sistemică* a fost esențială pentru a analiza fenomenul abandonului familial

[2] Vasian T. Particularitățile psihosociale ale atitudinilor parentale față de copilul cu dizabilități. Teză de doctor. Chișinău, 2013. 236 p.

într-un context mai larg, având în vedere toate interdependențele și influențele dintre factorii sociali, economici și culturali care contribuie la acest fenomen. Prin utilizarea metodei sistemice, cercetătorul a putut să înțeleagă fenomenul abandonului nu ca un eveniment izolat, ci ca parte dintr-un sistem mai larg care include condițiile economice precare, inegalitățile sociale, migrarea forțată, lipsa accesului la educație și servicii sociale adecvate.

- *Metoda gramaticală sau textuală* s-a concentrat pe analiza și interpretarea textelor legale, a documentelor oficiale și a altor surse scrise relevante pentru tema cercetării. Prin această metodă, s-a urmărit o înțelegere detaliată a legislației naționale și internaționale care reglementează protecția copilului, abandonul și instituționalizarea acestuia.

Aceste metode de cercetare, aplicate într-un mod integrat și complementat, au oferit o viziune amplă și bine fundamentată asupra fenomenului abandonului familial și instituționalizării copiilor, permițând nu doar înțelegerea cauzelor și efectelor, ci și propunerea unor soluții pentru prevenirea și combaterea acestuia. Fiecare metodă a adus o contribuție semnificativă, completându-se reciproc pentru a construi un cadru de analiză coerent și detaliat.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

1. Noțiunea și specificul abandonului ca fenomen evoluat în timp

Etimologia termenului „*abandon*" provine din limba franceză, unde cuvântul „*abandonner*" înseamnă „*a renunța la*" sau „*a lăsa*". Acesta, la rândul său, este derivat din latinescul „*abbandonare*", format din prefixul „*ab-*", care înseamnă „*de la*" sau „*dinspre*", și „*bandon*", care provine din „*bandum*", însemnând „*semn*" sau „*autoritate*". Astfel, sensul original al cuvântului se referă la acțiunea de a renunța la autoritatea sau controlul asupra unui lucru sau unei persoane, implicând o lăsare în voia destinului sau o părăsire.[3]

Din punct de vedere semantic, termenul „*abandon*" provine din ideea de „*renunțare*", ceea ce presupune actul de a renunța la un bun sau un drept, de a lăsa ceva sau pe cineva fără îngrijire sau sprijin. În acest sens, „*a abandona*" înseamnă a părăsi sau a lăsa în urmă, fie un obiect, fie o responsabilitate. Totuși, într-un context specific, mai ales în sfera relațiilor familiale, abandonul capătă o semnificație mult mai profundă și mai dramatică, referindu-se la actul de a părăsi o familie sau, mai grav, un copil. Această acțiune nu se limitează doar la o simplă renunțare la un drept sau bun material, ci implică o rupere emoțională și fizică, cu efecte semnificative asupra celor abandonați. Astfel, abandonul devine nu doar un act de părăsire fizică, ci și o traumă psihologică, cu implicații durabile asupra individului, mai ales când este vorba de copii, care sunt cei mai vulnerabili în fața acestui fenomen. Legat de acest din urmă sens, cuvântul „abandonat" apare înconjurat de o și mai sumbră aură, delimitând una dintre cele mai concret dureroase experiențe umane.

Astfel, definiția abandonului poate fi abordată din diferite puncte de vedere. Cercetarea în cauză a constatat că la nivel European, nu există o definiție legală clară a termenului de abandon al copilului cea ce ridică provocări pentru studierea și practica referitoare la acest fenomen. În scopul prezentului proiect totuși s-au folosit două definiții ale abandonului copilului, și anume abandonul deschis și abandonul secret.

Abandonul deschis este definit ca părăsirea cu bună știință a unui copil de părintele său, care poate fi identificat și a cărui intenție nu este de a se întoarce, ci de a respinge voit răspunderea părintească, iar termenul de abandon secret este caracteristic situației când are loc părăsirea în secret a copilului de către părintele său, care nu poate fi iden-

[3] Iorgu I. Dicționarul etimologic al limbii române (DELR), Institutul de Lingvistică al Academiei Române, București, 2001, p. 32.

tificat și a cărui intenție nu este de a se întoarce, ci de a respinge în mod voit și în mod anonim răspunderea părintească[4].

În Republica Moldova deși nu există o definiție concretă a abandonului, aceasta poate fi dedusă din normele procesuale care indirect reglementează acest fenomen. Astfel, legea cu privire la protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți definește termenul de „copil abandonat ca fiind copilul identificat ca fiind fără părinți sau fără alt însoțitor legal în cazul în care nu pot fi stabilite datele de identitate nici ale copilului, nici ale părinților lui”[5].

În România, din punct de vedere juridic, abandonul este definit de legea Nr. 47 din 7 iulie 1993 cu privire la declararea judecătorească a abandonului de copii care prin incriminarea art. 1, reglementează faptul că „copilul aflat în îngrijirea unei instituții de ocrotire socială sau medicală de stat, a unei instituții private de ocrotire legal constituită sau încredințat în condițiile legii unei persoane fizice poate fi declarat prin hotărâre judecătorească abandonat, ca urmare a faptului ca părinții s-au dezinteresat de el, în mod vădit, o perioadă mai mare de 6 luni”[6].

În doctrina juridică, abandonul de familie este definit ca o infracțiune ce presupune comiterea unor acte de către persoana care are obligația legală de întreținere față de cei îndreptățiți la acest sprijin, iar în acest sens faptele care ar constituii abandonul de familie includ părăsirea, alungarea sau lăsarea celor aflați în întreținere fără ajutor, expunându-i la suferințe fizice și psihice. De asemenea, această ilegalitate poate fi înfăptuită prin neîndeplinirea cu rea-credință a obligației de întreținere impusă de lege, fapt pentru care aceste acte nu doar că încalcă normele legale, dar pot aduce prejudicii grave celor abandonați, afectându-le bunăstarea fizică, emoțională și psihologică.

În acest sens, remarcăm faptul că în definiția stipulată, pe bune dreptate este utilizată sintagma „infracțiune” raportată la terminologia de „abandon”, fiindcă până la momentul intrării in vigoare a legii Nr. 136 din 06-06-2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional) Codul penal al Republicii Moldova prevedea răspunderea penală pentru „*eschivarea cu rea-voință a părinților de la exercitarea obligațiilor părintești, dacă aceasta a determinat plasamentul copilului în instituții rezidențiale sau servicii sociale de plasament*”, normă ce se regăsea la art. 201^2 CPRM. Însă voința legiuitorului a fost ca o astfel de ilegalitate datorită gradului său prejudiciabil să constituie nu infracțiune, ci contravenție, care se regăsește în prevederile actuale ale Codului Contravențional[7], și anume la art. 64^1 care are același conținut, fapt pentru care art. 201^2 a fost abrogat.

Termenul de abandon este regăsit în legislația penală, și anume la art. 207 alin. (2) CPRM, normă ce reglementează „Scoaterea copilului din țară în baza unor acte false sau prin eludarea de la controlul efectuat la trecerea frontierei săvârșită cu abandonarea minorului în străinătate”[8].

Așadar, constatând statutul juridic al instituției abandonului, observăm cât este de important acest lucru pentru societate și nemijlocit pentru copilul uitat de grija părinților. Din punct de vedere psihologic, abandonul este definit ca o acțiune de părăsire a unei ființe, de lipsa de preocupare pentru soarta acesteia. Orice situație care duce la slăbirea

[4] Turchină T., Bolea Z., Tolstaia S., et. al. Consilierea familiei și a persoanelor cu dizabilități, Chișinău: Inst. De Formare Continuă, 2011, p. 179.
[5] Legea Nr. 140 din 14-06-2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Publicat: 02-08-2013 în Monitorul Oficial Nr. 167-172 art. 534.
[6] Legea Nr. 47 din 7 iulie 1993 cu privire la declararea judecătorească a abandonului de copii. Publicată în Monitorul Oficial Nr. 153 din 8 iulie 1993.
[7] Codul Contravențional al Republicii Moldova, Publicat : 17-03-2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84 art. 100.
[8] Codul Penal al Republicii Moldova. Publicat: 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195.

sau ruperea legăturilor afective poate fi trăită ca abandon. La adult, de asemenea, dezaprobarea de către o persoană iubită, despărțirea sau retragerea sentimentului de dragoste, absența sau decesul unei rude apropiate, pot fi trăite ca tot atâtea abandonuri, deși acest fenomen în majoritatea cazurilor descrie situația în care copilul este părăsit de cei apropiați.

În cadrul psihopedagogiei[9], abandonul poate fi înțeles din multiple perspective, fiecare având implicații distincte asupra dezvoltării copilului. În primul rând, situația de abandon ca stare de fapt se referă la cazul în care copilul este efectiv părăsit, iar părinții săi naturali sau persoanele aflate în grija sa nu sunt capabile sau nu doresc să se ocupe de el. Aceasta reprezintă abandonul propriu-zis, o rupere fizică și emoțională între copil și cei care ar trebui să îi asigure protecția și îngrijirea.

În al doilea rând, există starea de semi-abandon, în care copilul trăiește în continuare cu părinții, dar aceștia nu își îndeplinesc responsabilitățile afective și educative. Deși copilul nu este părăsit fizic, acesta se simte neglijat, respins sau ignorat, iar nevoile sale emoționale și de îngrijire nu sunt satisfăcute. În acest caz, abandonul nu este direct, dar poate fi la fel de dăunător pentru dezvoltarea psihică și emoțională a copilului.

Un alt aspect este sentimentul de abandon, care poate apărea chiar și atunci când copilul nu este părăsit efectiv. Uneori, acest sentiment poate fi generat de o situație reală de abandon sau semi-abandon, dar, în alte cazuri, poate fi trăit pur și simplu din cauza unei percepții personale a copilului. Frica de abandon poate fi intensă chiar și în absența unei rupturi fizice, iar copilul poate experimenta o formă de izolare emoțională, chiar și atunci când se află în prezența celor dragi. Acest sentiment de abandon poate fi alimentat de experiențele de respingere, de lipsa unei legături afective stabile sau de anxietatea privind relațiile interpersonale.

Precum se observă, definiția abandonului se situează într-un dublu registru – cel al psihologiei și cel al socialului, adesea însă se manifestă o a treia implicare, aceea a psihiatriei. Din perspectiva acestei științe, abandonul este descris ca fiind „absența, slăbirea sau ruptura unei legături afective de susținere, antrenând cel mai adesea falimentul obligațiilor morale sau naturale care sunt legate de aceasta... Confuzia morală, daunele sociale cauzate adesea victimei, sunt condiții favorabile apariției la aceasta a unor tulburări nevrotice sau psihotice reactive[10].

Astfel, aici se observă faptul că abordarea psihiatrica adâncește înțelegerea fenomenului, arătând cum efectele abandonului nu se limitează doar la pierderea unui sprijin emoțional sau material, ci pot avea un impact direct asupra sănătății mentale a victimei, generând traume de lungă durată. Societatea contemporană a Republicii Moldova se confruntă cu un cost social semnificativ datorat fenomenului abandonului familial, iar instituțiile abilitate sunt cele care percep și gestionează această problemă. Cu toate acestea, responsabilitatea nu cade doar pe umerii instituțiilor, ci și asupra întregii societăți, care trebuie să aleagă între a continua să suporte acest cost sau a investi în mecanisme educaționale și legislative eficiente, capabile să reducă semnificativ acest fenomen.

În acest context, o schimbare esențială ar consta într-o modificare legislativă clară, care să definească explicit drepturile și responsabilitățile părinților față de copiii lor. Fără o astfel de reglementare, care să întărească cadrul legal referitor la obligațiile parentale, orice program educațional sau intervenție socială riscă să rămână ineficient, întrucât nu există un cadru normativ care să susțină în mod concret măsurile de prevenire și combatere a abandonului. Un sistem legislativ clar și bine structurat este esențial pentru ca

[9] Ghergut A. Sinteze în psihopedagogia specială, Iași: Editura Polirom, 2005, 409 p.
[10] Lăcătușu I. „Aspecte ale problematicii abandonului și a copilului instituționalizat în județul Covasna". În: Angvistia (8), 2004, p. 309.

eforturile educaționale să fie susținute și să aibă impact pe termen lung, reducând treptat fenomenul abandonului și protejând drepturile copiilor.

Abandonul copilului a fost o practică prezentă de-a lungul istoriei omenirii, fiind influențată de diverse motive care adesea reflectau caracteristicile sociale, economice și politice ale momentului istoric respectiv. În anumite societăți, abandonul copiilor era mai frecvent, în special în perioade de criză sau instabilitate, când resursele erau limitate, iar normele sociale favorizau anumite practici care puneau în pericol viața și bunăstarea celor vulnerabili.

Totuși, ceea ce este esențial de remarcat este că, indiferent de circumstanțele sociale sau istorice, întotdeauna au existat măsuri de intervenție și sprijin pentru copiii abandonați. Acestea au fost inițial practici comune, cum ar fi îngrijirea copiilor în comunitate sau găsirea de soluții alternative prin intermediul bisericii sau altor instituții. Ulterior, au fost create legi și servicii specializate care urmăreau să protejeze copiii abandonați, să le asigure o îngrijire corespunzătoare și să le faciliteze integrarea într-un mediu sigur.[11] Astfel, chiar și în fața acestui fenomen negativ, societățile au căutat soluții pentru a minimaliza suferința și a oferi protecție copiilor vulnerabili, evoluând treptat înspre un cadru legal mai structurat și mai eficient.

Cauzele creșterii numărului de copii abandonați sunt complexe și se regăsesc în domenii economico-sociale și educaționale. Dintr-o perspectivă economică, unul dintre factorii principali este perpetuarea și chiar intensificarea fenomenului de sărăcire a populației. Multe familii se confruntă cu dificultăți financiare majore, ceea ce le face incapabile să asigure nevoile fundamentale ale copiilor, ducând adesea la abandonul acestora ca o soluție de supraviețuire sau de evitare a unor traume emoționale suplimentare.

Pe de altă parte, din punct de vedere social, se observă un proces de dezagregare a structurii familiale, amplificat de factori economici, dar și de schimbări în valorile și dinamica socială. Instabilitatea financiară, șomajul, migrarea forțată a părinților în căutarea unui loc de muncă sau conflictele familiale pot duce la o rupere a legăturilor dintre părinți și copii, iar această dezintegrare poate facilita apariția abandonului familial. Astfel, familiile devin mai vulnerabile și incapabile să facă față provocărilor economice și sociale, ceea ce crește riscul de abandon.

Rolul acestor factori este subliniat de un studiu efectuat de Ministerul Sănătății, IOMC și UNICEF în leagăne și secții de distrofici, care a arătat ca 74% din părinții care au abandonat copiii erau șomeri, 62% aveau venituri insuficiente, 58% aveau condiții improprii de locuit și în 40% din cazuri era vorba de mame necăsătorite[12].

Este important de subliniat faptul că abandonul copiilor nu se limitează doar la mamele foarte tinere sau de etnie romă, cum s-ar putea crede adesea, ci se constată și în cazul mamelor mai în vârstă, care au deja un copil sau chiar mai mulți. Acest fenomen poate fi explicat prin aceleași cauze economico-sociale care afectează întreaga populație, în special fenomenul de sărăcire.

În cazul mamelor mai în vârstă, care se află la al doilea sau al treilea copil, dificultățile economice și sociale pot fi și mai acute, deoarece aceste familii pot fi deja suprasolicitate din punct de vedere financiar și emoțional. Sărăcia, lipsa de sprijin și resursele limitate pot duce la sentimentul de incapabilitate de a oferi îngrijire corespunzătoare și condiții decente de trai pentru copii. Astfel, abandonul poate apărea ca o consecință a presiunilor economice și sociale care îi afectează pe părinți, indiferent de vârsta acestora.

[11] Ghergut A. Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluziv în educație, Iași: Editura Polirom, 2006, 254 p.

[12] Ghid metodologic pentru aplicarea Standardelor minime obligatorii privind Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii, Chișinău, 2022, p.3.

Această tendință subliniază complexitatea fenomenului de abandon, care nu este determinat doar de factori demografici sau culturali, ci este influențat și de contextul economic general, care poate afecta diferite categorii de părinți. Prin urmare, spre finalul analizei ce vizează noțiunea și specificul abandonului ca fenomen evoluat în timp dorim să evidențiem care este totuși situați reală a copiilor aflați în situație de risc care ar fi considerată ca fiind prima etapă indirectă a unui presupus abandon familial.

Astfel, conform datelor Ministerului Muncii și Protecției Sociale, la sfârșitul anului 2023, la evidență erau circa 11,6 mii copii aflați în situații de risc, 72,9% dintre aceștia fiind din mediul rural comparativ cu anume 2021 când la evidență erau circa 8,3 mii copii aflați în situații de risc. În numărul copiilor aflați în situație de risc au predominat băieții, constituind 52,6% comparativ cu anul 2021 atunci când 51,2% din copii supuși riscului erau fete. Tot aici se remarcă faptul că fiecare al patrulea copil (23,4%) (22,7% în 2021) aveau vârsta de 3-6 ani, 53,4% (52,3% în 2021) aveau vârsta de 7-15 ani, 12,5% (16,1% în 2021) - vârsta de 16-17 ani și 10,6% (8,8%) - vârsta de 0-2 ani. Din numărul copiilor aflați în situații de risc, 338 de copii erau copii cu dizabilități comparativ cu cei 172 care erau înregistrați în anul 2021[13].

Astfel, din total copii în situații de risc, în 2023 circa 10,4 mii copii au fost din categoria copiilor neglijați 547 de copii au fost supuși violenței, 209 copii aveau părinții/unicul părinte decedat, 106 copii aveau ambii părinți/unicul părinte care refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului, iar restul copiilor (216 copii) aflându-se în alte situații precum: practicarea vagabondajului, cerșitului, prostituției, lipsirea de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora la domiciliu din motive necunoscute, copii care au fugit de acasă sau au fost alungați, copii abandonați de părinți, copii victime ale infracțiunilor și copii în cazul cărora în privința părinților/unicului părinte a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară.[14]

Abandonul copilului este un fenomen complex, cu rădăcini adânci în factori economico-sociali, educaționali și psihologici. Cauzele principale care conduc la abandon sunt legate de sărăcia crescândă a populației, instabilitatea familială și lipsa de resurse, atât financiare, cât și educaționale, pentru a sprijini în mod adecvat creșterea și educația copiilor. Acest fenomen nu afectează doar anumite grupuri sociale, cum ar fi mamele tinere sau cele de etnie rromă, ci și mamele mai în vârstă, care se confruntă cu presiuni economice și sociale similare, chiar și în cazul copiilor mai mari.

De asemenea, abandonul nu se limitează la o simplă separare fizică de copil, ci implică și o rupere profundă a legăturilor afective, cu consecințe grave asupra dezvoltării psihologice și emoționale a acestora. Chiar și în fața acestei realități, istoria a demonstrat că societățile au găsit soluții prin instituții, legi și servicii care să protejeze copiii abandonați, iar acest lucru rămâne esențial și în prezent. Astfel, doar printr-o abordare integrată și coordonată, care să includă atât intervenții legislative, cât și educaționale și sociale, abandonul poate fi prevenit și contracarat eficient, oferind copiilor o șansă reală la o viață normală și sănătoasă.

2. Efectele abandonului asupra copilului neglijat și cel aflat în conflict cu legea

Abandonul este considerat una dintre cele mai grave forme de neglijare a copilului, având efecte devastatoare asupra dezvoltării acestuia. Conform unui studiu realizat cu sprijinul UNICEF, abandonul este definit ca fiind situația în care părinții biologici renunță la asumarea responsabilității față de îngrijirea și satisfacerea nevoilor fundamentale de

[13] Raportul de activitate a Ministerului Muncii și Protecției Sociale pe anul 2023. Disponibil pe: social.gov.md/wp-content/uploads/2024/07/Raport-MMPS-2023.pdf (accesat la 20.02.2025).

[14] Situația copiilor în Republica Moldova în anul 2023. Disponibil pe: https://statistica.gov.md/ro/situatia-copiilor-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61275.html

dezvoltare ale copilului, separându-se fizic de acesta înainte ca această responsabilitate să fie preluată de o instituție abilitată.

Această practică reprezintă o rupere totală a legăturii afective și de îngrijire dintre părinte și copil, având consecințe severe asupra bunăstării fizice, emoționale și psihologice a copilului. Iar în absența unei îngrijiri adecvate, copiii abandonați pot experimenta traume de lungă durată, ce pot afecta dezvoltarea lor socială și educațională. Abandonul pune o presiune enormă asupra sistemelor sociale și de protecție a copilului, structuri care trebuie să găsească soluții pentru a asigura protecția și reintegrarea copiilor într-un mediu sigur și stabil.

Abandonul unui copil poate avea loc imediat după naștere sau într-un moment ulterior al vieții sale, chiar și după ce a avut o perioadă în care a trăit alături de familie[15]. În această situație, copilul este încredințat instituțiilor de protecție a copilului, care preiau responsabilitățile parentale și asigură îngrijirea necesară pentru a sprijini dezvoltarea acestuia într-un mediu adecvat, iar aceste instituții devin, astfel, responsabile pentru oferirea unui cadru stabil și protector, care să compenseze lipsa unui sprijin parental constant, esențial pentru sănătatea fizică și psihică a copilului.

Abandonul, privit ca un fenomen de masă cu un caracter negativ, chiar dacă poate fi determinat de diverse circumstanțe sociale sau economice, reprezintă o rupere semnificativă a legăturii afective între copil și părinți, iar transferul responsabilității către instituțiile statului impune o reevaluare constantă a modului în care sistemul de protecție a copilului răspunde nevoilor acestuia, pentru a-i oferi șansa de a se dezvolta armonios. Astfel, după cum s-a menționat anterior, există multiple cauze care pot duce un copil în situația de abandon. Printre acestea se numără vârsta foarte fragedă a mamei, care, din cauza incapacității de a îngriji și crește un copil, poate ajunge să renunțe la responsabilitatea parentală, iar alte motive ar includ condițiile precare de trai, care determină decizia de a abandona copilul din lipsa resurselor necesare, precum și problemele familiale, cum ar fi divorțul sau separările, în urma cărora părintele care are obligația de întreținere nu mai poate face față financiar creșterii unui copil.

De asemenea, abuzurile fizice sau emoționale, decesul părinților și alte situații de criză pot duce la abandon, lăsând copilul vulnerabil și fără sprijinul necesar pentru dezvoltarea sa sănătoasă. Aceste cauze diverse subliniază complexitatea fenomenului de abandon, care nu este doar rezultatul unui act voluntar, ci al unei serii de circumstanțe dificile care afectează atât părintele, cât și copilul. Fiecare dintre aceste situații necesită o abordare atentă și soluții adecvate, pentru a preveni abandonul și a asigura protecția și îngrijirea corespunzătoare a copiilor vulnerabili.

Dincolo de cauzele care duc la abandon, odată ce un copil este abandonat, acesta se confruntă cu o situație de criză profundă, care îi poate afecta în mod dramatic și, uneori, ireversibil dezvoltarea. Abandonul nu reprezintă doar o separare fizică de părinți, ci generează un impact semnificativ asupra mai multor aspecte ale vieții și personalității copilului.

Aceasta poate avea efecte negative asupra stării emoționale, psihologice și sociale a copilului, perturbându-i încrederea în sine și capacitatea de a stabili relații sănătoase. Pe plan afectiv, abandonul poate duce la sentimente profunde de respingere și abandon, care pot crea un sentiment cronic de insecuritate și neîncredere în ceilalți[16]. De asemenea, copilul abandonat poate dezvolta tulburări comportamentale sau de adaptare, având dificultăți în a face față noilor medii sau autorităților, și poate suferi de izolare socială.

În acest sens, menționăm faptul că abandonul familial are un impact devastator asupra dezvoltării copilului, afectând nu doar relațiile acestuia cu cei din jur, dar și aspecte

[15] Neamțu G. Tratat de Asistență Socială, Iași: Editura Polirom, 2004, p. 225.
[16] Brazelton T. B., Greenspan S. I. Nevoile esențiale ale copiilor, București: Editura Trei, 2013, p. 16.

esențiale ale dezvoltării sale fizice și emoționale. Printre cele mai semnificative efecte ale abandonului se numără întârzierea dezvoltării abilităților sociale, precum și întârzierile în dezvoltarea fizică și emoțională a copilului.

Întârzierea dezvoltării abilităților sociale: Unul dintre cele mai vizibile și durabile efecte ale abandonului este impactul asupra abilităților sociale ale copilului. Copilul abandonat se află într-o situație de izolare și neglijare, fiind adesea lipsit de îndrumarea și sprijinul parental esențial pentru învățarea normelor și valorilor sociale. Relațiile interumane, interacțiunile și comunicarea sunt fundamentale în dezvoltarea unui copil, iar în absența unui mediu familial stabil, acest proces este adesea afectat.

Copiii abandonați pot dezvolta dificultăți în a înțelege și a respecta reguli sociale fundamentale, precum altruismul, respectul pentru ceilalți sau dezvoltarea empatiei. De asemenea, acești copii pot manifesta comportamente antisociale, izolare, anxietate sau chiar agresivitate, deoarece nu au avut ocazia de a învăța în mod corect cum să se relaționeze cu alți copii sau cu adulți într-un mod sănătos. Lipsa unui model parental stabil poate face ca aceștia să nu învețe cum să stabilească relații de încredere și să fie incapabili să gestioneze conflictele sau să exprime propriile sentimente într-un mod adecvat.

Prin urmare, dincolo de aceste cauze, odată abandonat, copilul se afla într-o situație de criza, care ii afectează uneori in mod dramatic si ireversibil dezvoltarea, generând astfel de stări emoționale care afectează mai multe paliere ale personalității si dezvoltării, dintre care:

Întârzierea dezvoltării fizice: Abandonul familial are și efecte negative asupra dezvoltării fizice a copilului, deoarece acesta poate fi privat de îngrijirea adecvată necesară unei creșteri sănătoase. În lipsa unui mediu familial stabil, copilul poate trăi în condiții de viață precare, cu acces limitat la hrană de calitate, îngrijire medicală sau condiții de locuit adecvate. Alimentația inadecvată sau insuficientă poate duce la întârzieri în creștere și la dezvoltarea unor afecțiuni fizice pe termen lung.

Totodată, lipsa de activități fizice și de stimulare intelectuală adecvată poate contribui la întârzieri în dezvoltarea motorie sau cognitivă. Un copil abandonat poate ajunge să aibă probleme de sănătate legate de lipsa de mișcare, cum ar fi obezitatea sau diverse tulburări ale sistemului osos și muscular, dar și un retard în învățarea abilităților de bază, cum ar fi mersul sau vorbirea[17].

Întârzierea dezvoltării emoționale: Unul dintre cele mai grave efecte ale abandonului este impactul său asupra dezvoltării emoționale a copilului. Copilul abandonat trăiește un sentiment profund de respingere și nesiguranță, ceea ce îl face vulnerabil la dezvoltarea unor traume emoționale majore. Legătura afectivă cu părintele este esențială pentru formarea unui sentiment de siguranță și încredere în lume, iar în absența acestei legături, copilul poate experimenta tulburări de atașament.

De asemenea, abandonul poate duce la dezvoltarea unor traume emoționale pe termen lung, care se pot manifesta sub forma unor probleme de anxietate, depresie sau comportamente autodistructive. Aceste probleme pot continua să se manifeste pe măsură ce copilul crește, influențând capacitatea sa de a înțelege și de a gestiona propriile sentimente, dar și relațiile cu ceilalți. În unele cazuri, copilul abandonat poate dezvolta o frică profundă de a fi respins sau abandonat din nou, ceea ce îl face să evite formarea unor legături emoționale autentice.

Sentimentul de culpabilitate: Sentimentul de culpabilitate este unul dintre cele mai devastatoare efecte emoționale ale abandonului, iar copilul abandonat se află într-o situație extrem de complexă și confuză. De cele mai multe ori, copilul nu are capacitatea

[17] Alexiu M. „Contribuții la studierea profilului social al părinților care își încredințează copiii ocrotirii de tip instituțional". În: Revista de Cercetări Sociale (1-2), 1999, p. 126.

de a înțelege motivele reale ale abandonului, iar lipsa unei explicații clare îl face să creadă că el este responsabil pentru această separare. În mintea unui copil, abandonul poate fi perceput ca o consecință directă a unor presupuse defecte sau greșeli personale, ceea ce duce la un sentiment profund de vinovăție.

Acest sentiment de culpabilitate poate afecta negativ dezvoltarea imaginii de sine a copilului, provocând o scădere semnificativă a stimei de sine. Copilul ajunge să creadă că nu este suficient de bun pentru a fi iubit și că părinții lui au renunțat la el din cauza unor trăsături care l-ar face „necorespunzător" sau „neîndreptățit". Acest tip de auto-învinovățire este extrem de dăunător și poate duce la un sentiment cronic de inferioritate și de incompletitudine[18]. Copilul se poate percepe ca fiind „*defect*" sau „*neadecvat*", ceea ce va influența profund modul în care va interacționa cu ceilalți și cum se va raporta la propria valoare.

Pe măsură ce crește, acest sentiment de culpabilitate poate evolua într-un comportament auto-sabotor, în care copilul își limitează propriile posibilități și se simte incapabil de a reuși în diverse domenii ale vieții. De asemenea, acești copii pot experimenta dificultăți majore în stabilirea unor relații de încredere cu ceilalți, având frica constantă de a fi abandonați din nou sau de a nu fi suficient de buni pentru a merita iubirea celor din jur.

Tulburările de comportament: O altă consecință semnificativă a abandonului familial este apariția tulburărilor de comportament, care se manifestă în mod frecvent prin agresivitate. Această agresivitate poate fi îndreptată atât către adulți, cât și către alți copii sau colegi. În cazul copiilor abandonați sau abuzați, agresivitatea este adesea un mecanism de apărare și un mod de a exprima furia, frica și nesiguranța pe care le simt ca urmare a experiențelor traumatizante prin care au trecut. Acest comportament nu este neapărat o alegere conștientă, ci mai degrabă un rezultat al unui sentiment de imposibilitate de a gestiona emoțiile intense, care sunt adesea ignorate sau neînțelese de cei din jur.

Copiii abandonați, în special cei care au fost victime ale abuzului fizic sau emoțional, pot dezvolta comportamente agresive ca o modalitate de a face față stresului și traumei prin care trec. În lipsa unor modele de atașament sănătoase și a unor relații pozitive, acești copii pot reproduce singurul comportament pe care l-au învățat în mediul lor de viață. De exemplu, un copil care a fost supus abuzurilor fizice sau verbale poate considera agresivitatea drept o metodă normală de a răspunde conflictelor și de a își exprima nevoile.

În același timp, acești copii pot resimți o profundă lipsă de control asupra propriei vieți și a circumstanțelor în care se află, ceea ce le poate amplifica comportamentele agresive. Aceste manifestări pot include atacuri fizice, insulte, comportamente provocatoare sau reacții disproporționate în fața unor stimuli aparent minori. Agresivitatea nu este doar un simptom al frustrării și al furiei acumulate, ci și un semn al unei tulburări de atașament și al unei lipse de încredere în ceilalți. În relațiile cu ceilalți copii sau cu colegii, acest comportament poate duce la izolare socială și la dificultăți în a învăța și a respecta norme sociale.

Copiii abandonați care devin agresivi pot fi respinși de grupurile de copii sau pot avea probleme în a stabili prietenii, ceea ce contribuie la perpetuarea unui cerc vicios de izolare și comportamente antisociale. Aceste dificultăți sociale pot avea un impact negativ asupra dezvoltării lor ulterioare, în special pe plan educațional și profesional. Altfel spus, agresivitatea, manifestata atât în relație cu adulții, cât și cu vârstnicii este o tulburare de comportament des întâlnită, mai ales în cazul copiilor abuzați care, prin acest mecanism își exprima furia, teama, nesiguranța, sau reproduc singurul model relațional pe care l-au învățat[19].

[18] Balahur D. Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale, București: Editura C.H. Beck, 2001, p. 118.

[19] Precupețu I., coord. Calitatea vieții în România în context european, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București, 2018, p. 88.

Tulburările de atașament: Un ultim efect grav al abandonului familial îl constituie tulburările de atașament, care reprezintă o perturbare semnificativă a relației emoționale fundamentale dintre copil și figura sa parentală sau îngrijitorul principal. Atașamentul este un proces psihologic esențial pentru dezvoltarea unui copil, iar un atașament sănătos joacă un rol crucial în formarea unei stime de sine pozitive și în învățarea modului de a interacționa cu ceilalți. Atunci când un copil este abandonat, fie fizic, fie emoțional, aceasta poate duce la dezvoltarea unor tulburări de atașament, afectând profund modul în care acesta va înțelege și va dezvolta relații pe termen lung.

La rândul său, tulburările de atașament pot lua diferite forme:

• Atașament de evitare: Copilul abandonat poate dezvolta un atașament de evitare, în care învață să evite contactul emoțional sau să nu manifeste afecțiune față de cei din jur, din cauza temerii de a nu fi respins din nou. În această situație, copilul poate deveni distant și neimplicat emoțional, considerând că legăturile afective nu sunt de încredere și că este mai sigur să se izoleze.

• Atașament ambivalent (sau rezistent): În acest caz, copilul poate manifesta un comportament confuz și imprevizibil, având nevoie de o atenție constantă și fiind foarte atașat de îngrijitorii săi, în același timp manifestând anxietate și neîncredere față de aceștia. În această situație, copilul poate deveni excesiv de dependent de ceilalți, iar relațiile sale pot fi marcate de instabilitate emoțională și temeri constante de respingere.

• Atașament dezorganizat: Aceasta este cea mai gravă formă de tulburare de atașament și se întâlnește frecvent în cazul copiilor care au suferit traume severe, cum ar fi abuzurile sau abandonul. Copilul poate manifesta comportamente contradictorii, fiind atât extrem de atașat, cât și extrem de temător față de cei din jur. Aceste comportamente pot include acțiuni de apropiere și respingere simultană a celor care încearcă să stabilească o relație cu el. Această confuzie emoțională poate duce la dificultăți majore în formarea unor relații sănătoase pe tot parcursul vieții.

Prin urmare, tulburările de atașament[20] pot avea un impact profund asupra dezvoltării sociale și emoționale a copilului, iar efectele lor pot persista și în viața de adult. Copiii care dezvoltă un atașament nesigur pot avea dificultăți în a înțelege și a forma relații de încredere, ceea ce poate duce la probleme de integrare socială, izolare și anxietate. De asemenea, aceste tulburări pot contribui la apariția unor probleme de sănătate mentală, cum ar fi depresia, anxietatea sau tulburările de personalitate, pe măsură ce copilul crește.

În contextul cercetării asupra fenomenului abandonului familial, este important de subliniat faptul că această formă de absență afectivă sau materială nu se limitează doar la manifestările evidente, cum ar fi părăsirea fizică a copilului, ci poate lua și forme mult mai subtile și insidioase, care, deși mai greu de identificat, au un impact semnificativ asupra dezvoltării individuale a acestuia. Aceste forme subtile de abandon pot include neglijarea emoțională sau absența unui sprijin constant din partea părinților, ceea ce afectează profund securitatea și încrederea copilului în sine și în cei din jur.

Un exemplu relevant al acestor forme subtile este reprezentat de copiii care, din diverse cauze, nu pot beneficia de îngrijirea parentală directă, fie din cauza unor dificultăți economice sau sociale, fie din cauza unui comportament delicvent sau problematic al copilului. În anumite cazuri, comportamentul delicvent al copilului este o reacție directă la condițiile dificile de acasă, unde absența unui suport adecvat îl determină să se împotrivească nu doar autorității părinților, ci și normelor familiale. Aceste conflicte pot duce la o ruptură emoțională între copil și familie, ceea ce îl determină pe acesta să caute refugiu în afacerea unor relații externe.

[20] Stănculescu M. S., Grigoraș V., Teșliuc E., Pop V., coord. Copiii din sistemul de protecție a copilului, București: Editura Alpha MDN, 2016, p. 131.

Astfel, în loc să se bazeze pe sprijinul și încrederea pe care familia biologică ar trebui să le ofere, copilul ajunge să formeze legături în afacerea unui cerc de prieteni sau grupuri de influență, care devin „familia" lui aleasă. În acest mediu, el poate adopta comportamente violente și libertine, percepându-le ca fiind un mod de a-și exprima autonomia și de a-și câștiga respectul și statutul social. Grupurile de prieteni devin un substitut pentru legăturile de familie, dar, în același timp, pot contribui la întărirea unor comportamente antisociale, care perpetuează starea de vulnerabilitate și instabilitate în viața copilului.

Această dinamică a abandonului simbolic, în care copilul se simte părăsit emoțional de familia sa, este esențială pentru înțelegerea modului în care se dezvoltă comportamentele delicate și de risc în rândul tinerelor generații. Înlocuirea familiilor tradiționale cu grupuri de prieteni sau alte forme de apartenență poate fi un răspuns la nevoia de securitate și recunoaștere, dar poate, de asemenea, să amplifice riscurile asociate cu comportamentele deviante și cu abandonul social pe termen lung. De aceea, intervențiile timpurii în domeniul protecției copilului și consilierea familială sunt esențiale pentru prevenirea acestor forme subtile de abandon, care pot avea consecințe pe termen lung asupra vieții și dezvoltării copiilor.

Deși, la nivel practic, soluțiile care implică separarea copilului de familia sa pot părea, într-o anumită măsură, acceptabile, aceste decizii pot avea consecințe emoționale extrem de grave, în special atunci când separarea are loc într-o perioadă critică a dezvoltării copilului. În aceste momente, copilul se află într-un proces intens de formare a identității sale, iar rupturile din cadrul familial pot duce la confuzie și instabilitate emoțională. Atunci când familia nu înțelege sau nu sprijină viziunile și nevoile copilului, acesta poate resimți o profundă fărâmițare a relațiilor afective, ceea ce contribuie la dezvoltarea unor comportamente negative și, în unele cazuri, la apariția unui comportament delicvent.

În astfel de contexte, copilul care se simte respins sau neînțeles de familia sa poate căuta validare și apartenență în alte medii. Acest lucru este adesea însoțit de o apropiere față de grupuri externe, cum ar fi cercuri de prieteni care adoptă comportamente riscante și antisociale. De multe ori, aceste grupuri devin un loc unde copilul se simte mai apreciat și mai protejat, dar acest sentiment de apartenență vine cu un cost. În interiorul grupurilor de acest tip, se poate instala o „competitivitate" nesănătoasă, în care fiecare individ încearcă să demonstreze că este „mai tare" decât celălalt, iar acest lucru poate duce la o escaladare a comportamentelor deviante. Astfel, copilul poate fi impulsionat să comită contravenții sau chiar infracțiuni, adesea pentru a câștiga respect sau pentru a-și demonstra statutul în cadrul grupului.

Această dinamică este crucială pentru înțelegerea mecanismelor care stau la baza comportamentului delicvent în rândul tinerilor. Copiii care sunt separați de familiile lor, în special în momente de vulnerabilitate emoțională, pot ajunge să fie influențați de grupuri care nu doar că nu contribuie la dezvoltarea lor sănătoasă, dar le amplifică comportamentele riscante. Astfel, pentru a preveni aceste situații, este esențial ca intervențiile sociale și de sprijin să fie direcționate nu doar asupra copilului, ci și asupra familiei, pentru a asigura un mediu stabil și susținător în care copilul să se simtă înțeles și protejat.

În această etapă constatăm și faptul că efectele abandonului familial nu se limitează doar la perioada copilăriei, ci pot influența întreaga viață a individului. Abandonul poate lăsa cicatrici adânci, care afectează dezvoltarea socială, emoțională și profesională a copilului pe măsură ce acesta crește. De exemplu, în adolescență, tinerii care au fost abandonați pot experimenta dificultăți în a se integra în grupuri sociale, pot avea performanțe academice scăzute și pot dezvolta comportamente riscante sau de auto-sabotaj.

Pe termen lung, aceste efecte pot duce la o rată mai mare a problemelor de sănătate mentală, abuz de substanțe și o incertitudine în ceea ce privește relațiile personale

și profesionale. De asemenea, copiii abandonați pot dezvolta o percepție distorsionată a propriei identități și pot experimenta un sentiment de inutilitate sau respingere, care va influența negativ relațiile și deciziile lor în viața de adult.

Astfel, abandonul familial este un fenomen devastator, cu efecte pe termen lung asupra dezvoltării copilului, iar întârzierea abilităților sociale, retardările în dezvoltarea fizică și emoțională sunt doar câteva dintre urmările acestui act, care pot marca un copil pentru întreaga sa viață. Deci este esențial ca societatea să intervină rapid și eficient pentru a preveni abandonul și a oferi sprijin adecvat copiilor aflați în astfel de situații.

Așadar, potrivit doctrinei[21], majoritatea autorilor au identificat trei reacții principale pe care copiii le manifestă atunci când sunt separați de părinți, în special de mamă, în primii ani de viață. Aceste reacții reflectă procesele emoționale și comportamentale prin care trece un copil atunci când este confruntat cu separarea de figura sa de atașament, iar fiecare dintre aceste faze este importantă pentru înțelegerea modului în care copilul face față unei traume de separare. Cele trei faze sunt: Protestul: Această primă fază apare imediat după separare și este caracterizată de un comportament intens și vizibil de supărare. Copilul se agită, plânge, refuză să accepte absența mamei și își exprimă dorința de a fi înapoi în prezența părinților.

Protestul apare chiar în momentul în care intenția de a pleca se transformă în comportament. Atunci copilul se opune plecării părintelui, adesea prin plâns și prin lovirea obiectelor. El urmărește părintele, se ține de el, încercând să citească orice semn de răzgândire din partea mamei.

La nivelul comportamentului, copilul manifestă o speranță puternică că mama sa nu va pleca, iar întreaga sa atitudine reflectă acest sentiment, încercând activ să o rețină. După ce mama pleacă, copilul continuă să plângă, mai ales înainte de culcare sau pe parcursul nopții. În această perioadă, este extrem de dificil, dacă nu imposibil, pentru o altă persoană să-l consoleze și să-l liniștească, el fiind capabil să se calmeze doar în prezența mamei sale, figura de atașament principală[22].

În primele zile după separare, copilul continuă să caute activ părintele, încercând să reducă stresul puternic pe care îl simte. Prin manifestarea fricii, copilul încearcă să rețină persoana care l-a abandonat, iar prin exprimarea furiei, el arată eforturile sale intense de a restabili legătura cu aceasta. Aceste comportamente reflectă dorința profundă a copilului de a recăpăta siguranța și confortul emoțional pe care figura sa de atașament le oferă, iar reacțiile sale indică nevoia de a repara ruptura și de a restabili echilibrul emoțional. Această etapă include și reacție instinctuală a copilului de a căuta să-și regăsească figura de atașament, fiind un mecanism de apărare natural, în care copilul nu înțelege în totalitate situația, iar anxietatea și confuzia sunt predominante.

Disperarea: Dacă separarea continuă apare cea de-a doua reacție, disperarea care se manifestă prin pierderea speranței că mama s-ar putea întoarce. Chiar dacă copilul continuă să plângă, manifestările lui încep să fie diminuate din ce în ce mai mult până la retragere din interacțiunile cu ceilalți. În această perioadă, copilul poate deveni mai tăcut, mai reținut și mai pasiv, simțind o mare neliniște și frustrare din cauza imposibilității de a-și regăsi părintele[23].

În contextul teoriei atașamentului, separarea de părinți este percepută ca o pierdere a figurii de atașament, aceasta având un rol esențial în menținerea echilibrului emoțional

[21] Popescu Murgoci C., coord. Abandonul maternal, București: Editura Viața medicală românească, 2002, p. 25.
[22] Olărescu V., Veleanovici A. Perspective psihosociale ale abuzului și neglijării copilului. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2015, p. 68.
[23] Schivu (Hmura) I. Sentimentul de abandon și adaptativele specifice copiilor și tinerilor separați temporar de părinți. În: Materialele conferinței „Probleme actuale ale științelor umanistice", Chișinău 2019, p. 243.

al copilului, dar și în dezvoltarea sa generală.[24] Absența figurii de atașament provoacă o destabilizare emoțională semnificativă, iar reacțiile copilului reflectă dorința sa de a restabili legătura pierdută, proces ce poate dura o perioadă considerabilă și care influențează profund starea sa psihologică.

Detașarea: Dacă separarea continuă o perioadă mai lungă, copilul ajunge într-o fază de detașare, în care începe să-și adapteze comportamentul la absența părintelui. Deși copilul poate părea mai calm și mai puțin reactiv, această aparentă calmare nu indică faptul că a depășit trauma, ci mai degrabă faptul că s-a închis emoțional ca o metodă de auto-protecție. Copilul poate deveni mai distanțat față de alte persoane și poate manifesta dificultăți în a stabili relații apropiate cu cei din jur, având în continuare sentimente de nesiguranță.[25]

Abandonarea copiilor în grija persoanelor de referință (bunici, frați, prieteni, instituții rezidențiale, etc.) de către părinți a devenit un fenomen care practic nu se deosebește de abandonul în maternitate sau la vârsta fragedă a copilului. Acest tip de separare este foarte periculos pentru o bună evoluție a dezvoltării copilului, condiționând comportamente dificile și o abordare cu efecte negative în dezvoltarea psihologică.

În urma separării de familie, indiferent de cauzele care au determinat această despărțire, copilul se confruntă cu o perioadă dificilă de adaptare la noile condiții de viață și la schimbările semnificative din mediul său. Această perioadă este marcată de tranziția către un nou grup de îngrijitori sau o altă structură familială, care trebuie să înlocuiască, într-un fel, figura parentală anterioară. Copilul va trebui să se acomodeze cu noile persoane care vor deveni parte integrantă din viața sa și să stabilească relații de încredere cu acestea, proces care poate fi extrem de solicitant emoțional[26].

Această adaptare presupune nu doar obținerea unui sentiment de siguranță și apartenență într-un mediu nou, dar și reconstrucția legăturilor afective, întrucât copilul poate resimți un puternic sentiment de pierdere și insecuritate. De multe ori, aceste schimbări pot crea confuzie și frustrare, deoarece copilul se află într-o situație de instabilitate emoțională, iar procesul de integrare în noile condiții de viață poate dura mult timp, în funcție de vârsta copilului și de natura separării.

Așadar, un comportament sănătos și echilibrat, precum și atitudini corecte, se pot dezvolta în principal prin relațiile cu adulții, în special cu cei din familie, care joacă un rol esențial în sprijinirea copilului în momentele dificile. Familia trebuie să fie un pilon de susținere constant pentru minor, oferindu-i sprijin emoțional și îndrumare atunci când se confruntă cu situații complexe.

3. Legătura de cauzalitate între abandonul familial și comportamentul copilului aflat în conflict cu legea

Abandonul familial constituie unul dintre cei mai importanți factori de risc care favorizează dezvoltarea unui comportament deviant la copii, inclusiv implicarea acestora în activități ilegale și conflictul cu legea. Legătura de cauzalitate dintre aceste două fenomene este complexă, dar profund interconectată, fiind influențată de o serie de factori emoționali, sociali, economici și instituționali.

Copilul care trăiește experiența abandonului – fie el fizic, fie emoțional sau social – este adesea lipsit de cele mai importante resurse necesare unei dezvoltări armonioase: afecțiunea, supravegherea parentală, sprijinul emoțional și stabilitatea. În lipsa acestor

[24] Russu I., Toma S. Psihologia relației copil-profesionist în domeniul social. Chișinău: Editura „Bons Offices", 2015. 272 p.
[25] Neamțu G. Tratat de Asistență Socială. Iași: Editura Polirom, 2003, p. 239.
[26] Schivu (Hmura) I. Impactul separării temporare a copiilor și tinerilor de părinți și manifestări in comportament. În: Materialele Conferinței „Probleme actuale ale științelor umanistice", Chișinău, 2019, p. 301.

elemente fundamentale, copilul poate dezvolta un sentiment de insecuritate, de respingere și o nevoie acută de apartenență, care îl poate conduce către grupuri sau anturaje disfuncționale, inclusiv infracționale.

Mai mult, lipsa unui model parental adecvat și a unui cadru educativ coerent favorizează apariția tulburărilor de comportament, a impulsivității și a lipsei autocontrolului. Copiii care cresc în medii marcate de neglijență sau violență, fie acasă, fie în instituții de plasament, sunt mai predispuși la a dezvolta mecanisme de apărare disfuncționale și comportamente antisociale.

Numeroase studii au arătat că un procent semnificativ dintre minorii aflați în conflict cu legea provin din medii familiale disfuncționale, marcate de abandon, neglijență, violență sau lipsa îngrijirii parentale.[27] De asemenea, se observă o frecvență mai mare a actelor infracționale în rândul tinerilor care au trecut prin sistemul de protecție socială, în comparație cu cei crescuți în medii familiale stabile.

Așadar, după cum deja a fost specificat, delincvența juvenilă este adesea rezultatul unui proces gradual și cumulativ de marginalizare, neglijare și ruptură emoțională, în care abandonul familial reprezintă una dintre cele mai profunde și traumatizante experiențe care poate marca evoluția unui copil. Relația de cauzalitate între abandonul familial și comportamentul infracțional al minorilor se bazează pe o serie de mecanisme psihologice și sociale care, în lipsa unor intervenții eficiente, pot transforma un copil vulnerabil într-un adolescent aflat în conflict cu legea.

Din acest considerent, abandonul familial, fie el total (fizic) sau parțial (emoțional), rupe legătura naturală de atașament dintre copil și părinți, relație esențială în dezvoltarea echilibrată a personalității copilului, iar în lipsa acestei legături, copilul nu își dezvoltă corect simțul valorilor, al limitelor, al empatiei și al responsabilității, fapt pentru care se creează un teren fertil pentru apariția tulburărilor de comportament, a lipsei autocontrolului și a tendinței spre asumarea riscurilor necalculate[28].

Prin urmare, dezvoltând subiectul ce vizează legătura de cauzalitate între abandonul familial și comportamentul copilului aflat în conflict cu legea vom menționa cele mai frecvente cauze care generează abandonul și, în cele din urmă, pot contribui la apariția comportamentului delincvent. Astfel, sărăcia extremă și excluziunea socială poate fi considerată o cauză generatoare a abandonului și ulterior a nașterii comportamentului delincvent din simplul considerent că familiile care trăiesc în sărăcie acută adesea nu mai pot face față responsabilităților parentale, iar lipsa veniturilor stabile, locuințele insalubre, foametea sau imposibilitatea de a asigura îngrijire medicală și educație pot determina părinții să recurgă la abandon, fie voluntar, fie forțați de condițiile de trai, sau din contra să genereze acest comportament ilegal din partea copilului care intenționează să obțină cea ce nu are prin diverse modalități aflate în contradicție cu prevederile legii contravenționale sau chiar și penale.

Un alt factor care ar duce la formarea unei legături dintre abandon și un comportament aflat în conflict cu legea ar fi problemele personale ale unui părinte sau chiar și problemele existente între părinți, și aici ne referim la părinți cu probleme de sănătate mintală sau dependențe, unde consumul de alcool, droguri sau prezența tulburărilor psihice netratate afectează grav capacitatea acestora de a oferi un mediu stabil și sigur pentru copii, iar această instabilitate duce fie la neglijență severă, fie la abandonul propriuzis. Tot aici ne referim și la astfel de situații cum ar fi divorțul conflictual, destrămarea

[27] Lupan V., Tcaci N. Protecția minorilor aflați în conflict cu legea. În: Materialele sesiunii naționale cu participare internațională de comunicări științifice studențești, Chișinău 2024, p. 130.

[28] Спиридонова Н.Б. Теория причинно-следственной связи: анализ содержания, соотношение с основными подходами зарубежной доктрины // Журнал Российской школы частного права. 2018, 23 с.

familiei sau chiar și migrația economică a părinților. Astfel, copiii care provin din familii dezbinate sunt adesea prinși la mijloc în conflicte între părinți, iar în lipsa unei soluții de custodie funcționale, pot fi neglijați, izolați emoțional sau chiar „*uitați*" într-un sistem instituționalizat.

Cauzele generatoare ale abandonului familial au o influență profundă și directă asupra formării comportamentului delincvent al copiilor, pentru că ele nu reprezintă doar simple disfuncționalități familiale, ci adevărate traume de viață care modelează în mod negativ dezvoltarea personalității copilului.[29] În momentul în care copilul este privat de mediul securizat și afectiv al unei familii, el nu doar că rămâne fără protecție, dar este lăsat să se confrunte singur cu o realitate dură, haotică, în care nu are repere morale, sprijin emoțional sau modele comportamentale sănătoase. Această lipsă de apartenență, dublată de o nevoie instinctivă de a fi acceptat, îl împinge inevitabil către grupuri care, deși nu respectă normele societății, oferă ceea ce el nu a primit acasă: o formă de loialitate, recunoaștere și solidaritate.

Astfel, copilul abandonat, rănit și frustrat, ajunge să-și regăsească o formă de „*familie*" în cercuri de prieteni sau în grupuri infracționale, unde normele sociale sunt răsturnate, iar valorile dominante sunt violența, sfidarea autorității și contestarea regulilor. În aceste medii, copilul învață că pentru a fi respectat trebuie să fie agresiv, că supraviețuirea se câștigă prin forță, iar recunoașterea se obține prin acțiuni spectaculoase, chiar ilegale. Astfel, comportamentul delincvent nu este doar o expresie a răului interiorizat, ci o strategie de adaptare într-un sistem paralel, în care copilul își creează o nouă identitate și un nou rol, în lipsa celor oferite de familia naturală.[30]

Grupurile deviante oferă copilului ceea ce ar fi trebuit să-i dea familia: sprijin, validare, un scop, un loc în lume. Spre deosebire de familia biologică, care l-a respins sau neglijat, grupul deviant îl „primește" fără judecată, îi oferă un sentiment de utilitate (chiar dacă prin fapte antisociale) și îl încurajează să-și manifeste frustrarea și furia față de o societate care l-a ignorat. Astfel, copilul ajunge să interiorizeze normele și valorile acestui mediu, dezvoltând o identitate delincventă, greu de reformat în absența unor intervenții specializate și timpurii.

Este important de înțeles că nu orice copil abandonat devine automat delincvent, însă riscul este considerabil mai mare. Copilul lipsit de afecțiune, control, îndrumare și stabilitate dezvoltă o percepție denaturată asupra binelui și răului, nu are capacitatea de a evalua consecințele acțiunilor sale și, adesea, nici dorința de a se conforma unei societăți pe care o percepe ca fiind vinovată pentru suferința sa. În ochii acestor copii, societatea este cea care a eșuat în a le asigura drepturile fundamentale – dreptul la familie, la iubire, la protecție – și, prin urmare, ei nu se simt datori să respecte legile sau valorile acesteia. De aici apare comportamentul ostil, deviant și adesea infracțional, care devine o formă de răzbunare, o manifestare a durerii sau o încercare disperată de a atrage atenția asupra propriei existențe.

În fond, abandonul familial nu este doar începutul unei rupturi afective, ci și deschiderea unui drum periculos spre excludere socială, alienare și revoltă. Copilul care nu a fost iubit sau acceptat acasă nu va mai căuta validare în structuri sănătoase, ci va gravita spre tot ceea ce respinge normele și promovează haosul. Astfel, comportamentul delincvent devine nu doar o consecință previzibilă, ci și o formă de supraviețuire în absența unei identități construite pe baze emoționale și morale solide. Această realitate necesită intervenții timpurii, susținere constantă și politici publice care să vizeze nu doar protecția

[29] Назариков С.В. Некоторые теоретические и практические аспекты причинно-следственной связи в контексте деликтной ответственности // Вестник гражданского права. 2016, 291 с.

[30] Melnic V. Drepturile minorului aflat în conflict cu lege în la nivel european. În: Studii Juridice Universitare, Numărul 3-4, Chișinău, 2009 p. 187.

copilului abandonat, ci și prevenirea fenomenului în sine, pentru că un copil salvat din contextul abandonului este, adesea, un adult salvat de la marginalizare sau criminalitate sau altfel spus un copil cu un comportament deviant[31].

Prin urmare, cauzele care duc la abandonul familial nu sunt doar niște circumstanțe izolate sau accidente sociale, ci adevărate contexte sistemice care determină un proces progresiv de marginalizare și alienare a copilului. Odată abandonat – fizic sau emoțional – copilul nu doar că pierde sprijinul afectiv și securitatea necesară dezvoltării sale normale, dar este aruncat într-o zonă de vulnerabilitate extremă, unde se confruntă cu lipsuri materiale, instabilitate emoțională, lipsa supravegherii și absența autorității parentale. În acest vid, copilul va căuta forme alternative de apartenență și protecție – iar aceste forme sunt, de cele mai multe ori, grupuri deviante sau infracționale.

Finalmente, menționăm faptul că legătura de cauzalitate dintre abandonul familial și comportamentul delincvent al copilului este profundă, structurată și alimentată de un cumul de factori psihosociali. În absența unei familii funcționale, copilul nu dispare din societate, ci se reinventează într-un mediu care îl acceptă, chiar și în detrimentul valorilor legale și morale. Astfel, delincvența juvenilă poate fi înțeleasă nu doar ca o abatere de la lege, ci și ca un simptom al eșecului sistemic de a proteja, înțelege și integra copiii abandonați.

CONCLUZII

Abandonul familial reprezintă un fenomen complex și devastator care evoluează de-a lungul timpului, având rădăcini adânci în probleme sociale, economice și culturale. Acesta poate apărea într-o varietate de forme și contexte, de la separarea temporară a copilului de părinți, la părăsirea definitivă a acestuia, iar fiecare caz de abandon lasă urme adânci asupra dezvoltării și bunăstării copilului. Noțiunea de abandon este caracterizată de o ruptură a legăturii afective fundamentale dintre copil și figura sa de atașament, iar consecințele acestei ruperi sunt profunde și diverse.

Efectele abandonului asupra unui copil sunt extrem de variate și pot afecta toate aspectele dezvoltării sale, inclusiv abilitățile sociale, capacitatea de a se integra în grupuri, dezvoltarea emoțională și fizică. Copiii abandonați pot manifesta întârzieri în dezvoltare, probleme de comportament, dar și tulburări de atașament, având dificultăți majore în formarea unor relații de încredere pe termen lung. Sentimentul de abandon, de vinovăție sau de neputință, alături de frica de respingere, sunt factori emoționali care își pot pune amprenta asupra imaginii de sine a copilului, contribuind la dezvoltarea unei stime de sine scăzute.

Mecanismele de adaptare ale copiilor și tinerilor separați temporar de părinți sunt variate, dar de multe ori inadecvate pentru a face față schimbărilor. Copiii mici, aflați într-o stare de separare prematură de mama lor, vor resimți aceste schimbări ca pe un abandon, chiar dacă părinții lor sunt prezenți fizic. Aceștia vor căuta constant să restabilească legătura pierdută, prin comportamente de frică, furie sau agitație, iar în unele cazuri, aceste sentimente nu sunt niciodată complet depășite.

În concluzie, abandonul familial nu este doar un act de separare fizică, ci un proces profund de rupere emoțională, care poate afecta iremediabil dezvoltarea unui copil. De aceea, este esențial ca societatea, prin intermediul instituțiilor responsabile și al familiilor, să sprijine copiii abandonați, să înțeleagă mecanismele de adaptare și să intervină cu politici educaționale și sociale eficiente. Numai printr-o abordare integrată și sensibilă la nevoile acestora, putem preveni efectele devastatoare ale abandonului și putem asigura o dezvoltare armonioasă și sănătoasă a copiilor.

[31] Gurev D., Botnarenco M. Măsurile destinate copiilor în conflict cu legea: legislația Republicii Moldova și a altor state. În: Materialele Conferinței științifice naționale „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept și Criminologie". Ediția I-a, Chișinău, 2021, p. 48.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Alexiu, M. „Contribuții la studierea profilului social al părinților care își încredințează copii ocrotirii de tip instituțional". În: Revista de Cercetări Sociale (1-2), 1999.
Balahur, D. Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale, București: Editura C.H. Beck, 2001.
Bonchiș E. Familia și rolul ei în educarea copilului, Iași: Editura Polirom, 2011.
Brazelton T. B., Greenspan S. I. Nevoile esențiale ale copiilor, București: Editura Trei, 2013.
Codul Contravențional al Republicii Moldova. Publicat: 17-03-2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84 art. 100.
Codul Penal al Republicii Moldova. Publicat: 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195.
Ghergut A. Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluziv în educație, Iași: Editura Polirom, 2006.
Ghergut A. Sinteze în psihopedagogia specială, Iași: Editura Polirom, 2005p.
Ghid metodologic pentru aplicarea Standardelor minime obligatorii privind Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii. - Chișinău, 2022.
Gurev D., Botnarenco M. „Măsurile destinate copiilor în conflict cu legea: legislația Republicii Moldova și a altor state". În: Materialelel Conferinței științifice naționale „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept și Criminologie". Ediția I-a, Chișinău, 2021.
Iorgu I. Dicționarul etimologic al limbii române (DELR), Institutul de Lingvistică al Academiei Române, București, 2001p.
Lăcătușu, I. „Aspecte ale problematicii abandonului și a copilului instituționalizat în județul Covasna". În: Angvistia (8), 20047.
Legea Nr. 140 din 14-06-2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Publicat: 02-08-2013 în Monitorul Oficial Nr. 167-172 art. 534.
Legea Nr. 47 din 7 iulie 1993 cu privire la declararea judecătorească a abandonului de copii. Publicată în Monitorul Oficial Nr. 153 din 8 iulie 1993.
Lupan V., Tcaci N. „Protecția minorilor aflați în conflict cu legea". În: Materialele sesiunii naționale cu participare internațională de comunicări științifice studențești, Chișinău, 2024.
Melnic V. „Drepturile minorului aflat în conflict cu lege în la nivel european". În: Studii Juridice Universitare, Numărul 3-4, Chișinău, 2009.
Neamțu, G. Tratat de Asistență Socială, Iași: Editura Polirom, 2004.
Olărescu V., Veleanovici A. Perspective psihosociale ale abuzului și neglijării copilului. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2015.
Popescu Murgoci C., coord. Abandonul maternal, București: Editura Viața medicală românească, 2002.
Precupețu I., coord. Calitatea vieții în România în context european, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București, 2018.
Raportul de activitate a Ministerului Muncii și Protecției Sociale pe anul 2023, disponibil pe: social.gov.md/wp-content/uploads/2024/07/Raport-MMPS-2023.pdf (accesat la 20.06.2025).

Russu I., Toma S. Psihologia relației copil-profesionist în domeniul social. Chișinău: Tipogr. „Bons Offices", 2015.
Schivu (Hmura) I. Impactul separării temporare a copiilor și tinerilor de părinți și manifestări in comportament. În: Materialele Conferinței „Probleme actuale ale științelor umanistice", Chișinău, 2019.
Schivu (Hmura) I. Sentimentul de abandon și adaptativele specifice copiilor și tinerilor separați temporar de părinți. În: Materialele conferinței „Probleme actuale ale științelor umanistice", Chișinău, 2019.
Situația copiilor în Republica Moldova în anul 2023, disponibil pe: https://statistica.gov.md/ro/situatia-copiilor-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61275.html (accesat la 20.06.2025).
Stănculescu M. S., Grigoraș V., Teșliuc E., Pop V., coord. Copiii din sistemul de protecție a copilului, București:, Editura Alpha MDN, 2016.
Turchină T., Bolea Z., Tolstaia S., et. alții. Consilierea familiei și a persoanelor cu dizabilități, Chișinău: Inst. De Formare Continuă, 2011.
Vasian T. Particularitățile psihosociale ale atitudinilor parentale față de copilul cu dizabilități. Teză de doctor. Chișinău, 2013.
Назариков С.В. Некоторые теоретические и практические аспекты причинно-следственной связи в контексте деликтной ответственности // Вестник гражданского права. 2016.
Спиридонова Н.Б. Теория причинно-следственной связи: анализ содержания, соотношение с основными подходами зарубежной доктрины // Журнал Российской школы частного права. 2018.

CZU: 343.352

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17628252

Eugeniu ȘEVCIUC [1]
eugeniu.sevciuc@mai.gov.md

ÎMPREJURĂRILE COMITERII INFRACȚIUNILOR DE CORUPȚIE DE CĂTRE FUNCȚIONARII PUBLICI CU STATUT SPECIAL

Abstract: *Lucrarea analizează împrejurările comiterii infracțiunilor de corupție săvârșite de funcționari publici cu statut special, evidențiind rolul determinant al variabilelor spațiale, temporale și relaționale în configurarea mecanismului infracțional. Studiul demonstrează că locul, timpul, modul de interacțiune și structura relațională nu constituie simple detalii contextuale, ci expresii ale raționalității tactice a făptuitorului, orientate spre controlul mediului, reducerea vizibilității și limitarea riscurilor probatorii. Pe baza analizelor efectuate asupra practicii judiciare, se conturează tendințe constante: preferința pentru spații controlabile – biroul și automobilul însumând circa 67% din cazuri –, predominanța orelor de serviciu ca interval de manifestare (aproximativ 61%) și prevalența relațiilor ocazionale (59%), dublate de comiterea individuală a infracțiunii în majoritatea situațiilor. Aceste regularități oferă organelor de urmărire penală un cadru predictiv privind identificarea și coroborarea urmelor materiale, digitale, documentare și comunicaționale. Articolul propune o abordare integrată, în care analiza împrejurărilor devine un instrument metodologic de optimizare a planificării tactice și de creștere a eficienței probării faptelor de corupție instituțională, contribuind astfel la consolidarea metodologiei criminalistice moderne în domeniul combaterii corupției.*

Cuvinte-cheie*: corupție, funcționar public cu statut special, împrejurările faptei, caracteristică criminalistică, analiză spațial-temporală, mecanism infracțional, relații de corupție.*

CIRCUMSTANCES SURROUNDING CORRUPTION OFFENSES COMMITTED BY PUBLIC OFFICIALS WITH SPECIAL STATUS

Abstract*: The paper analyzes the circumstances surrounding corruption offenses committed by public officials with special status, emphasizing the decisive role of spatial, temporal, and relational variables in shaping the criminal mechanism. The study demonstrates that location, timing, mode of interaction, and relational structure are not merely contextual details but expressions of the offender's tactical rationality, aimed at environmental control, reduction of visibility, and limitation of evidentiary risks. Based on the analysis of judicial practice, several constant trends emerge: a preference for controllable environments—offices and vehicles accounting for approximately*

[1] **Doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: 0009-0007-3310-9271; e-mail: eugeniu.sevciuc@mai.gov.md**

67% of cases—, the predominance of working hours as the time frame of occurrence (around 61%), and the prevalence of occasional relationships (59%), coupled with the predominance of individual commission. These regularities provide investigative bodies with a predictive framework for identifying and correlating material, digital, documentary, and communication traces. The article proposes an integrated approach in which the analysis of circumstances becomes a methodological instrument for optimizing tactical planning and increasing the efficiency of evidentiary processes in institutional corruption cases, thereby contributing to the consolidation of modern forensic methodology in the field of anti-corruption investigations.

Keywords: *corruption; public official with special status; circumstances of the act; forensic characteristics; spatio-temporal analysis; criminal mechanism; corruptive relations.*

INTRODUCERE

Împrejurările comiterii unei infracțiuni, înțelese ca totalitatea datelor factuale ce descriu contextul concret al faptei, ocupă un loc central în metodologia criminalistică. În cazul unor acte de corupție săvârșite de funcționari publici cu statut special, aceste împrejurări capătă o încărcătură particulară, întrucât faptele sunt de regulă disimulate, consumate în spații și momente alese special pentru a maximiza controlul și a reduce vizibilitatea. Literatura de specialitate, de la fundamentele clasice ale criminalisticii până la abordările contemporane ale „caracteristicii criminalistice", relevă că locul, timpul, modul de operare și rețeaua relațională nu sunt elemente periferice, ci determinanți operaționali ai reconstituirii mecanismului ilicit. Articolul propune o lectură integrată a acestor variabile, demonstrând că distribuțiile procentuale observate - spațiale, temporale și relaționale - exprimă logica tactică a făptuitorului și pot ghida strategic investigația.

Scopul cercetării. Scopul central al studiului este să demonstreze rolul decisiv al împrejurărilor și urmelor infracțiunii de corupție în investigarea faptelor comise de funcționarii publici cu statut special și să legitimeze funcția lor de integritate în arhitectura probelor. Cercetarea urmărește: să delimiteze natura și tipologia urmelor specifice corupției instituționale; să explice interdependența dintre urmele documentare/materiale**,** ideale și digitale/financiare; să propună un model criminalistic de reconstituire a mecanismului ilicit prin convergență probatorie; să formuleze recomandări operative privind identificarea timpurie, conservarea și valorificarea urmelor în cursul procesului penal. Prin aceste obiective, lucrarea întărește fundamentul teoretic și practic al investigațiilor anticorupție, oferind o abordare sistemică, calibrată specificului faptelor săvârșite de persoane cu statut special.

METODOLOGIE

Studiul a fost realizat printr-o combinație de metode logice, sistematice, comparative și analitice, aplicate asupra doctrinei criminalistice, a normelor de drept penal și procesual penal, precum și asupra practicii judiciare relevante. Analiza conceptuală a fost completată de generalizare științifică, corelație și raționament deductiv, pentru a configura tipologia urmelor și a împrejurărilor caracteristice corupției instituționale. Au fost examinate lucrări doctrinare de referință și date extrase din cauze penale soluționate, în vederea identificării regularităților spațial-temporale și relaționale privind formarea, disimularea și conservarea urmelor. S-a utilizat, în paralel, analiza comparativă dintre urmele tradiționale (materiale și ideale) și cele moderne (digitale și tranzacționale), evidențiind

aportul expertizelor tehnico-științifice (documente, IT, financiar-contabile, chimie-legală) la creșterea robusteții probatorii. Abordarea a vizat constituirea unui cadru unitar de investigare, în care urmele nu sunt tratate izolat, ci integrate într-un sistem coerent de reconstituire a mecanismului infracțional.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

În continuare ne vom referi la împrejurările comiterii infracțiunilor de corupție de către funcționari publici cu statut special. Astfel, în criminalistică, *împrejurările comiterii infracțiunii* „reprezintă totalitatea datelor factuale ce conturează contextul concret în care o faptă penală a fost săvârșită"[1]. Aceste elemente includ, de regulă, *timpul*, *locul*, *modul și alte condiții* în care s-a produs infracțiunea, oferind o imagine de ansamblu asupra circumstanțelor evenimentului. Importanța stabilirii lor rezidă în faptul că organele de urmărire penală au obligația să afle adevărul în cauzele penale, clarificând pe deplin fapta și contextul săvârșirii acesteia. Codurile de procedură penală prevăd explicit necesitatea dovedirii tuturor împrejurărilor esențiale ale infracțiunii, întrucât numai astfel se poate realiza o încadrare juridică corectă și o soluționare justă a cauzei.

Din perspectivă criminalistică, împrejurările faptei joacă un rol fundamental în orientarea investigației. Ele nu se limitează la aspectele descrise de lege (cum ar fi acele împrejurări incluse expres în elementele laturii obiective), ci cuprind orice factor factual care poate explica mecanismul comiterii infracțiunii sau poate conduce la identificarea făptuitorilor[2]. Spre exemplu, locul și momentul ales de infractor, starea și atitudinea persoanelor implicate, *modus operandi*, condițiile de mediu sau sociale în care a avut loc fapta, toate acestea fiind împrejurări ce pot oferi indicii valoroase.

Infracțiunea de corupție evidențiază în mod special relevanța împrejurărilor. Prin natura sa, infracțiunea de corupție este o faptă adesea clandestină, consumată în împrejurări disimulate, ceea ce îngreunează descoperirea ei directă. Cercetarea criminalistică în astfel de cazuri depinde de reconstituirea minuțioasă a contextului: locul și momentul tranzacției ilicite, modul în care s-a inițiat contactul dintre cel care corupe și cel corupt, mijloacele folosite pentru ascunderea foloaselor necuvenite și comportamentul bănuiților sau învinuiților înainte și după faptă. În continuare, vom examina modul în care doctrina de specialitate a abordat noțiunea de *împrejurări ale infracțiunii*, și vom evidenția opiniile unor autori clasici și contemporani, analizând aplicarea acestor idei la investigarea faptei de corupție.

Încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Hans Gross – considerat pionier al criminalisticii moderne – a subliniat necesitatea investigării *aprofundate* a tuturor detaliilor legate de comiterea faptei. El a promovat o abordare științifică a cercetării penale, insistând ca ofițerul de urmărire penală să adune meticulos probe și informații despre *toate împrejurările relevante*, folosind o judecată echilibrată între intuiție și rigoare logică[3].

[1] Slăvoiu Radu. Renunțarea la urmărirea penală, Editura Hamangiu, București, 2023, p. 28. 264 p. ISBN/ISSN: 978-606-27-2210-4.

[2] Comarnițcaia Elena. Bazele calificării juridice a comportamentului ilicit. Note de curs, Institutul de științe penale și criminologie aplicată, Catedra psihologie și științe socio-umaniste, Chișinău, 2013, p. 35. Disponibil: https://old.criminology.md/suport/sup12.pdf#:~:text=%C3%8Emprejur%C4%83rile%20comiterii%20infrac%C5%A3iunii%20constituie%20uneori%2C,la%20calificarea%20infrac%C5%A3iunilor%2C%20iar%20%C3%AEn

[3] Grassberger, Roland (1957). „Pioneers in Criminology XIII--Hans Gross (1847-1915)". *Journal of Criminal Law and Criminology*. 47 (4): 397–405. doi:10.2307/1140418. JSTOR 1140418.

Gross este creditat cu introducerea conceptului de „loc al crimei" ca entitate de studiu, evidențiind că scena infracțiunii trebuie examinată în ansamblul său, incluzând mediul și condițiile înconjurătoare, nu doar urmele materiale evidente. Această viziune timpurie recunoaște că fiecare infracțiune are o „*istorie*" proprie – un context fără de care fapta nu poate fi pe deplin înțeleasă. Prin urmare, Hans Gross a pus bazele principiului conform căruia cunoașterea împrejurărilor (în sens larg, al situației în care a avut loc fapta) este la fel de importantă ca identificarea probelor fizice, deoarece contextul oferă cheia interpretării corecte a acestora.

Ulterior, în literatura criminalistică rusă și sovietică, conceptul de *împrejurare a infracțiunii* a fost integrat în teoria mai largă a *caracteristicii criminalistice a infracțiunilor*. Aceasta se referă la ansamblul datelor tipice despre o categorie de fapte – inclusiv modul de operare, mijloacele utilizate, mediul (situația) comiterii, personalitatea infractorului, particularitățile victimei, mobilul și scopul – a căror cunoaștere facilitează investigarea eficientă. De exemplu, V. K. Gavlo definea caracteristica criminalistică drept un *sistem de informații tipice* care relevă trăsăturile esențiale ale modului, mecanismului și împrejurărilor comiterii infracțiunilor, precum și tipologia urmelor lăsate și datele despre persoana făptuitorului (motivele și scopurile sale în faza de pregătire, comitere și ascundere a faptei)[4]. Această definiție arată clar că împrejurările (denumite și *situația crimei*) sunt considerate un element fundamental al structurii informaționale pe care se bazează investigația – alături de *modus operandi*, urme, profilul infractorului etc. –, întrucât ele creează *legături logice* între toate aceste componente.

Printre autorii marcanți ai școlii sovietice s-a numărat V.A. Obrazțov, care a contribuit la rafinarea metodologiei investigării infracțiunilor. El a evidențiat, încă din anii 1970-1980, limitele unei clasificări pur juridice a faptelor penale și a pledat pentru includerea factuală (circumstanțe concrete ale săvârșirii) la dezvoltarea metodicilor de cercetare[5]. El a criticat sistematizările anterioare ca fiind insuficient de clare și cu lacune în privința *criteriilor de clasificare criminalistică*, arătând că nu toate trăsăturile relevante pentru investigație sunt surprinse de încadrarea legală. Cu alte cuvinte, V. A. Obrazțov a susținut necesitatea ca metodologia de investigare să se bazeze nu doar pe categoriile abstracte ale legii penale, ci și pe *date empirice* privind modurile și împrejurările reale de săvârșire a infracțiunilor, identificate prin studierea practicii. Această viziune a anticipat nevoia de a corela științific tipologiile de infracțiuni cu *situațiile concrete* în care ele au loc, pentru a elabora recomandări de investigare adaptate realității.

Un alt specialist de seamă, M. H. Valeev, a analizat în profunzime conceptul de caracteristică criminalistică, subliniind importanța acestuia în perfecționarea metodicilor de cercetare. Cercetătorul s-a poziționat în *dezacord cu opinia* profesorului R. S. Belkin (care susținuse la un moment dat că noțiunea „nu și-a îndeplinit așteptările și și-a epuizat

[4] Валеев М.Х. К вопросу о понятии и содержании криминалистической характеристики преступлений // Актуальные вопросы уголовного процесса современной России, Межвузовский сборник научных трудов. - Уфа: РИО БашГУ, 2003. Disponibil: https://kalinovsky-k.narod.ru/b/ufa20033/26.htm#:~:text [accesată: 15.11.2023].

[5] Obraztsov V. A. Kriminalisticheskaya klassifikatsiya prestuplenii [Criminalistic classification of crimes]. Krasnoyarsk: izdatel'stvo Krasnoyarskogo universiteta, 1988, p. 15-16. 176 p.; NIKOLAI G. SHURUKHNOV, OLEG M. DECHKIN, Grounds for Criminalistic Classification of Crimes against Human Life and Health Committed by Convicts Serving Imprisonment Sentences in Places of Deprivation of Liberty, p. 888. Disponibil: https://jurnauka-vipe.ru/media/filer_public/73/cd/73cdddf0-59bf-4d73-9562-5964c4372442/ps_tom_15_4_shurukhnov_n_g_dechkin_o_m_a.pdf#:~:text=Ten%20years%20later%20V,In%20his%20opinion%2C%20to

potențialul" în practică). Dimpotrivă, Valeev argumentează că *una din căile de îmbunătățire* a metodologiilor particulare de investigare este tocmai cercetarea și dezvoltarea caracteristicilor criminalistice ale infracțiunilor, acestea fiind parte integrantă a metodicii de investigare a fiecărui tip de faptă[6]. El arată că *structura* și conținutul conceptului de „caracteristică criminalistică" influențează direct celelalte elemente ale metodicii de cercetare (precum planificarea urmăririi penale, formularea de versiuni, tactici etc.) și, astfel, nu poate fi neglijat fără a sărăci demersul investigativ.

Doctrina criminalistică clasică și contemporană a conturat o idee esențială: *împrejurările comiterii infracțiunii constituie o componentă indispensabilă a cercetării criminalistice*, ce depășește sfera descriptivă și devine un instrument operațional. Stabilirea acestor împrejurări ghidează organul de urmărire penală în formularea ipotezelor (versiunilor) și în alegerea metodelor de investigare adecvate fiecărui caz. Mai mult, pe măsură ce criminalitatea evoluează (inclusiv prin folosirea noilor tehnologii, comiterea la distanță a unor acte, comunicarea criptată etc.), noțiunea de împrejurare se extinde și ea, ca să poată cuprindă noile realități.

Analiza hotărârilor judecătorești demonstrează că locul, timpul și componența relațională a actului de corupere nu sunt elemente întâmplătoare, ci componente strategice ale mecanismului infracțional. Ele sunt atent alese pentru a asigura eficiența acțiunii, discreția și controlul mediului , în special atunci când făptuitorul are pregătire profesională juridică sau operativă. Distribuțiile procentuale orientative, obținute prin corelarea datelor din cazurile soluționate de instanțele naționale, confirmă existența unor modele recurente de comportament.

În raport cu analiza spațială, **locul** ales reflectă atât caracterul funcțional al activității, cât și nivelul de risc asumat. În criminalistică, analiza spațială a locului de săvârșire a infracțiunii constituie una dintre dimensiunile definitorii ale caracteristicii criminalistice a faptelor de corupție. Ea permite nu doar identificarea locului în care s-a consumat actul ilicit, ci și reconstituirea contextului comportamental, psihologic și operațional al făptuitorului. Alegerea locului în care se desfășoară interacțiunea coruptă este rar întâmplătoare: ea reflectă raționalitatea tactică a funcționarului public, care își adaptează conduita la mediul în care deține control administrativ, vizual sau procedural.

Prin urmare, locul de comitere a faptei nu trebuie redus la dimensiunea sa fizică, ci trebuie interpretat ca un spațiu de interacțiune socială și funcțională, unde converg interese, relații ierarhice, riscuri și oportunități. În cazul funcționarilor publici cu statut special, care operează în medii instituționale securizate, locul devine o variabilă strategică, parte integrantă a mecanismului de exercitare și mascare a corupției. Alegerea mediului depinde de nivelul de profesionalizare al făptuitorului, de gradul de încredere în colegi și de capacitatea de a manipula resursele instituționale (inclusiv sistemele de supraveghere și documentele oficiale). Analiza statistică a practicii judiciare relevă o preferință pronunțată pentru spațiile controlabile, cu o concentrare majoră în birouri și vehicule de serviciu, în timp ce locurile publice, domiciliile și spațiile neutre (hoteluri, benzinării, spații comerciale) sunt utilizate secundar, de obicei în cazuri spontane sau cu valoare operațională redusă. Astfel:

[6] Валеев М.Х. К вопросу о понятии и содержании криминалистической характеристики преступлений // Актуальные вопросы уголовного процесса современной России, Межвузовский сборник научных трудов. - Уфа: РИО БашГУ, 2003. Disponibil: https://kalinovsky-k.narod.ru/b/ufa20033/26.htm#:~:text [accesată: 15.11.2023].

a) În birou sau în incinta instituției. Biroul de serviciu este epicentrul corupției instituționale. În 39% dintre cazurile analizate, actele de corupție sunt comise chiar în interiorul instituției publice, acolo unde funcționarul își exercită atribuțiile legale. Acest fapt se explică printr-o asimilare psihologică a spațiului profesional cu cel personal, care conferă făptuitorului sentimentul de siguranță și impunitate. În birou, funcționarul corupt deține controlul complet asupra mediului – cunoaște unghiurile camerelor de supraveghere, programul colegilor, vulnerabilitățile tehnice ale instituției și poate influența fluxul documentar. Corupția se manifestă aici sub forma unor acțiuni integrate în activitatea profesională aparent legală, prin manipularea actelor oficiale, tergiversarea deciziilor, omisiuni deliberate sau comunicări ambigue cu beneficiarii. De cele mai multe ori, biroul funcționarului devine un spațiu de interfață între legalitate și ilicit, unde formalismul birocratic maschează comportamentele abuzive. Controlul mediului permite adaptarea rapidă a conduitei: ușa se poate încuia, luminile pot fi reglate, telefoanele pot fi oprite. De asemenea, loialitatea colegilor și cultura tăcerii din mediul instituțional facilitează păstrarea secretului. Din aceste motive, biroul este perceput ca un spațiu optim al corupției planificate, unde avantajul necuvenit poate fi negociat, acordat sau disimulat cu eficiență maximă;

b) În automobil (personal sau de serviciu): circa 28% de acte de corupție se săvârșesc aici. Automobilul, fie propriu, fie al instituției, funcționează ca un spațiu mobil de disimulare și tranzacție, preferat de funcționarii publici cu experiență. Acest cadru conferă mobilitate, discreție și autonomie operațională. Vehiculul permite transferul avantajului necuvenit într-un mod rapid și sigur, fără martori și fără supraveghere constantă. Criminalistic vorbind, automobilul creează condițiile ideale pentru consumarea parțială a actului de corupție: este un spațiu restrâns, acustic controlabil, dificil de interceptat și relativ izolat. Transferul de valori ilicite are loc prin introducerea bunurilor în torpedou, în documente oficiale, în portbagaj sau în alte compartimente ascunse. În unele cazuri, comunicarea prealabilă are loc tot în interiorul vehiculului, fiind percepută drept o garanție de confidențialitate. Această preferință denotă o profesionalizare avansată a corupției instituționale. Automobilul devine parte a „arsenalului criminalistic al făptuitorului" – un spațiu de negociere, de predare și de evitare a contactului direct, integrat în logica comportamentului corupt. Pentru investigator, această particularitate are o valoare probatorie ridicată, deoarece vehiculul este purtător de urme materiale (amprente, microfibre, reziduuri, urme de anvelope) și urme digitale (GPS, telemetrie, comunicații mobile), care pot reconstitui cronologia evenimentului;

c) În spații publice (stradă, parcări, stații, restaurante, curți): aproximativ 21%. Spațiile publice, cum ar fi străzile, parcările, curțile instituțiilor, restaurantele sau stațiile, sunt alese pentru gradul lor ridicat de mobilitate și anonimat. Aceste locuri conferă o iluzie de siguranță prin aglomerația umană și dinamica permanentă, care fac dificilă asocierea actului de corupție cu o persoană anume. Întâlnirile sunt adesea planificate minuțios, sub forma unor „întâmplări" – discuții scurte, schimburi de obiecte, predări de documente – care pot trece neobservate. Deși oferă protecție vizuală, spațiile publice implică riscul existenței unor camere de supraveghere, al unor martori întâmplători sau al unor interceptări ambientale. Din perspectiva probelor, aceste locuri produc urme preponderent comunicaționale și digitale: date de localizare celulară, cronologii de apeluri, corespondență electronică sau înregistrări video din proximitate. În lipsa unor urme materiale, analiza convergentă a acestor date devine decisivă pentru stabilirea momentului

și a circumstanțelor actului de corupție;

d) ***La domiciliu (al funcționarului sau al dătătorului)***: în jur de 7%. Domiciliul, fie al funcționarului, fie al persoanei care oferă avantajul necuvenit, reprezintă un mediu atipic, specific relațiilor de încredere preexistentă. Actul de corupție se desfășoară în cadrul unor interacțiuni aparent sociale – vizite, prânzuri, aniversări – care ascund o intenție ilicită. În acest spațiu, corupția este mascată sub forma unei reciprocități sociale sau a unei compensații simbolice, care reduce senzația de culpabilitate a participantului. Totuși, domiciliul deși oferă discreție, creează și o vulnerabilitate probatorie: accesul investigatorului este limitat, iar urmele materiale pot fi distruse ușor. În astfel de cazuri, expertiza financiară și analiza fluxurilor electronice devin instrumente esențiale, fiind capabile să coreleze evenimente sociale aparent benigne cu transferuri ilicite de bunuri sau servicii. Această categorie ilustrează transformarea corupției dintr-un act instituțional într-un comportament relațional, unde elementul juridic este camuflat de cel personal. Din perspectivă sociologică, aceste fapte indică o erodare a granițelor etice dintre relațiile profesionale și cele private, fenomen frecvent în instituțiile cu ierarhii rigide;

e) ***Alte locații (hoteluri, spații comerciale, benzinării, puncte vamale izolate)***: aproximativ 5%. Categoria „altor locații" include spații neutre: hoteluri, benzinării, puncte vamale, spații comerciale, sedii temporare ale unor agenți economici. Aceste locuri sunt utilizate de obicei în scheme organizate de corupție, la care participă mai multe persoane, iar contactul trebuie disimulat în contextul fluxurilor comerciale legitime. Alegerea unor asemenea locuri trădează o preocupare sporită pentru securitatea operațională: acestea sunt alese special pentru absența camerelor de supraveghere, lipsa martorilor și posibilitatea distrugerii rapide a urmelor. În mediile vamale, de exemplu, asemenea locații sunt plasate la marginea punctelor de control, în spații aparent administrative, dar care permit comunicarea directă cu operatori economici. Pentru investigator, aceste spații reprezintă zone de risc ridicat, unde identificarea urmelor necesită utilizarea unor mijloace speciale de investigație (supraveghere tehnică, interceptări, capcane criminalistice).

Analiza spațială demonstrează o corelație directă între gradul de control asupra mediului și frecvența manifestării corupției. Biroul și automobilul concentrează împreună aproximativ 67% din totalul situațiilor analizate, confirmând faptul că funcționarul corupt preferă locurile unde se simte protejat de autoritatea pe care o reprezintă. Mediile deschise, precum spațiile publice, sau mediile private, precum domiciliile, sunt evitate, întrucât implică o expunere ridicată și un control redus asupra circumstanțelor. Alegerea locului reflectă, astfel, gradul de profesionalizare al corupției, dar și nivelul de sofisticare al strategiei infracționale.

Din perspectivă criminalistică, spațiul faptei devine o componentă probatorie activă. Înțelegerea topografiei corupției instituționale permite investigatorului să identifice locurile unde se concentrează urmele esențiale – documentare, digitale, comunicaționale și materiale – și să planifice activitățile tactice în mod corespunzător.

Prin urmare, geografia corupției nu este un fenomen aleatoriu, ci rezultatul unui calcul rațional: funcționarul public cu statut special acționează în spații controlabile, protejate, previzibile, în care actul corupției poate fi integrat în rutina zilnică a activității sale. Această concluzie oferă repere aplicative pentru criminalistică: identificarea mediilor de risc, stabilirea locurilor de percheziție și a momentelor de observare, corelarea datelor spațiale cu fluxurile de comunicare și financiar-contabile. În același timp, analiza spațială contribuie la dezvoltarea profilului criminalistic al funcționarului corupt, revelând nu doar

comportamentele, ci și modul de gândire și planificare a acțiunilor ilicite.

Timpul săvârșirii actelor de corupere este corelat cu ritmul activității instituționale și cu nevoia de a reduce vizibilitatea evenimentului. Momentul temporal al manifestării corupției reprezintă o variabilă fundamentală în definirea caracteristicii criminalistice a acestei categorii de infracțiuni. Alegerea orei în care are loc interacțiunea coruptă nu este întâmplătoare, ci reflectă o strategie de adaptare la ritmul instituțional, la gradul de vizibilitate și la posibilitatea de control al mediului. Corupția, ca formă de abatere funcțională, este integrată adesea în rutina administrativă, devenind un act aparent legitim în dinamica activității zilnice. În analiza temporală se observă o corelare clară între momentul comiterii faptei și contextul profesional: funcționarul preferă perioadele în care are acces direct la instrumentele autorității, dar și posibilitatea de a-și ascunde comportamentul sub acoperirea formală a activității de serviciu. Astfel:

a) În timpul orelor de serviciu: aproximativ 61% din cauze. Majoritatea actelor de corupție se consumă în intervalul programului de lucru, ceea ce denotă o asimilare completă a conduitei corupte în fluxul instituțional. Faptele au loc, de regulă, în contextul îndeplinirii sarcinilor profesionale: în timpul controlului operativ, al audierilor, al verificărilor de teren sau în cursul procesării documentelor. În asemenea cazuri, corupția se manifestă ca o extensie disimulată a activității legale, fiind mascată prin proceduri administrative, ordine interne ori acțiuni de rutină. Funcționarul exploatează momentul în care se bucură de autoritate, de resurse instituționale și de acces la persoane dependente de decizia sa. Astfel, timpul de lucru devine timp infracțional, iar mediul profesional oferă contextul perfect pentru transferul de avantaje necuvenite sub acoperirea unei legalități aparente. Pentru investigator, această categorie este extrem de relevantă, întrucât probele sunt adesea documentare și comunicaționale – semnături, registre, corespondență electronică, apeluri de serviciu – care permit reconstituirea cu precizie a momentului faptei;

b) În afara orelor de serviciu: circa 23%. Un procent semnificativ de funcționari preferă desfășurarea actelor de corupție în afara programului oficial, în special seara, după terminarea activității. Această alegere indică o strategie deliberată de evitare a controlului administrativ și a flagrantului, prin organizarea unor întâlniri planificate în spații private sau neutre. Fenomenul este mai frecvent întâlnit în structurile de poliție, urmărire penală și investigații speciale, unde interacțiunea cu persoane din mediul infracțional sau cu intermediari face parte din rutina profesională. Astfel, timpul extra-profesional este utilizat ca o extensie conspirativă a activității de zi, oferind un cadru informal pentru negocierea avantajelor și confirmarea înțelegerilor inițiale. Deși actul are loc în afara programului, urmele sale se regăsesc adesea în fluxurile de comunicare digitală – mesaje criptate, apeluri telefonice, coordonări de întâlniri –, ceea ce impune folosirea unor tehnici moderne de interceptare și analiză cibernetică;

c) ***Noaptea***: în jur de 9%. Cazurile de corupție produse în intervalul nocturn denotă o formă avansată de disimulare și planificare. Noaptea este percepută ca un moment cu risc scăzut de expunere, datorită absenței martorilor și a activităților publice reduse. În astfel de situații, transferul de avantaje ilicite are loc în locații periferice, parcări, drumuri lăturalnice sau spații izolate, alese pentru a garanta confidențialitatea. Acest tip de comportament se asociază cu o mentalitate criminalistică adaptativă, proprie funcționarilor care înțeleg mecanismele de supraveghere și știu cum să le evite. Totodată, frecvența redusă a acestor cazuri sugerează că ele apar în contexte excepționale – tranzacții de valoare ridicată sau colaborări între mai mulți participanți. Pentru organele de urmărire penală,

investigațiile nocturne impun măsuri speciale de documentare (investigații sub acoperire, interceptare, urmărire vizuală, supraveghere tehnică), întrucât urmele materiale sunt limitate, iar cele digitale devin sursa principală de probă;

d) În zile de odihnă sau sărbătoare: aproximativ 7%. În aceste situații, faptele se produc preponderent în structuri care funcționează în regim permanent, cum ar fi poliția de frontieră, autoritățile vamale, serviciile de patrulare. Specificul activității în ture oferă un cadru propice pentru acte de corupție, întrucât traficul de persoane și mărfuri continuă, iar controlul ierarhic este redus. De asemenea, în zile de sărbătoare, supravegherea internă este mai relaxată, iar atenția managerială scade, ceea ce facilitează comportamentele abuzive integrate în rutina de serviciu. Corupția se manifestă în acest context ca o formă de profit instituțional personal, mascată de aparența continuității activității publice. Analiza acestor cazuri oferă perspective importante pentru elaborarea unor strategii de prevenire, întrucât evidențiază necesitatea supravegherii continue, bazate pe algoritmi de risc și analize predictive ale comportamentului funcționarilor aflați în regim de permanență.

Distribuția procentuală a cazurilor relevă faptul că actele de corupție sunt profund integrate în dinamica funcționării instituționale. În peste 60% din situații, ele se produc în timpul orelor de serviciu, ceea ce demonstrează caracterul sistemic al fenomenului și dependența acestuia de infrastructura administrativă. Corupția nu se desfășoară în afara instituției, ci prin intermediul ei, fiind sincronizată cu activitățile oficiale ale funcționarului. În afara orelor de lucru, procentul semnificativ de fapte indică tendința de profesionalizare a conduitei corupte, prin alegerea unor momente marginale – seara, noaptea, zilele de odihnă – care oferă protecție suplimentară și reduc probabilitatea surprinderii. Din perspectivă criminalistică, timpul devine un instrument de ocultare la fel de important ca locul: el nu doar delimitează acțiunea, ci oferă o matrice de comportament care poate fi anticipată, monitorizată și utilizată în planificarea unor măsuri tactice. Identificarea momentului optim în care se manifestă corupția instituțională oferă investigatorului un avantaj strategic la stabilirea supravegherii, interceptării și coordonării percheziților. Astfel, timpul actului de corupție nu este doar un element circumstanțial, ci o componentă probatorie esențială, capabilă să dezvăluie raționalitatea infracțională a funcționarului public cu statut special, precum și gradul de integrare a corupției în activitatea instituțională cotidiană.

Majoritatea actelor de corupere sunt comise în timpul programului oficial, ceea ce denotă folosirea directă a prerogativelor funcției pentru realizarea faptei. Totuși, în peste o treime din cazuri se constată o deliberată deplasare temporală a acțiunii - seara sau în afara programului - ca element de pregătire tactică.

În 64% din cazuri, fapta este comisă de o singură persoană, ceea ce confirmă caracterul individualizat și oportunist al corupției funcționarilor de execuție. În 26% din cazuri înregistrate, participă două persoane, de regulă colegi aflați în aceeași echipă de control (polițiști, vameși ș.a.). În 10%, există grupuri formate din trei sau mai mulți funcționari, ceea ce evidențiază existența unor rețele interne de corupție, bazate pe încredere și tăinuire.

Relațiile dintre coautori sunt predominant ierarhice (48%), între superior și subaltern, sau colaterale (36%) - între colegi de același nivel. În aproximativ 16% din situații se remarcă implicarea unor persoane din afara sistemului, care acționează ca intermediari sau facilitatori. Legătura dintre aceștia este una de dependență profesională sau de loialitate reciprocă, întemeiată pe păstrarea secretului, reciprocitate și protecție. În aceste

cazuri, fapta capătă caracterul unei co-autorități operative, unde fiecare participant are un rol distinct: inițiator, intermediar, receptor sau garant al tranzacției.

În analiza criminalistică a infracțiunilor de corupție, natura relației dintre funcționarul public și persoana care oferă avantajul necuvenit constituie un element fundamental pentru înțelegerea modului de manifestare a fenomenului. Relația preexistentă, tipul de interacțiune și gradul de stabilitate a contactului influențează decisiv mecanismul de realizare a faptei, nivelul de risc asumat, modalitatea de comunicare și complexitatea probelor ce pot fi obținute.

Clasificarea relațiilor de corupție nu se reduce la o simplă tipologie statistică, ci are o valoare criminalistică directă, întrucât permite anticiparea modului în care actul de corupție este negociat, consumat și ulterior disimulat. Studiul comparativ al practicii judiciare demonstrează existența a trei modele principale de interacțiune între făptuitor și corupător: relația ocazională, relația de cunoaștere anterioară și relația de complicitate consolidată. Aceste modele configurează un continuum comportamental, de la contactul spontan până la colaborarea sistematică, fiecare având trăsături distincte din perspectiva tacticii investigării.

Relație ocazională: aproximativ 59% din cazuri. Această formă de interacțiune reprezintă tipul predominant de contact corupt, specific situațiilor spontane, în care funcționarul și persoana care oferă avantajul ilicit nu se cunosc anterior. Ea apare, de regulă, în contexte tranzitorii – controale rutiere, verificări vamale, inspecții de teren, interacțiuni administrative de scurtă durată – unde contactul este determinat de hazard și de poziția funcțională a participantului public. Relația ocazională se caracterizează prin lipsa unei structuri organizatorice prealabile și prin rapiditatea deciziei de a iniția comportamentul corupt. Făptuitorul reacționează oportunist, valorificând circumstanța imediată și vulnerabilitatea interlocutorului. Din perspectivă psihologică, asemenea acte sunt motivate de percepția impunității, combinată cu evaluarea intuitivă a riscului minim. În plan criminalistic, aceste situații generează urme directe și spontane – comunicări verbale, gesturi, transferuri materiale sau electronice – care pot fi surprinse prin măsuri operative (interceptări, flagrant). De asemenea, datorită caracterului neplanificat, comportamentul făptuitorului este mai puțin sofisticat, ceea ce facilitează probarea intenției directe. Totodată, relațiile ocazionale relevă dimensiunea structurală a corupției instituționale, întrucât demonstrează că mediul profesional al funcționarului facilitează oportunitatea comiterii faptei fără pregătire anterioară. Această categorie indică gradul de vulnerabilitate a funcției publice, întrucât contactul întâmplător devine suficient pentru declanșarea unui comportament corupt.

Relație de cunoaștere anterioară: circa 28%. Această formă de relație este specifică situațiilor în care funcționarul și corupătorul au avut interacțiuni profesionale anterioare, directe sau indirecte. În aceste cazuri, corupția se dezvoltă pe baza încrederii și familiarității, transformând relația profesională într-o platformă de schimb ilicit. Cunoașterea anterioară reduce bariera psihologică a inițierii faptei și conferă ambelor părți o siguranță relațională sporită, permițând negocierea avantajului necuvenit fără teamă de expunere imediată. Actele de corupție rezultate din asemenea relații au, în general, un caracter repetitiv – fie sub forma unor servicii succesive, fie prin acorduri informale de „reciprocitate" între funcționar și beneficiar. Din punct de vedere criminalistic, aceste situații sunt mai dificil de documentat, deoarece participanții manifestă prudență, folosesc canale alternative de comunicare (intermediari, aplicații criptate) și evită interacțiunile di-

recte. Probele provin, în principal, din surse indirecte: înregistrări ambientale, tranzacții financiare, corespondență electronică, urme documentare ale deciziilor favorabile. Totodată, aceste cazuri scot în evidență dimensiunea socială a corupției – un fenomen bazat pe relații de încredere și loialitate reciprocă, care transformă fapta dintr-un act izolat într-un mecanism de cooperare deviantă între două entități din interiorul sistemului.

Relație de complicitate consolidată: în jur de 13%. Această categorie definește forma cea mai periculoasă și sofisticată de corupție, caracterizată prin stabilitate, organizare și continuitate. Relația de complicitate consolidată apare acolo unde actul de corupție devine parte a unui sistem – fie formalizat prin rețele instituționale, fie informal, printr-o înțelegere tacită între participanți. Funcționarul corupt și corupătorul activ acționează pe baza unei înțelegeri de lungă durată, cu reguli proprii, canale de comunicare securizate și modalități prestabilite de transmitere a avantajelor. În asemenea cazuri, corupția se transformă într-un mecanism repetitiv și autoreglator, integrat în activitatea curentă a instituției. Frecvența acestor relații (circa 13%) indică existența unor structuri de corupție semi-organizate sau instituționalizate, în care fiecare participant cunoaște rolul, beneficiile și riscurile proprii. Din perspectiva probelor, documentarea acestor fapte impune mijloace speciale de investigație – urmăriri vizuale, interceptări complexe, investigații sub acoperire, analiza fluxurilor financiare și a circuitelor comunicaționale. Spre deosebire de relațiile ocazionale, aici urmele sunt sofisticate, stratificate și adesea disimulate în acte oficiale sau tranzacții aparent legale. Criminalistic, această formă de relație este cea care dezvăluie structura sistemică a corupției: nu un act singular, ci o rețea de colaborări succesive, bazate pe fidelitate, tăcere și reciprocitate. Ea necesită o abordare multidisciplinară, combinând analiza financiară, investigația IT, expertiza documentară și evaluarea comportamentală, întrucât fiecare faptă este doar o verigă dintr-un mecanism mai amplu de deturnare a funcției publice.

Analiza relațiilor dintre funcționarul corupt și corupătorul activ demonstrează că fenomenul corupției nu este uniform, ci se manifestă în forme graduale, dependente de natura interacțiunii. Relațiile ocazionale exprimă spontaneitatea și vulnerabilitatea individuală, cele de cunoaștere anterioară evidențiază corupția de oportunitate și complicitatea tacită, iar relațiile consolidate reflectă corupția sistemică, de tip organizațional. Această tipologie oferă investigatorilor un cadru predictiv pentru orientarea cercetării penale: înțelegerea dinamicii relaționale permite identificarea celor mai probabile surse de probe, stabilirea cercurilor de suspecți și acordarea priorității mijloacelor tactice adecvate fiecărui tip de interacțiune. În plan mai larg, ea confirmă că relația de corupție este un fenomen social și psihologic, nu doar juridic, în care contactul dintre autoritate și interesul privat produce un spațiu de negociere a abuzului. În concluzie, investigarea corupției comise de funcționarii publici cu statut special presupune nu doar descoperirea faptelor, ci și analiza mecanismelor relaționale care le generează, întrucât în aceste interacțiuni se ascunde logica profundă a fenomenului – transformarea autorității publice într-un instrument privat de obținere a beneficiilor nelegitime.

Se observă că relația ocazională predomină, însă cele mai bine disimulate și greu de probat cazuri provin din relații stabile, bazate pe antecedente de cooperare ilegală. Mediul material al comiterii este în mod constant adaptat scopului de ascundere. În 42% din cazuri, au fost folosite obiecte de mascare: plicuri, mape, dosare, reviste, documente contabile, în care sumele de bani au fost plasate pentru a evita contactul direct. În 31%, coruperea a fost introdusă în portbagaj, torpedou, sub scaun sau în compartimente as-

cunse ale mașinii. În 15%, s-au utilizat spații ale biroului (sertare, mape de lucru), iar în 12%, mijloace electronice (transferuri, plăți simulate, livrări de bunuri).

Legăturile dintre aceste elemente materiale și acțiunile participanților arată o dependență funcțională: locul determină metoda, timpul condiționează alegerea mijlocului, iar relația dintre persoane influențează gradul de formalitate al actului. De exemplu, corupția comisă într-un birou în timpul serviciului are o altă încărcătură criminalistică decât cea oferită în afara orelor, într-o parcare, prin intermediar. În toate cazurile, coerența dintre aceste variabile - loc, timp, mediu și relații - definește unicitatea mecanismului infracțional.

Sintetizând datele, se poate afirma că actele de corupere comise de funcționari publici cu statut special prezintă un grad ridicat de predictibilitate criminalistică. În aproape 70% din cazuri, locul, timpul și contextul social sunt alese deliberat pentru a asigura controlul și confidențialitatea tranzacției. Biroul și automobilul reprezintă spațiile preferate, intervalul temporal cel mai frecvent fiind al orelor de serviciu (61%), iar tiparul dominant al relației este cel ocazional (59%), dublat de utilizarea unui mediu controlat și adaptat ascunderii (88%).

Aceste trăsături demonstrează caracterul rațional și planificat al activității infracționale. Fapta de corupere nu se comite la întâmplare, ci rezultă dintr-un calcul al riscurilor, al momentului și al interacțiunilor sociale. Înțelegerea acestor interdependențe permite investigatorului să reconstituie nu doar evenimentul, ci și logica comportamentală a funcționarului corupt - o logică bazată pe anticipare, cunoaștere și manipularea contextului instituțional în folos personal.

Mecanismul actelor de corupție comise de funcționarii cu statut special este strâns legat de **împrejurările** comiterii și are particularități proprii activității subdiviziunilor în care activează, statutului și funcțiilor lor în societate. Într-o anumită măsură, aceste particularități, pe de o parte, facilitează modalitățile de pregătire, comitere și ascundere a faptei, iar pe de altă parte pot favoriza descoperirea și investigarea, studiul personalității infractorilor și alte împrejurări ale faptelor.

CONCLUZII

Rezultatele cercetării demonstrează că investigarea infracțiunilor de corupție comise de funcționarii publici cu statut special reclamă o expertiză profesională avansată și o abordare criminalistică complexă, care să integreze analiza locului, timpului, mediului și relațiilor dintre participanți într-un cadru unitar de interpretare. Împrejurările comiterii faptei nu reprezintă simple detalii de context, ci constituie nuclee operaționale ale investigației, prin intermediul cărora se pot descifra logica infracțională, motivațiile și nivelul de planificare al făptuitorului.

Urmele materiale, cum ar fi documente oficiale, obiecte, înscrisuri, micro-urme, asigură baza factuală a cercetării, în timp ce urmele ideale și digitale - declarații, informații comunicaționale, fluxuri financiare - oferă contextul cognitiv necesar reconstituirii logice a evenimentului. Forța probatorie apare doar prin convergența acestor categorii, care, analizate integrat, permit reconstruirea completă a succesiunii acțiunilor, identificarea autorilor și demonstrarea intenției directe. Totodată, studiul a relevat vulnerabilități specifice acestor cazuri: distrugerea deliberată a urmelor, solidaritatea de corp, utilizarea spațiilor controlabile și a mijloacelor electronice pentru ascunderea faptelor, precum

și dificultatea obținerii unor declarații sincere. Aceste aspecte impun adoptarea unei strategii pro-active de investigare, bazată pe operativitate, activarea timpurie a expertizelor tehnico-științifice și pe cooperare interinstituțională, inclusiv între structurile anticorupție, expertize judiciare și organele de urmărire penală.

Prin urmare, urmele și împrejurările faptei trebuie privite nu ca elemente pasive de constatare, ci ca structuri active de cunoaștere și demonstrație, care, valorificate inteligent, transformă ipotezele în probe certe. Concluziile formulate au o dublă valoare: una teoretică, prin consolidarea cadrului metodic al criminalisticii, și una practică, prin oferirea unui instrument operațional adaptat realităților contemporane ale corupției instituționale și necesităților sistemului modern de justiție penală.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Comarnițcaia Elena. Bazele calificării juridice a comportamentului ilicit. Note de curs, Institutul de științe penale și criminologie aplicată, Catedra psihologie și științe socio-umaniste, Chișinău, 2013, p. 35. Disponibil: https://old.criminology.md/suport/sup12.pdf#:~:text=%C3%8Emprejur%C4%83rile%20comiterii%20infrac%C5%A3iunii%20constituie%20uneori%2C,la%20calificarea%20infrac%C5%A3iunilor%2C%20iar%20%C3%AEn

Grassberger Roland. „Pioneers in Criminology XIII - Hans Gross (1847-1915)". *Journal of Criminal Law and Criminology*. 47 (4): 397–405. doi: 10.2307/1140418. JSTOR 1140418 (1957).

Lista adreselor electronice a sentințelor și deciziilor instanțelor de judecată, în bază cărora s-au făcut analizele menționate în articolul științific:
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2EAFEAF3-70A9-4648-BA9C-59074457345B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2B847A19-58A0-44D0-9F23-A189F12DBF4A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/41DA4BCA-E493-4587-925F-72BD087349B6
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5D217DE0-491B-43A3-B485-FBAD3F129EC4
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/63472A42-491A-E911-80D6-0050568B44C1
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4A19D95E-75ED-E811-80D8-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0C65065B-6532-E811-80D5-0050568B7027
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1B822F36-751C-E811-80D4-0050568B021B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/BC29FF37-8F06-E811-80D7-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/66EB7437-3EF5-E711-80D5-0050568B7027

https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/989CE2BA-7BA3-E711-80D6-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8175F2AB-206D-E711-80D3-0050568B4C47
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/BD45597F-ED36-E711-80D3-0050568B2C1F
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/DF10DC00-404C-E711-80D3-0050568B4AB5
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/F1FB92BB-6F2A-E711-80D3-0050568B4AB5
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E9853B17-FA07-E711-80D1-0050568B37B6
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1F36E1B7-951A-E711-80D3-0050568B4AB5
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/BEA2179E-5F02-E711-80D0-0050568B4C47
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/EFAC6EBF-CC32-E611-A9BA-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/60900709-A116-E611-86A1-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/78B42C4D-D9EC-E511-A1AB-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7E67398E-E9DE-E511-A1AB-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E6AAF833-A7EA-E511-86A1-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E58A5461-5DB8-E511-86A1-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/A8D76634-6A3B-E511-A983-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9B30A78D-0FF3-E411-A983-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0E1C46A8-67F8-E411-B888-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/93E9E19C-7BD4-E411-B888-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/BD102C3A-68EE-E411-B888-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/31DF3285-0E2F-E611-9A6D-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/D52F4344-F939-4689-BA78-F2020F22B546
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/20F4C7AD-0157-41DC-A3FF-D9BD6BC7AC01
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/930BE895-5BE3-4A17-9D40-4011B87624ED

https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/48D11D45-A51F-472C-81A3-2281A8130846
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/DA78EF70-7860-4D14-BB91-95A6BA9E4435
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E2CBE1BC-9A58-E711-80D3-0050568B4AB5
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/75F55A21-DD1C-E611-86A1-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/84E1F42E-5BBE-E411-A92E-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9D80770A-96B4-4C33-BA0D-8E3E6B0B079D
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0A45AF38-B829-420B-8C6A-B7E16DBA9040
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/984B5D33-D956-E911-80DA-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/B784E7E1-4528-E911-80D5-0050568B021B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4EF21BE7-E2F8-E611-80D3-0050568B4AB5
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2F206DCF-91E4-E611-80D3-0050568B4AB5
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/CCF83437-8DD5-480B-8CC6-FE44018D3D48
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/440D9337-DC29-413E-B880-E490453E311A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/95EFEF2B-C5C7-E411-A983-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8BB93512-164A-E811-80D5-0050568B7027
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4CE9EC55-31BA-E711-80D6-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5A7949A2-E5ED-E611-80D1-0050568B37B6
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/BBE1E225-FBA2-4D0A-8785-A27FBA4F3E71
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/B990B851-3055-4CB2-97B8-186070C90A4C
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6F65A5D1-4271-49F5-A684-2942C52B1E64
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/88CBD5B9-31E9-4311-8DC7-C6C9602A34DD
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/629D6E0E-45E9-44D5-984C-95809CEC5405
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/BA880945-10B2-40DE-AC0D-2C2774F7B321

https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7190C813-B7DF-491D-8BD2-1D4CBA9DDB40
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E057D281-781E-4E5F-8E55-F34AFF28CE25
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/E605A163-260B-4CAA-A6A0-E3CF266940EA
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/CA258C06-FE35-4008-A552-1BE2E431C627
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/388A08AD-8174-4546-B210-0A4A212F5814
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7AB3DB42-828C-426F-8306-CCEC63DCD509
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/D2FCC20F-D06A-49F2-BA7F-75A9DA119C47
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7872AD32-968C-437F-A73E-86D42AC0B288
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/94027792-5686-4BE9-BC1F-E8D55038A1A4
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3F143BDF-B0BB-4C1D-9003-A226338D1470
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7B390FE0-1501-488D-ABF1-836E0AD329AF
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/F51FF2CA-C5DD-E811-80D8-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/604E7F1F-F5E0-E811-80D8-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/22ABDCC3-FE51-E811-80D4-0050568B021B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/29A9312A-575F-E811-80D7-0050568B4D5B
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/AB0FD669-FD37-E811-80D5-0050568B7027
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/C2E04CAE-50E6-E711-80D5-0050568B7027
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/12B3EDE9-7C77-E711-80D3-0050568B44C1
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/955B6CCA-5718-E711-80D1-0050568B37B6
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/AB45C374-04C2-E611-9A6D-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/89784C66-D0CF-E511-86A1-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/C56FD4E6-AC78-E511-A983-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8FDE0706-19E5-E411-B888-005056A5D154

https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/67B8CCAD-CDD9-E411-B888-005056A5D154
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1C9C030A-437B-465B-9E9B-2D16D0666656
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/EF5F9335-0396-E611-A9BA-005056A5FB1A
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9B9D8415-0FA2-4E03-9EAD-F563953561C8

Shurukhnov Nikolai, Dechkin Oleg M. Grounds for Criminalistic Classification of Crimes against Human Life and Health Committed by Convicts Serving Imprisonment Sentences in Places of Deprivation of Liberty, p. 888. Disponibil: https://jurnaukavipe.ru/media/filer_public/73/cd/73cdddf0-59bf-4d73-9562-5964c4372442/ps_tom_15_4_shurukhnov_n_g_dechkin_o_m_a.pdf#:~:text=Ten%20years%20later%20V,In%20his%20opinion%2C%20to

Obraztsov V. A. Kriminalisticheskaya klassifikatsiya prestuplenii [Criminalistic classification of crimes]. Krasnoyarsk: izdatel'stvo Krasnoyarskogo universiteta, 1988, p. 15-16. 176 p.

Slăvoiu Radu. Renunțarea la urmărirea penală, Editura Hamangiu, București, 2023, p. 28. 264 p. ISBN/ISSN: 978-606-27-2210-4.

Валеев М.Х. К вопросу о понятии и содержании криминалистической характеристики преступлений // Актуальные вопросы уголовного процесса современной России, Межвузовский сборник научных трудов. - Уфа: РИО БашГУ, 2003. Disponibil: https://kalinovsky-k.narod.ru/b/ufa20033/26.htm#:~:text [accesată: 15.11.2023].

Culegere și paginare computerizată. Bun de tipar 31.07.2025. Formatul 60x84/8. Tipar offset.
Coli conv. de tipar 30.03. Imprimată la tipografia Departamentului editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, mun. Chișinău, str. Gheorghe Asachi nr. 21